Est. B. Fabri.

Jorge Dn [illegible]
Herbert Colegial
del Colegio de San
Jorge de los Irlandeses

ENCHIRIDION LOCORVM COMMVNIUM aduersus Lutherum, & alios hostes ecclesiæ, IOAN. ECKIO authore.

Author iam septimò recognouit, & pluribus locis illustrauit, adnotationibus P. Tilmanni accommodatis.

Aeditionem hanc, pie lector, tibi persuade reliquarũ hactenus excusarũ esse locupletissimã.

LVGDVNI
Apud Iacobum Croset.
M. D. XL.

S. D. N. PAVLO III.

Pontifici Maximo, Dei gratiam.

INTER CONgratulantium uoces, beatißime pater, fœlici tuæ electioni, accurro & ego pro mea erga Se. Apo. obseruantia, & cum uidua minuta æra offero, hoc est Enchiridion locorum communiũ aduersus hæreses, iam pridem à me sæpius emißum, nunc uerò à mendis purgatum, & aliquot locis auctum D.O.M. seruet. S.T. diu incolumem.

S. T.

à pedibus.

I. Eckius.

AVCTVARIVM.

De

REVERENDISSImo in Chriſto patri, & pientiſſimo principi ac domino D. Conrado à Tũgen, Herbipolenſis eccleſię Epiſcopo digniſsimo, ac Franciæ Oriẽtalis duci, domino ſuo obſeruantiſſimo, Ioannes Eckius S. D.

Ad Philemonẽ.

GRATIAS agit deo in orationibus ſuis, reuerendiſsime pater & princeps, diuus Paulus Apoſtolus audiens charitatem

charitatem Philemonis & fidem, quã habebat in domino Iesu, & in omnes sanctos eius. Optimè enim perspectum habuit, secretorum dei conscius Paulus, tunc cuiuslibet fidem coram deo splendescere, quando eam sanctis & amicis dei ueteribus maximè conformem reddere satagit: quemadmodum Exo. 14
Israel non solùm deo credidit, sed & seruo eius Moysi. Et boni ac synceri quiq; à CHRISTO passo in hunc diem sedulò præstiterunt, sobriè & non plus quàm oportet sapientes. Verũ qui hac regula apostolica neglecta, ambulauerunt in mirabilib. super se, & extulerunt, se uelut Lucifer & dæmonium meridianum in.s. Dei credere nolentes, decepti sunt, & in præcipitium errorum dati sunt, dum ueteres illos apostolicos uiros eruditione spectabiles, moribus

 insignes,

insignes, authoritate conspicuos, atq; miraculis claros, aspernari non uerentur. Hi inquam non nisi ue enata dogmata, à salute aliena, à recta fide deuia, & ueritatis expertia, mundo inuehere moliti sunt. Nam qui non ducitur, concordi sanctorum patrum sibi in ecclesia succedentium, professione unanimi'que conciliorum sententia, in abominabiles quosque errores, insolenti ac superba temeritate, præceps corruat necesse est. Hanc *uæsanam & procacem maluit imitari temeritatem* Luther, *cum complicibus suis, quàm in sanctos dei, & fidei regulam quā uniuersa obseruat ecclesia, piè cum* Phile*mone credere: nam & peruersa uoluntate contra ministros dei, sanctissimos patres, atque uniuersam obmurmurat ecclesiam, suum ipsius iudicium (ò plusquam cæcam uanissimi hominis*

superbiam

ſuperbiam) omnibus eccleſiæ proceribus anteferens. Pudendam verò ſuam inſaniam paucis initio delinians articulis aurem captans popularem, quo nocentiora & magis uirulenta, in poſterum ſitienter haurirent erroris pocula. Multorum profectò animos leui indulgentiarum tyrocinio dementauit, ut quaque uerſum poſtea cogitaret, & in omnem erroris impelleret uentum. Quo factum eſt, ut indies auctior factus ſit diſcipulorum ſuorum numerus, potiſsimum Machumetica illa accedente libertate, in quo mirum quàm ſibi elatus ille placuerit, quòd oues ſuas, ut Dauid inquit, uidit fœtoſas, nam ſic de hæreticis intelligi exiſtimat Hieronym. Ad hæc noſtris ita exigentibus peccatis, rami & ſtolones prodiere, radice peſtilentiores, cum ſectarum exorientium nul- Pſa.143

 lus

lus ſit finis. Experimur nempe, noſtro hoc infœlici ſæculo. Iconomaſtiges, imaginum incẽdiarios, Capharnaitas, quibus uenerabile corpus CHRISTI in Euchariſtia durus eſt ſermo, Catabaptiſtas, qui pueris baptiſmum negant, & adultos tingũt, & horum omnium quotidie diuerſa ſectio, ut nec Cuniculi ſæpius pariant, quàm hæretici. Hæc uerò iratus deus permittit, quod non ualidè atque ardentibus uotis dei, cum Oſæa obſecramus clementiam, ut det illis, quid det illis? uuluam ſterilem, & ubera arentia, quòd conuenientiſsimè de hæreticis explicat Hieronymus, qui in populorum multitudine gloriantur, & in his filijs quos nutrierunt ad interitum, ut educerent eos de eccleſia ad interfectorem. Tot enim diabolus iugulat, quot in errore hæretici genuerunt filios. Quantumuis

is autem hæresis inualescat, specula-
toribus Sion. Non est tacendum, sed
uox uelut tuba, exaltanda est, con-
tra Philistæos illos exprobrãtes aciem
dei uiuentis, & pro turri Dauid omni-
bus animi uiribus pugnandum est,
in qua mille pendent clypei, & omnis
armatura fortium, quod strenuè ha-
ctenus fortißimi quique præstiterunt
uiri in literis sacris clari, & ego o-
mnium minimus, cum his bestijs denta
tis iam sæpè & eminus & cominus
pugnaui. Cominus quidem Lipsiæ cum
ipso draconis capite Luthero & Ca Dux georg.
rolostadio uiginti diebus disputando,
spectante nonnunquam Christianißi- Badem.
mo principe Domino Georgio Saxo-
niæ duce. Et in Badem cum Capharnai
ta, Oecolampadio, & aßeclis, aßiden
tibus duodecim Contonum Heluetio-
rum, & quatuor episcoporum amba
siatoribus,

ſtatoribus, pluribus diebus conflixi. Eminus uerò æditis aliquot in Germania & Italia libellis, cum hæreticis manum conſerui. E quorum numero, Enchiridion fuit locorum communium, annis ab hinc quattuor prælo commiſsum, quod ea quidem ratione, hortatu reuerendiſsimi Domini Cardinalis, Domini Laurentij de Champegijs, ſedis apoſtolicæ legati æďideram, quo occupatiores quibus non uacat grandia Heroum uolumina reuoluere, in promptu & breui, ut aiunt, manu haberent, quo hæreticis occurrerent. Et ſimplicio res, quibus cortice natare opus eſt, ſummarium haberent credendorum, ne à pſeudo apoſtolis ſubuerterentur. Non mea me fefellit opinio, nam tam beneuolenter, & obuijs, ut aiunt, manibus, hic liber à pluribus exce

L. Chã pegij.

ptus

ptus est, ut quater iam hoc breui tempusculo à Chalcographis Baioarie publicatus sit. Tubingæ quoque in Sueuis bis sit excusus: uidimus quoque eum in Parrhisiensibus, Lugdunensibus, ac Coloniensibus characteribus expressum. Vnde amici nostri obnixius me hortati sunt, ad nouam Enchiridij æditionem. Parui ergo petentium importunitati, quamuis pluribus alijs literarijs ac ad populum declamandi, atque in scholis legendi, negotijs penè obruar. Itaque locos priores sub censuram euocauimus, & in pluribus locupletauimus, & duos nouos, post proximum auctarium, locos adiecimus, ut renatus & nouus fermè liber uideatur. Eum utcumque tenellum & exiguum, tibi optimo principi Reuerendissime antistes, dedicare uolui, quod

hæreti

hæreticorum partus mala soboles, iam altera uice, te tuam'que ecclesiam hostiliter inuaserit, atque in summum adduxißet discrimen, nisi tu prudentißimi Naucleri functus opera, à tantis procellarum fluctibus, mirabili prudentia, atque inuicta fortitudine, nauem periclitantem, ad portum tranquillitatis subduxisses. D.O.M. pro ineffabili sua clementia, dignetur & in posterum diuo Kiliano intercessore, iam amplitudinem tuam, contra fidei & ecclesiæ hostes, tueri fortiter, & fouere suauiter. Vt te duce atque uictore, Catholici reliqui & plebs fidelis animosiores reddantur, ad ueram orthodoxam fidem retinendam atque defendendam, ne traditi in os leonis rugiētis ad inferos demergantur. Tuum fuerit, ita obsecro, Amplißime præsul, hanc nostram oblationem, ex syncero & te ue-

hemẽter amãti aĩo profectã, boni con
ſulere, & in incepto fidei negotio fœ-
liciter perſeuerare. Vale & ſalue An-
tiſtitum decus & ornamentũ.
Ingolſtadij Baioariæ, ipſo
ſancto die Epiphaniæ,
Anno. M. D.
XXIX.

DE ECCLESIA ET EIVS AVTHORITATE.

PRIMA.

Prima propoſitio trimembris eſt.

Primũ mẽbrũ probatur. ſ. eccleſia eſt corpus chriſti.

ECCLESIA EST corpus Chriſti, Sponſa Chriſti, Regnum cœlorum. Paulus.

Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, & ipſum dedit caput ſuper omnẽ

Ephe. 4 eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet.

dignè

Dignè ambuletis uocatione qua uocati estis cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare unitatem spiritus, in uinculo pacis. Vnum corpus, & unus spiritus, sicut uocati estis in una spe, uocationis uestræ. Vnus dominus, una fides, unum baptisma. Vnus deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnib. nobis.

Ecclesia corpus.

Probatio secundæ partis primæ propositionis. s. Ecclesia est spõsa Christi.

Can. 6.

Vna.

Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ. Hortus conclusus soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

Can. 4.

Ephe. 5.

Mulieres uiris suis subditæ sint

ſicut domino, quoniam uir caput eſt
mulieris, ſicut Chriſtus caput eccleſiæ,
ipſe ſaluator corporis eius, ſed ſicut ec-
cleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulie-
res uiris ſuis in omnib. Viri diligite u-
xores ueſtras. ſicut & Chriſtus dilexit
eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea,
ut illā ſanctificaret, mūdās eā lauacro
aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipſe ſi-
bi glorioſam eccleſiam, non habentē
maculam aut rugam, aut aliquid huiuſ-
modi, ſed ut ſit ſancta & immacu-
lata.

Apo.21 De Hieruſalem ſicut ſponſam orna-
tam uiro ſuo.

1.Co.12. Vos autem eſtis corpus Christi, &
Ro.12. membra de membro.

Sic ergo una eſt eccleſia, non eſt fo-
ris, ſed intus, ſicut una fuit archa Noe.
1.Pet.3. 1.Petri 3. quæ fuit figura unius eccle-
ſiæ, extra illam unam ſignatam, nemo

ſaluatur

ſaluatur, ſicut homines extra archam perierunt. Non eſt bigamus CHRISTVS, *una eccleſia apoſtolorum & noſtra.* Ante Lutherum natum, *erat eccleſia quæ credidit miſſam ſacrificium, ſeptem ſacramenta &c. Illa fuit ſponſa Chriſti. Itaque iam maneamus cum eadem eccleſia, & non iũgamur eccleſiæ malignantium.* CHRISTVS, *quia diligit eccleſiam ſpõſam ſuam, non eam reliquit, nec* D. *nec* M. *ãnis, etenim caput quõ deſereret ſuum corpus tanto tempore? Cùm Synagogã minus dilectam ob peccata ſeptuaginta duntaxat annis reliquerit, in captiuitate corporea Babylonis, quomodo ſuam ſponſam relinqueret* M. *annis in captiuitate errorum?*

Applicãtur ſuperiora.

Probatio tertiæ partis propoſitionis.

ſcilicet eccleſia eſt regnum cœlorum.

Mat.20 *Simile eſt regnum cœlorum homi ni patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in uineam ſuam.*

Ma.22. *Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo & miſit ſeruos ſuos uocare inuitatos ad nupt.*

Mat.25. *Tunc ſimile eſt regnum cœlorum 10. uirginibus, quæ accipientes lampades exierunt obuiam ſponſo, & ſponſæ, quinque autem ex eis erant ſ tuæ.*

Multas ſimiles parabolas inuenie

Mat.13.1 *Si ergo regnum cœlorum hic dic*

Appli tur eccleſia, quomodo in regno illo er cat infe ror & falſitas regnaſſet mille annis rens tria Regnum cœlorum eſt regnũ ueritatis corolla 2 Patet deum ſemper exire uſque ad ria. ueſperam, ad conducendum operarios, contrà credunt Lutherani nemi nem conductum à mille annis, niſi

eorum

eorum idolum Lutherum.

3 Patet ecclesiam hic in uia esse colle ctã ex bonis & malis, quia CHRISTVS clarè dicit ibi esse uirgines prudentes & fatuas, pisces bonos & malos. Vide Greg. in homil.

Secunda propositio.

Ecclesia nõ errat

Ecclesia non errat, nõ modò, quia semper habet sponsum Christum, sed etiã quia regitur magisterio spiritus sancti ipsam nunquam deserentis.

Ego rogabo patrem meum, & aliũ paracletum dabit uobis. Ioã. 14.

Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Ioan. 17

Nõ autem pro his tantùm, scilicet apostolis rogo, sed & pro eis qui credituri sunt per uerba eorum in me. Ibidem.

Ecclesia dei uiui columna & firmamentum ueritatis, quomodo ergo er- 1. tim. 3.

 raret

raret?

Ioã.19. *Adhuc multa habeo uobis dicere sed non potestis portare modò: cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.* Hic oportet post euangelium Lutheranus ostendat nobis, *magisterium spiritus sancti, hoc promissum in ecclesia.*

1.Ioã.2. *Et non necesse habetis, ut aliquis uos doceat, sed sicut unctio eius docet uos de omnibus, & uerum est, & non est mendacium.* Itaq; *unctio sancti spiritus semper docet ecclesiam.*

Mat.28 *Et ecce ego uobiscum omnibus diebus sum, usque ad consummationem sæculi, dixit* CHRISTVS *discipulis, qui est uia, ueritas, & uita. Liquet ecclesiam columnam ueritatis Christo ductore, & spiritu sancto magistro, non errare, quam-*

mini-

minus credibile, quòd mille annis uniuersa ecclesia errarit, ut insaniunt Lutherani.

Tertia propositio.

Sicut ecclesia est una, ita unitas est in ecclesia.

Obsecro autem uos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. Lutherani noua schismata faciunt, & tam sibi quàm alijs repugnant, ut iam dissectus est Carolostadius, & Luther & Zuinglius, & Catabaptistæ. Non enim dissensionis est deus, sed pacis, sicut & in omnibus ecclesijs sanctorum doceo. 1. cor. 1. 1. co. 14.

Corola.

Potius itaque ueram intelligentiam

ſcripturæ credendum eſt deum inſpi-
rare concordi unitati eccleſiæ, quàm
uni priuato homini Luthero, ut
Zuinglio, aut Hoſandro, imò ſe-
quitur, quòd id quod ſancta mater ec-
cleſia definit, uel acceptat, non ſit mi-
nori firmitate credendum ac ueneratio-
ne tenendum, quàm ſi in diuinis liter.
eßet expreßum.

Rom. 15 Quæcunque ſcripta ſunt, ad no-
ſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per
patientiam & conſolationem ſcriptu-
rarum ſpem habeamus, deus autem ſo-
latij & patientiæ det uobis idipſum
ſapere in alterutrum, ſecundùm IE-
SVM CHRISTVM, ut una-
nimes uno ore honorificetis deum, in
oratione ad deum. Omnipotens ſem-
piternæ deus cuius ſpiritu totum cor-
pus eccleſiæ ſanctificatur & regitur.

Ro. 12 Paulus poſt rationem corporis
myſti-

mystici subdit: Idipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus cõsentientes. Ro. 11.

Si qua consolatio in CHRISTO, si qua societas in CHRISTO, implete gaudium meum, ut idipsum sentientes, eandem charitatem habentes, unanimes idipsum sentientes. Phili. 2.

Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & foderunt sibi cisternas dißipatas, quæ continere non ualent aquas: sic Lutherani relinquentes uerum, & uiuum fontem ecclesiæ, fodiunt cisternas dissipatas hæreticorum, Vuikleff, Husz, Albingensium, & cæteri. Frustra Deus misit filium, frustra spiritum sanctum, frustra apostolos, martyres, doctores, confessores: si per Lutherum solum, lux ueritatis aperienda Hiere. 2

erat, cur Deus non unum misit Lutherum pro omnibus?

Quarta propositio.

Ecclesia repræsentatiua.

Prælatos & potiores congregatos, esse ecclesiam repræsentatiuè patet.

Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israel, omnis enim ecclesia Israel stabat &c.

3. Re. 8. *ecce ecclesia Israel, & quòd solùm fuerit repræsentatiua liquet per initium huius capitis. Tunc congregati sunt omnes maiores natu Israel, cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel ad regem Solomonem &c.*

Obijciunt hæretici.

1 *Maior est authoritas scripturæ quàm ecclesiæ. Nam ecclesia debet regi secūdùm scripturam. Verbum enim*

domini nemini cedit.

2 Non licet ecclesiæ aut ulli homini uenire contra scripturam.

3 Illud non dicitur determinasse ecclesia, quod Papa cum cardinalibus & Episcopis determinat, quia ecclesia est congregatio omnium fidelium, & connexio in uera fide, ex qua uiuit iustus.

4 Ecclesia dei solùm est in spiritu, quia creditur, & ita occulta.

5 Luther dicit se esse de ecclesia, & credit apud se ecclesiam, ubi ipse sit ecclesiastes. Sic Zuinglius, Carolostadius, Bellicanus, Stoplerus, Hiebmair, Pacimontanus &c.

Diluuntur obiecta.

CHRISTVS non scripsit aliquem librum, nec præcepit discipulis uel apostolis, ad scribendum, at de ecclesia multa præcepit, unde missurus Apostolos ad plantandã ecclesiam, non

De pri.

non dixit, Euntes scribite, sed euntes
Ma.28. *in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Ideo lex fuit scripta in tabulis lapideis, Euangelium in cordibus. Quoniam episto la estis* CHRISTI*, administra*
2.cor.3. *ta à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Concordat* Hieremi. *trigesimo primo.* Ecce *dies ueniunt, dicit domi*
Hier.31. *nus, & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum, non secundùm pactum quod pepigi cum patribus uestris, & cætera: sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit dominus, dabo legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in deum, & ipsi erunt mihi in po-*

pulum

pulum. Hieronymus, quid necesse est in manus sumere, quod ecclesia non recipit.

2 Ecclesia est antiquior scriptura, quando enim apostoli inceperunt prædicare, nulla erat scriptura Euangelij, nulla epistola Pauli, & tamen erat ecclesia CHRISTI sanguine dedicata.

Sic Apostoli sine scriptura noui Act. 1.
testamenti elegerunt Matthiam, ordinarunt septem Diaconos: Petrus fecit expirare Ananiam & Sapphiram. Ac. 6. 5.
Cùm Apostoli tam diligentes fuerunt in uerbo dei seminando, & tamen paucißima reperiuntur ab eis scripta, consectarium est multò plura eos docuisse, quàm scripsisse, quæ pa- Achilles
rem cum scriptis habent autoritatem. pro ca-
3 Scriptura non est authentica sine au tholicis
tho

thoritate ecclesiæ: scriptores enim ca-
nonici sunt membra ecclesiæ. Vnde
hæretico uolenti contendere contra
ecclesiæ constituta & consuetudines
obijciatur quibus armis uelit conten-
dere contra ecclesiam. Dicturus est ca
nonicis scripturis quatuor euangelio-
rum, ac Paulinis epistolis. Huic mox
obijciatur unde sciat, has scripturas
esse canonicas nisi ex ecclesia, quare
enim credit euangelium Marci, qui
CHRISTVM non uidit, esse ca-
nonicum, & non euangelium Nicode
mi, qui uidit & audiuit Christum,
Ioan. 3. ut testatur Ioannes? Sic cur euange
lium Lucæ discipuli est receptum, &
Euangelium Bartholomæi apostoli
est reiectum, nisi humiliter confitearis
ecclesiæ authoritatem cum beato Au-
gustino, id quod Luther aliquando do-
cuit

cuit ecclesiam posse iudicare de scri-
pturis,
Ita igitur patet ecclesiam antiquiorem
scriptura, neque scripturam autenticā
esse nisi ecclesiæ authoritate. Vnde Au
gustin. contra epistolam fundamenti, Aug. ꝑ
Euangelio non crederem, nisi authori to.4.c.5
tas ecclesiæ me commoueret: plura infe
rius de scriptura titulo.4.
1 Scriptura docet. Memento ut diē De.2.di
sabbati sanctifices, sex diebus operabe citur.
ris, & facies omnia opera tua, septimo
autem die sabbatum domini dei tui est
&c. tamen ecclesia mutauit sabbatum
in dominicum authoritate sua, super
quo nullam habes scripturam. Exo.20.
2 Christus dixit disci. in monte: Nō
ueni soluere legem, sed adimplere, &
tamen ecclesia apostolorum in concilio Ma.28.
pronunciauit audacter super cessatiōe Act.15
legalium.

Matthæi

3 Matthæi ultimo dixit CHRISTVS discipulis. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritussancti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui uobis. Hic Christus dedit formam baptizandi in nomine trinitatis explicitè: & tamen ecclesia primitiua mutauit hanc formã baptizandi in nomine Christi Iẽsu. Act. 2. Pœnitentiam agite, inquit Petrus, & baptizetur unusquisque; uestrum in nomine Iẽsu Christi, in remißionem peccatorũ uestrorum. Et Actuum octauo, dicitur quòd Samaritani baptizati sunt à Philippo in nomine Iẽsu. Et Actuum 17. His auditis baptizati sunt in nomiue domini Iesu, scilicet à Paulo.

Act. 15. 4 Scriptura definit in concilio. Visum est spiritui sancto & nobis &c.

ut

ut abstineat is uos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, rem tam clarè definitam & expressam, ecclesia sua autoritate mutauit, quia & sanguine & suffocato utitur. Ecce potestas ecclesiæ super scriptura. Vide infra de constitutionibus humanis, titulo decimoquinto.

Vide cleũ de autoritate ecclesiæ.

5 Porrò si plus uiuere uis secundum scripturas, quàm secundum autoritatẽ ecclesiæ, iam omnes iudæi uenientes ad baptisma, ad legem Moysi tenerentur, quia sic reperirent in scripturis apostolos & alios conuersos uixisse. Paulo à gentibus reuertenti, dixerunt Iacobus & seniores. Vide frater quot sunt in Iudæis qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis, Audierunt autem de te, quia discessionem doceas à Moyse eorum, qui per gentes sunt Iudæorum, dicens non debere eos circuncidere filios

Actu. 21.

*re filios suos, neque secundum consu-
tudinem ingredi. Quid ergo est? Vi-
oportet conuenire multitudinem, a-
diēt enim te superuenisse, hoc ergo f-
quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri qu-
tuor, uotum habentes super se, his a-
sumptis sacrifica te cum illis, impe-
de in illis ut radant capita, & sci-
omnes, quia quæ de te audierunt, fa-
sunt, sed ambulas & ipse custodiens l-
gem, de his autem qui crediderunt
gentibus, nos scripsimus iudicantes,
abstineant se ab idolis, immolato, &
sanguine suffocato, & fornicatio-
hic Paulus, cum multis milibus seru-
uit legem sancti Iacobi.*

*Vis igitur Luthere conuersum ex Iu-
dæis hodie, magis uiuere secūdùm scri-
pturas illas, an secundùm ecclesiæ au-
toritatem?*

Deter. *Fatemur ecclesiam esse omnium f-
deli-*

delium congregationẽ: qui ſunt de cor pore CHRISTI, ac quando primates & potiores alicuius prouinciæ æliquid ſtatuunt, tota prouincia dicitur ſtatuiße. Sic prælati eccleſiæ dicuntur eccleſia, quia repreſentant eam, & ſubditos ſuos. Alioquin nunquam congregari poſſet eccleſia. Et Matthæus. 18. Quod ſi te non audierit, dic eccleſiæ, quod ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Si quis uellet dicere eccleſiæ ſecundùm Lutherum, oporteret perambulare totum orbem. Chryſoſtomus exponit. Eccleſiæ præſulibus, ſcilicet præſidentibus, patet, quia mox apoſtolis tanquam prælatis dat poteſtatem ligandi. Mat. 18

Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudi- Deu. 17

cium inter portas tuas uideris uer
uariari, surge & ascende ad locum q
elegerit dominus Deus tuus, ueni q
ad sacerdotes Leuitici generis, & a
iudicem qui fuerit illo tempore, qu
resq; ab eis, qui iudicabunt tibi iudi
ueritatem, & facies quodcunq; dix
rint, qui præsunt loco quem elege
dominus, & docuerint te iuxta leg
eius, sequerisq; sententiam eorum, n
declinabis ad dexteram, neque ad si
stram. Qui autem superbierit nole
obedire sacerdotis imperio, qui eo te
pore ministrat domino Deo tuo, e
decreto iudicis morietur homo ill
& auferes malum de Israel, cunctus
populus audiens timebit, ut nullus de
inceps intumescat superbia. Vide po
testatem sacerdotis legalis, quanta p
tas potestas sit sacerdotis euangelici,
& pœnam expende inobedientis.

Facta

Facta seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos statuerunt, Act. 15.
ut ascenderēt Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apostolos, & presbyteros in Hierusalem super hac quæstione. Ecce quomodo impleuerūt illud Deut. 17. & quæ erat ecclesia, nō tota congregatio, sed ascenderunt ad Apost. & presbyteros qui repræsentabant ecclesiam.

Si ecclesia est occulta, quomodo Ma. 18.
Christus præcepit dicendum ecclesiæ, & si ecclesiam non audierit &c. Si autem esset occulta, quid posset ei dici, aut quomodo audierit? Similiter ecclesia corpus Christi, & Christiani membra, Roma. 12. 1. Cor. 1. & 12. Ephe. 1. 5. Collo. 1. Dicat Luth. an illi fuerunt occulti, & solum mathematice ecclesia, quando dixit Paulus, Vos autē estis corpus Christi, & membra de mēbro.

Hæreticorum est habere criptas, spe-
Luc. 11. lũcas, & latebras, ecclesia ponit lucer-
nam super candelabrum. Monstratur
tibi ecclesia in concilijs, in sede aposto-
lica, in episcopis & præpositis singu-
larum ecclesiarum. Nam si solum ma-
thematica esset ecclesia frater Pau.
2. Cor. 8 non haberet laudem per omnes eccle-
Psal. 21. sias. Non diceret Dauid: Apud te laus
106. mea in ecclesia plebis, & in cathedra
seniorum laudent eum. Pro hoc uide
Augustinum super canonica Ioannis,
tractatu primo in fine.

De quĩ. Quod dixit Luther, dixerũt omnes
hæretici. Ideo Augu. inuehitur contra
Donatistas, qui uniuersalem ecclesiam
coartare uolebãt ad angulũ paucorum
hæreticorũ. Plura uide apud Ioannem
Cocleũ de autoritate ecclesiæ, & Rof-
fensem. Inter ueteres uide Ioannẽ turre
crematã, pro ecclesia latißime scribẽtẽ

De con-

DE CONCILIIS.

Quia ecclesię autoritas plurimum pollet in cõcilijs: iusto ordine iam de Concilijs acturi sumus.

CELEBRATIONIS *conciliorum in ecclesia exempla inueniuntur ab Apostolis in nouo testamento.*

Surrexerunt quidam de hæresi pharisæorum, qui crediderunt dicentes, quia oportet circuncidi eos, præcipere quoque seruare legem Moysi. Conueneruntque Apostoli & seniores uidere de uerbo hoc, & infra ponitur decisio.

Visum est spiritui sancto & nob.
Act. 15. *nihil ultra imponere uobis oneris, q*
hæc necessaria, ut abstineatis uos ab i
molatis simulachrorum, & sangui
& suffocato, & fornicatione, a q
bus custodientes uos bene agetis. Ec
Appli- concilij Apostolici formam. Apost.
cat. & seniores conuenerunt. Gentes n
se opposuerunt apostolis, sicut mo
Luther concilijs, qua autoritate, q
scriptura id facitis? cur adimitis nob
libertatem à Christo datam? nam &
in deliberando citauerint scriptur
ex Amos nono, tamen quo ad prohib
tionem illorum trium, nihil induxi
runt, similiter in decisione nullam a
duxerunt scripturam.

Antiochia quoque recepit conclu
sa Hierosolymis. Luther respuit con
clusa Romæ. Patet concilium habuis
potestatē statuendi aliqua esse necessa
ria

ria pro illo tempore, quæ tamen ad fidem ſimpliciter non eſſent neceſſaria, cur non eadem poteſtas eſſet nunc in eccleſia, quando neceſsitas ſæpe exigit? Idem Chriſtus, idem ſpiritus, eadem fides, cur nõ æqua cõciliorum poteſtas? Item aliam apoſtoli celebrarunt ſynodum. Ab inuicem enim diſceſſuri prædicaturiq; euangelium per uniuerſum orbem iuxta domini præceptum, conuenientes in unum, ſinguliq; ſuas proferentes ſententias, ſymbolum fidei tradiderunt, ut ex maiorum traditione habetur, quod uniuerſalis tenet eccleſia. Sic enim beatus Clemẽs diſcipulus & ſucceſſor apoſtolorum in ſuis decretis teſtatur. Item Leo papa primus Auguſt. ſcribens dicit, Catholici ſymboli breuis & perfecta confeſsio duodecim apoſtolorum totidem ſignata eſt ſentẽtijs. Item Amb. clauem regni cœlorum

deputans esse fidem Apostolorum. Cla-
uem inquit istam, arbitror xij. artifici
operatione conflatam. Duodecim enim
Apostolorum symbolo fides sancta cc-
cepta est, qui ueluti periti artifices in
unum conuenientes, clauem suo conci-
lio conflarunt. Clauem enim quandam
ipsum symbolum dixerũt, per quod re-
serẽtur diaboli tenebræ, ut lux CHRI
STI adueniat.

Prouerbio. 22. Ne transgrediaris terminos anti-
quos, quos posuerunt patres tui.

Ma. 18. Iterũ dico uobis, quia si duo ex uo
bis consenserint super terram, de omni
re quãcunq; petierint, fiet illis à patre
meo qui in cœlis est: ubi enim sunt duo
uel tres congregati in nomine meo, ibi
sum in medio eorum. Nullus potest
conuinci euidentius, non audisse eccle-
siam, quàm si concilium non audierit.
Nusquã maior cõsensus, quàm in con-
cilio

cilio. Nullibi congregatur plus in nomine domini, quàm in concilijs generalibus.

Interroga generationē pristinam, Iob.6.
& diligenter inuestiga patrum memoriam, hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam umbra dies nostri super terram, ipsi docebunt te, & loquētur tibi, & de corde suo proferent eloquia, in antiquis est sapientia & in multo tempore prudentia. Ergo concilia audiamus & patres, non hæreticos nuper natos & apostatas, Tollatur cōciliorum autoritas, & omnia in ecclesia erunt ambigua, dubia, pendentia, incerta, nam omnes mox redibunt hæreses, Conciliorum auctoritate damnatæ, quod si scripturis contra eos pugnabis, iam seclusa auctoritate ecclesiæ, reijcient scripturam quam uolent, sicut modo Luther reijcit

Nota.

Episto

Epiſtolam Sancti Iacobi, quia aduerſatur ſibi, ſimiliter Machabæos &c. Et olim hæretici non acceptarũt quatuor illa Euangelia, Sicut Manichæi reiecerunt uetus teſtamentum. Res miſeranda profectò. Si illud hæreticorum eſſet uerũ, tunc enim occurrente aliquo dubio in fide, non eſſet uia decidendi illud, ſed quilibet iuxta prudentiam capitis ſui, declinaret in illam uel aliam partem, quomodo ergo CHRISTVS ſufficiẽter prouidiſſet eccleſiæ ſuæ per legem Euangelicam, quæ tamen debet eſſe perfectiſſima? Ioſue. 1. Qui cõtradixerit ori tuo, moriatur.

Quanta mãdauit patribus noſtris
Pſal. 77. *nota ea facere filijs ſuis, ut cognoſcat generatio altera, ergo nos credamus mandata, concilijs & patribus.*

Augu. *Auguſtinus ad Ianua. Illa quæ non*
di. 12. c. *ſcripta ſed tradita cuſtodimus, quæ*
quidem

quidem toto orbe terrrarum obſeruantur, datur intelligi, uel ab ipſis Apoſtolis, uel plenarijs cõcilijs (quorum eſt in eccleſia ſaluberrima authoritas) commẽdata atq́; ſtatuta retineri: unde hæc, quia ita ſint facienda, diſputare, inſolentiſsimæ inſaniæ eſt. Lutherani ergo inſolentes ſunt & inſani.

Auguſtinus libro ſeptimo contra Donatiſtas, aſſumit ſanctam eccleſiam catholicam contra Donatiſtas, authoritate plenarij concilij munitam. Et libro primo capite decimooctauo, plenarium concilium exiſtimat cõſenſionem totius ecclrſiæ. Augu.

Gregorius in regiſtr. Sicut ſancti Euangelij quatuor libros, ſic quatuor concilia ſuſcipere & uenerari me fateor. Nicænum ſcilicet, Conſtantinopolitanum, Epheſinum, & Chalcedonenſe. Diſt. 15

Propo

Propositio secunda.

Ecclesiæ repræsentatiua.

Maiores ecclesiæ (sicut sunt in c[illegible]cilio) repræsentãt totam ecclesiam, p[illegible]tet primo in Exodo sæpißime, & [illegible]me exempli causa. Exodi decimono[illegible] quando Deus uoluit dare legem M[illegible]si, præcepit ei, Hæc dices domui Iac[illegible] & annunciabis filijs Israel, & cæte[illegible]. Et tamen postea de Moyse dicitur. [illegible]nit Moyses, & conuocatis maiori[illegible] natu populi, exposuit omnes ser[illegible]nes, & cætera. Et licet solum senio[illegible] populi responderunt, cum quibus [illegible]quebatur Moyses, tamen subdit tex[illegible] Respõditq; omnis populus simul [illegible] quod non erat omnis populus nisi [illegible]præsentatiue.

Deu. 32. Interroga patrem tuum, & an[illegible]ciabit tibi maiores tuos, & dicent t[illegible] stultus populus iam: & superbi[illegible]

q[illegible]

quærunt Lutherum, Zuinglium, Blater, Hosandrum, Bucerum.

Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, & in prouerbijs eorum conuersare, ab ipsis enim disces sapientiam & doctrinam intellectus, & seruire magnatis sine querela. Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerũt à patribus suis, quoniã ab ipsis disces intellectũ & doctrinã. Eccle. 8.

Obijciunt hæretici.

1 In concilio sunt homines, quare fallunt sæpe & falluntur, cum omnis homo sit mendax. psa. 115.

2 Deprensum est concilium Carthaginiense sub sancto uiro Cypriano cum octoginta Episcopis de rebaptizandis hæreticis errasse.

3 Sicut concilium Ariminense plenarium. D.C. Episcoporum errauit cum

Arrio,

Arrio. Et Ephesinum secundum qu[illegible] Euticete & Dioscoro. Et Constan[illegible] nopolitanum sub Constantino Imp.[illegible] tollendis imaginibus.

4 *Et concilia etiam generalia una[illegible] miter suscepta uaria determinaru[illegible] etiam in his quæ credenda propon[illegible] tur: ut concilium Constantiense de p[illegible] matu Papæ, contra conciliũ Nicæn[illegible] & Aphricanum.*

Obijciunt laici à Luthe-ranis malè persuasi.

Cum Laici sint de ecclesia, & nõ m[illegible] nus agatur de salute animarũ illoru[illegible] quã cleri. Itaq; conueniat eos interess[illegible]

Cap. 2. Diluuntur obiecta.

1 *Fatemur eos qui in concilio co[illegible] niunt, esse homines, at in concilio g[illegible] nerali legitimo reguntur ductore s[illegible]*

ritu sancto qui eos falli nõ sinit. Nam & Paulus & Ioannes, Esaias & Dauid fuerunt homines, adhuc Paulus ad Galatas, inquit. Si angelus de cœlo aliud euangelizauerit, anathema sit. Scriptores itaque canonici infallibiliter scripserunt, qui fuerunt homines. Sic patres in concilijs. Gala. 1.

2 Concilium illud Carthaginiẽse non fuit plenariũ sed particulare, ut ostendit Aug. contra Donatistas: particularia autem cõcilia poterunt errare, & reformantur per generalia. August. libro secundo cõtra Donatistas. Et ipsa concilia quæ per singulas regiones & prouincias fiunt, plenariorũ conciliorum autoritatique fiunt ex uniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, cũ experimento rerũ aperitur.

3 Arimiñese conciliabulum fuit, non concilium, neq; legitimè cõgregatum.

Inuito enim Liberio coactum fuit hæreticorum opera, contra concilium Nicænum. Thauro præfecto pro Ariminis iussu imperatoris precibus & minis instante. Et simplices episcopi occidentales fuerunt seducti fucis hæreticorum, quos postea intelligentes, retractarunt conclusa Arimini. Sic & Ephesinum conciliabulum in quo hæreticus præsedit Dioscorus, nō fuit legitime congregatum, nolentibus legatis papæ iniquum locum accedere, & damnatum fuit per Calcedonense concilium. Sic impius imperator Constantinus repugnante pontifice conciliabulum Constātinianum collegit, quod postea Nicæno concilio secundo sub Hierene imperatrice dānatum est, unde & Carolostadius, Zuinglius, Hetzmam, Blaret, in hoc Luthero repugnantes damnati sunt.

De imaginibus.

Aduerte hic quod generalia concilia in ſpirituſancto congregata, aberraſſe à uia ueritatis nunquam depræhenduntur, potiſſimum in his definiendis quæ ad orthodoxam fidē rectoſq; mores attinent. Cæterum concilia hæreticorum iuſſu atque aſſenſu conuocata ſemper à fide recta aberrarunt: quale fuit iſtud Ariminenſe. De quo diffusè refert hiſtoria eccleſiaſtica: libro decimo capite uiceſimoprimo. Tale etiam fuit concilium Mediolanen. iuſſu Conſtantij imperatoris Arriani celebratum, ad Athanaſij fidei propugnatoris acerrimi condemnationem procurandam. In quo epiſcopi catholici Dionyſius, Euſebius, Paulinus, Hilarius, & alij nonnulli, quia noluerunt ſubſcribere damnationi Athanaſij, in exilium ſunt pulſi, ut refert hiſtoria

Ecclesiastica lib.10.cap.20. Eiusm quoq; fuit concilium Antiochenū sub Constātino imperatore Ariano, in consessu nonaginta Episcoporum celebratum, ubi Athanasius sede sua Episcopali, quam in Alexandria tenuit, eiectus est, exilioque damnatus: ut deinde sublatius Nicæni concilij robur & autoritas sustolleretur, præualeretq; mendacium ueritati, sicut historia tripartita, lib. 4. cap. 9. latius commemorat. Simile quoq; fuit conciliū postea apud Seleuciā Isauriæ coadunatū. c. & 60 Episcoporum contra Nicænam synodum. uide im historia tripartita libro tertio cap. tricesimoquarto.

De quarto. Concilia plenaria, quæ mores & regimen concernunt Edclesiasticum, pro qualitate & conditione temporum, personarū, & cætera absq; fidei præiudicio uariè determinarunt. Vnde Innocen-

nocentius III. *de consanguinitate & affinitate, capite* Non debet,*ita dicit.* Nō *debet reprehensibile iudicari, si secundum uarietatem temporum statutū quandoq; uarientur humana, præsertim cum urgens necessitas & euidens utilitas id exposcit.* Quoniā *ipse* Deus *ex his quæ in ueteri testamento statuerat nōnulla mutauit in nouo.* Hæc *ille.* At *concilia generalia legitima in credendis, se non destruxerunt.* Sic *intelligatur* Augustinus. Priora *concilia plenaria posterioribus emendari.* Concilium *autem* Aphricanum & Nicænum *non aduersari* Constantiensi, *uide de papatu infra titulo tertio.*

Laici *possunt interesse concilijs ut testes, ut defensores, ut consiliarij, ut suggestores, ut executores, tamen à* Christo *nato nunquā habuerūt uocem diffinitiuam in cōcilio.* Actuū.15. *sta=* De quīto. Act.15.

 tuerunt

tuerunt ut aſcenderent Paulus & Bar-
nabas, & quidam alij ex alijs ad A-
ſtolos & preſbyteros in Hieruſa-
ſuper hac q. & quæ ſequuntur. E-
ad clerum aſcenderunt non ad Lai-
& nulla ſit laicorum mentio in eo
concilio.

In concilio octauo, actione qua-
ta, principis iuſsi interrogare, dix-
runt. Vt obſecundantes uerbo ueſtr
ex præceptiõe ueſtra interrogabim
eos, non per poteſtatem noſtram, po-
ſtas enim hæc ueſtra eſt.

Baſilius imperator de Laicis i-
quit, Quanquàm non ſit datum i-
ſecundùm canonem dicendi quicqu
penitus de eccleſiaſticis cauſis, op-
Sedu- *enim hoc pontificũ eſt & ſacerdo-*
lius. *Zozomenes refert, Dum Vali-*
nianus per Thraciã ad Romam pr-
r.aret, Tunc epiſcopi Heleſponti Bi-
r.

niæ legatum miserunt Hipatianum Heracliæ præsulem, quatenus dignaretur ad emendationem dogmatis interesse Respondit mihi quidem, cum minimus de populo sim, phas non est talia perscrutari. Verum sacerdotes quibus hæc cura est apud semetipsos congregentur ubicunq; uoluerint. Ambr.

Ambrosius ad Valentinianum contra Auxentium. Si scripturarum seriem diuinarum, uel ueterum tempora retractemus, quis est qui abnuat in causa fidei episcopos solere de Christianis Imperatoribus, non imperatores de Episcopis iudicare?

Martianus imperator in Calcedonen. concilio ad synodum dixit. Nos ad conseruadam fidem, non ad potentiam ostendendam, exemplo gloriosissimi principis Constantini, synodo interesse uolumus, ut inuenta Marti. dis.99. c.

ueritate, non ultra multitudo pr[illegible] doctrinis attracta, discordet. E iter[illegible] *Sunt quædam certa capitula quæ b[illegible] rum respectu, uestræ reseruamus s[illegible] ctitati, congruum rati regulariter uobis ista synodali disponi concilio, [illegible] tius quàm nostris legibus statui.*

Basilius Imp. in fine concilij octaui.

Basilius Imp. *De uobis autem Laicis tam qui [illegible] dignitatibus, quàm qui absolute con uersamini, quid amplius dicam non ha beo quàm quod nullo modo nobis li cet de ecclesiasticis causis sermonẽ m[illegible] uere, neq; penitus resistere integrita[illegible] ecclesiæ, & uniuersali synodo aduers[illegible] ri. Hæc enim inuestigare & quærere patriarcharum, pontificum, & sacer dotum est, qui regiminis officium, sor titi sunt: qui sanctificandi, qui soluẽdi & ligan[illegible]*

& ligandi potestatem habent: qui Ecclesiasticas & cœlestes adepti sunt claues. Non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, uel à ligamẽto solui egemus. Quantæcunque enim religionis & sapientiæ laicus existat, uel etiam si uniuersa uirtute interius polleat, donec laicus est, ouis uocari non desinet &c. Quæ ergo uobis ratio est in ordine ouium constitutis? Pastores uerborum subtilitatẽ discutiendi, & ea quæ super nos sunt quærendi, & ambiendi habent. Oportet nos ergo cum timore & fide syncera hos audire, & facies eorum uereri, cum sint ministri Dei omnipotentis, & huius forma poßideãt, & nihil amplius quã ea quæ nostri ordinis sunt requirere. Hinc populus remittebatur à Christo ad faciendum non ea quæ principes, reges, tetrarchæ aut nobiles dicerent, sed Mat. 25.

quæ scribæ & pharisæi sedētes su-
cathedrā Moysi, dixerunt uobis, s-
te & facite. Hæretici autem cū pl-
sum quærunt popularem, euenit q-
Hier. 5. Hieremias prædixit. Prophetæ p-
phetabant mendacium, & sacerd-
applaudebant manibus, & pop-
meus dilexit talia, quid igitur fie-
nouißimo eis? De his loquitur Do-
nus per Esaiam, filij nolentes audire
gem Dei: qui dicunt uidentibus: no-
uidere: & aspicientibus nolite asp-
re nobis ea quæ recta sunt: loqui-
nobis placentia, uidete nobis er-
res, auferte à me uiam: declina-
me semitam: cesset à facie nostra
ctus Israel. Idipsum dicit pop-
lus Lutheranus iam suis falsis p-
phetis? Summa itaque est sacræ s-
pturæ ecclesiæ, & conciliorum c-
cordia.

DE PRIMATV SEDIS APOSTOLICAE ET PETRI III.

Quia summa autoritas exterius sit apud ecclesiã: quam contẽplamur ĩ cõcilijs & in sede apostolica, Cõuenit ut Romãĩ põtificis et Petri primatũ firmemus breuibus.

POST CONFESsionẽ Petri, Iesus dicit ei. Beatus es Simõ Bariona, quia caro & sanguis nõ re- Matth. 26.
uelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est: & ego dico tibi, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi nõ præualebunt aduersus eam: & tibi da-

bo cla

bo claues regni cœlorũ, & quodc
ligaueris super terram: erit ligati
im cœlis, & quodcunq; solueris su
terram, erit solutum & in cœlis. P
tet quomodo signare uoluit person
Petri, quia posuit nomen antiquum
mon, Nomen nouum Petrus, nomē p
tris Bariona, & demonstrat propr
Tu es, & super hanc petram expo
Hierony. id est super te, & tibi da
claues & c.

Et per illa uerba promissum Petro p
matum testantur sancti patres, & s
per Petro ædificandam ecclesiam.

Cyprianus lib. 4. epistolarũ ad P
pianum, & lib. 1. ad Cornelium.

Origenes Homilia sexta super Ma
thæum. Hieronymus, libro primo co
tra Pelagianos & super Matthæũ. 16

Ambrosius sermone. 47.

Aug. contra epistolam Donati.

Chryso-

Chrysostomus super Matth.

Hilarius super Matthæum.

Leo in sermone.3. de anniuersario die suæ assumptionis.

Gregorius in moralibus, & registro ad Mauricium Augustum.

Cyrillus libro.2.capit.12.super Ioannem, Concilium Calcedonense octauum, Nicolai papæ. Vide nostro libro.1.de primatu Petri. Potestatẽ quã promisit Christus Petro dedit post resurrectionem. Dixit Simoni Petro Iẽsus Sim. Ioan. diligis me plus ijs dicit ei: Etiam domine, tu scis quia amo te. dicit ei, pasce agnos meos, quod & tertiò repetijt, pasce oues meas. Ioã.21.

Hic soli Petro in præsentia aliorũ apostolorum commisit oues ut principi apostolorũ: nam pascere in sacris literis significat regere: & pastores dicuntur reges Ezechielis.34. Esaiæ.44. &.56.

& .56. Hieremiæ secundo, & 22. P[...]
mo. 22. Et hoc in Hebræo & Græ[...]

Datum prumatum Petro per [...]
uerba testatur Cyprianus de simpl[...]
tate prælatorum. Hieronymus in [...]
mone de Petro ad Eustochium, A[...]
brosius in sermone de pœnitenti[...]
de fide Petri. Chrisostomus super [...]
annem Homil. 8. de pœnitentia. [...]
gustinus in quæstio. Noui & Vet[...]
testamenti quæsti. 75. Leo in serm[...]
de ascensione domini. Gregorius in [...]
milia. Mar. 16. & epistola ad Cir[...]
Bernardus sermone. 3. de septem [...]
bus. Beda in homi.

Primatus Petri probatur ex m[...]
tis alijs scripturis Luce. 22. Simon [...]
Satanas expetiuit uos ut cribrare[...]
cut triticum, ego autem rogaui pro[...]
ut non deficiat fides tua, & tu ali[...]
do conuersus, confirma fratres tu[...]

Vide pro Petro rogat præ cæteris, & duo petit. Indefectibilitatem fidei, & potestatē cōfirmandi fideles. Sic Augustinus, Chrysostomus, Leo, Cyrillus & Beda capiunt. Matthæi decimoseptimo, dixit Christus Petro. Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscē qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me & te. patet CHRISTVM pluribus discipulis præsentibus, solum Petrum sibi æquasse in solutione tributi. Ita intelligit Hier. August. Chrysostomus, Orige. Ambro.

Matthæi. 10. Marci. 3. Lucæ. 6. ubi describitur Apostolorum constitutio, ab omnibus Petrus ut caput nominatur, primò, quod pro eius primatu expendit Hieron. Chrysosto.. Ioannis. 21. solus Petrus super aquas maris ad

CHRISTVM peruenit. Signum.
gularis põtificij, ait Bernardus de.
ſideratione, ad Eugenium Luc.5. E
diſcipulis alijs imperatur ut laxen.
tia, ſoli tamen Petro dicitur, duc in.
tum, ita ponderat Ambro.

De ſanctis patribus iã audiuim
omnes Petro tribuere primatum, a.
mino primò promiſſum, dein poſt
ſurrectionẽ, exhibitum ſuper tota.
cleſia. Addatur tamen prioribus.

Dionyſius capite.3.de diuinis
minibus.

Athanaſius in epiſtolis ad Ma
liberium & felicem, in quibus abu
probat primatum Papæ.

Euſebius Cæſarienſis lib.2.cap.
eccleſiaſticæ hiſtoriæ. Augu.tract.
ſuper Ioã.li.2.cõtra Donatiſtas &

Lactantius lib.7.inſti. diuinar.
Paulinus de.8. Fœlice. Anſelm.

Vi

Vrbanum Papam Valentinianus, Martianus, Phoca, Iustinianus, Imperatores sub titulo de summa Trinitate & fide Catholica.

Quæ omnia latißimè astruximus tribus libris de primatu Petri ad Leonem decimum, & multa rara inuenies in magno opere contra Lutherum, Ioan. Fabri Archiducalis consiliarij, iam episcopi Viennen.

Ratio suadet, quia fuit summus sacerdos in uete. lege, cuius authoritas audita fuit, ex ca. 17. Deu. Et regimen monarchicum est optimum: & talis ordo est in ecclesia triumphãte: & sicut pulchrè inducit Nazianzenus, Moses in dubijs prouidit synagogæ. Deu. 17. cur CHRISTVS *non prouidißet suæ sponsæ ecclesiæ?*

Gregorius lib. 21. moraliũ: Omnes homines natura æquales genuit, sed

ratione meritorum, ordine a... occulta dispensatione postposui... uerò diuersitas quæ accessit ex ... uino dispensatur iudicio, ut quo... omnis homo iter uitæ non gra... alter ab altero regatur. Desiderat tè hæreticus, ecclesiam milita... non habere caput ministeriale, c... in ecclesia quod scribitur. In illi... bus non erat rex in Israel, sed u... quisque quod sibi bonum uidebat sic faciebat.

Iud. ultimo.

Obijciunt hæretici.

1 Petro nõ promisit, nec dedit CH... STVS claues pro persona sua, quia gerebat personam ecclesiæ.

2 Si supra Petro homine est ædifi... ta ecclesia, iam portæ inferorum p... ualuerunt contra eum in uoce u... ancillæ, & quotidie præualent succ... soribus suis peccatoribus.

3 Et cum super petra sit ecclesia ædificata, petra autem erat CHRISTVS, 1. Cor. 10. non poterit referri in Petrū, & fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est.

4 Primitiua ecclesia apostolorum nō fuisset ecclesia, cū Petrus. 18. anno post CHRISTVM passum fuerit adhuc in Hierusalem, ubi erat tunc Ro. ecclesia.

5 Petrus nunquam fuit Romæ.

6 Petrus est membrum ecclesiæ.

7 Quomodo Petrus esset petra, cum Mat. 16. dixerit CHRISTVS, uade post me Satana.

Diluuntur ista contra Petrum adducta.

¶ Fatemur cum Augustino claues datas ecclesiæ, tamen in persona Petri. i. claues finaliter dedit CHRISTVS Petro, ad utilitatem ecclesiæ, dedit De primo.

*claues non uni, sed unitati, Ita Pe-
geßit personam ecclesiæ, sicut Impe-
tor Germaniæ. Itaq; certæ personæ
bent claues, quia aliâs nullus esset
rum usus.*

De secũdo. ¶ *Præualuerunt portæ inferi ad-
sus personas succedentes Petro, n
tamen contra potestatem Petri. H
successio Petri in potestate mansit,
cet personæ peccarent. Petro aut
negante, nondum ecclesia erat sup
eum fundata sed fundãda, quia* CHRI-
STVS *dixit: Super hanc petram æd-
cabo ecclesiam meam, scilicet post
surrectionem.*

De tertio. *Et si* CHRISTVS *sit pet-
principalis, & fundamentum prim-
rium, tamen habet uicarios & subst-
tutos, secundarias petras: nam cum
dicto Pauli quod solus* CHRISTVS
sit fundamentum, stat dictum Ioannis

Apo-

Apocalypsis.21. Et murus ciuitatis ha
bens fundaméta duodecim: & in ipsis
duodecim nomina duodecim Apostolo
rum & agni.

¶ Errat Ludder Petrum tam tardè ue de quar
nisse Romam, quia fuit.5. annis in Pon to.
to, & Asia.7. in Antiochia postea mi
grauit Romam: licet.18. anno è Roma
uenerit Hierusalē ad concilium. Porrò
nihil ad rem facit. Erat enim Petrus
summus pontifex, ubicunq; erat, licet
reuelante spiritu, ut Marcellus san-
ctus martyr ait, sedem sibi Romæ ele-
gerit. Prius itaque tempore fuit sum
mus episcopus Petrus quàm Romanus
episcopus.

¶ Hoc nouum est mendacium Vrbani De quĩ
Riegers, aut alterius Lutherani, Pe to.
trum nunquàm fuisse Romæ, & ante
Paulum conuertisse eos, de quibus lo
quitur Galat.2. testatur beatus Hiero

nymus super illud ad Roma. 1. Vt ali-
quid impartiar uobis gratiæ spiritua-
lis. Ad confirmandos, inquit, eos Ro-
manos, Petri prædicatione fidem tenen-
tes. Confirmare se uelle Paulus dicit,
nõ quo minus accepißent à Petro, sed
ut duobus apostolis testibus & docto-
ribus, eorum corroboraretur fides: ali-
quin curabat, ne super fundamentum
Vide Io alienum ædificaret.

annem Egesippus antiquißimus, qui sub
Fabrũ. Aniceto uenit Ro. Anno domini. 160.
Is scribit lib. 3. de excidio Hierusalem
quomodo Nero quæsierit caussas occi-
dendi apostolos: datoq; præcepto ut
comprehenderentur apostoli, rogaba-
tur Petrus, ut sese alio conferret.

Dionysius Corinthiorum episco-
pus existens Romæ, Anno domini 50.
ait: Vos habentes commonitionem à
Petro & Paulo, plantationem Ro-
mana

manæ ecclesiæ coniunxistis. Ambo etiã aduentantes, atq; in hac urbe simul docentes, etiam martyrio pariter, uno eodemq; tempore coronati sunt. Idem testatur quidam scriptor Caius, sub Seuerino papa.

Sanctus Ignatius discipulus Ioannis euangelistæ, ad Tharsenses scribit: Quid quòd Petrus crucifixus est? Paulus & Iacobus gladijs obtrũcati sunt, Ioannes in Pathmum relegatus est? Et ad Roma. Non sicut Petrus & Paulus præcipio uobis: illi enim Apostoli IESV CHRISTI, ego autem minimus. Ireneus Lugdunensis episcopus lib. 3. capitulo .1. contra hæreticos, sic inquit: Matthæus Hebræis ipsorum lingua scripturam dedit Euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent ecclesiam.

Et cap.3. A glorioſiſsimis du… apoſtolis Petro & Paulo, Romæ… datæ & conſtitutæ ſunt eccleſię. Te… tullianus anno domini.150. uiuens… pſit lib.3. aduerſus Martionem: R… nis euangelium Petrus & Paulus ſ… guine ſuo ſignato reliquerunt. Et… de præſcriptione hæreticorum loq… de Roma, ſubdit: Vbi Petrus paſſ… domini coadæquatur.

Euſebius Cæſarienſis lib.2. hiſt… quit: In ipſis Claudij temporibus, c… mentia diuinæ prouidentiæ probati… mum omnium apoſtolorum, & ma… mum, fidei magnificentia, & uirtu… merito, primorem principem Petru… ad urbem Romam deducit.

Et libro de temporibus. Eodem… no ab Herode capitur, & infra. P… trus natione Galilæus, Chriſtianoru… pontifex primus, cum primum An… chenæ…

chænam fundaſſet eccleſiam, Romam proficiſcitur, ubi Euangelium prædicans. 25. annis eiuſdem urbis epiſcopus perſeuerat.

Gaudentius Brixinus uetuſtiſsimus ſcriptor, inquit. Hoc enim die apud urbem Romam ambos pro CHRISTI nomine Neronis crudelitas interfecit.

Hieronymus de uiris illuſtribus: Simon Petrus, filius Ioannis prouinciæ Galilææ, uico Bethſaida frater Andreæ Apoſtoli & princeps apoſtolorum, poſt epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ, & prædicationes diſperſionis eorum, qui de circunciſione crediderant in Ponto, Galatia, Capadocia, Aſia, & Bithinia, ſecundo Claudij anno ad expugnandum Simonem magum, Romam pergit, ibi. 25. annis cathedram ſacerdotalem occu-

pauit.

Dionysius Areopagita, sancti Pauli discipulus, idem testatur ad Timotheum cōdiscipulum, de transitu apostolorum.

Linus papa proximus post Petrum scripsit orientalibus pro martyrio Petri in urbe.

Ambrosius sermone. 67. inquit: Non sine caussa factū putemus, quod una die, uno in loco, unius tyranni tolerauere sententiam, una die passi sunt, ut ad CHRISTVM *pariter peruenirent, uno in loco, ne alteri Roma deesset, &c. & infra: In urbe Roma principatum & caput obtinet nationum, loquitur de Petro & Paulo. Papias Hieropolitanus scilicet, Ioannis euangelistæ auditor, testatur Petrum suam primam epistolam canonicam scripsisse Romæ.*

Pala-

Paulus Orosius li.6.hist.ca.6. Anno ab urbe cõdita octingentesimoquinto, Tiberius Claudius ab Augusto quartus regnum adeptus est, mansitq; in eo annis.16. Exordio regni eius, Petrus Apostolus Domini nostri IESV CHRISTI Romam uenit, & salutarem cunctis credentibus fidem fideli uerbo docuit, potentissimisque uirtutibus approbauit. Atque exinde Christiani Romæ esse cœperunt. Et capitulo sequenti. Nero primus Romæ Christianos supplicijs & mortibus affecit, ac per omnes prouincias pari persecutione excruciari imperauit, ipsumque nomen extirpare conatus, beatissimos Apostolos Petrum cruce, Paulum gladio occidit.

Testatur hoc Athanasius, Marcellus, Dam. Leo, Bernar, & alij innumeri

innumeri.

De.6. *Petrum membrum & parte[m] ecclesiæ dicimus, sed quòd priuatus possit esse caput ministeriale seu uicarius ueri capitis, negamus. Sanè aliud est agere priuatam personam, aliud publicam. Et si caput est, at membrum.*

De.7. *Non mirum Petrum increpari à* CHRISTO *quòd existimaret confessioni contrarium,* CHRISTUM *occidendum, quia nondum acceperat claues, nondum erat confirmatus, nondum uenerat super eum plenitudo spiritus. Ideo nondum fuit petra; post resurrectionem* CHRISTI *fundauit super eum ecclesiam, ut expreßè testatur Hieronymus ibi super Matthæum.*

Denique Chrysostomus & Hilarius nolunt nomen Satanæ pertin...

ad Petrum, ſed ad diabolum ſugge=ſtorem huius conſilij. Porrò lapſus perſonæ non tollit poteſtatem. Origenes Homilia.3.in Matthæum dicit. Petrus adhuc plumbeus erat, & fieri potuit, ut reuelationem haberet à patre, qua profiteretur CHRISTVM eſſe filium Dei uiui. Attamen lateret eum hoc magnum myſterium, quo CHRISTVS uoluit pro ſalute generis humani crucifigi, & tertia die reſurgere.

Cum enim Ludder per petram intelligit fidem, fides æque amittitur in homine ſicut gratia, & non plus fides unius hominis, quàm alterius hominis: & ita ſuper ſide omnium fidelium eſt ædificata eccleſia. Et ſi omnes fideles ſunt fundamentum, quam tunc dabit eccleſiam? niſi ineptiſſimè dicat idem fundari ſuper ſeipſo.

Adhuc obijciunt hæretici contra Petrum & Papam.

1 Petrus in apostolos non ha[...] testatem, sed apostoli in ipsum[...] ipsum & Ioannem miserunt in S[...] riam. Act.8.

2 Nec Petrus exercuit unquam [...] matum illum, sicut modo Papa nult ullum episcopum fieri in m[...] nisi accipiat pallium & confirm[...] nem ab eo.

3 Nouit Petrus hoc prohibit[...] CHRISTO, Lucæ.22. facta con[...] tione, quis eorum uideretur esse [...] ior, dicit eis IESVS: Reges gen[...] dominantur eorum, & qui potest[...] habent super eos, benefici uoca[...] uos autem non sic, sed qui maio[...] uestrum, fiat sicut minor: & qui [...] cessor est, sicut ministrator. Li[...] (inquiunt hæretici) reges gentiu[...] po[...]

pontifices esse qui dominantur.

4 Marci.10. ubi filij Zebedæi ad hāc aspirarunt potestatem, receperunt responsum. sut callicem biberent, nec tamen certi ubi sessuri essent.

5 Sic superioritatem fugiendam docuit Lucæ.9. & Matthæi.18.

6 Paulus resistit Petro Galat.2.

7 Victor papa uolens excommunicare Orientales, fuit prohibitus ab Ireneo Lugdunensi.

8 Anicetus ceßit Policarpo episcopo Smyrneorum.

9 Orientales episcopi non obedierunt Iulio Papæ.

10. Constantinius quartus imperator constituit papam esse primum.

11 Sic tot milia martyrum Orientalis ecclesiæ essent damnati, similiter Cyprianus, Augustinus, Nicolaus, quia nunquā fuit papa super ecclesias Asiæ,

Græciæ,

Græciæ aut Aphricæ.

21 Quando instituit Antioche[illegible] Constantinopolitanum, Alexan[illegible] aut indicum?

23 Theophilus Alexandrinus, & E[illegible] phanius deposuerunt Chrysostom[illegible] & idem Epyphanius excommunic[illegible] Ioannem Hierosolymitanum.

14 Concilium Nicænum testatur [illegible] scopum gerere curam suburbana[illegible] ecclesiarum.

15 Idem statuit episcopos ordi[illegible] ri ab episcopis prouincialibus, no[illegible] papa.

16 Idem concilium Hierosolymit[illegible] tribuit primatum, non Romano. [illegible] Hierosolyma fuit prima, quia de S[illegible] exibit lex.

17 Concilio Aphricano quarto, P[illegible] mæ sedis episcopus non appelle[illegible] princeps sacerdotum, aut aliquid h[illegible]

iusmo[illegible]

iusmodi, sed tantum primæ sedis episcopus, & infra, uniuersalis autem nec etiã Romanus põtifex appelletur.
18 *Et Pelagius & Gregorius renuerunt nomen uniuersalis episcopi.*
19 *Primatus papæ probatur ex Decretis & Decretalibus Romanorum pontificum. Qui libri intra quadringentos annos nati sunt.*

Hæc fusius induximus, quòd hic magis uociferentur hæretici contra petram, quam omnes impetiuere.

¶ *Diluuntur obiecta.*

Petrum exercuisse primatum iam dicemus: at cum arguitaris, Petrus fuit missus ab apostolis in Samariam, quare sit minor apostolis? Est forma argumentandi Arrianorum, quia pater misit illum Ioã. 6. & 20. & ad Gala. 4 Itaq; pater est maior filio, quia mittit [illegible] De primo.

des miserit tres magos, ut ador puerum qui maior magis non fu, frequens est potiores mitti ex c gio & senatu cõsilio scilicet uel re, non authoritate inferiorum. I Iosue.22. legitur quòd cum au filij Israël, ædificasse filios Rube Gad, dimidium tribus Manasse, tare in terra Chanaam, super Io nis tumulos contra filios Israel, uenerunt omnes in Silo, ut a derent & dimicarent contra Et interim miserunt ad illos in ram Galaad Phinees filium Ele ri sacerdotis, & decem principes eo singulos de singulis tribus, u super hoc facto sterilego repre derent. Ecce filij Israel in ser populi miserunt Phinees, qui fuit e rum dux coram domino: ut dici 1. Para.9. Patet itaque ex diuin

tr

teris nihil habere consequentiæ, Hic est missus, ergo est minor mittente aut mittentibus.

Petrus exequutus est officium suum. Nolumus recensere quæ Ioannis sexto, Lucæ duodecimo, Matt. 19. Luc. quinto, Matthæi. 4. Matthæi decimoseptimo, Matthæi decimo octauo recensuerunt, sed quando in actu iam erat pontifex creatus, audiamus quid fecerit: Nam primò ordinationem Matthæi in apostolum direxit. Exurgens Petrus in medio fratrum, dixit. Viri fratres & cætera. Actorum primo. Secundo in die Penthecostes omnes apostolos defendit. Stans Petrus cum undecim eleuauit uocem suam, Actorum secundo. Tertiò præsente Ioanne sanauit claudum, & coram populo defendit, Actorum tertio. Quartò in con- De. 2.

cilio defendit se & Ioannem, A[ctuum]
quarto. Quinto in Ananiam & [Sap-]
phiram sententiam mortis pro[tulit]
Actuum.5.quod fuit maximum p[o-]
statis coërciuæ indicium. Sexto Si[mo-]
nis maledictam nundinationem c[on-]
cuit, Actuum. 8. Septimo iussus
etiam gentes tanquam prælatus in
potestatem suscipere, quando
linteum, in quo erant bestiæ & r[epti-]
lia, & c. & facta est ad eum uox.
ge Petre, occide & manduca, Ac[tuum]
Hic iussus fuit uelut caput, gentes
corpore ecclesiæ.

Octauo in concilio Apostolo[rum]
fuit author sententiæ cessationis le[ga-]
lium, ut docet Hieronymus, & Ac[tuum]
Caue itaq; hæretice mentiri in [san-]
ctū Petrum, quòd potestate diui[nitus]
tradita non sit usus.

De adiuncto falsum, nam pat[...]

chæ, quilibet confirmauit suos episcopos, & Thessalonicensis confirmauit suos episcopos Græciæ tanquam uicarius papæ, ut liquet ex actis Leonis papæ. Existimat hæreticus omnes episcopos habere pallia, quod falsum est, quia regulariter archiepiscopi habent & pauci episcopi ex priuilegio, sicut Bambergensis in Germania. De ratione pallij ex beata Gregorio.

Constat CHRISTVM prohibuisse ambitionem, tyrannidem: non potestatem quia illa à Deo, & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit, Ad Romanos. 13. Voluit ergo docere humilitatem præsidentis, non auferre potestatem eius. Sicut ex eo quòd ipse ministrabat, & alios maiores ministrare docuit, malè inferret quis CHRISTVM nullam ha- De.3.

buisse potestatem. Et cum C H R
S T V S dixit. qui maior est uest
constat quòd uoluit aliquem esse
iorem in potestate, licet cont
ut sit sicut minor per exhibitione
nisterij,

De.4. Similiter respondemus, nam
luit, ut Hieronymus inquit, suo
summitatem uirtutum, non pot
sed humilitate peruenire: nam ex
tes in potestate debēt se intus hum
re, ac si non essent in potestate, u
uuli fiāt humilitate, nō sensu ac

De.6. Paulus reprehendit Petrum,
attinebat ad ædificationem fidei,
est, ad officium apostolatus, in
erant æquales, tamen regimine
testate Petrus adhuc erat prior
hodie etiam sæpe contingit pap
alios superiores reprehendi ab
rioribus. Imò hæreticus Luther

reprehendit ecclesiasticos prælatos, qui nullius est superior.

Anicetus primus statuit pascha celebrari dominico die. Confirmauit primò Pius, deinde Victor, & obtinuerunt. Restiterunt primò orientales, quia ex iussu sancti Ioannis. 14. luna primi mensis celebrabant, Policarpus ex Smyrna adijt Anicetum (ecce Græcus ad Romanum) qui credidit ei, sacerdoti officio persurgi, nec Anicetus Policarpo suadere poterat, inquit Eusebius in ecclesiastica historia: Corruptor Luther ait, Anicetũ cessisse Policarpo. Orientales resistentes Victori excõciare uoluit, quẽ Ireneus monuit, non quòd Victori esset nulla in oriẽtales potestas. Nam sanctus martyr, cur attentasset. sed pro consideranda concordia ecclesiæ & pace consuluit turbationem non moueri in ecclesia. De. 7. & . 8.

De.9. *Mirum quòd hæreticus ... facto hæreticorum, nam illi ori... expulerant Athanasium & Pa... qui confugientes ad Iulium papa... tatis & excommunicatis hære... fuerunt restituti. Hic ruit hæretic... quia papa Iulius ante.M.c.annos ... testatem habuit in orientales epi... pos Asiæ & AEgypti.*

Falsum est Constantinum.4 pr... dedisse primatum Rom. pontifici, ... antea habuerit ex euangelio cōp... tibus Imperatoribus Constantino, ...

De.10. *lentiniano, Gratiano, Theodosio, ... tiano, Basilio, & alijs. Vnde nō ... uenit iuri sedis apostolicæ decr... etiam principum accedere, quò tem... tas rebellantium comprimatur. Err... uit tamen hæreticus, Constantinum ... quicquam in ea re statuisse, sed sol... remisit confirmationem papæ elect... qua...*

quam imperator ante suo modo facere solebat.

Nullus sanctorum martyrum subtraxit se ab obedientia Petri uel successorum eius ubi & quando oportebat. Fallitur hæreticus: quòd si papa sit supremus, oporteat omnes episcopos ab eo confirmari, nam sicut sacerdotes ab episcopis, ita episcopi ab archiepiscopis primatibus aut patriarchis sufficiat confirmari. Ita de Ambrosio, Augustino, & Nicolao sentias. Credo in Germania factum superbia episcoporum quòd excusserunt potestatem primatis Magdeburgensis. Et priora liquent ex octaua synodo, ex concilio Niceno & alijs, uide distinctionem. 64. decreti Aphricæ episcopos fuisse sub Rom. pôtifice patet quod ex concilio Mileuitano scripserunt ad Innocentium primum papam, De. 11.

 peten=

petentes illius confirmationes in epistolis Augustini. 90. & concilia tertium & quartum Carthaginensia authoritate zozimi papæ, alia authoritate Bonifacij fuerunt confirmata, quoniam misit illuc Faustinum episcopum. illis interfuit Augustinus. Concilia sub Cypriano in Aphrica petierunt approbationem à Cornelio papa libro. 1. epist. epistola. 2. Cypriani & libro. 2. epistola 11. Asiæ episcopos Aegypti & Græciæ fuisse sub Romano Pontifice, iam patuit: quia restitutus Athanasius, restitutus Chrysostomus, restitutus Flauianus, restitutus Apiarius in Aphrica, per Romanum pontificẽ. Vide in primatu nostro pluri-

De. 12. Instituti o episcopi, ut fiat immediate à Rom. pontifice non est necessar. tamen illas ecclesias fuisse subiectas papæ, liquet ex eo, quòd restitu- eic...

eiectos ex his ecclesijs. Et hodie à Leone papa.10.& Hadriano.6. episcopi Asiatici cœperunt confirmationes.

Quintũ potest hæresis? nã cũ nihil solidi pro se habet, affert iniquißimam optimi episcopi eiectionẽ Ioãnis Chrysostomi, qui per Theophilũ auarißimũ & peßimum Alexandrinum, adiuuante impia Eudoxia imperatrice, inique ter est eiectus. Huius sancti uiri iniuriã hæreticus pro iure adducit. obticet uerò, quòd per Innocentiũ papã fuit restitutus & negociũ per papã Alexandro Antiocheno cõmissum, & imperator Archadius resistens papæ & Chrysostomo, fuit excõicatus. I nũc hæretice, & nega episcopos Græciæ fuisse sub Rom. ponti. De Ioãne Hierosolymitano liquet ex B. Hieronymo fuisse cõcilium euocatum Antiochiæ (nam sub illo patriarcha erat tunc episcopus De.15.

Hierosolymitanus, & sub archiepi- po Cæsariẽsi) & à synodo damna- Ioannem, in qua plurimæ authorita- erat Epyphanius.

De. 14. *Canon Nicæni concilij. 6. sic habet: Mos antiquus perduret in AEgypto Libya & pentapoli, & Alexandrinus episcopus horum omnium habeat po- testatem, quandoquidem & Roma- episcopo parilis mos est. Similiter au- tem apud Antiochiam & cæteras pro- uincias honor suus unicuiq; seruetur ecclesiæ. Liquet lectori non hic prob- buerit primatum Romanæ ecclesiæ quod hæreticus torquet, sed quia tu- authoritas trium ecclesiarum patriar- chalium fuit confirmata, nam tres tan- tùm erant illo tempore sedes patriar- chales, Romana scilicet, Antiochena, & Alexandrina. Imò fortius per illud concilium probatur primatus Roma- pontificis*

pontificis primò, quia licet Nicæa esset in Asia, tamen Osius cordubensis nomine papæ præsedit cõcilio, & primus se subscripsit, non nomine suo uelut reliqui episcopi omnes, sed nomine papæ. Secundo quia in concilio Nicæno fuit statutum, ut in causa depositionis episcopi posset appellari ex toto orbe ad Rom. ponti. Huic innitebatur Athanasius & obtinuit: Huic Chrysosto. & obtinuit. Et quando ecclesia Aphricæ reluctabatur Zozimo papæ in restitutione Appiarij, certior facta de illo Niceno concilio, acquieuit. I nunc hæretice, & insanias Nicænum concilium aduersari papæ.

De ordinatione episcoporum, quid hæc ad primatum? cùm hodie rarissimè papa ordinet episcopum, aut fortè nunquam: sed in hũc diem tres episcopi conuenientes ordinant & consecrant

De. 15. Dis. 64. ca. cum prouinciales.

crant

crant episcopum. Canon. ... *sic habet. Quia consuetudo ... & antiqua traditio, ut Heliæ ... pus honoretur, habeat honoris ... quentiam, salua metropoli digni...* Hic stupidus hæreticus nugatur ... matū tributū Hierosolymitano, ... adeo non tribuat ei primatū, ut ... lum subiectū Metropolitano, qui ... Cæsariensis teste Hieronymo, Ho...
De. 17. dum ergo statuit Hierosolymita... antiqua traditione, sed nihil ad pr... tum, porrò Hierosolyma fuit pr... tempore, sed non dignitate.

Concilium Aphricanum nihil ... de primatu, nihil de Roma, sed ... se constituerunt episcopi Aphric... ne primates eorum (sicut erāt Car... giniēses, Numidiæ, Mauritaniæ & ... gloriosos sibi uendicarent titulos, ... iurisditionem super alios, hoc & ...

hil aliud habet canon.6.concilij.3. Aphricani, & delyrus hæreticus cum apud Gratianum.99. dist. primæ sedis legisset uerba Gratiani continuata ad sequentia, credidit illa esse uerba concilij, & non sunt: sed de uniuersali episcopo mox dicamus.

Gregorius & Pelagius non respuerunt primatum ecclesiæ Romanæ, sed approbauerunt, ut de primatu Petri latißimè ostendimus, Sed sic negauerunt aliquem posse esse uniuersalē episcopum, sic quòd esset cuiusq; ecclesiæ proprius rector, quoniam sic nullus alius esset episcopus, & honor episcopalis omnibus detraheretur, & in unum solum reijceretur. De.18.

*Quod quia esset Hierarchici ordinis destructiuum, meritò reprobarunt sancti patres, seruata ecclesiæ Romanæ dignitate.

De. 19. *Primatus Rom. ecclesiæ non ex decretis pontificum probatur: ex euangelio, ex sanctis martyrio concilijs & doctoribus: sed errat hæreticus, credit non fuisse alia iura canonica, nisi post ortum decretum Gratiani, & decretales Gregorij. 9. cum semper in ecclesia statuta iura fuerint: sicut olim erat Codex, canon, decretum Pathasij, decretum Bucchardi, Panormia Iuonis, & c. Euanescunt que omnia hæretica, ut bulla aquæ.*

¶ Conclusio.

Suscipiamus omnes autoritatem ecclesiæ in apostolica sede Romana lucentem: cùm enim in rebus arduis dei consuluerit Hieron. ex Asia ad Damasum, Augusti. ex Aphrica ad Innocentium & Bonifacium, ac Cyprianus ad Corneliũ, Athanas. ex Ægypto ad Marcũ & iuliũ, Ambr. ex Italia, &

Iam defendentes se contra rebaptizatores recedunt ab eorum basi, unde multa fatentur non scripta, & tamen tenenda, Zuinglius adducit de baptismo Mariæ, De baptismo paruulorum.

EX SCRIPTURIS TEMERE REPUGNARE HÆRETICOS. IIII.

*Ex scri-
pturis temere repugna-
re hæreticos.* IIII.

Præter superius dicta de Ecclesia & Conciliis hæc subiiciamus.

QVIA HAERETICI *nihil uolunt recipere nisi probetur expresse per scripturas. Itaque Lutherani non recipient perpetuam uirginitatem* *Primũ axioma.*

ginitatem Mariæ, sicut Heluid-
tra quem scripsit beatus Hiero-
quia in scripturis non probatu-
plures scripturæ apparenter fa-
Heluidio.

Articulus in symbolo fidei, d-
dit ad inferna, non expressè prob-
ex scripturis, quare Luther non
det illum articulum, nam si quis
cerit illud Ecclesiastici uicesimo
to: penetrabo omnes inferiores p-
terræ, dicet proteruus, pene-
uirtute non loco. Id erit ei cum
tis catholicis commune. Si Pa-
quis attulerit ad Ephesios qua-
quod autem ascendit, quid est
quia & descendit primum in i-
riores partes terræ. Mox dicet A-
stolum loqui, filium dei descen-
se in uterum uirginis, qui ascen-
ad alta cœlorum. Partes autem te-

ſunt inferiores cœlo & elementis. Similiter ſymbolum Apoſtolorum Athanaſij homouſion perſonam in diuinis, Annam matrem Mariæ, diem dominicam Lutherani non obſeruabunt. Iudicio Lutheranorum CHRISTVS non bene probaſſet contra Saducæos reſurrectionem corporum, non enim eis adduxit clarum textum, ſed quia dictum eſt. Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, non eſt autem Deus mortuorum, ſed uiuentium, & tamen tunc ſolùm uiuebant ſecundùm animas, non ſecundùm corpora.

Non ſunt igitur ſolùm credenda & ſeruanda (id quod uolunt Lutherani) quæ expreſſè habētur in diuinis literis, aut probantur ex ipſis, uerumetiā ea oportet credere & ſeruare q̃ ſanctamater eccleſia credit & ob

seruat. Non enim omnia tra[...] manifestè in sacris scripturis, [...] plurima ecclesiæ (quæ a spiritu[...] illustratur & gubernatur, & [...] ueritatis tramite errare nequit) [...] minanda relicta sunt. Vnde Salu[...] ad discipulos suos Ioānis decimo[...] to dixit. Adhuc multa habeo uobis [...] cere, sed non potestis portare m[...] Cùm autem uenerit ille spiritus [...] tatis, docebit uos omnem uerita[...] Multa igitur suis ritibus & cæ[...] nijs obseruat ecclesia, ex familia[...] stinctu spiritussancti, & tradit[...] Apostolorum, & sanctorum patr[...] quæ & si expreße in sacris literis [...] habeantur, ipsis tamē nequaquam [...] uiant, aut ab ipsis discrepant, Imò [...] ximè ipsis sunt consonia, & obi[...] omnibus ueris euangelicis & pa[...] (quales se mendaciter glorian[...] thera

therani) Christianis amplexanda & obseruanda. Itaque fratres state, & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. 2. Thes. 2.

Cætera cum uenero disponam. Hic de Eucharistia sacra loquens, innotescit se non omnia scripsisse, sed cum ad ipsos uenerit reliqua non scripta dispositurum.

Plura habens uobis scribere, nolui per chartam & atramentum, spero enim me futurum apud uos, & os ad os loqui, ut gaudium uestrum plenum sit. 2. Ioã. 2. c. Vnico

Multa habeo tibi scribere, sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi. Spero autem protinus te uidere, & os ad os loquemur. Ibidẽ. 3.

Sanè multa tam de uerbis, quàm factis dominicis inueniemus ab Euange- Inno. 3. de cele missarũ

cap. Cũ listis omissa, quæ Apostoli uel [illegible]
Martæ. uisse uerbo, uel facto expressisse [illegible]
Act. 20. tur, Paulus enim in actibus Apo[illegible]
rum sic ait. Meminisse nos oporte[illegible]
bi domini IESV, qui dixit: Beati[illegible]
dare, quàm accipere. Hæc nullus [illegible]
1. cor. 15 tuor euangelistarum descripsit. N[illegible]
etiam expreßit, quòd Paulus de a[illegible]
ritione plus quàm quingentis fr[illegible]
bus simul facta.

Orige. In ecclesiasticis obseruatio[illegible]
Homil. sunt nonnulla huiusmodi quæ o[illegible]
5. super bus quidem facere necesse est, ta[illegible]
nũeros. men ratio eorum omnibus patet. N[illegible]
quòd (uerbi gratia) genu flecti[illegible]
orantes, & quod ex omnibus cæli [illegible]
gis ad solam orientis partem con[illegible]
si, orationem fundimus, non fa[illegible]
Damas. cuiquam puto ratiõe cõpertũ [illegible]
lib. 4. de Huius tamen rationem tradit Da[illegible]
orth. ita inquiens: Quia deus est lux in[illegible]
gibi[illegible]

gibilis, & sol iustitiæ & oriens in scri
pturis nominatur CHRISTVS,
dedicandus illi oriens est ad adoratio-
nem Nam omne præstantius magisq;
bonum illi offerendum, à quo omne
bonum benignè largitur.

Lutherani contendunt scripturas 2. axio-
sacras esse claras, ideo laici & delyræ
anus eas tractant imperiosè.

Contradicit Petrus, loquens de 1. Pet. 3.
Epistola Pauli. In quibus sunt quædam
intellectu difficilia, quæ indocti & in-
stabiles deprauant, sicut cæteras scri-
pturas ad suam ipsorum perditionem.
Ecce difficultatem illarum, & quo-
modo uiuente Paulo fuerunt depra-
uatæ, sicut hodie faciunt Luthe-
rani.

Hieronymus ad Algasiam: Omnis
epistola Pauli ad Romanos nimijs ob-
scuritatibus inuoluta est.

Quod si etiam opertum e[...]
2.Cor.4 gelium nostrum, in his qui per[...]
opertũ. Si sacra scriptura est ap[...]
mirum cur sancti patres, qui ta[...]
quenter legerunt, non intellexe[...]
M.cc.annis, quod si Aug. Hiero. B[...]
Thomæ fuit obscura, quomodo [...]
Lutheranis erit aperta? Luc.10.p[...]
lit duos denarios & dedit stabul[...]
& ait. Quodcunque supererog[...]
ego cùm rediero, reddam tibi. De[...]
narij sunt duo testamen[t]a, tum [...]
Apostoli & doctores supererog[...]
deus retribuit.

3.axiõa. Malè hæretici nolunt alium iu[...]
quàm scripturam.

Deu.17 In ueteri testamento lex non
iudex, sed summus sacerdos. Si di[...]
le & ambiguum, & cætera: uide [...]
Ezec.4. titulo.1. Cum fuerit controuersia, [...]
bunt sacerdotes in iudicijs meis, [...]
iu[...]

iudicabunt.

Et Catholici quoque admittunt, scripturam maximè, sed intellectu ab hæreticis differimus, ideo oportet aliũ esse iudicem quàm scripturam scilicet ecclesiam.

Monstratur hoc ad oculum, exemplo à modernis hæreticis (qui alium quàm scripturam iudicem nolunt) sumpto, pugnant inter se Lutherani, & Oecolampadiani, & Zuinguliani de Eucharistiæ sacramento, an uerè & spiritualiter sit hic corpus & sanguis CHRISTI, aut solum figura & signum. Quis inter hos iudex erit? Quis hos unquàm concordabit? scriptura ne an ecclesia? Alius profectò præter has iudex dari nequit. Non quidem scriptura, quàm utrique iudicem esse contendunt, fundant se, quippe in eisdem scripturæ uerbis,

& ita ipsi non scripturam [illegible] admittunt contra suam ipso[illegible] ctrinam, sed sese supra scr[illegible] iudices faciunt. Ecclesia *pre[illegible] cesse iudex erit, quæ credit, [illegible] te uerborum* CHRISTI *[illegible] substantiatis pane & uino in [illegible] cramento esse uerum corpus* C[illegible] STI *& sanguinem, sub speciebu[illegible] nis & uini.*

Mat. 4. Etiam diabolus allegauit *scri[illegible] ram contra* CHRISTVM. *[illegible] lis suis mandauit de te, ut custodi[illegible] sed uerum intellectum non ten[illegible]*

Hieron. *inducit* Hierony. *contra* Lucifer[illegible] *atque scripturæ non in lege[illegible] imperitum uulgus iam* Luther[illegible] *resis sentit, sed in intelligen[illegible]*

Tertul. *stant,* Hiero. *ibidem. ideo* T[illegible] *nus potenter ostendit libro de [illegible] ptionibus hæreticorum, eos ne[illegible]*

admittendos ad ineundam de scripturis prouocationem. Omnes hæretici confugerunt ad scripturas malè ab eis intellectas.

Augustinus, Arrius adduxit pro se. 42. locos scripturæ. Augustinus.

Lutherani recipiunt scripturas sicut Iudæi uetus testamentum, quia insistunt solùm sensui literali, & quæ sunt eis contraria ipsi torquent, unde sunt Theologi atramentales, secũdùm corticem & superficiem Ideo iudaicũ est scripturis impugnare ecclesiam.

Luther in assertionibus dicit, Superbis & impijs scripturam semper esse maioris cæcitatis occasionẽ: hoc dictũ redũdat in caput authoris & suorum sequacium.

DE

DE FIDE E
OPERIBVS. V.

propositio.1. FIDEM N
sufficere sine o
bus, & opera al
esse.i meritoria
æternæ ex gra
Gen.17. *acceptante.*

Ait dominus ad Abraham: Ego
Esa. 40 *merces tua magna nimis.*
Hie. 31. *Ecce merces eius cum eo.*
Est merces operi tuo, ait dom
oseæ. 10 *Seminate uobis in iustitia.*
Pro. 11. *Impius facit opus instabile, se*
ti autem iustitiam merces fidelis.
Sap.3.5. *Bonorum operum gloriosus*
fructus.
Sap. 10. *Iusti in perpetuum uiuent, & a*
dominum est merces eorum.

Re

Reddet deus iustis mercedem labo rum suorum.

Qui timetis Deum, credite illi, & non euacuabitur merces uestra. Eccle.2.

Quodcunq; potest manus tua instã ter operare. Eccl.9.

Misericordia facit unicuique locum, secundùm meritum operum suorum. Ibi. 16.

Obseruabo me ab iniquitate mea, & reddet mihi dominus secundùm iustitiam meam. Psal.17. 118.

Inclina cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem.

Reddet tibi dominus pro opere tuo, & plenam mercedem accipies à domino deo Israel ad quem uenisti.

Confortamini & non dissoluãtur manus uestræ.i.opera. Erit merces operi uestro.

Qui

Qui metit mercedē accipit, & co-gat fructū in uitā æternam, ut & qui seminat simul gaudeat & qui metit.

Mat. 5. *Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis.* Et:

Luc. 6. *Gaudete in illa die, & exultate. Ecce enim merces uestra multa est in cœlo.* Si merces, ergo & meritum, cui merces debetur: Dicantur enim relata ad inuicem, ubi unum nequit intelligi sine alio.

Mat. 7. *Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit uoluntatem patris mei qui*

Idē. 10. *in cœlis est.*

Quicunque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam.

Idē. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem: & antea: Quod iustum fuerit dabo uobis.*

Si uis ad uitã ingredi, serua mãdata. Mat. 19.

Esuriui & dedistis mihi manduca 25.
re, &c. Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratum est ab origine mundi.

Procedent qui bona fecerunt in re Ioan. 5.
surrectionem uitæ, qui uerò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

Vos amici mei estis, si feceritis quæ Ioan. 15.
ego præcipio uobis.

Reddet deus unicuique secundùm Rom. 2.
opera eius.

Gloria & honor omni operãti bonũ.

Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

Vnusquisq; mercedem accipiet secun= 1. Cor. 3
dùm laborem suum.

Oẽs nos manifestari oportet ante 1. Cor. 5
tribunal domini nostri IESV CHRISTI, ut referat unusquisq; ꝓpria cor

poris

poris prout gessit, siue bonum, siue malum.

Idem. 9. Si uolens hoc agam, mercedem ha-

& .15. Abundantes in omni opere do- semper, scientes quòd labor uester non

2.cor.4 est inanis domino.

Id quod in præsenti est momen- neum & leue tribulationis nostræ su- pra modum in sublimitate, æter-

Gal. 6. gloriæ pondus operatur in nobis.

Quæ seminauerit homo, hæc & tet &c.

Coll. 3. Quodcunq; facietis, ex animo op- mini sicut domino & non homini scientes quòd à domino accipietis butionem hæreditatis.

Coll. 1. Ambuletis dignè, Deo per o- placentes, in omni bono fructific-

Phili. 1. Mihi uiuere CHRSITVS & mori lubrum: Si lucrum, e- meritum.

Cum metu & tremore ueſtram ſalutem operamini. Phil.2.

Non eſt iniuſtus deus ut obliuiſcatur operis ueſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis. Heb.6.

Beneficẽtiæ & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs promeretur Deus. Heb.13.

Videte uoſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed ut mercedem plenam accipiatis. 2.Io.ca. unico.

Filioli nemo uos ſeducat, qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Ioan.3.

Iuſtus non peccat in omni opere bono: opus autem bonum uiuum eſſe meritorium, non mortuum, uide Tomo primo, homilia ſecunda ſeptuageſimæ.

Qui operantur in me non pecca- Eccl.24

 bunt.

bunt, & qui elucidant me uita-
nam habebunt.

2.cor.7. Virgo si nubat non peccat.

2.Pet.1 Satagite fratres ut per bona certam faciatis uestram uoca- & electionem, hæc enim facientes peccabitis aliquando. Sic enim danter ministrabitur uobis in- tus in æternum, regnum domi- saluatoris nostri IESV CH- STI.

1.Ioã.3. Omnis qui natus est ex deo, p- tum non facit, quoniam seme- manet in eo, & non potest pe- quia ex deo natus est. Nota non peccare, sequens inclinationem tatis, secundùm quam natus deo, quia charitas non agit

1.co.13. peram.

1 Ioã.2. Hæc scribo uobis ut non pe-

1 Pet.2. Ex bonis operibus uos consi-

tes glorificent deum.

Fructificantes in omni opere bono. Colo. 1. 1. Co. 15.

Euigilate iusti, & ne peccetis.

Si oculus tuus fuerit simplex, non habens aliquam partem tenebrarum, totum corpus tuum (id est, tota congeries operum tuorum) lucidum erit. Mat. 6.

Propositio III.

Fidem aliquam esse inanem, quia sine operibus.

Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides saluare eum? infra, Fides si non habeat opera, mortua est in seipsa, infra, Vis autem scire ò homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est &c. Iaco. 2.

Propositio IIII.

Ioan.8. Fides est opus. Quid facie
operemur opera dei? Respondit
hoc est opus dei, ut credatis in
quem misit ille. Et iterum. Si fil
brahæ estis, opera eius facite, sed
cipuum opus Abrahæ fuit fides. C
Gen.15. dit Abraham deo, & reputatum
illi in iustitiam. Ecce fides inter o
computatur.

Propositio V.

Mat.ul. Non sufficit credere. Euntes
te omnes gentes, baptizantes eos
mine patris & filij & spiritus sa
docentes eos (non solùm credere
etiam) seruare omnia quæcunq; m
ui uobis.

Ioan.9. Non sufficit cæco quod lini
oculis luto, sed oportet quod uad
natatoria Siloën.

Si habuero omnem fidem, ut m
tr

transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Per hoc probat Augustinus. 15. de trini. Fidem non habere necessariò charitatem annexam. Augu.

Itaq; operemur bonum ad omnes, maximè ad domesticos fidei. Gala. 6.

Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die, iustus iudex. 1. Thimot. 4.

Vobis donatum est pro Christo, ut non solùm in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini. Phil. 1.

Propositio VI.

Charitas est melior & perfectior fide.

Nunc autem manent fides, spes, charitas, maior autē horum est charitas. 1. Cor. 13.

Charitas manet in beatitudine, &

perficitur, fides non.

Ibi. *Charitas nunquam excidit: c*
uenerit quod perfectum est, eua
tur quod ex parte est.

Via charitatis eminentior q
fidei: unde Paulus dicturus de cha
1.co .12. *te inquit. Et adhuc excellentiorem*
uobis demonstro.

Idem ait, finis præcepti charitas
1. Thi. 1. CHRISTVS *interrogatus de*
gno mandato, respondit de dilectio
Mat 22. *quod est maximũ & primũ mãd*

Obijciunt hæretici.

Aba .2.
Rom. 1. 1 *Iustus ex fide uiuit, Itaque non*
operibus.

2 *Qui credit in filium dei non c*
Mat. 9. *demnatur. Io. 3.*

3 *Creditis quia hoc possum fa*
re uobis, secundùm fidem uestram
uobis.

Credit

4 Credidit Abraham deo, & reputa tum est illi ad iustitiam. Gen.13.

5 Qui uerbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam. Ioan.5.

6 Fides tua te saluã fecit, opera sunt hypocrytarum. Mat.9.

7 Charitas est fructus fidei, quare so la fides sufficit. Aug. de fide & operib.

8 Paulus ad Rom. & ad Galat. contendit hominem iustificari per fidem sine operibus.

Respondent catholici.

Hic constatuerum esse quod Augusti. inquit hanc hæresim (non enim noua est, sed antiquißima) exortam ex uerbis Pauli malè intellectis.

Fatemur iustum ex fide uiuere, est enim fides fundamentũ spiritualis ædificij, quia sperãdarum rerũ substãtia. Sed quod hæreticus assumit ex sola fide, De primo. Heb.11. De secundo.

fide, lacerat & falsificat textum.
nullibi dicit iustum ex sola fide
August. Credere in deum usu scriptur
tra. 10. cludit adhærere deo per charita
super Io cundùm Augustin. Theologi
an. habe appellant fidem formatam: liqu
tur de s. Paul. In Christo Iesu, neque circ
pe. di. 2. sio quicquam ualet, neq; præpu
cap. sed fides per charitatem operans
Chari= Paulus non dicit sufficere quancun
tas est fidẽ, sed quæ operetur per charita
aqua. Liquet ex secundo, licet fides
Galat. informis poterat aliquid tempor
5. cõmodi impetrare, sicut Romani
De. 3. tutibus impetrarunt tantã dignita
secundũ August. de ciuitate dei lib
Heb. 11. Et Raab meretrix fide non p
(ut dicit Apost.) cùm incredulis
cipiens exploratores cum pace. Ita
ipsius fide informi concomitante
humili & deuota oratione, impetr
por

potest sui à peccatis per gratiam iusti=
ficationem. Credenti enim in eum qui Rom. 4.
iustificat impium. reputatur fides eius
ad iusticiam. Accedentemque ad deum Heb. 11.
oportet credere quia est, Sine fide enĩ
impoßibile est placere deo.

Respõdet sanctus Iacobus. Abrahã De. 4.
pater noster nonne ex operibus iustifi=
catus est, offerens Isaac filium suum su Iacobi =
per altare? Vides quoniam fides coope ta.
rabatur operibus illius, & ex operibus
fides consummata est. infra. Videtis
quoniam ex operibus iustificatur ho=
mo, & non ex fide tantùm.

Dicatur ſicut de ſecundo. De. 5.

Similiter, quòd autem calumnia= De. 6.
tur opera facere hypocrysim, cur tunc Mat. 5.
Christus dixit. Sic luceat lux uestra co
ram hominibus, ut uideant opera
uestra bona, & glorificent patrem

ueſtrum qui in cœlis eſt.

1.Pet.2. *Et beatus Petrus in cano.ſua hor-tatur fideles dicens. Conuerſationem ueſtram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detractant de uobis tan-quam de malefactoribus, ex bonis ope-ribus conſyderantes uos ut glorificent deum & c.*

De ſepti mo. *Aſſumit falſum; quia charitas eſt fructus ſpiritus, non fidei, & ſimiliter fides eſt fructus ſpiritus. Paulus ait,*

Gala.5. *Fructus autẽ ſpiritus eſt charitas, gau-diũ, pax, patiẽtia, & c. fides, modeſti-*

Omnes tamen Lutherani coacti ar-gumentis fidelium incipiunt diſtingue-re de fide, ueram formatam fidem ap-pellant in uulgari noſtro, den libere-chen uuolthetigen glauben. i. boni ope-ratricem fidem, quæ diues ſit in chari-tate & operibus. aliam nominant hi-ſtoricam. Sicut Oecolampadius dem-

ge-

goriæ, ponit aliqua opera uiua, & ali=
qua mortua.

Obijciunt Lutherani contra ſecun=
dam propoſitionem.

1 Facti ſumus ut immundi omnes nos, Eſa. 64.
& quaſi pannus menſtruatæ uniuer=
ſæ iuſtitiæ noſtræ. Eccle=
2 Non eſt iuſtus in terra qui benefa ſia.
ciat, & non peccet. Pſalm.
3 Non intres in iudicium cum ſeruo 162.
tuo domine, quia non iuſtificabitur in
conſpectu tuo omnis uiuens.
4 Quod nolo malum hoc facio, quod
uolo bonum non facio & c. Video au= Rom. 7.
tem aliam legem in membris meis re=
pugnantem legi mentis meæ & c.

Reſpondent catholici.

Hier. reſpōdit prophetam loqui de
cōparatione iuſtitiæ legis, & iuſtitiæ
legis Euangelicæ, nā legalis puritas ad

Euange=

Euangelium comparata est immun-
ci.a. Augustinus ait: Iustitiam nostr-
comparatam ad diuinam iustitiam n.
esse iustitiam: sicut ait Christus. Ne
bonus nisi unus deus, quia nostra bo
tas comparata ad deum non est bo
tas, Luc.18.

De.2. In Hebræo est peccabit, Sicut f
legunt, sed hac non satisfacit, quia
faciet est futuri temporis: Secund
lectionem ergo ecclesiæ. Non est
faciat bonũ, quin peccet: sed non s
per tunc peccat, quando facit bon
sed in alio opere, ut Hier. libr.1. con
Iouin. & Augu. de peccatorum re
sione lib.2. cap.29.

De ter. Respondet Aug. adductam auth
ritatem exponens. Ne intres in iu

De pfectiõe iustitiæ. cium cũ seruo tuo. Noli inquit, me
dicare secundùm te, qui es sine pecc
to, quia non iustificatur in conspectu
tuo

tuo omnis uiuens, quod de hac uita dictum est esse, sine difficili quæstione intelligitur. Et quod ait. Non iustificabitur, ad illam perfectionem iustitiæ retulit, quæ in hac uita non est. Hæc ille. Petit David iudicari secũdùm piã iustitiam, *iudica me domine* Psal. 7. & 25. *sed non secundùm rigidam iustitiã.* Augu. libr. 9. confeßionum, c. ult.

Respondet apost. ipse cap. sequen. De. 4.
Nihil ergo inquit, nunc damnationis (.i. peccati aut culpæ) *est his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant, lex.n. spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.* Potest igitur in Christi fidelibus, qui mente seruiunt legi dei, Concupiscentia carnis repugnante legi mentis, nullum esse peccatum, quam 2. Co. 5.
tamen apostolus peccatũ uocat, q̃a peccato facta, & peccati pœna est. Sicut

& Christus pro nobis peccatum f-
1.Pe.2. ctus est, quia peccata nostra (.i.pœ
peccatis nostris debita) ipse per
in corpore suo super lignum.

DE CONFIRMA-TIONE VI.

Confirmatio est sacra-mentum.

BAPTISMVM a-
mittit Luther esse
Proba- cramentum, sed co-
tur ra- firmationem neg
tione. At quia in co-
matione est signum sensibile, habés
Proba- fallibilem aßistentiam gratiæ spi-
tur auto sancti: ideo est sacramentum.
ritatib9. Quum audissent apostoli, qui e
Hierosolymis, quia recepisset Sama-
uerbum dei, miserunt ad eos Petr
& Io

& Ioannem: qui cum uenissent, orauerunt pro ipsis ut acciperent spiritũ sanctum, nondum enim in quenquam illorum uenerat, sed baptizati tantùm erant in nomine domini Iesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. De Ephesijs. His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu, & cum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus super eos. Ecce post baptismum, erat signum sensibile, scilicet impositio manuum, quo conferebatur gratia spiritus sancti, & ita erat sacramentum.

Actu. 8.

Act. 19. De eph.

Secundum axioma.

Secũdũ axioma. de actuum. 6. & 21.

Et quòd soli episcopi hodie confirmant, indicat tsxtus hic quòd Philippus diaconus nõ cõfirmauit Samaritanos

nos, sed apostoli Petrus & Io[an]...
Et non est credibile aliquod don[um] ...
tiæ, ad electorum pertinens co[n]sum...
Diony= tionem fuisse olim in ecclesia, quo...
desit. Dionysius Areopagita rece...
illius mysteria ca. 4. ecclesiasticæ h[ie]...
rarchiæ, & teleten ungenti dixit ...
pellatum ab apostolis.

Melchi. Melchiades papa martyr. In ba[ptis]...
mo regeneramur ad uitam, post ba[ptis]...
mum confirmamur ad pugnam: in [ba]...
ptismo abluimur, post baptismum ...
boramur.

De con Concilium aurelianense. Vt i[e]...
se. dis. 5. ad confirmationem perfectæ ætat[is]...
c. spiri= niant, ut moueantur confessione p[ri]...
tussan= facere, ut mundi mereantur sp[iri]...
ctus. tussancti domum accipere, & quia ...
quam erit Christianus, nisi in con[fir]...
matione episcopali fuerit chrysm[ate]...
unctus, Cum alijs de conse. dist. 5.

Hi...

Hierony. episcopus si imponit manum, his imponit, qui recta fide baptizati sunt, qui in patre & filio & spiritu sancto, tres personas & unam substantiam crediderunt. &c. infra. Quod si hoc loco quæras, quare in ecclesia baptizatus, nisi per manus episcopi, nõ accipiat spiritum sanctum? Disce hanc obseruationem ex ea authoritate descendere, quod post ascensum domini spiritussanctus ad apostolos descẽdit. & multis in locis idem factitatum reperimus. Contra Luciferianos.

CHRISTVS quando imposuit manus paruulis: hoc sacramentum, uel instituit, uel insinuauit. Vide tomo quarto, Homilia uigesima quinta. Mar. 10. Mat. 11.

DE ORDI NIS SACRA MENTO. VII.

Mat. 10 QVIA NEGANT ordinem esse sacra- mentum. Ex sacris li- teris doceatur ordo, & quod cũ signo se- sibili conferat gratiam.

Mat. 6. Ascendens IESVS in montem, vo- cauit ad se quos uolebat ipse, & ue- nerunt ad eum, & fecit ut essent 12. Luc.10. illo, & ut mitteret eos prædicare. Po- hæc designauit dominus & alios se- ptuagintaduos, & misit illos binos an- te faciem suam.

Accepto pane gratias egit & fre- Luc 22. git, & dedit eis dicens. Hoc est cor- pus meum, quod pro uobis traditur, hoc

hoc facite in meam commemoratio=nem.

Dixit IESVS Apostolis. *Sicut* Ioan.20
me misit pater, & ego mitto uos. hæc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis. Accipite spiritum sanctum, quorum re miseritis peccata, remittuntur eis, quo rum retinueritis, retenta sunt.

Dixit spiritus sanctus. *Segregate* Actu.13
mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimi serunt illos.

Noli negligere gratiam quæ in te 1.Tio.4
est, quæ data est tibi per prophetam, cum impositione manuum presbyteri, in his te exerce.

Nemini cito manus imposueris, neq; 1.tim.5.
communicaueris peccatis alienis.

Qui bene præsunt presbyteri, du= 1.tio.5.
plici digni sunt honore.

Titũ. 1. Huius rei gratia reliqui te in Cre-
ta, ut constituas oppidatim presby-
teros.

Phil. 2. Qui huiusmodi sunt, eos in preci-
habere.

1. thes. 5. Rogamus uos fratres, ut agnosca-
tis eos qui laborant inter uos, & q
præsunt uobis in domino, & admone-
uos, ut habeatis illos in summo pr
cio.

1. Pet. 5. Pascite qui in uobis est gregē de
& infra. Et cum apparuerit princep
pastorum percipietis immarcescibil
æternæ gloriæ coronam.

Act. 20. Attendite uobis & cuncto greg
in quo uos spiritus sanctus posuit epi
scopos ad regēdum ecclesiam dei, qu
acquisiuit sanguine suo.

Act. 6. Aduerte hic quòd diaconos mens
rum & uiduarum legimus ab Aposto
lis institutos. Inter quos leguntur etia
præ

prædicaſſe Stephanus & Philippus, qui ſamaritanos conuertit. Diaconos autem altaris qui ordinantur, ad orandum & prædicandum iungit Apoſtolus Paulus epiſcopis dicens. Omnibus ſanctis in CHRISTO IESV, qui ſunt Philippis, cum epiſcopis & diaconis, & ad Thimothæum deſcripto epiſcopo, deſcribit qualis debet eſſe diaconus. Habes hic in Apoſtolo manifeſtam diſcretionem inter epiſcopos & diaconos. Diſcretio igitur ordinũ & miniſtrorũ in eccleſia, ſolidum habet fundamentum in ſacris ſcripturis, de quo uide in tomo.4. Homilia.63.

Phil.1.

1.Tim.3

Patet duodecim fuiſſe Apoſtolos, & ſeptuaginta duos diſcipulos, illis epiſcopi, iſtis ſacerdotes ſuccedunt (docet Beda) Erant baptizati Apoſtoli, at non ſacerdotes, niſi cum in cœna fecit eos ſacerdotes, dans eis po

testatem consecrandi corpus CHRI STI *uerum, & post resurrectione[m] absoluendi corpus* CHRSITI *mysticum.* Et *signum sensibile fuit in impositione manuum, & contulit gratiam, cur igitur à Luthero reijcitur sacramento? Et non esse cuiuslibet è plebe officium, patet per prophetas.*

Hier.23 *Non mittebam prophetas, & ip[si] currebant, nõ loquebar ad eos, & ip[si] prophetabant, si stetissent in consi[lio] meo, & nota fecißent uerba mea po[pulo] meo, auertissem utique eos à [uia] mala, & à cogitationibus suis pe[ssi]mis, tales sunt hæretici, qui si [sta]rent in consilio dei, Deus eos illum[i]naret.*

Nũe.25 De Phinees. *Ecce do ei pacem [foe]deris mei, & erit tam ipsi, quam se[mini] eius pactum sacerdotii sem[piternum].*

piternum.

Pactum meum fuit cum leui (di= Mala.2
cit dominus exercituum) pactum meum fuit cum eo uitæ & pacis, & dedi ei timorem &c. Lex ueritatis fuit in ore eius, iniquitas non est inuenta in labijs eius, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore eius, quia Angelus dei exercituum est. Ecce pactum sacerdotale cum Leui, non cum alia tribu

Nec quisquam sumat sibi hono- Heb.5.
rem, sed qui uocatur à Deo, quemadmodum Aaron, sed legitur, non quem libet è plebe uocatum ad sacerdotium, Aaron inquit, & filios eius unges, Exo.28
& sanctificabis eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

Item legimus iußisse Dominum, Num. 4
quòd quãdo mouenda essent castra filij

Caath portarent uasa sanctuarij in...
luta ab Aaron & filijs eius, & no...
tangerent ea ne moriantur. Hinc Da...
tan, Chore & Abiron, usurpantes s...
sacerdotale officium (sicut modò la...
Nũ. 16. Lutherani) à terra absorpti sunt, desc...
deruntq; uiui in infernum, & ducen...
quinquaginta uiri eis consentien...
2. reg. 6. ab igne consumpti sunt. Ita Oza, q...
niam ultra suæ sortis conditionem ...
num Archæ Dei ne caderet admo...
subita morte à domino percussus e...
Item Osias rex cum opus sacerdot...
2. pa. 26 le (adolere. s. incensum super alt...
thymiamatis) præsumeret, increpat...
que ab Azaria & reliquis sacerd...
bus domini, non desisteret, lepr...
Dan. 5. fronte perfusus est, mansitque lepr...
sus usque in diem mortis suæ. Bal...
zar quoque rex temulentus bibens ...
uasis aureis & argenteis, quæ Nab...
chodon...

chodonosor pater eius asportauerat de templo Dei, quod est in Hierusalē, uidit manum scribentem in pariete. Mane techel phares, eadem nocte inter fectus est, & Darius medus successit in regnum.

Hinc canonicis sanctificationibus iustissimè ac sanctissimè prohibitum est laicis, manibus attrectare res sacras, puta calicem, corporale, hostiam consecratam, & huiusmodi, distinctione uicesimatertia, canone Sacratas, & cætera. Non oportet in sacratas, & de cons. distinctione prima, canone: In sancta sede, &c. uestimenta. Non debent igitur huiusmodi sacra contingi aut offerri, nisi à sacratis hominibus, ne ultio quæ Balthasar regem percußit, super hoc transgredientes ueniat. Dan. 5

Dionysius. s. Pauli discipulus ca-

pite quinto cœlestis Hierarchiæ, pro sequitur ritum Apostolorum in consecrandis episcopis, presbyteris, & diaconis.

Ignatius discipulus sancti Ioan. ad Trallianos extollit dignitatem episcoporum, presbyterorum, & diaconorum. Hoc idem docuit per epistolam Smyrnen. Et ad Antiochenses inq. Saluto sanctum presbyterū uestrum saluto sanctos diaconos, saluto subdiaconos, lectores, cantores, hostiarios, laborantes exorcistas, atque confessores.

Cyprianus libro primo epistola tertia, ab initio meminit acolythi.

Ecce tempore apostolorum omnes fuisse ordines.

Renarrat omnes ordines Hier. in epistola ad Rusticum episcopum Narbonen.

Obijciunt

Obijciunt Laici.

1 Omnes Christianos esse sacerdotes, & unctos ex baptismate in sacerdotes. 1. Pet. 2.

2 Vos estis genus electum, regale sacerdotium.

3 Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo. Apoc. 6

4 In uno spiritu omnes in unum corpus baptizati sumus, & omnes in uno spiritu potati sumus. Sequitur nos omnes æqualiter esse sacerdotes. Simile dicunt Chry. & Hiero. 1. cor. 12

5 Obsecro uos fratres per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium uestrum, hoc possunt etiam laici. Ro. 12.

Respon

Respondent Catholici.

Ordinationes illas Lutheranas, ... litas esse apud hæreticos, docuit ... mille trecentos annos Tertullianus, ... ciunt enim ex sacerdotibus laicos, ... sacerdotalia munera laicis iniungu... Conatur Luther non alios facere ... cerdotes, quàm Pharao & genti... & sicut scriptura meminit de Hi... 3.reg.12 *boam, qui ex nouissimis de plebe ... tuit sacerdotes: & prohibuit p... lum ne ascenderet Hierosolym... sicut Luther, ne ascendat ad ... mam.*

De primo. *Liquet omnes fideles esse sacer... tes, sicut sunt reges, hoc est spiri... liter, quia Deus regnat in eis per ... ram charitatem, & ipsi per unctio... sancti spiritus regunt uires animæ, ... sensus suos, ac præter istos reges ... mendi...*

in medicos sunt in ecclesia reges & præsides externi. Sic omnes fideles, quia offerunt deo fidem & orationes, &c. sunt sacerdotes spirituales, & illud sacerdotium non eget ceremonijs, sed præter hoc sacerdotium internum, est unum externum in ecclesia certis personis affixum. Sume exemplū, quilibet fidelis est templum dei, templum dei sanctum estis uos, dicit Paulus, sed præter ista templa, est templum externum certo loco affixum, in quo loco fideles congregantur. 1. cor. 3.

Es obduratus more hæreticorum, de secū. iam facies omnes etiam Iudæos esse sacerdotes, eò quòd dicatur Iudæis. Si audieritis uocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, & in regnum sacerdotale, & gens. s. hæc ad uniuersum Israel dicta sunt, sed re- Exo. 19.

ges

ges fuerunt, & sacerdotes, modo præfato.

Lib. 20. de ciuit. dei. c. 10 Vnde beatus Augustinus exponit illud Apoca. 20. Sed erunt sacerdotes Dei & CHRISTI, & regnabunt cum eo mille annis, ait: Non utique solis episcopis & presbyteris dictum est, qui propriè iam in ecclesia uocantur sacerdotes, sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniā membra sunt unius sacerdotis: De quibus Apostolus Petrus. Plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium. &c. Et Hieronymus contra Luciferianos, qui receperunt laicum peccatorem qui errasse se confitebatur, non autem episcopum, nisi deposito sacerdotio.

1. pet. 5. Habes itaque maximum inter sacerdotem & sacerdotium, Laicum & hierar

hierarchicum, discrimen. Peccant igitur Lutherani, decepti per Aequiuocationis sophisma: non intelligentes quomodo in scripturis sacris, sacerdotis & sacerdotij nomen uariè his qui ad id muneris è populo assumpti sunt, ut orent & sacrificent pro suis & populi peccatis, & alijs quibus hi præsunt pro quibus sacrificant & orant, adscribitur.

De tertio similiter dicatur.

Torquent hunc locum hæretici, nam etiam si sumus omnes unum corpus in CHRISTO, quomodo tam stupidè infert, ergo omnes sumus manus, aut omnes sumus pedes, cùm etiam in ipsis membris sit differentia? quare cum unitate corporis stat membrorum differentia. De tert. de quar.

Fatemur omnes Christianos etiam De quī.

Laicos

Laicos posse offerre oblationes sp
tales, & ita posse esse sacerdotes m
sticos, erigentes in se altare affectus
deum, sed non est consectarium, pr
pterea eos esse sacerdotes extern
hierarchicos.

DE CON FESSIONE. VIII.

Mat.10. CONFESSION*e*
esse necessariam
sacramento poen
tiæ, ipsamq; iure
uino præceptam.

CHRIST*dixit Petro, Tibi dabo claues re*
cœlorum, & quodcunq; ligaueris,
per terram, erit ligatum in cœlis, &
quo

quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit & ſolutum in cœlis. Hæ autem claues ſunt duæ; ſcientiæ ſcilicet & poteſtatis. Clauis ſcientiæ eſt facultas diſcernendi inter lepram & lepram. Item inter lepram & non lepram, id eſt inter peccatum & peccatum, & inter peccatum & non peccatum, Clauis verò poteſtatis eſt facultas ſoluendi & ligandi. Nam poſt cauſæ cognitionem in foro iudicij pœnitentialis inter confeſſorem & confitentem, quod fit per clauem ſcientiæ, reſtat ſ[illegible]ntiam in negotio ferre, quod eſt ſoluere uel ligare, & hoc fit per clauem poteſtatis. Negare igitur confeßionem eſſe præceptam à CHRISTO, *eſt negare poteſtatem clauiũ traditam* CHRISTO *quod eſt manifeſtè contra* CHRISTI *euangelium. Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata &* Ioã. 20.

in cœlo, & quæcunque solue[...] per terram, erunt soluta & in[...] Insufflauit in eos dicens: Accip[...] ritum sanctum, quorum rem[...] peccata, remittuntur eis, & q[...] retinueritis, retenta sunt.

Gemina potestas absolu[...] remittendi, qua uti deberet, [...] sacerdos, nisi detegeret ei c[...] Ideo præmisit, accipite spirit[...] ctum, ac si dixisset, directione [...] sancti confitenti peccata solu[...] retineatis.

Iac. 5. *Confitemini alterutrum [...]*
Hu. de *uestra, & orate pro inuicem, [...]*
sancto *mini.* Hic Iacobus ut dei præco, [...]
ui.lib.2. *ciauit hominibus preceptum [...]*
de sacr.: *confitendis peccatis, & inte[...] mento . cum præcisione.*

Habetur insuper præfigura[...] fessio. & facta apostolis. H[...]

baptizabantur à Ioanne in Iordane, confitentes peccata sua. Mat 3.

Multi credentium ueniebant confitentes, & annuntiantes actus suos. Act.19.

De propitiato peccato noli esse si= Eccl. 5.
ne metu, neque adijcias peccatum super peccatum.

Et quòd hæc planè accipiantur de confeßione liquet, quia praxis ecclesiæ, optimè interpretatur scripturas.

Si confiteamur peccata nostra, fi= 1.Ioã.1.
delis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Pro. 18.

Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem ea confessus fuerit, misericordiam consequetur.

Dionysius ad Demophilum in= in epist.
crepat eum, quòd peccatorem procidentem sacerdoti, contra disciplinæ ordinem astans abiecerit, cùm ille

uerecūdè fateretur ſe ad peccat
remedia quærenda ueniſſe.

Super pſal. 37. Origenes: Tantummodo circu
ce diligentius debes confiteri p
catum tuum, proba prius medicu
debeas cauſam languoris expone
qui ſciat infirmari cum infirman
cætera: ut ita demum, ſi quid ille
rit, ſi quid conſilij dederit, facias
ſequaris. Si præuiderit talem eſſe
guorem tuum, qui in conuentu t
eccleſiæ exponi debeat & curari
quo fortaßis & cæteri ædificari p
runt, & tuipſe facile ſanari,
hoc deliberatione: & ſatis perit
dici illius conſilio procurandum
Hæc omnia auricularem probant
feßionem.

Baſilius. Baſilius de inſtitutione monach
rum, neceſſarium uidetur ijs qu
diſpenſatio myſteriorum comm

tur confitenda esse peccata.

Diuus Hieronymus aduersus Montanum hæreticum scribens, testatur hanc Montanorum impiam fuisse hæresim, ut erubescant coram sacerdote confiteri peccata admissa. Idem Hieronymus Capite decumo super ecclesiasticum, inquit, Si cui serpens Diabolus genuinum dentem (ut prouerbio fertur) infixerit, & nullo conscio, hominem malo peccati ueneno interfecerit, si ille silentio præterierit, qui mortali uulnere à serpente uenefico ictus, & non egerit pœnitentiam, nec uulnus suum fratri & magistro uoluerit confiteri, magister qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus uulnus medico confiteri, quod ignorat medi-

cina non curat.

Cyrillus super Leuit. scribens, se-ptem gradus remißionum, inter quæ uerba sic ait. Est adhuc in se-ptima, licet dura & laboriosa per pœ-nitentiam remißio peccatorum, cùm la-uat peccator lachrymis stratum su-um, & fiunt ei lachrymæ suæ pa-nes die ac nocte, cùm non erubescit sa-cerdoti domini indicare peccatum, & quærere medicinam, secundùm eum qui ait. Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei. In quo imple-tur illud quod Iacobus Apost. ait: Si quis infirmetur in uobis, uocet pres-byteros ecclesiæ & c.

Mat. 8. *In huius rei figuram* CHRISTUS *leproso mundato dixit. Vade ostende te sacerdoti, & offer munus quod præ-*

Lu. 17. *cepit Moyses: simile præcepit decem lepro-*

leprosis: Lazaro suscitato dixit. Soluite eum, & sinite abire. Vide libro. 2. de pœnitentia.

Obijciunt hæretici.

1 Ioannis 20. nihil præcipitur de confessione, sed solùm sacerdotibus, ut absoluant.
2 Iacobi quinto loquitur de confessione fraterna, nam non dicit confitemini sacerdoti, sed alterutrum.
3 Adulteræ non dixit. Vade & confitere sacerdoti, sed uade, noli amplius peccare, ita de Magdalena.
4 Ambrosius inquit, Petri lachrymas lego, confessionem non lego.
5. In tripartita historia traditur abrogatam fuisse confessionem sub Nectario Constantinopolitano.

Respondent catholici.

De pri.

Cùm Ioan. 20. maxima illa potestas

noscatur sacerdotibus tradita, ... *sterio spiritussancti didicit* ec... *usum illius potestatis ab ipsis* ap... *lis.* Et ut Bernard. *inquit*, Suffic... *ostendere infirmo medicum, qui si* ... *sanus fieri inquiret eum.*

De.2. *Verum est sanctum* Iacobum ... *cum præcisiõe determinasse,* c... *confitendum, quia iam* Christus ... *presserat absoluentes peccatores,* ... *sufficiebat* Iacobo *exprimere* i... *quod erat necessarium ad absolu*... *nem, scilicet confeßionem, non spe*... *tim indicans iudicem.*

Deu.3. *Nondum erat potestas illa absol*... *uendi in ecclesia, ideo cum conf*... *non esset instituta, adultera & Ma*... *gdalena ad confeßionem non tene*... *tur.* Porrò *ea quæ fiebant speciali p*... *uilegio, non sunt trahenda in cons*... *quentiam, per communem theoric*...

Sum...

Similiter respondetur, licet argumentum non legitur, etiam à pueris rideatur. De. 4.

Loquitur de confeßione pœnitentiæ solennis, non priuata peccatorum confeßione. Vide latius de confeßione librum nostrum.

DE SATISFACTIONE. IX.

Primum axioma.

DIMISSA *culpa per contritionem & absolutionem, pœnitẽs satisfacere debet pro pœna. Adã procul dubio pœnituit post culpam, neque tamen ilico à pœna sibi à deo comminata, In quacunq; die comederis ex eo, morte morieris, solutus est: Immo post transgressum* Gen. 2.

diuinum præceptum, ultra commu-
tam mortis pœnam alias superadd-
Gen.3. *deus, dicens Adæ. Quia audisti uocem*
uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex
quo præceperam tibi, ne comederes:
Maledicta terra in opere tuo, In labo-
ribus comedes ex ea cunctis diebus ui-
tæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit
tibi, & comedes herbas terræ. In sudo-
re uultus tui uesceris pane tuo, donec
reuertaris in terram de qua assumpta
es, quia puluis es, & in puluerem re-
uerteris. Mulieri quoque dixit: Multi-
plicabo erumnas tuas, & conceptus
tuos, In dolore paries filios, & sub ui-
ri potestate eris, & cætera. Et sicut
Rom.5. *omnes peccauimus in Adam: Ita omnes*
morimur in ipso, remissa etiã in baptis-
mo, originalis peccati culpa, pro qua
1.re.12. *mors & aliæ pœnalitates sunt inflictæ.*
David post commissum adulterium &
homi-

homicidium pœnitēs dixit ad Nathan. Peccaui domino, Dixitq; Nathan ad illum: Dominus quoque trāstulit peccatum tuum. Trāsfertur autem peccatum, non quò ad culpam, sed ad pœnā. Quod fusius explicant Gregorius & Augustinus de pœnitentia distinctione prima, cap. Si peccatum Dauid, & cap. Sicut primi parentes.

Sunt & alia multa exēpla, quæ ijdē indicant & probāt, Maria soror Moysi post demißam in Moysem murmuris Nu. 12. culpā: lepra percussa est, nec ilico orante Moyse dominum pro ea ut sanaretur, mundata est, sed septem diebus iubente domino in pœnam peccati, extra castra separata, leprosa permansit.

Deus prædixit Moysen & Aaron Nu. 20. non ingressuros neque introducturos populum Israëliticum in terram promißionis, propter peccatū incredu-

litatis

litatis apud aquam contradictionis dimisso proculdubio his sanctis viris hoc peccato. Fratres Ioseph fatentur se iustè pati pro flagitio in germanum pepertrato, dicentes inter se. Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum &c.

Ge.42.

1.re.24. Heli quia filiorum facinora minus quàm debuit, corripuit, cadens de sella retrorsum, fractis ceruicibus, mortuus est. Indultum Dauidi per misericordiam dei (quam implorabat) piaculum numerati populi, sæuissima peste comitata est, & eo pœnitente, iussus à propheta Gad satisfacere, erexit altare, & obtulit pro.50. siclis.

2.Regũ ult.

1.par. 21.

Ioan. 3. Niniuitæ ieiunauerunt, induerunt se sacco &c.

3. Regũ 21. Achab ieiunauit, operuit se cilicio, dormiuit in sacco, ambulauit demisso capite, & placauit dominum.

Si ego

Si egerit gens illa pœnitentiam à malo suo: & ego agam pœnitentiam super malo quod cogitaui ut facerē ei. Hier.18.

Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Deu.25.

Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormētum & luctum. Apo.18.

De propitiato peccato noli esse sine metu, & ne dicas: Miseratio domini magna est, multitudinis peccatorum miserebitur. Eccl.5. CHRISTVS *sanato paralytico 38. annos in infirmitate habenti dixit, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid contingat, manifestè innuens hanc in tot annos perseuerantem infirmitatē, non nisi in pœnam peccati, longe ante (id quod haudquaquam incredibile est) per patientiam infirmi & dei misericordiam deleti, inflictam: uide to*mo.4. Ioan.5.

mo4. Homilia 49. & lib. 3. de pœnitentia.

Secundum axioma.

Opera satisfactoria, puta oratio, ieiunium, eleemosyna, quæ confitentibus iniunguntur, ad pœnitentiæ sacramentum pertinent.

Leui. 4. 5. & 6. In Leuitico iubet dominus offerri diuersas hostias pro diuersis, sacerdotis, & populi peccatis.

Iohel. 2. Dan. 4. Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio & fletu. Daniel consuluit Nabuchodonosori, dicens, Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum.

Ionæ. 3. Niniuitæ pœnitentes ad Ionæ prædicationem, induti saccis ieiunauerunt unà cum iumentis, orantesque clamauerunt ad dominum, Viditque deus opera eorum, & misertus est eis. Hos laudans saluator noster Christus.

fert Iudæis impœnitentibus, dicens: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, scilicet obstinatorum non satisfacientium pro delictis suis, & condemnabunt eam, quia egerunt pœnitentiam ad prædicationem Ionæ. Luc. 11.

Ioannes baptista hortabatur populũ dicẽs, facite fructus dignos pœnitentiæ. CHRISTVS exprobrabat ciuitatibus in quibus factæ sunt plurimæ uirtutes, quia non egissent pœnitentiã. Væ tibi Corozaim. Væ tibi Bethsaida, quia si in Tiro & Sidone factæ essent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Mat. 3. Luc. 3. Mat. 11.

Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis, sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos. In oĩbus exhibeamꝰ nos sicut dei ministros in ieiunijs mul. &c. Itaq; liquet satisfactionẽ uerè pœnitẽti Luc. 13. 2. Co. 6.

pernecessariam esse.

Luc. 3. Obijcit Lutherus.

Primò Ioan. baptista, missus præ-
care pœnitentiam docuit solum obs
uantiam præceptorum dei, dicens. Ni-
hil amplius quàm quod constitut.
Eze. 18. *est uobis faciatis, nulla de satisfactio-*
ne mentione habita.

2 Dominus dicit per Ezech. Si con-
sus fuerit impius ab impietate sua, &
fecerit iudiciū & iustitiam, uita ui-
Mich. 6 *& non morietur.* Ecce nihil impor
nisi iudicium & iustitiam &c.

3 Micheas dicit: *indicabo tibi ó ho-*
mo, quid sit bonum, & quid domin.
requirat à te, Vtiq; facere iudicium
Idem. *& diligere misericordiam, & ambu-*
lare sollicitum cum deo tuo &c.

Et corroborat, quia Propheta ib.
dem irridet eos, inquit, qui per ope-
satis-

ſatiſfacere uolunt, dicens: Quid dignum offeram domino. Nunquid ei offeram holocauſtomata, & uitulos anniculos? Nunquid placari poteſt in milibus arietum, aut in multis milibus hircorum. &c. quaſi diceret non.

4 CHRISTVS per paßionem ſuam & mortem ſatiſfecit pro peccatis noſtris. At paßio CHRISTI ſufficiens erat non ſolùm pro peccatis amouendis, ſed etiam pœnis delendis. Languores enim noſtros ipſe tulit, ait Propheta, & dolores noſtros ipſe portauit, ergo &c. Eſa. 53.

Reſpondent Catholici.

Negamus primò Ioannem non docuiße ſatiſfactionem, Induxit quippe eleemoſynam quæ ad ſatiſfactionem pertinet, dicens. Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui eſcas habet De pri.

bet similiter faciat. Imò bapti-
Ioanne confitebantur pecca-
ut secundùm qualitatem pec-
rum, eis pœnitentia determi-
tur. Vnde docuit dignos fr-
fructus pœnitentiæ, qui fr-
utique per opera satisfactoria. N-
titur igitur Lutherus Ioannem
nisi præceptorum obseruantiam i-
fuisse.

Ad hæc dicimus quòd Ioannes
dicauit non absolutè pœniten-
sed baptismum pœnitentiæ, non s-
sed CHRISTI *in remi-*
nem peccatorum. Ideo non debe-
baptizatis, & post modum CH-
STI *baptismate (in quo simul*
mittitur & culpa & pœna) bapti-
de secū. dis, expreßiorem de satisfactione f-
dicitur re mentionem.

3. *In uerbis prophetæ nihil aliud p-*
li-

licetur, quàm uita gratiæ, ad quam aſſequendam & ſi non præexigatur ſatiſfactio in re, præexigitur tamen in uoto & propoſito, & neceſſariò ſequitur ad aſſequutam gratiæ uitam cō ſeruandam.

Porrò ſi hoc prophetæ uerbo non exprimeretur ſatiſfactio, tamen ſequitur, ergo ſatiſfactio non eſt, aut propheta fefellit nos. Quandoquidem quòd uno loco in ſcripturis non exprimitur, alibi abunde depromitur. Sicut hoc loco ſolam iuſtitiam exprimit, nihil de fortitudine, temperantia, aut caſtimonia loquens, quæ tamen alijs in locis ponuntur ac præcipiuntur.

Micheas in his uerbis non ſecludit, quin potius includit opera ſatiſfactoria. Nempe per iudicium intelligitur ſeuera ſuiipſius condemnatio, per De tertio icitur. 2.

 diligere

diligere misericordiam eleemosyn[ae]
pietatis opera ex charitate in pa[...]
res exercenda, & perambulare so[l]-
tum cum deo, præceptorum diuino[rum]
de pnīæ medici- na.ca.2 obseruantia, Concordat August.dici[t]
In hac pœnitentia, maiorem in se [i]-
que seueritatem debet exercere, ut[a]
ipso iudicatus, nō iudicetur à domi[no]
ipse Apostol. ait.

Neque Micheas irridet eos qui
Heb.10. per bona opera satisfacere uolunt,
uult, quòd sacrificia & holocaust[a]
ta animalium non sufficiebant, nec [ua]-
lebant ad deletionem peccatorum.
Esa.1. possibile enim erat sanguine hircor[um]
& uitulorum auferri peccata. Et q[uae]
in seipsis grata non erant neque a[cce]-
de quar. di.3. per q.45. ar ti.43. pta deo.

Paßio CHRISTI quæ s[uffi]-
ciens est ad tollendum omnem reat[um]
pœnæ, non solùm æternæ, sed etia[m tem]-
por[...]

poralis, & secundùm modum quo homo participat uirtutē paßionis CHRISTI, percipit etiam absolutionem à reatu pœnæ. ar. 4.3.

In pœnitentia enim homo consequitur uirtutem paßionis CHRISTI secūdùm modum propriorum actuum quæ sunt materia pœnitentiæ. Vnde Apostolus hortatur pœnitentes dicēs: Sicut exhibuistis membra uestra seruire immundiciæ & iniquitati ad iniquitatem. Ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationē. Vide Tomo.4.Homilia.51. Rom.6.

Et si obijciatur, August.dicit.li.de pœnitentia: Nunquàm dominus aliquē sanauit, quem non omnino liberauit, totum enim hominem sanauit in sabbato, quia corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione, ergo uidetur, quòd remissa culpa simul etiam De pœ. di.3.ca. Sūt plures.

remittatur omnis pœna.

Dicendum, quòd Deus *totum ho-minem perfectè curat. sed quandoque subitò, sicut socrum* Petri *statim restituit perfectæ sanitati. Quandoque autem successiue, sicut cæcus illuminatus à domino, primò restitutus est ad imperfectum uisum, unde ait: Video homines uelut arbores ambulantes, deinde restitutus est perfectè, ita ut uideret clarè omnia. Et ita etiam spiritualiter, quandoque tanta commotione conuertit cor hominis, ut subitò perfectè consequatur sanitatem spiritualem, sicut Magdalena. Quando autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem successiuè tollit reatũ pœnæ, & alias peccatorum reliquias. Non habetur igitur ex facto* CHRISTI, *quod remissa culpa, simul remittatur & tota pœ-*

Luc. 4.

Mar. 8.

Luc. 7.

pœna, ſed magis contrarium. &c.

DE EVCHARISTIA SVB VTRAQVE SPECIE. X.

Sufficere laicis alteram ſpeciem oſtenditur.

HIC EST PANIS qui de cœlo deſcendit, ut ſi quis mã ducauerit ex eo, non moriatur. Panis uerus eſt qui de cœlo deſcendit, & dat uitam mundo. Ego ſum panis uiuus, qui de cœlo deſcẽdit. Et panis quẽ ego dabo, caro mea eſt ꝓ mũdi uita. Ecce ſolius panis meminit. Ioan. 6.

Luc. 24. *Euntibus discip. duobus in Emaus sub sola specie panis dedit eis* CHRISTVS *sacramētum, secundùm* Aug. *lib. 3. de consensu euangelistarum, &* Chrysostomus *super* Matthæum.

Mat. 6. *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie, oramus* quotidie.

Act. 2. *Erant perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.*

1. cor. 3. *Pascha nostrũ immolatus est* CHRISTVS, *itaq; epulemur in azimis sinceritatis & ueritatis.*

Patet quòd *ubique solùm fit mentio panis, nulla uini.* Amb. Hie. Eusebi. Benedic. *morituri communicauerũt solùm sub specie panis, & feria sexta sancta, sacerdotes communicant solùm sub specie panis, in cuius figuram* Dominus *prædixit de posteris* Hely, *ut*

1. reg. 2. *quicunque uenerit ad sacerdotem, ei*

dicat

dicat, dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

Vnus panis, & unum corpus, multi sumus omnes, qui ex eodem pane participamus. Et ita constituit sacra Constantiensis synodus: Ambrosius loquens de communicatione Laicorum libro de sacramentis, non meminit nisi panis. Ignatius in epistolam ad Ephesios inquit. Obedientes episcopo & Presbytero impraeuaricabili sensu, frangentes panem, qui est medicamentum immortalitatis, antidotum non moriendi, sed uiuendi. Ecce non meminit uini. Gregorius libro tertio, Dialogo. refert de Sancto Agapeto, quomodo mutum & claudum porrectione dominici corporis sananit, nulla habita uini mentione. 1.cor.10 Ambr. Grego.

De cõs. d.2.ca. per.cã. pres. — Concilium Remense prohibet, ne Laici portent sacramentum corporis ad infirmos: nulla fit mentio specierum uini.

Sic præcipitur de eucharistia panis ut sacerdos semper habeat paratam: de uino nihil præcipitur. Et est cõcilij Guarmatiensis.

Episco. cor.c.2. de elect. Lib. di. 1. si epis. — *In concilio Sardicensi, Osius prohibet quibusdam temerarijs, ut ne laicam communionem percipiant, nisi pœnitea nt in fine, & quæ est laica communio, nisi Eucharistiæ sub specie panis sumptio?*

Simile constituitur in concilio Agatensi, de sacerdote criminoso, qui trusus in monasterium Laicam tantùm sumat communionem, uide tomo. 4. Homil. 34.

Obijciunt hæretici prim[illegible]

1 CHRSITVS instituit sub utraque specie, & communicauit Apostolos sub utraque specie, & mandatum dedit omnibus dicens, bibite ex hoc omnes.

2 In primitiua ecclesia communicabant sub utraque specie. sicut probatur per Cyprianum, tractatu de lapsis, ubi Diaconus sacramentum calicis puellæ infudit.

3 Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.

4 Sacramentum totum debet dari laicis, alioquin qua ratione priuati sunt iam laici calice, eadem ratione ecclesia posset eos ab eucharistia coercere.

5 Omnes fatentur sacerdotem sub pœna peccati debere communicare sub utraque specie, & cur non peccāt

laici

laici id obmittentes.

Respondent Catholici.

De primo. *Concedimus* CHRISTVM *consecrantem instituiße sacramentum sub utraque specie, & dedisse Apostolis sub utraque specie, qui iam erant sacerdotes: ideo hodie sacerdos celebrans sumit sub utraque specie, sed quid hæc ad laicos? Et bibite omnes, est dictum Apostolis & sacerdotibus, qui hoc faciunt, id est consecrant in* CHRISTI *commemorationem, nam alij non inter fueramt, nisi Apostoli, ut ex Euangelio liquet, idẽ Marcus ait, & biberunt ex eo omnes, quod de Laicis falsum esset.* *Mar. 14*

de secũ. *Fatemur hunc usum fuisse in primitiua Ecclesia, nec tamen uniuersalis fuit usus, ut patet ex actis, secundo capite*

capite, & ab ecclesia mutatum.

1 Primo quia pensata multitudine populi, ubi sunt senes, iuuenes, debiles, si non adhiberent debitam cautionem, fieret iniuria sacramento, per effusionem liquidi.

2 Secundo in tanta multitudine, quo uase commodè contineretur sacramentum uini, & sine effusiõe promeretur.

3 Tertio non facile sacramentũ uini conseruari posset pro infirmis, quia acescit, putrescit, mouẽs nauseam uel uomitum sumentibus.

4 Quarto sine periculo effusionis nõ facile potest deferri de loco in locum pro infirmis.

5 Quinto contingeret alioquin, sacramento dignißimo, summam fieri irreuerentiam.

6 Sexto. Rem miraculis testatam refert Alexander de ales, quòd cùm re-

ligiosi

ligiosi instarent pro sumptione sub utraque specie, dum sacerdos esset in actione sacramenti, apparuit patina plena sanguine, quod uidentes religiosi obstupuerunt, quo signo petitio eorum cessauit. Porrò credendum est à primitiua ecclesia incepiße laicos communicare sub altera specie, & quòd sit unum, quòd ueniat ex traditione Apostolorum, quia initium huius monstrare nemo potest.

Detert. Ioan. 6. Quia manducatio sacramentalis exigit spiritalem, uerba quæ ego locutus sum, spiritus & uita sunt, unde sub qualibet specie est totus CHRISTVS, corpore & sanguine. Ideo laicus sub specie panis, bibit sanguinem, sed non sub specie propria, sed sub specie panis. Porrò CHRISTVS solum agit de incorporatione nostra in ipsum, quod communio corporis sa-

tis indicat. Ideo ad hoc ſacramentum hic oculus non eſt habendus. dequar.

Quòd ex cauſa eccleſia non dat alteram ſpeciem, potuit eccleſia, quia nõ minus eſt ſub utraque ſpecie, quàm duabus, & tantum fructum percipit de una ſpecie, ſicut de alia, at eccleſia fideles non debet ſpoliare fructu ſacramenti ex integro.

Conſecrans utranque ſpeciem conſecrat, quia agitur repræſentatio dominicæ paßionis, ideo corpus & ſanguis ſimul ſub utraque ſpecie conſecrãtur: & ſacerdos in perſona totius populi offert & ſumit ſub utraque ſpecie in cuius perſona totus populus quadam ſpiritali ſumptione ſanguinem CHRISTI *bibere gaudenter debet credere.* de quin.

DE

DE MATRIMONIO. XI.

Matrimonium esse sacramētum osten ditur.

Ephe. 5. MVLIERES uiris suis subditæ sint, sicut Domino, quoniam uir est caput mulieris, sicut CHRISTVS est caput ecclesiæ, ipse saluator corporis sui, infra, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in CHRISTO & ecclesia. Hic apertè pronuntiat sacramentum

tum, quia coniunctionem uiri & uxoris, & ostendit, cuius rei sacræ sit signum, quia CHRISTI & ecclesiæ. Et ne credas solum per similitudinem adductum, ostendit uerum esse sacramentum à primo propheta pronuntiatum: sic intelligit Hiero.

Honorabile connubium in omnibus, chorus immaculatus. Macula non careret thorus, si non esset gratia sacramenti. Heb. 13.

Quos deus coniunxit, homo non separet, coniunctio diuina non est sine gratia. Mat. 19.

Propter fornicationem (uitandam) unusquisque habeat uxorem suam. 1. cor. 7.

Domus & diuitiæ dantur à parentibus: à domino autem propriè uxor prudens. Pro. 19.

Vnusquisq; uestrum sciat possidere uas suum in sanctificatione & hono- 1. Tes. 4

re, sanctificatio non est sine gratia.

1.tim.3. Saluabitur autem per filiorum generationem, si mãserit in fide & dilectione. Sine gratia generare filios esset plus damnatio, quàm saluatio.

1.cor.7. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam, & si qua mulier fidelis uirum habet infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum, sanctificatus est enim uir infidelis per mulierem fidelem, alioquin filij uestri immundi essent, nunc autem sancti s. per sacramentum.

Gene.2. Probabile est benedictionem quam dedit deus Adæ & Euæ non fuisse sine gratia.

August. August. Non tantùm fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius uinculum est fides, uerumetiam sacramentum nuptiarum,

commen=

commendatur fidelibus.

Obijciunt hæretici.

1 *Ad Ephe.5. ubi apoſtolus dicit matrimonium ſacramentum, in Græco legitur myſterium.*

2 *Nec dicit abſolutè matrimonium eſſe ſacramentum magnũ, ſed in Chriſto & eccleſia.*

Reſpondet Chriſtianus.

Fatemur matrimonium eſſe myſte= De pri.
rium, ſed qua temeritate infert. Itaque non eſt ſacramentum, cũ omnia ſacramenta ſint myſteria, & Græci appellant ſacramenta in commune, myſteria.

Matrimoniũ eſt magnum ſacramẽ= De ſec.
tũ in CHRISTO *& eccleſia, ac per hoc non poterit probare hæreticus, ut ſic minus ſit ſacramentum, nam hic explicat apoſtolus quomodo ſit rei ſacræ ſignum, non ſolùm gratiæ, ſed etiã unionis* CHRISTI *& eccleſiæ.*

DE EXTREMA VNCTIONE. XII.

Vnctio extrema ſacramentum eſt in eccleſia dei, a. ſ. Iacobo promulgatum.

Iaco. 5. INFIRMATVR quis in uobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei ſaluabit infirmũ: & alleuiabit eum dominus, & ſi in peccatis ſit, remittẽtur ei.

Mat. 5. Apoſtoli ungebant oleo multos
6. ægros, & ſanabantur.

Hic

Hic est materia scilicet unctio olei. s.oliuæ, quod propriè oleum dicitur. Alij enim liquores ex similitudine ad ipsum olei nomen accipiunt forma, quia cum ratione, & effectus scilicet remißio peccatorum. Est ergo sacramentum, quia signum, sensibile, sacræ rei signum. Nam ad quid aliud fieret unctio? Dionysius determinat eam capite. 7. de ecclesiastica Hierarchia, & Hugo de sancto uictore. Dionys.

August. lib. 2. de uisitatione infirmorum, docet infirmum debere confiteri, communicare, & unctionem sumere, ait enim, Nec prætermittendum est illud Apostoli Iac. præceptum. Infirmatur quis in uobis &c. Ergo roges de te, & pro te fieri sicut dixit Apostolus Iacobus, imo per apostolum suum dominus. Ipsa uidelicet olei sacrati delibutio, intelligitur spi- Aug.

ritusſancti typica unctio.

Augu. *Auguſtin. de rectitudine catholicæ conuerſationis dicit. Qui ægrotat, in ſola dei miſericordia confidat, & Eucharistiam cum fide, & deuotione accipiat, oleumq; benedictum fideliter ab eccleſia petat, unde corpus ſuum ungatur.*

Obĳcit hæreticus.

1 *Apoſtolus non poteſt ſacramentū inſtituere.*

2 *Porrò dubitatur de authoritate illius epiſtolæ.*

Reſpondet catholicus.

De pri. *Non uidetur abſonum apoſtolum*
De ſec. *authoritate* CHRISTI, *& iuſſu ſpiritusſancti inſtituere ſacramentum. At ſi etiam* CHRISTVS *illud instituit, tamen* Iacobus *promulgauit.*

Et si aliquando dubitatum fuerit de illa epistola, an ab alio fuerit perscripta quàm Iacobo: tamen canonicam obtinuit authoritatem Hieronymo teste, & prima ponitur in canonicis ante Petri, Ioannis & Iudæ epistolas. Quòd si ecclesiam non audis hanc Epistolam approbantem, iam omnia erunt incerta, quia huiusmodi temerarius, etiam negaret epistolas Pauli. Vide Tomo 4. Homilia 52. De sec

DE HVMANIS CONSTITVTIONIBVS. XIII.

Humana constitutio conciliorum & põtificum seruanda.

Luc. 10 QVI VOS AVDIT, me audit: & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Ecce quòd Christum & euã
1.thes.4 gelium spernit, qui ecclesiæ præla=
tos & ecclesiasticas constitutiones contemnit. Scitis quæ præcepta dede=rim uobis per dominum IESVM Christum: & post. Itaque qui hæc spernit nõ hominẽ spernit, sed deum, qui etiã dedit spiritum sanctum in nobis. Mo=
Exo.16. ses contra & Aaron murmuranti po=pulo dixit. Audiui murmur uestrum contra dominum. Et infra. Nos enim quid sumus? nec cõtra nos est murmur
1.Ioã.4. uestrum, sed contra dominum. Qui no
uit deum, audit nos, qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum ueritatis & erroris.

Omnis anima potestatibus subli=
mioribus subdita sit. Non enim est po= Ro. 13.
testas nisi à deo: quæ autea sunt à deo
ordinata sunt. Itaque qui resistit pote=
stati, dei ordinationi resistit. Qui au=
tem resistunt, ipsi sibi damnationem
acquirunt.

Admone illos principibus & pote Titũ. 3.
statibus subditos esse, dicto obedire,
ad omne opus bonum paratos esse.

Subditi estote omni creaturæ siue 1. Pet. 2.
regi quasi præcellenti, siue ducibus
tanquam ab eo mißis. & post, serui
subditi estote in omni timore dominis,
non tantum bonis & modestis, sed etiã
discolis, quoniam sic est uoluntas dei.

Posse homines statuere, indicant
apostoli prohibentes ab immolatis ido
lorum, sanguine, & suffocato, indicat Ad titũ.
Paulus, qui tot leges dedit de con= Ad tim.
stituendis episcopis, de uiduis, de mu= Ad cor.

ieiuniis uel aliis, ut non prædicent mulieres, ac nō deserendo coniuge infideli, de rebus prophanis & secularibus iudicijs. Et Paulus homo fuit. Actu.14.

2.thes.2 *Itaque fratres state, & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue epistolam nostram.*

imò semper licuit sacerdotibus &
Deu.12. *presbyteris statuere.* Deutero. *duodecimo: prohibet dominus ne erigatur altare, nisi ubi sit archa fœderis, tamē Samuel existente templo in Silo, ere-*
1.Re.7. *xit lapidem in* Masphat, Et Helias *ere-*
3.Re.8. *xit in monte Carmelo.* Deuterono.17. *Si iudicium ambiguum fuerit, supra loco.1.*

Supra cathedram Moysi *sederunt*
Mat.23. *scribæ & pharisæi, quæ dicunt facite,*
Mat.8. *Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*

Quis

Quicunque perfecti sumus hoc sentiamus, & si quid aliter sapitis, & Phili.3.
hoc nobis reuelabit deus. Ecce quod ecclesia statuit in honorem dei, hoc deo reuelante facit.

Laudo uos fratres quòd per omnia 1.co.11.
mei memores estis, & sicut tradidi uobis, præcepta mea tenetis, non autem tradidit eis omnia in scriptis, ut supra, & huiusmodi præcepta tradita in primitiua ecclesia, scripta & non scripta testatur Dionysius primo de ecclesiasti. hierarchia.

Non facietis ibi, quæ nos hic facimus Deu.12.
hodie, singuli quid sibi rectū uidetur.

Secundum axioma.

Ecclesiasticæ consuetudines, ritus & ceremoniæ, æquè sunt obseruandæ atque leges diuinæ.

Manifestatur primo à simili. Cōsue

tudo

tudo in ciuilibus habet uim legis, cur
ff de le. non in usibus ecclesiæ? quia consuetu-
l.diurna do ecclesiæ ualet contra contentiosos.
& l..i= Si quis uidetur contentiosus esse,
mo: nos talem consuetudinem non habe-
mus, neque ecclesia dei. Super quo ait
1.co.11. Hieronymus, Apostolus cum præcepis-
set mulierem orare uelato capite, præ-
uenit obiectionem, qua quispiam ei di-
xisset, ubi scriptum est? per hoc quòd
allegat consuetudinem.

2.Pet.3. Venient in nouißimis temporibus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes: hoc faciũt hæretici, qui non secundùm statuta patrum uiuunt, sed secundùm propria desideria.

Hæretici sunt Chamitæ deridentes nuditatem matris ecclesiæ, quia sine
Phil.4. expresso textu scripturæ [illegible].

Fratres quæcunque sunt uera, quæ

cunq;

cunque pudica, quæcũq; amabilia, quæ cunq; bonæ famæ, si qua uirtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me: huiusmodi autem sunt cõstitutiones ecclesiæ, quare sunt seruandæ.

Act. 15.

Perãbulabat (sanctus Paulus cum Sila) Siriam & Ciliciam confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta apostolorum & seniorum.

Act. 16.

Cum pertransirent Paulus, Silas, & Thimotæus ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymis. Pondera decreta, quod non erat solùm decretum de cessatione legalium.

Christus non solum dedit potestatem plantandi ecclesiam per prædicationem, sed etiam regendi, modo illa

inclu

Christum non improbasse traditiones hominum simpliciter, sed quas faciebant contrarias legi diuinæ, aut relinquebant legem diuinam, quia ubi supra sequitur. Relinquentes enim mandata dei, tenetis traditiones hominum, & dicebat illis. Bene irritum fecistis præceptum dei, ut traditionem uestram seruetis Sicut ibi declarat, & apud Math Explicat Paulus, Non intendentes mandatis hominum auersantium ueritatem.

De pri.

Marc. 7

Mat. 15.

Ad Ti. 1

Hinc, uæ æternæ damnationis comminatur dominus condentibus huiusmodi traditiones impias. Væ inquit, per prophetam, qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt: ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent causæ humilium, populi mei, ut essent uiduæ præda eorum, & pupillos deciperent &c. Constitu

Esai. 10

stitutiones uerò ecclesiæ, augent cultum diuinum, concupiscentiam carnis coercent, & ad seruanda diuina præcepta expeditiorem faciunt, ac fraternam charitatem augent.

Nihil addendũ est scripturæ, quod de secũ. corrumpat aut deprauet ipsam, aut quod dicatur esse de integritate sacræ scripturæ, secus quando promouet ea quæ in sacris literis sunt mandata, uel consulta, nam constitutiones ecclesiæ, & si non sunt in scriptura in propria forma, tamen emanant ex ea: ut testatur sapiens.

Omnis sermo dei ignitus clipeus est sperantibus in se. Ne addas quicquam uerbis illius, & arguaris, inueniarisq; mendax: non prohibetur ergo simpliciter omnis additio, sed solum additio falsa & mendax. prouer. 30.

Si quis (inquit) apposuerit ad hæc, Apo. 22.

apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. His uerò qui addunt uel apponunt exponendo, declarando, aut interpretando scripturas, leges, aut constitutiones ad diuinum honorem, ecclesiæ decorem, & animarum
Ephe.4 salutem condendo (propter quod etiā
1.cor.12 CHRISTVS alios uoluit esse doctores in ecclesia, alios apostolos, alios euangelistas alios pastores. Et alij dantur genera linguarum, alij interpretatio sermonum) promittitur æternæ uitæ præmium, qui operantur (ait ipsa æterna sapientia) in me, non pec-
Ecc.24. cabunt: & qui elucidant me, uitam æternam habebunt. Et alibi. Qui do-
Dan.12 cti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Acutius soluitur quòd ibi prohiben

tur

tur Tikũ zofrin, & illã solutionẽ credo uerã, uide in Porcheto & Galatino. De tert.

Non debent fieri serui hominum, faciendo schismata, ut unus sit Cephæ, alter Apollo.

Qui aguntur perfectè spiritu, non de quar sunt sub lege Mosaica, aut coerciua, to. egent tamen lege directiua: sicut Adã habuit legem in paradiso.

Iusto perfecta charitate, qui totus de quin regitur spiritu diuino, non est lex posi to. ta, pro ea parte qua est iustus, sed quia Gala. 5. caro cõcupiscit aduersus spiritum, pro ea parte habet legem reformantem. Vel dic ut de quarto.

Lex Mosaica iram operatur, si nõ de sext. adiuuamur à gratia, gratia autem & ueritas per IESVM CHRISTVM.

Libertas euangelica sicut non ex- De se- cludit potestatem & obedientiam su- ptimo. perioris, ita nec eius statuta, sed liber- Rom. 13.

tas illa opponitur seruituti legis Mosaicæ, & seruituti peccati: Ideo est solùm libertas in spiritu, quia non seruit peccatis, & quia ipsa libertas promouet bonum, non excludit constitutiones & ecclesiæ præcepta, quæ similiter promouent bonum, ut testatur Pau-
Gala.5. *lus. Vos in libertatem uocati estis fratres, tantùm ne libertatem occasionem detis carnis, sed per charitatem spiri-*
1.Pet.2. *tus seruite inuicem. Et Petrus. Quasi liberi, & non quasi uelamen habentes*
2.Pe.2. *maliciæ libertatem, sed sicut serui Dei. Item. Qui scilicet hæretici, in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cùm ipsi serui sint corruptionis. Hoc beati Petri uerbum impletum uidemus in priapistis Lutheranis, omnis spurcitiæ & immundiciæ seruis, hanc impiam & diabolicam seruitutem, libertatem euangeli-*

cam mentientes.

Porrò in ſacris literis ſæpè commendatur libertas ab oneroſa illa lege Moſaica. Paulus. Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. infra. Lex im homine dominatur quanto tempore uiuit, Itaque fratres, mortificati eſtis legi per corpus CHRISTI, Non iuſtificatur homo ex operibus legis, lex pædagogus noſter fuit in CHRISTO IESV. Et quicunq; ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. State & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri. Si circuncidimini, CHRISTVS nihil uobis proderit.

ro. 6. 7.
Ga. 2.

Ideo ablatæ ſunt neomeniæ, ſabbata, baptiſmata, &c. Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? quibus denuo ſeruire uultis, dies obſeruatis & menſes, & tempora, & annos. Ipſe enim eſt pax noſtra

Gala. 4.
Ephe. 2

qui ſecit utraque unum & medium pa
rietem maceriæ, ſoluens inimicitias in
carne ſua, legem mandatorum decre-
Coloſ.2 tis euacuans. Nemo uos iudicet in ullo
cibo aut potu, aut in parte diei feſti,
aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ
ſunt umbra futurorum, idem in Epiſt.
ad Heb. & Actu. 15.

Rom.6 Eſt igitur Chriſtiana ſeu euangeli-
7. & 8. ca libertas non aliud quàm (ut Paulo
Gala.5. placet) redemptio ſeu abſolutio à ſer-
uitute legis & peccati per IESVM
CHRISTVM facta, qua addicti deo
Ioan.8. & iuſtitiæ, filiorum adoptionem recipi
mus. De hac libertate ſaluator dixit
Iudæis. Si filius uos liberauerit,
uerè liberi eritis. Vide ibi-
dem Augusti-
num.

DE

DE FESTIS ET IEIVNIIS NON ESV CARnium & gradib. consanguinitatis. XIIII.

Vnum diem in septimana deo consecratum, est omnibus obuium.

IN LEGE *Moysi adhuc instituit deus alia festa. Tribus uicibus* Exo.23.
per singulos annos mihi festa celebrabitis, Azymorum, Primitiuorum, & frugum. Et infra. *Ter in anno apparebit omne masculinum* ibidem.
tuum coram domino deo tuo, scilicet Paschæ, Pẽtecostes, & Scenapegiorũ.

Habes hoc loco Iudæorum peregrinationem, & ex ea, & in ea fundatam peregrinationem Christi.

Leui.23 Mense septimo prima dies mensis erit uobis sabbatum memoriale clangentibus tubis, & uocabitur sanctum, infra. Decimo die mensis huius septimi dies expiationū erit celeberrimus, & uocabitur sanctus, infra. A quinto decimo die mensis huius septimi, erunt feriæ tabernaculorum septem diebus: & quid in unoquoque die offerendū.

Nũe. 28 In Calendis autem, id est, mensium exordijs, offeretis holocaustum Domino.

Exo. 40 Dedicauit Moyses tabernaculum domini.

Nũe. 7. Dedicatio templi primi sub Salomone.

3. reg. 8. Dedicatio tēpli secundi sub Esdre.

2. Esd. 6. Dedicatio templi restituti, & altaris,

ris, ſicut legitur.

Et fecerunt dedicationem altaris, diebus octo. 1. ma. 4.

Expende Encænia à Machabæo inſtituta, tamen à CHRISTO obſeruata. Colligamus feſtos dies Iudæorum præter ſabbata, ſeptem dies azimorum Paſchæ, unum Pẽthecoſtes, unum tubarum, unum expiationis, (qui erat in capite anni) ſeptem tabernaculorum ſeu Scenopegia, ſeptem encæniorum ſeu luminum, aut dedicationis. Neomenias ſeu lunationes habebãt dies duodecim, in Emboliſmali tredecim, collecti dies faciunt triginta quinque, ubi tantùm tria ſabbata intercurrunt.

Cùm autem maiora receperimus beneficia à Deo per Euangelium, quàm Iudæi ſub lege, cur non plures etiam dies agendi gratias haberemus? uel

hos

uel hos maximè, qui fuerunt in ueteri lege?

Vnde festo paschæ legalis, succedit in noua lege festum paßionis & resurrectionis CHRISTI. *Etenim pascha*
1.cor. 5. *nostrum immolatus est* CHRISTVS. *Festo penthecostes in quo data fuit lex uetus, succedit festum Pentecostes: in quo data fuit lex spiritus uitæ. Fe-*
Actu. 2. *sto neomeniæ, festũ gloriosæ uirginis Mariæ, in qua primò apparuit illuminatio solis, id est* CHRISTI, *per copiam gratiæ, Festo tubarum succedunt festa apostolorũ, quorum prædicationis sonus exiuit in omnẽ orbè terrarũ. Festo expiationis succedunt festa martyrum & confessorum.*

Festo tabernaculorum succedit festum consecrationis ecclesiæ, Festo cœtus atq; collectæ succedit festũ angelorũ, uel etiam festum omniũ sanctorum.

Sabba

Sabbatum est multipliciter à Deo praeceptum, nec in Euangelio, nec in Paulo definitum est cessasse sabbatum: attamen ecclesia instituit diem dominicum, per traditiones Apostolorum sine scriptura. Dominicae diei meminit Ioãnes dicens. Fui in spiritu in dominica die. Meminit & eiusdem diei suus discipulus Ignatius ac Philippus in fine. Hieronymus de dominica Paschae, uniuersa sabbati gratia, & antiqua illa festiuitas Iudaeorum diei istius, solennitate mutata est.

Gene.2
Exo.20.
Num.15
Apoc.1.
Ignatius
Hiero.

Mutatum est autem sabbatũ, quod significat primam creationem in diem dominicum, in quo commemoratur noua creatura inchoata resurrectione CHRISTI, *unde Augustinus ad inquisitiones Ianuarij. Dies dominicus non Iudaeis, sed Christianis, resurrectione Domini declaratus est, &*

est, & ex illa cœpit habere festiuitatē suam.

Augustinus contra Faustum libro 19. Quum quæris sabbati ocium, cur nō obseruat Christianus? Respondeo, Imò id propterea non obseruat Christianus, quia quod figura profitebatur iam CHRISTVS impleuit, iam plura de his Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Gregorius ad Romanos.

Festum sancti Laurentij celebrabāt Hippone, Augu. tracta. 27. super Ioannem: & Romæ sub Leo. papa. ut in homil. illius diei.

De ciborum delectu, secunda propositio.

propositio secūda. Ecclesia licitè prohibet certos cibos, certo tempore.

Act. 15. Abstineatis uos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato.

rom. 14. Quæ pacis sunt sectemur, & quæ ædifi

ædificationis sunt inuicem custodia-mus: noli propter escā destruere opus dei, omnia quidem munda sunt, sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. Bonum est non manducare carnem, & non bibere uinum, neq; in quo frater tuus offenditur, aut infirmatur, aut scandalizatur.

Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. 1. cor. 5.

Caro & uinum non introierunt in os meum. Dan. 10

Leo papa quartus dicit. Vetustissimam esse consuetudinem abstinendi à carnibus, quarta & sexta ferijs. Et ex Hieronymo colligitur super epistolam ad Gala. & Ignatius testatur sancti Ioannis euangelistæ discipulus, De cōs. di. 3. ca. de esu carniū. Philip.

De ieiuniorum ratione, tertia propositio.

De

De ieiunio idem liquet rem esse san ctam prop er corporis macerationem, spiritus pertinacis expulsionem, diui næ gratiæ implorationem, & CHRI STI ieiunantis imitationem.

Ps. 108. *Genua mea infirmata sunt à ieiu nio, & caro mea immutata est pro pter oleum.*

Mat. 9. *Nunquid possunt filij sponsi lugere*
Lucæ. 5. *quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cùm auferetur ab eis spon sus, & tunc ieiunabunt.* Illud opere im pleuerunt Apostoli. *Ministrantibus il*
Act. 13. *lis domino & ieiunantibus, dixit illis spiritus sanctus. Segregate mihi. &c.*
Act. 14. *Cùm constituissent illi super singu las ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt*
1. cor. 6. *eos domino.*

In omnibus exhibeamus nos sicut dei ministros, in multa patientia, in la

boribus

boribus, in uigilijs, in ieiunijs.

Niniuitæ indixerunt ieiunium.

Tu cùm ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uidearis homi nibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscõdito, & pater tuus qui est in abscondito, reddet tibi. Ecce ieiunium meritorium. Ioan. 5. Mat. 6.

Idem de quadragesima.

Cùm ieiunasset IESVS *quadraginta diebus, & quadraginta noctibus postea esurijt.* Mat. 4.

Moses ieiunauit. 40. diebus, & .40. noctibus. Deu. 9. 3. re. 16.

Similiter Helias *totidem diebus ieiunauit.*

Sanctificate ieiunium. Humiliabam *in ieiunio animam meam.* Iohel. 1. Psa. 34.

Si uouerit mulier ut per ieiunium affligat animam suam, in arbitrio uiri erit si faciat, siue nõ faciat. Si audiẽs uir Nu. 30.

tacuerit, & in alterum diem distulerit sententiam quicquid uouerat, atque promiserat reddat.

3.Re.21 Sacra scriptura ubiq; testatur ieiu
Tob.12. nium fore deo acceptum, in Achab, To
Luc.2. bia, Iudith, Hester. Daniele, Niniuitis, Anna uidua.

Ignatius ad Philipp. Quadragesimam uerò nolite pro nihilo habere, imitationem enim continet conuersationis dei.

Confirmauit Thelesphorus Papa uicinus temporibus Apostolorum. Itē Ambrosius, in multis sermonibus. Concilia item Agathense & Aurelianen. Origenes homilia decima, super Leui. Habemus dies quadragesimæ ieiunijs consecratos. Hierony. aduersus Montanum. Nos quadragesimam secundùm traditionem Apostolorum, ieiunamus.

Iouinia

Iouinianus, qui ieiuniorum afflictionem & omnem corporis cruciatum in luxuriam & epulas conuertit. Hieron.

Valentiniani hæretici omni tempore carnes liberæ comedendas dixerunt. Hirene.li.1.ca.1. Hirene.

Chrysosto. meminit de ieiunijs monachorum, & quomodo dicãt gratias. hom.56

Origenes. Habemus quadragesimæ dies ieiunijs consecratos, habemus quartum & sextum septimanæ dies, quibus solenniter celebramus. Est certè libertas Christiana per omne tempus ieiunandi, non obseruatione superstitiosa, sed uirtute. super Math. hom.10. super Leuit.

Nam quomodo apud eos castitas incorrupta seruatur, nisi arctioribus continentiæ fulta subsidijs? Quomodo sapientiæ & scientiæ student? Nonne per continentiam uentris & gutturis? Quomodo quis seipsum castrat pro-

Mat.19. pter regnum cœlorum, nisi ciborum affluentiam resecet? nisi abstinentia utatis ministra? Hæc ergo Christianis ieiunandi ratio est. Hæc ille.

Maximus episcopus. Sacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbamus hũc quadragenarium numerum, non esse ab hominibus constitutum, sed diuinitus consecratum, nec terrena cogitatione initiatum, sed cœlesti maiestate præceptum. Et paulò

1.thes.4 post. Hæc autem non tam sacerdotum præcepta quàm dei sunt. Atque ideo qui ea spernit, non sacerdotem spernit, sed Christum, qui in suo loquitur sacerdote.

Ambrosius serm. de ieiunio, Ut

dis.35. sciamus inquit, non esse nouellum ieiu

Sex. die niũ, primã illic (scilicet in paradiso) lege cõstituit (:s primis parentibus) de ie

Augu, iunioreg Go. & c. stimus, & omnes

mnes quotquot fuere doctores catholici ita senserunt & docuerunt de ieiunijs obseruandis.

Quarta propositio de gradibus consanguinitatis.

Gradus consanguinitatis impediũt matrimonium. Ioannes baptista increpauit Herodem dicens. Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Mar. 6.

Paulus tradidit Sathanæ Corinthiũ fornicantem cum sua nouerca. 1. cor. 3.

In ueteri lege gradus consanguinitatis & affinitatis sunt à deo prohibiti. Omnis homo ad proximam sanguinis non accedet, ut reuelet turpitudinẽ suam. Lev. 18. Grego. episcopus Galliæ. progeniem suam unumquenque usq; ad septimam obseruare decernimus generationem, & quandiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad coniugalem accedere copulam negamus,

De con san. & affi. c. quòd si fecerint, separentur. Concilium tamen generale reduxit ad quartum gradum.

Non debet. Epi. 66. Ambrosius libro 8. epistolarum docet, non omnes gradus illicitos à lege fuisse expressos. Ante tempora beati Gregorij dispensabant etiam in secun- 35. q. 3. c quædã lex. do gradu, scribit enim Augustino Anglorũ episcopo. Quædam lex Romana permittit, ut siue fratris uel sororis, seu duorum fratrum germanorum, filius & filia misceantur, sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non succrescere.

Obijciunt hæretici contra secundam propositionem.

Mat. 15. 1 Non quod intrat in os, coinquinat 1. Ti. 4. hominem.

2 Omnis creatura dei bona est, & nihil

nihil reijciendum, quod cum gratiarũ actione percipitur. Et ibi uocat doctrinam dæmoniorum & mẽdacem, abstinere à cibis, quos deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus.

3 Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum. Ad ti. 1.

4 Nemo ergo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum. Colo. 2.

5 Si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis, non dixit, ieiunijs. Rom. 9.

6 CHRISTVS in euangelio nõ præcepit discretionem ciborum, quid ergo imponitis hoc onus fidelibus?

7 Libertas Christiana non patitur hæc onera seruitutis. Act. 15.

Respondent catholici.

Nihil hic dicere CHRISTVM de
De pri. ieiunio, sed tollere errorem iudæorum, qui credebant cibos non lotis manibus tactos fieri immundos, & comedentẽ hunc cibum fieri immundum, ut liquet
Marc. 7 ex Matthæo, & Marco: hãc stultitiam reijcit CHRISTVS, cibos illotis manibus tactos non inquinare comedentes. Alioquin comedens suffocatum tempore apostolorum, aut uenenum scienter, non fuisset coinquinatus. Hunc locum torquebant & Manichæi contra delectum ciborum, Augustin. libro. 16. contra Faustum.

Aduerte igitur, quòd cibus intrans in os, quia in uentrem uadit, & in secessum emittitur, non coinquinat hominem. Sed homo ipse contra dei & ecclesiæ prohibitionem, aut etiam ecclesiæ consuetudinem cõtra proprium

uotum,

uotum, aut cum scandalo proximi sui sumens cibū, seipsum coinquinat. Hoc *enim procedit ex malo corde.i.ex contemptu dei & ecclesiæ in suis præceptis.*

Vnde August. *Nō ideo debet quis existimare leue ac paruum fuisse illud peccatum cōmissum in paradiso, quia in esca factum est, non quidē mala ac noxia, nisi quia prohibita &c. Ita unum utique bonum in se Rechabitas coinquinasset, si illud contra patris prohibitionem bibissent, sed quia abstinuerunt, placuerunt domino, sequitur enim. Hæc dixit dominus exercituum de Israel.* Pro eo quod obedi*stis præcepto Ionadab patris uestri, & custodistis omnia mandata eius, non deficiet uir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.* Li. 14. de ciuit. dei c. 12.

Et de Ioanne baptista prædixit Ga
Lucæ.1. briel angelus, & uinum & siceram nō
Math.3. bibet. Item Esca eius erāt locustæ, &
Mar.1. mel sylue stre.
Lucæ.3. Eleazarus & Machabæi potius
2. Mac. mori elegerunt, quàm suillis, contra di
7. uinæ legis prohibitionem uesci carnibus. Sed inobedientes Lutherani uaniloqui & seductores, uniuersas domos subuertentes: docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia, ut Cretenses
Titū. 3. semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri, nulla seruant ecclesiæ iejunia,
Nu.11. sedentes super ollas carnium in Ægypto, nauseantes manna cœleste, grauan
Luc.21. tes corda sua crapula, & ebrietate, mētem habentes & cōscientiam inquinatas. Gloriantur se euangelicos, factis
Titū. 3. autem negant, cùm sint abominabiles, & increduli, & ad omne opus bonum reprobi.

Non

Non uoluit apostolus Iudaica obser uãtia aliquos cibos esse perpetuò prohibitos, ut carnem suillam (demptis decrëtis in concilio apostolorum) at ecclesia credit omnem creaturam dei bonam, licet pro tempore ad mortificandum ueterem hominem præcipiat, ab aliquibus abstinere. De sec. Act. 15.

Porrò hic non tractat apostolus de ieiunio, uel maceratione carnis, sed quia Taciani, & alij hæretici dicebant, certas esse res creatas à principio malo. Paulus hæc destruit, quia omnis creatura dei sit bona, & cum gratiarum actiõe sumenda, quod facit catholicus, licet non pro omni tempore, nec Paulus hoc præcipit pro omni tempore. 1. tim. 4.

In lege aliqua animalia erant immunda prr significationem, Iudæi crediderunt per naturam, destruit errorem Paulus, quia fidelibus omnia sint De ter.

 mũda,

munda, & pro tempore comedenda, at quòd non liceat abstinere pro tempore, hoc non prohibet apostolus. Vnde san. Iacobus minor nunquam est usus carnibus uel uino, authore Ege-

De 4. sippo.

Similiter dicatur, nam uoluit fideles ritu Iudaico Iudicari in cibo & potu, & festis.

De 5. Spiritu facta carnis mortificantur, ac spiritus iuuatur, si caro ieiunijs crucifigatur, sicut dicit Paulus. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt. Et

Gala. 5. iterum. Castigo corpus meum, & in

1. cor. 9. seruitutem redigo.

Etiam si CHRISTVS non docuit aliquando abstinendum à car-

De sex. nibus, hoc non refert: quia ipse docuit magis necessaria ad salutem. Sed quæ expediunt & promouent salutem, reliquit magisterio spiritus sancti & ecclesiæ

ecclesiæ, & illa non omnia per se explicuit.

Dic ut in puncto superiori de constitutionibus humanis argumento ultimo. De sep.

DE VENERATIONE SANCTORUM XV.

SANCTI VT AMICI *dei sunt imploran di, ut pro nobis intercedant, & licet sancti non sint ado randi latria, quia soli deo debetur, tamen uenerandi suntt dulia. Io. 12. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eũ pater meus qui in cœlis est. Si ergo deus honorificat sanctos cur* *Sanctos honorãdos.*

cur nos non honoremus sanctos? Quā-
Mat. 25. diu fecistis uni de his fratrib. meis mi-
nimis mihi fecistis. Itaque honor exhi-
bitus sanctis, exhibetur deo.

Mihi autem nimis honorati sunt
Psa. 138 amici tui deus, nimis confortatus est
principatus eorum.

Hier. 15. Si steterint Moyses & Samuel corā
me, non est anima mea ad populum
istum. Quod exponēs Greg. dicit, quasi
diceret nec illos modo pro amicis au-
dio, quos magnæ uirtutis merito, ora-
re etiam pro inimicis scio. Vbi manife-
Grego. stè innuit Hieremias sanctos orare pro
populo.

Voca ergo si quis est, qui tibi re-
spondeat, & ad aliquem sanctorum
conuertere, quæ quidem uerba quam-
Iob. 5. uis Elephas Themanites ad Iob dixe-
rit, non tamen ea Iob reprehendit, sed
ut sanum consilium amici acceptauit.

Ita & Heliu dixit, Si fuerit angelus pro eo loquens unum de similibus, ut Iob. 33.
annunciet hominis æquitatem, misere= Heliu.
bitur eius, scilicet deus, & dicet. Libe=ra eum, ut non descendat in corruptio=nem, inueni in quo ei propicier.

Ite ad seruum meum Iob, & offeret Iob. 42.
holocaustum pro uobis, faciem eius su=scipiam, ut non imputetur uobis stulti=tia. Et infra. Dominus quoque conuer sus est ad pœnitentiam Iob, cùm ora=ret ille pro amicis suis.

Dixit Iacob, *& inuocetur nomen* Ge. 48.
meum super eos, & nomina patrum meorum Abraham, & Isaac, & Iacob.

Moyses *dixit ad eum. Quiescat ira* Exo. 18.
tua, & esto placabilis super malitia populi tui. Recordare Abraham, Isaac & Israël: quibus iurasti per temeti=psum dicens. Multiplicabo semen ue=strum sicut stellas cœli, & c. Et sequi=tur.

tur. Placatus est dominus super iniqui tate populi sui.

Baruc.3 Domine omnipotens Deus Israel, audi nũc orationem mortuorum Israel, & filiorum ipsorum, qui peccauerũt ante te. &c.

2. Mac. 15. Vidit Iudas Maccabæus Oniam manus protendentem orare pro omni populo Iudæorum, post hoc uidit alium uirum ætate & gloria mirabilem, de quo dixit Onias, hic est fratrum amator & populi Israel, hic est qui multũ orat pro populo & uniuersa sancta ciuitate, Hieremias propheta dei.

Si patres uestri in limbo nondum clara diuinæ faciei uisione beati, pro suis orabãt, quãtò magis sancti in æterna beatitudine deum facie ad faciem perpetuò contemplãtes, credendi sunt orare pro nobis.

Mat. 25 Quandiu fecistis uni de his fratrib. meis

meis minimis, mihi fecistis. Itaq; honor exhibitus sanctis, exhibetur deo.

Pro hoc orabit ad te omnis sanctus Psal. 31.
in tempore opportuno. Hebræi legunt omnis misericors, beati autem sunt sancti & misericordes.

Absalon reconciliatus patri per biē 2. re. 14.
nium tamen moratus Hierusalem non uidit faciem patris sui, sic peccator reconciliatus deo non statim se præsentat deo, sed per mediatores & intercessores.

Salomon thronum matri suæ iuxta 3. Re. 2.
thronum suum collocari præcepit. Verus pacificus Salomon CHRISTVS honorans matrem suam, idem facit.

Angeli orant pro nobis, immittet Psal. 33.
angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

Angelis suis mandauit de te, ut cu- Psal. 90.
stodiant uias tuas.

Orat

Zach.1. Orat angelus pro populo Iudaico, domine exercituum usquequo tu non misereberis Hierusalem, & urbium Iuda, quibus iratus es? Et respondit dominus angelo bona uerba consolatoria.

Apo.6. Quatuor animalia & uigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum.

Apo. 8. Angelus stetit ante altare habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum dei: & ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram Deo.

Hebr.1. Act. 12. Omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium mittuntur pro-

pter

pter eos qui hæredes erunt salutis. Angeli ergo suffragantur nobis: cur igitur eorum suffragia & ministeria nõ licet implorare?

Et eadem quæ de angelis est ratio est & de sanctis, qui in regno cœlorũ ipsis sunt æquales. Mat. 28 Mar. 1.

Nec superauit illum (Helisæum) ullum uerbum, & mortuum prophetauit corpus eius, in uita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est. Ecc. 48.

Secũdo probatur rationib.

CHRISTVS intercedit pro nobis secundùm humanitatem ad deũ patrẽ. Quia & CHRISTVS IESVS interpellat pro nobis. Priũ rõ. Rom. 8.

IESVS sempiternum habet sacerdotium, unde & saluare in perpetuum potest, accedens per semetipsum ad Heb. 17

deum, ſemper uiuens, ad interpellandū pro nobis:

1.Ioā.2. *Sed & ſi quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrem,* IESVM CHRISTVM, *iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam totius mundi.*

Secūda ratio. *Si ergo caput* CHRISTVS *orat pro nobis, cur non etiam membra eius ſancti cum eo rogantes, qui ſe conformant* CHRISTO.

Viui orant pro inuicem, & impetrant ſæpè.

Iaco.5. Orate pro inuicem ut ſaluemini, et adducit orationē Heliæ.1.Reg.27. Moyſes orauit.Exo.17. &.31. Mulier chananæa pro filia ſua Mat.25. Centurio pro ſeruo ſuo. Lucæ.7. Paulus pro connauigantibus. Actu.27.

Dilēma. *Si ergo uiui orant pro inuicem, cur etiam*

etiam beati mortui hoc non facerent, qui sunt in charitate perfectiores, & apud deum potentiores, & mente puriores? Aut ergo sancti non orant pro nobis, sicut uiui, quia est res eis indigna, itaq; non conueniet CHRISTO, *aut quia est res tantæ excellentiæ, quòd soli* CHRISTO *& non alijs cõueniet, ergo non conueniet uiatoribus.*

luthera nis inso lubile.

Imò uult deus per sanctos inuocari. Quæsiui inquit de eis uirũ qui interponeret sepem, & staret oppositus cõtra me pro terra, ne dißiparem eam, & non inueni. Eze. 22.

Obsecro uos fratres per dominum nostrum IESVM CHRISTVM, *& per charitatẽ sancti, ut adiuuetis me in oratiõibus uestris pro me ad deũ, ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa.* Ro. 15.

Tertio probatur autoritatibus sanctorum.

Cyprianus ad Corn. papam. li. 1. epistola prima, petit ut si quis eorũ prior decesserit, pro fratribus & sororibus nostris non cesset oratio.

Bernardus super Cantica.

Homil. 66. de hæreticis sui temporis. Irridẽt nos quòd in fonte baptizamus, & sanctorum suffragia imploramus, atq; CHRISTVM in utroq; sexu tàm in mortuis, quàm uiuis proscribere uolunt, nam & mortuos uiuentium fraudant suffragijs, & uiuentes nihilominus sanctorum qui discesserunt auxilijs spoliant.

Hiero. Vigilantius dixit, quòd dum uiuimus, mutuò pro nobis orare possumus, postquàm autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio, refert Hieronymus & improbat. sic enim pugnat Hierony. contra Vigilantium. Si apostoli & martyres adhuc in

in corpore constituti, possunt orare pro cæteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti, quantò magis post uictorias, coronas & triumphos? Vnus homo Moyses sexcentis milibus armatorum impetrat à domino ueniam, & Stephanus imitator domini sui, & primus martyr in CHRISTO persecutoribus ueniam deprecatur. Et postquàm cum CHRISTO esse cœperint, minus ualebūt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas. Et postquàm resolutus esse cœperit cum CHRISTO, tunc ora clausurus est, & pro his qui in toto orbe ad suum euangeliū crediderunt mutire non poterit? Melior'q; Vigilantius carnis uiuens, quàm ille Leo mortuus? Rectè hoc de ecclesiaste proponeres, si Paulum in spiritu mortuū confiterer. Hæc Hieronymus.

Exo.23.
Act.7.
Act.27
Eccl.9.

Augustinus super Ioannē Tracta. 84. Beati martyres quorum memorias non inaniter celebramus. i. Ideo quippe ad ipsam mensam (.i. altare) non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut orent ipsi pro nobis, ut eorum uestigijs adhæreamus.

August. in die Petri & Pauli, Quisquis honorat martyrē, honorat CHRISTVM, *& qui spernit martyres, spernit* CHRISTVM. *Leo papa de. S. Laurentio, cuius oratu & patrocinio adiuuari nos sine cessatione confidimus,*

Diony. *Dionysi. ca. 7. ecclesiasticæ hierarchiæ. Si quis spernat sacrosanctam disciplinam, atque infœlici elatione seductus, dignum se arbitretur diuina familiaritate, sanctisq; despiciat &c. hic si intento careat desiderio, impe-*

rita

rita postulatione per se nunquàm potietur.

Probatur quartò, ecclesiæ consuetudine.

Attestatur usus totius ecclesiæ, & patres sancti per omnia Christianorũ sæcula tot miracula euidentißima, & festiuitates ab ecclesia de sanctis institutæ. Sanctus Saxinianus erexit ecclesiã. s. Petro uiuo, cõdidit & alias duas in honore sancti Stephani, & s. Ioannis baptistæ in Gallia.

Obijciunt hæretici.

Solus inuocandus est CHRISTVS *& deus, qui solus sufficit, solus est liberalißimus & misericordißimus, plus nos amans, quàm sancti omnes.*

1 *Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis.* Ioã. 16.

2 *Petite & accipietis, quærite & inuenietis.* Luc. 11.

Mat.21. 3 Omnia quæcunq; petieritis in oratione credentes accipietis.

Heb. 4. 4 Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam cõsequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno.

2.cor.4. 5 Igitur accedere debemus ipsum patrem misericordiarum, & deum totius consolationis, ac fontem gratiarum, potius quàm sanctos.

1.Tim.2 6 Vnus est mediator dei & hominum CHRISTVS IESVS, cur ergo nos uolumus facere plures mediatores sanctos?

7 Porrò quòd de Baruch, & Machabæis fuit adductum, dicunt illos libros non esse canonicos. Hieronymus in prologo super Prouerbia.

8 Ad Hieremiam respondet Zuinglius hæreticus. Si Moyses & Samuel adhuc in humanis essent, ac pro populo

lo isto intercederent, uinceret indignatio gratiam.

Diluuntur ista per Catholicos.

Hæreticos hic sophismatibus deceptos ex eo liquet, quòd aliqua per eos inducta, æquè tollunt intercessionem CHRSITI *& omnia tollunt, æquè preces uiuorum sicut mortuorũ, quorum tamen intercessionem negare non audẽt, quantũuis impij & blasphemi.*

Fatemur petendum, petendum in nomine IESV, *petendum cum fiducia, at illa non excludunt sanctos, quia & per sanctos uelut membra petimus in nomine* IESV *eorum capitis: unde ecclesia concludit collectas de sanctis per* CHRISTVM *dominum nostrum.* de priõ.

Et licet Deus *sit optimus, misericor*

dißimus, tam ē eſt ordinatiſsimus, diſponit omnia ſuauiter, & inferiora per media ducit ad ſuperiora, Ait Dionyſius. Et ſic patet ſolutio ad. 1.2.3.4.

de quinto. Omnino placet, accedamus fontem gratiæ & patrem miſericordiarum, at commodius faciemus illud per ſanctos, quia deus noſter ignis conſumens eſt: meri ò timemus, ne pereamus à facie eius, ſicut fluit cera à facie ignis, ob hoc mediatores quærimus & interceſſores.

Deu. 4. Heb. 12.

de ſext.

Vnus eſt mediator redemptionis IESVS CHRISTVS, quia ille ſolus redemit genus humanum, non eſt aliud nomen ſub cœlo in quo oporteat nos ſaluari, ſed plures ſunt mediatores interceßionis. Eſt igitur unus mediator per redemptionem, ſicut & unus ſaluator. Is enim ſolus paſtor bonus eſt, qui dedit animam ſuam redemptionem pro multis.

multis. Sunt autem plures mediatores per interceſſionem, ſicut & plures ta= les ſcriptura commemorat ſaluatores. Moyſes ait: ſequeſter & medius fui in ter deum & uos. Item ſuſcitauit eis ſal uatorem Othonielem. Et iterum. Et de diſti eis ſaluatores, qui ſaluauerũt eos. Pharao rex Egypti uocauit Ioſeph ſal uatorem mundi.

Deut. 3.
Iudic. 3.
Nee. 9.
Gen. 41.

Omnes canones eccleſiæ de canonicis ſcripturis enumerant Machabæos, quare oſtendant hæretici ubi iudi catum ſit libros canonicos eſſe, & in= uenient iſtos, licet in ſynagoga non fuerint canonici, ut teſtis eſt Au= guſtinus. Et cum canon de libris ſit æditus in concilio Mileuitano, fortè nondum peruenit ad Hierony= mum. [illegible]

de ſept.
Augu. lib. 8. de ciui. dei ca. 36.

Hoc eſt hæreticorum proprium quærere ſcripturam: nam cum

De oct.

ipſi

ipsi semper exigant claras scripturas, & nullas admittant glossas, cur iam allata clara scriptura extrariam adfert glossam: Deus *dicit si starent, non dicit, si uiuerent & starent, potißimum cum illa glossa non sit fundata in scripturis, in concilijs, in sanctis patribus, sed somnia ex indocto & insano cerebro Zuinglij hæretici.*

Augustinus lib.20. ca.21. Populus Christianus *memorias martyrum religiosa solennitate celebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum cōsocietur, & orationibus adiuuetur, ita tamen ut nulli martyrum, sed ipsi deo martyrum, quàmuis in memorias martyrum, constituamus altaria.* Vide *sequentia, quia* Faustus *hæreticus etiam impugnauit memorias martyrum.*

Explicite non est præcepta sanctorum

rum

rum inuocatio in ſacris literis: Non in ueteri teſtamēto: ubi populus alioquin erat propenſius in idololatriam, & patres erant in lymbo nondum beati. Iſa. 63. Abraham neſciuit nos: Iſrael ignorauit nos: Sub euangelio etiam non fuit præceptum, ne gentiles conuerſi crederent ſe iterum induci ad cultum terrigenarum, ut pro ueteri more ſanctos non ut patronos, ſed ut deos adoraſſent: ſicut lycaoniæ Paulo & Barnabæ ſacrificare uolebāt. Porrò ſi apoſtoli & Euangeliſtæ docuiſſent ſanctos uenerandos, arrogantiæ datum eis fuiſſet, ac ſi ipſi poſt mortem gloriam illam quæſiuiſſent: Noluit ergo. ſſ. expreſſis ſcripturis docere uenerationem ſanctorum, ſed eiuſmodi firmatos in fide docuit per miracula & ſanctorum auxilia, fuſis ad eos precibus, illos uenerandos: Quamuis diſpari

cultu

cultu à deo, qui latria colendus est: si=cut Maria hyperdulia. & sancti dulia, quæ extensè etiam adoratio dicitur.

DE IMAGINIBVS CRVCIFIXI ET SANCTORVM. XVI.

LICET GENS Iudæa esset pro=pensior in Idolo=latriã, tamen ima=gines aliquas de=us eis præcepit.

Duos quoque Cherubim aureos,
Exo. 25. & productiles facies ex utraque par=te oraculi. Cherub unus sit in latere uno

uno, & alter in altero.

Locutus est dominus ad Moysen, Num. 12
fac serpentem æneum, & pone eum pro signo.

Non facietis uobis idolum, & scul Leu. 26
ptile, nec titulos erigetis, nec insi-
gnem lapidem ponetis in terra uestra, Iosu. ul.
ut adoretis eum. Et *tamen Iosue mo-* 1. re. 17.
riturus, posuit lapidem prægrandem subter quercum, quæ erat in sanctuario domini: Similiter Samuel, sic permissum est altare filijs Ruben, *&* Gad.

Eusebius; *Seth iustus, primus ima-* 1. re. 17.
gines dei fecit. Hieronymus *de* Hebrai Iosue. 2.
cis. q. & Comestor super Genesim, enarrat Iudæos, & causam cur fecit imagines.

Damascenus *lib. 4. affirmat nos* Damas.
habere usum imaginum ex traditione li. 4. ca.
apostolorum. 17.

Eusebius

Eusebius lib.2. ecclesiasticæ historiæ, & Damascenus referunt CHRISTVM *misisse imaginem faciei suæ Abagaro Edessenorum regi, asseruatur Genuæ in ecclesia sancti Bartholomæi.*

Faciem suã dominus linteo impressam dedit Veronicæ, cuius imagine sanatus Tyberius Cæsar, qui ob id decreuit CHRISTO *honores diuinos. Verùm quòd inscio senatu id fecerat, senatus prohibuit, ut author est Suetonius.*

Sanctus Lucas uirginem Mariam depinxit, ut celebris fama est per ecclesiam.

Approbatus fuit imaginum usus in concilio Nicæno secũdo. Ex quo hi uersiculi in latinum translati.

Hoc deus est quòd imago docet, sed non deus ipsa.

Hanc

Hanc recolas, sed mente colas, quod cernis in illa.

In Constantinopolitano sub Hirenæo, in tribus concilijs Lateranen. sub Greg. 2. & 3. & Stephano, & in concilio Frankfordensi ad Menum hæresis Feliciana fuit damnata, quam spurij ecclesiæ suscitare nituntur.

Græci appellarunt hæreticos illos Iconoclastas. i. fractores imaginum.

Græci imperatores, centum annis tyrãnicè impugnarunt usum imaginũ, & fuit potior causa transferendi imperium in Germanos.

Beda inquit, imagines fieri in ecclesia dei, nulla diuina litera uetuit.

Athanasius scribit miraculũ quod contigit cum imagine crucifixi in Beritho, fuerat hæc crux sancti Nicodemi.

Constat ergo apostolorum tempore fuisse imagines in ecclesia. Illatio.

Eusebius lib.7. scribit de imaginibus Petri & Pauli apostolorum, meminit imaginis CHRISTI, *facientis miracula, narrat etiam in tripartita hist. lib. 6. Caßiodorus.*

Carolus magnus quatuor libros scripsit contra uolentes tollere imagines, unde Thuricenses fundatorem eorum & patronum Carolum potius sequi debent cũ ecclesia catholica, quàm hæreticum Zuinglium.

De cõs. dist. 3. c. Perlatũ & c. uenerabiles. *Vtilitas imaginũ est quòd instruũt simplices, admonent scientes, afficiunt omnes. Decet enim Deũ uisibilem factum in humano habitu, uisibili imagine præsentari. Et Luther uel in hac parte sapit, quòd Carolostadium imagines destruentem & delentem ex Saxonia curauit proscribi, & pro uiribus hæresi Felicianæ restitit.*

Luther contra Carolostadium sic inquit,

inquit imagines rememoratiuas aut testimoniales, sicut sunt imagines crucifixi, & sanctorum, probatũ est esse tolerandas, etiam in lege. Et non solum tolerãdas, sed quãdiu memoria & testimonium in eis durat, tũc laudabiles & honorabiles, sicut statuæ Iosuæ, & Samuelis. Vide librum nostrum de imaginibus.

Obijciunt hæretici.

1 Non facies tibi sculptile, neq; omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aqs sub terra. Simile dicit Exo. ĩ fine. Deu. 4. & 5. & 27. & multis aliis scripturis ueteris testamenti. Exo. 20.

2 Ezechias confregit serpentẽ æneum, quem fecerat Moyses. 4. re. 18.

3 CHRISTVS promisit uenire, & nunc tempus esse, quòd ueri adoratores adorarent deum in spiritu Ioan. 4.

& ueritate, ſpiritus autem non afficitur imaginibus.

4 Porrò ſubeſt, periculum idololatriæ *ſub imaginibus, & immundorum cogitatuum.*

Viennæ cõbuſt. 1528. 5 Balthaſar Hiebmair, qui ſe fridberger *iam nominat, nouitius hæreticus, hoc cornutum facit argumentum. Aut præceptæ ſunt imagines, & tunc oſtendatur ſcripura, Aut non ſunt præceptæ, & tunc nihil ualent. Poſtea factus eſt pater parabaptiſtarum.*

Reſpondent catholici.

De pri. *Deum præcedentibus & ſequentibus explicare mentem ſuam, nam ſicut prohibuit uenerari deos alienos, ita prohibuit imagines illorum, at quia nos ſanctos non habemus pro dijs, non prohibemur illorum facere imagines, Nam ante uerba citata inquit, Nõ ha-*

bebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile & c. sequitur. Non adorabis ea, neque coles. Ecce in illum finem non debent fieri. Et ita Luthermet intelligit.

Quod si Leo Iud Thuricem. Iudaico more literæ affigitur, quòd absolutè facere imagines sit prohibitũ, consectarium esset Salomonem peccasse, 2.par.9
quando fecit duodecim leũculos in solio, peccasset sculpendo boues in mari 3.reg.7
fusili, & leones: & boues, & cherubim in basibus æreis, quis est tam hebes
ut credat nullũ fuisse pictorẽ, nullum 3.Re.6.
sculptorẽ in Iudæa, quis tunc sculpsit Mat.22.
cherubin? Et ĩ moneta ait CHRISTVS cuius est hæc imago? Augusti. libro. 20. contra Faustum ca. 23. Et si usus quarundam rerum, similis nobis esse uidea
tur cum gentibus, longè tamen aliter Nar.12.
utitur his rebus, qui ad alium finem

usum earum refert, sic dicito de imaginibus gentium & Christianorum.

De sec. Quòd Ezechias destruxit serpentem, fuit causa huius abusus populi idololatrantis: nam in loco eodem sequitur. Siquidem usque ad illud tempus filij Israel adolebant ei incensum. Vnde si cõstaret de abusu alicuius imaginis, illa deberet aboleri, abstulit ergo serpentem, non quia imaginem, sed quia Iudæi adorabant.

De ter. Adorandum deum dicimus potissimum in spiritu & ueritate, quod ut faciamus, imagines nos admonent, & ad memoriam reducunt. Nam spiritum non excludere signa sensibilia, indicium nobis præstant sacramenta quæ sunt in sensibilibus signis instituta.

De.4. Nullum periculum subest idololatriæ, quia facilimè possunt instrui sim

*ſimplices ad rectificandam eorū inten=
tionem, puta quòd uenerationem re=
ferant non ad imaginem ipſam, ſed
ut Baſilius docet, ad prototypum, ne* Baſil.
*detur occaſio aut periculum immun=
dorum cogitatuum, laſciuia pictoribus
inhibenda eſt.*

Liquet ex puncto primo & ſe= De. 5.
*cundo ac quarto quàm uerè cor=
nutum in hoc argumentum muſcæ
illius Ægyptiacæ. Non eſt hoc
præceptum in ſcripuris, ideo non
obſeruandum. Quinimmo hoc cor=
nu eum impetamus, aliquid eſſe in
ſcripturis præceptum, & tamem
non obſeruandum, ut de ſabba=
ti ſanctificatione, de non come=
dendo ſanguinem ſuffocatum, &
cætera. Sufficiat catholico quòd eccle
ſia conſtituit imagines ſanctorum,
uelut utiles & expedientes, poni*

debere in ecclesia, & corona peccato-
rum confringantur. Dicam ei domini
cam diē celebrare, aut est præceptum,
& ostendatur scriptura, aut nō est præ
ceptum, itaque cihil ualet, quod nec hæ
reticus dicet.

DE MISSAE SA-CRIFICIO XVII.

Diony. QVOMODO A CO-
lumnis ecclesiæ institu
ta sit missæ actio cere-
moniosa (ut ita lo-
quar) ex sancto Dio
nysio apostolorum discipulo liquet.
At quia hæretici noui inauditam in ec
clesia dei inuenerunt hæresim, missam
non esse sacrificium, Contrarium ex
Leu.41. scripturis probatur.

6.9.14. Semper fuit sacerdotum officium
offerri pro peccatis populi, & igno
rantijs

rantijs, pro delictis, pro mundatione.

Non est mihi uoluntas in uobis, Malac.
nec munus accipiam de manu uestra:
A solis enim ortu usque ad occasum,
magnum est nomen meum in gentibus,
& in omni loco sacrificatur & offer
tur nomini meo oblatio munda. Prædixit propheta hic cessationem sacrificiorum legalium, & institutionem sacrificij nouæ legis. Non poteris illud dicere solum fuisse in cruce, quia dicit sacrificari in omni loco, & loquitur tantùm de una oblatione, & non est aliud sacrificium nisi corpus CHRISTI toties in missa repetitum.

Quando dicit de aduentu meßiæ, Mala.3.
subdit. Et purgabit filios Leui: & colabit eos quasi aurum & quasi argentum, & erunt domino offerentes sacrificia in iustitia, & placebit domino sacrificium Iuda & Hierusalem, sicut

dies seculi & antiqui. Ecce saluator purificauit sacerdotes Euangelicos ut offerant sacrificia, non in sanguine sed in iustitia, dicit glossa ordina. id est eucharistiam.

Eligentur & dealbabũtur, & quasi igni probabuntur multi, & impiè agent impij, neq; intelligẽt omnes impij, porrò docti intelligent. & à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Illud esse implendum testatur CHRISTVS, *iuge sacrificium in aduentu abominationis, id est Antichristi, cessabit uniuersaliter fermè per quatuor annos, cùm desolatæ erunt ecclesiæ. Itaque qui in particularibus ecclesijs faciunt ceßare iuge sacrificium missæ, sunt præcursores Antichristi.*

Dan. 12.

Mat. 24

Illatio.

Omnis

Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere poßit his qui ignorant & errant, quoniam & ipse circundatus est infirmitate, & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro seipso, offerre pro peccatis. Hic apost. definit præcipuũ officium unum pontificum .s. offerre pro peccatis. Et cum hæretici negant unũ posse offerre pro alio, Paulus docet eũ offerre pro peccatis populi & suis. Heb.12.

Ab apostolis frequentatam missam ostendit quod Ignatius Apostolorum discipulus, qui uidit CHRISTUM, ad Smyrnenses inquit, propterea non licet sine episcopo neq; sacrificium immolare, neq; missas celebrare, & quia nullum est sacrificium Ignatius.

reale

reale noui testamenti (quia cor contritum semper est sacrificium) nisi corpus CHRISTI, & tamen in ueteri testamento plura fuerunt sacrificia, omnia CHRISTI sacrificium repræsentantia.

Hirene⸗ Hireneus Lugdunensis libro.4.ca. 32. Eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens, Hoc est corpus meum. Et calicem similiter, qui est ex ea creatura secundùm nos, suum sanguinem confessus est, & noui testamẽti nouam docuit oblationem, quam ecclesia ab apostolis accipiens, in uniuerso mũdo offert deo, uir sanctus & temporibus apostolorum uicinus, non

Cypria nus. potuit clarius loqui. Cyprianus martyr Cecilio fratri scribit. Admonitos autem nos scias, ut in calice offerendo dominica traditio seruetur, neq; aliud fiat à nobis, quàm quod prior pro nobis

bis dominus prior fecit, ut calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus uino offeratur. Hæc uerba repetit beatus Augustinus libro. 4. de doctrina Christiana. Et ita missam dicit sacrificium Chrysostomus super Matthæum, super epistolam. 2. ad Timotheum, super epistolam ad Hebræos. 7. Similiter beatus Ambrosius, Augustinus sæpißimè, Gregorius, & alij. Vide libros nostros de sacrificio missæ. August. Chryso. De fide ad Petrum c.

Ordo missæ uel orationum quibus deo oblata sacrificia consecrantur, primò à sancto Petro est constitutus, cuius celebrationem uno eodemq; modo uniuersus peragit orbis. Isido. li. 1. de offi. c. 15.

Et sexta synodo sic habetur: Iacobus frater domini secundùm carnem, cui primùm credita est Hierosolymitana ecclesia, & Basilius Cæsariensis episcopus, cuius claritas per totum orbem De con se. dist. 1. c. Iacobus.

refulsit

refulsit in scripturis, addiderunt nobis missæ celebrationem.

Sanctus Andreas ad proconsulem dixit, se quotidie offerre deo omnipotenti agnum immaculatum. Ita obseruant omnes Latini, Græci, Chaldæi, etiam schismatici, hæretici, demptis nouis illis dogmatistis.

Heb. 10.

Obijciunt hæretici.

1 Vna oblatione consummauit in sem-

Heb. 7. piternum sanctificatos.

2 Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdos, primum pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo, hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.

CHRISTVS per propriũ san-

he. 17. 9 guinem introiuit semel in sancta, æter-

Et infra na redemptione inuenta. Nunc autem

eod. ca. semel in consummatione seculorum.

ad

ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit.

4 In qua uoluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. Heb.10.

5 Missa est testamentum non sacrificium, hic est sanguis noui testamenti, referunt Matthæus & Marcus: Hic est calix nouum testamentum in meo sanguine. Quomodo ergo potest fieri sacrific um ex testamento? Mat.26 Mar.14.

6 Missa est bene recordatio sacrificij & oblationis, ideo CHRISTVS *nõ dixit offerte, sed hoc facite in meã cõmemorationem.*

Respondent catholici.

Textus apostoli expressos & manifestos torquent hic hæretici contra missam, gemina siquidẽ est oblatio CHRISTI, *& utraq; quidẽ realis & uera,* De pri.

quan-

quando quidem in utraque CHRISTVS uerè & realiter offertur & sacrificatur.

Vna qua semel corpus suum uiuum
1. Ioã. 2. & sanguinem deo patri obtulit in ara crucis pro salute generis humani, & totius mundi peccatis. Et de illa sentit
Heb. 10. Apostolus, ostendens excellentiam huius sacrificij, ultra legis sacrificia. De qua & Ephesijs scribens, ait, CHRIS-
Ephe. 5. TVS dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationẽ & hostiam Deo in odorem suauitatis.

Et ob id hanc oblationem repræsentat sancta mater ecclesia quotannis duntaxat semel in parasceue, neque fit eo die eucharistiæ consecratio, uerùm sumitur consecrata præcedenti die eucharistia, ne sine dominicæ passionis fructu illo die maneat ecclesia. Altera uerò oblatio sacramentalis est.

qua

qua quotidie in ecclesia CHRISTVS offertur, & sumitur à sacerdotibus sacrificio missæ sub sacramento, in cõmemorationem passionis, mortis, & oblationis prioris in cruce semel peractæ. Ita quod sacerdos in persona ecclesiæ præsentat deo patri oblationem factam per filium in ara crucis, & oblatum ipsum, & illa est oblatio secundum ordinem Melchisedech. Quamobrem & hæc oblatio rectè dicitur recordatiua, nõ quasi CHRISTVS nõ realiter & ueraciter offeratur (ut uolunt hæretici) sed quia sub sacramento inuisibiliter & recordatiuè in memoriam prioris oblationis, suo iussu, suaq; institutione offertur. Hæc oblatio significatur per iuge sacrificium quo quotidie immolabatur agnus, unus mane, & alter uespere, secundùm illud Numeri, 28. Luc. 22.

Illam secundam oblationem faci-
Luc.22. sacerdotes iussu CHRISTI. Hoc fa-
cite in meam commemorationem. Nā
hoc facere, non solùm refertur ad sum-
ptionem, sed etiam oblationem. Alio-
quin per illa uerba non dedisset eis po-
testatem consecrandi: CHRISTVS
semel oblationem perfecit in ara cru-
cis, & effectus eius quotidie deriua-
tur ad nos. Hinc fit ut dum prima obla-
tio meriti fuerit infiniti, secūda limita-
ta est & finita. Tertia est oblatio memo-
recordatiua, quæ fit in die parasceues.

Dist.2. c. quia corpus. Eusebius Emissenus, Quia corpus
assumptum ablaturus erat ab oculis,
& illaturus syderibus, necesse erat ut
die cœnæ sacramentum nobis corporis
& sanguinis consecraret, ut coleretur
iugiter per mysterium, quod semel offe-
rebatur in precium &c.

Illatio. Liquet iā contra hæreticos missam
non

non solùm repræsentare cœnam dominicam, sed & paßionem, mortem, & oblationem. Claret quoq; contra eosdem Eucharistiam non tantùm esse sacramentum (id quod ipsi contendunt) sed simul esse & sacramentũ & sacrificiũ. Sacramentũ quidem quatenus re præsentat & sumitur. Sacrificium uerò quatenus offertur & sacrificatur deo. Hac quoq; ratiõe missa in qua hæc peraguntur sacrificiũ dicitur & est.

Similiter dicatur ad quatuor sequẽtia, loquũtur enim de prima oblatione, liquet ex Chrysostomo, dicente de hostia CHRSITI. *Et quia semel oblata est illa, oblata est in sancta sanctorũ. hoc autem sarificium exemplar est illius, idipsum semper offerimus, nec nũc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper idipsum, proinde unum est hoc sacrificium, infra. Sicut* De.2.3. Chrys.

enim qui ubiq; offertur unum est corpus, non multa corpora, ita etiam & unum sacrificium, pontifex autem noster ille est, qui hostiam mundantem nos obtulit, ipsam offerimus & nunc quæ tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc autem quod nos facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est. Ecce quomodo quotidie offerimus unam oblationem, quæ semel oblata est, licet modus offerendi, per recordationem & repræsentationem, longe differat à prima reali oblatione.

de quī. *Missam esse testamentum propriè dicere non poßumus, quia & corpus* CHRISTI *ibi consecratur, & tamen*
Heb. 9. *non dicitur nouum testamentum. Igitur de sanguine quod dixit esse nouum testamentum, intelligatur confirmatiuè, ut sicut Moses uetus testamentum*

con

confirmaturus accepit ſanguinem ui= tulorum & hircorum &c. & aſper= ſit omnem populum dicens: Hic ſan= guis teſtamenti quòd mandauit ad uos Exo.24
deus, ita CHRISTVS ſanguine pro prio confirmauit teſtamẽtum nouum, & introiuit in ſancta ſanctorum. Porrò multa ſunt noui teſtamenti quæ nõ pertinent ad miſſam, ut baptiſmus, cla uis ſacerdotalis. Præterea non ſequi= tur quia miſſa eſt ſacramẽtum, ideo nõ eſt ſacrificium, ut proſequitur rex An= Heb. 9.
gliæ. Et teſtamentum ſecundùm Apo ſtolum, inuoluit mortem teſtatoris, & miſſa eſt teſtamentum, tunc inuol uit moriẽ teſtatoris, & ita oblationẽ.

Miſsa eſt recordatio paſsionis de ſext.
CHRISTI, non nudè, ſicut aliquis laicus ſimpliciter communicat, ſed eſt huiuſmodi memoria, quod ibi eſt actio repræſentatiua totius paſsionis, &

hoc dixit CHRISTVS facite. Nō
Luc. 22. solùm dixit, Sumite, sed facite, hoc est
(coniunctis prioribus & sequentibus)
cōsecrate, offerte, sumite. Ideo ea pars
missæ actio dicitur. sicut igitur iuge
fuit sacrificium in ueteri testamento,
ita sit iuge sacrificium in lege gratiæ.
CHRISTVS IESVS, saluator noster
nisi dū Antichristus aduenerit, tūc ces
sabit ad tēpus, uide libros nostros tres
de sacrificio missæ ad regem Poloniæ.

DE VOTIS. XVIII.

Vota esse reddēda scriptura docet, natura dictat, & honestas imperat.

IACOB uouit do-
Gen. 28 mino in Bethel.
Deu. 23 Cū uotū uoueris do
mino deo tuo, ne tar
deris reddere: quia re
quiret

quiret illud dominus deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum si nolueris polliceri, absq; peccato eris. Quod autē semel egressum est de labijs tuis obseruabis, & facies sicut promisisti domino deo tuo, & propria uoluntate & ore tuo locutus es.

Animal quod immolari potest, si quis uouerit, sanctū erit, & mutari nō poterit, nec melius malo, nec peius bono. Omne quod domino consecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager non ueniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum, sanctū sanctorum erit domino. Leui. 27

Ista est lex Nazarei, cùm uouerit oblationem suam domino tempore consecrationis suæ, & ab initio. Vir siue mulier cùm fecerint uotum ut sanctificentur, & se uoluerint domino consecrare, à uino & omni quod inebriare Num. 6

poteſt, abſtinebunt, infra. Vuas recentes ſiccaſq́; non comedent &c. Nouacula non aſcendet ſuper caput eius.

Nũe. 30 Quando uotum mulieris obliget, dominus decreuit in Numeris.

Pſa. 75. Vouete & reddite domino ueſtro omnes qui in circuitu eius offertis munera.

Vota mea reddam in conſpectu omnium.

Pſa. 65. Tibi reddam uota mea quæ diſtinxerunt. &c.

Prouer. 15. Sapiens ait: Vota iuſtorum placabilia.

Eccl. 5. Si quid uouiſti deo, ne moreris reddere, diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſsio, ſed quodcunq; uoueris, redde, multoq́; melius eſt non uouere, quàm poſt uotũ promiſſa nõ reddere.

Eſa. 19. Eſaias ait. In die illa .ſ. Euangelij, colent eum hoſtijs & muneribus, & uota

uota uouebunt domino, & soluent, & placabitur illis & sanabit eos.

Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum, & uotũ faciens immolat debile domino. Quia rex magnus ego, dicit dominus. Mala. 1.

Adolescentiores uiduas deuita, cũ enim luxuriatæ fuerint, in CHRISTO, *nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Si uiduæ iuniores damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt, quid tunc de Monachis fratribus & Nonnis nostris Lutheranis, sacrilegis, fornicatoribus & adulteris.* 1. Tim. 5

S. Marcus in Alexandria erexit Semnon. i. monasteria, teste Eusebio, & Philemone.

Rechabitæ dixerunt, Non bibemus uinum, quia Ionadab filius Rechab pater noster præcepit nobis dicens: Non hiere. 35

bibetis uinum uos & filij uestri usque in sempiternum, & domum non ædificabitis, & sementē non seretis, & uineas non plantabitis nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus uestris &c. & commendantur ibi à domino.

Secundum Axioma.

Et uota perpetua esse meliora, pro-
Philip. 1 *pter perseuerantiam.*

Confido in hoc ipsum, quia qui cœpit opus bonum in uobis, perficiet usq; in diem IESV CHRISTI: *ubi est fides* Lutheri *quæ omnia potest.*

Omnia possum in eo qui me cōfortat.
Ibidē. 4 *Hæc dicit dominus eunuchis, qui custodierint sabbata mea, & elegerint*
Esai. 56 *quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs*

&

& filiabus nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit, ecce plus tenemur ex uoto.

Sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, qui potest capere, capiat. Mar. 19

Dico autem non nuptis & uiduis, bonum est illis si sic permanserint sicut ego: quod si se non continent, nubant. infra. De uirginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à domino, ut sim fidelis. Constat iure diuino licitum esse uouere, & præceptum exequi de continendo, de non bibendo uinum &c. 1. cor. 7.

Fidelis est deus, qui non patietur uos tentari, supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentū, ut poßitis sustinere. 1. cor. 10

Paulus Teclam in Iconio.

Cle

Clemens Domicillam Romæ.

Matthæus Iphigeniam cum multis uirginibus consecrauit, & Faustus fatetur, filiæ Philippi seruauerunt uirginitatem.

Diony. in epistola ad Caium meminit claustralium, & appellat eos cultores & cultrices, therapeutas, similiter Ignatius in epistol. ad Tarsen. firmat.

Tertullianus tempore martyrum scripsit de uelandis uirginibus.

Obijciunt hæretici.

1 CHRISTVS *donauit nobis libertatem, uota redigunt in seruitutem.*

2 CHRISTVS *uoluit consilia esse libera, & uotarij faciunt illa præcepta.*

3 *Sunt adinuentiones humanæ, &*

addunt

addunt ad scripturam Deuterono. 12. Nō addas ad uerbū quod locutus sum, nec minuas. Apoc. 22. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in hoc libro.

4 Vota non renouant internum hominē, sed solum exteriora opera, quæ magis hypocritas faciunt quàm sanctos, ideo dixit Paulus. Exerce te ad pietatem, nam corporalis exercitatio 1.tim.4 ad modicū utilis est, pietas autem ad omnia ualet.

5 Porrò opera illa externa extinguūt fidem, eneruant spem, cum illis fiditur, plusquàm misericordiæ dei.

6 Votarij traditiones suas pluris ducunt, quàm mandata dei. Luc. 11. Væ uobis scribæ & pharisæi, qui decimatis Luc. 11. mentam & rutam, & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem dei.

Baptis=

Lu. 9.17 spiciens retro, aptus est regno dei. Et
Gen. 19. memores estote uxoris Loth, quæ re-
Mat. 10. tro respiciens, conuersa est in statuam
& .24. salis. Qui autem perseuerauerit usque
in finem, hic saluus erit: Et Apostolus.
2. the. 2. Tantum qui tenet nunc, teneat, donec
de medio fiat, id est, usq; ad mortem.
Pro. 20. Ruina enim est homini deuotare san-
ctos, & post uota retractare. Reddite
Mat. 22 igitur ò uotarij, quæ sunt dei, (hoc est
uota uestra) deo, ut salui fieri merea-
mini.

Deter. Et si regulæ monachorum & fra-
trum ab hominibus sint cōditæ, fluunt
tamen & fundantur in sacris literis,
nam in his nihil aliud habetur, quàm
saluberrima monita euangelij, & com
pendiariæ illius uitæ. Quomodo nihil
debeat addi sacris literis, fuit dictum
obiectione. 2. loco. 13.

Aequar. Opera externa à regulis dictata nō
renouant

renouant hominem internum, tamen adiuuant ſpiritum, ne nimium corpus aggrauet animam. Quæ ſi fiant ſolum ut uideantur ab hominibus, hypocritica ſunt, ſi ad gloriam dei, laudabilia. Apoſtolus non uult nihil eſſe exercitationem corpoream, ſed modicam eſſe ſi ad pietatem conferatur. De.5.

Adeo externa opera non exigunt fidem, ut illis maximè nutriatur, quia fides ſine operibus mortua eſt. At ſi quis in operibus præſumeret, iam ille meritò reus eſſet. Si feceritis omnia quæ præcepta ſunt uobis, dicite quia ſerui inutiles ſumus. Iaco.2. Luc.17.

Qui negligunt præcepta dei malè faciunt, ſiue ſint religioſi, ſiue laici. De ſex.

Vt commodius religioſi perficiant præcepta euangelica, & quod in baptiſmo promiſerunt, ideo uouent regulas tanquam promouentia, ut expeditè De ſep.

deo seruiant.

Copiosè de uotis scripsit Schatzgerus: uide & Dietenbergium, ac nostras conclusiones, 160. de uotis, & Chris. ho.
appẽdix 56. super Matth. qui tres libros scri-
tilmãni. psit in defensionem monastices. Varietatem rituum, cæremoniarum, abstinentiarum, exercitiorum, habituum, & id genus aliorum, in diuersis ordinibus religionis statui profectioniue nihil obsistere, ex CHRISTO seruatore suoque baptista Ioanne & utriusque discipulis liquidò constat. Hic enim habe-
Mat.3. bat uestem de pilis camelorum, escaq;
Lucæ.1. eius erant locustæ, & mel siluestre, uinum & siceram non bibit. Ille uerò ueste, cibo, potuque utebatur communibus, unde ait: Venit Ioannes non manducans, neque bibens, & dicunt, dæmo
Mat.11. nium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt. Ecce homo

mo uorax & potator uini, publicanorum, & peccatorum amicus. Atqui *ut tunc inuidi Iudæi de utroque temerariè peruersèque iudicabant, ita & modò impij hæretici de religiosis.* At *coerceant corrigantque linguam maledicam, blaterantes eorum uota diabolica figmenta, nisi fortè excæcatis excæcatiores Iudæis malint dicere* CHRISTUM, *non ut illi hominem uoracem, uini potatorem, & habere dæmoniū, quum magis ipsissimum diabolum, eiusque euangelium non diuinam, sed diabolicam asserere doctrinam, quòd quàm apertè ex hac eorum hæresi sequatur, patet sic ratiocinando.* Vota *religiosorum sunt figmenta diabolica.* At CHRISTVS *hæc consuluit in* Euangelio, *ergo* CHRISTVS *est diabolus, eiusque euangelium diabolicum, maior est hæreticorum,*

minor CHRISTI & Pauli, ut patet ex supradictis. Conclusio sequitur syllogisticè ex præmissis. Ecce in quã incidunt blasphemiam blasphemi hæretici. Sed telum hoc in eos retorquendo, subsumatur sub mox illata conclusione prosyllogisando hoc pacto. CHRISTVM autem dicere diabolum, diabolicumque eius euangelium, impium est, hæreticum & blasphemum, imò nihil magis impium, hæreticum aut blasphemum. Sunt proinde dicentes uota monastica diabolica, impijssimi hæretici atque diabolicissimi blasphemi. Religiosi uerò uotarij reddenies uota sua domino, pij catholici uerique euangelici Christiani: eorumque uota pia, euangelica & uerè Christiana. Tantùm abest, ut dicãtur impia & diabolica figmenta.

DE

DE COELIBATU CLERICORUM. XIX.

CUM IN SUPE- Mat.19
riori puncto CHRI- 1.cor.7.
STUS laudauerit se
castrantes propter
regnum dei, & Pau
lus uirgines sequitur
improbantes cœlibatum, CHRI-
STUM & Paulum conculcare,
Scortum & uile prostibulum non du Leui.21
cet sacerdos uxorem: nec eam quæ re
pudiata est à marito, quia consecratus
est deo suo, & panes propositionis of-
fert: sit ergo sanctus, quia & ego
sanctus sum dominus qui sanctifico
uos, & hodie offerentibus panem ui-

uum, qui de cœlo desčēdit. Luther permit:it eoncubinas & scorta ducere.

Ibidem. De summo sacerdote, uirginem ducet uxorem, uiduam autem & repudiatam & sordidam atque meretricem nõ accipiet.

Eze. 44 Et uiduam & repudiatam non accipient uxores, sed uirgines, de semine domus Israel. Sed & uiduam quæ fuerit uidua à sacerdote, accipient.

Exo. 19 Deus Moysi non præceperat in præparando ad receptionem legis, ne appropinquarent uxoribus suis, & tamen Moyses inhibuit eis dicens. Estote parati ad diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus uestris.

1. re. 21. Dixit Abimelech ad Dauid. Non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum, Si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus, manducent.

Volo

Volo autem uos ſine ſolicitudine eſſe: qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ domini ſunt, quomodo placeat deo: qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mũdi, quomodo placeat uxori, & diuiſus eſt, & mulier innupta, & uirgo, cogitat quæ domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. 1 cor. 7.

Paulus monet coniugatos, ut aliquanto tempore abſtineant ab uſu coniugali, ut commodius uacent orationi, at ſacerdotes perpetuò debent aſtare altaribus, perpetuò itaque abſtineant à coniugio. 1. cor. 7.

Si quis poſt baptiſma ſecundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non poteſt eſſe nec epiſcopus, nec preſbyter, aut diaconus, aut prorſus ex numero eorum, qui miniſterio ſacro deſeruiunt. Ca. apoſtol. 1.

Placet ut epiſcopi, preſbyteri, & diaconi. Cõciliũ Carth.

diaconi, uel qui sacramenta contrectãt pudicitiæ custodes, ab uxoribus se abstineant. In ti. 3. dicitur, ut quod aposto li docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodiamus.

Cæsariē. *Presbyter, qui uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere statuimus, quod si fornicarius fuerit, uel adulterium commiserit, extra ecclesiã abijciatur, & pœnitentiam agat. Presbyter si uxorem duxerit, ab ordine deponatur.*

Hieron. *Hieronymus contra Vigilantium, inuehitur contra episcopos qui non ordinabant diaconos, nisi prius duxissent uxores, nulli cœlibi credentes pudicitiam, Imò ostendentes quàm sanctè uiuant, qui malè de omnib. suspicãtur, & nisi repugnantes uxores uiderint &c.* CHRISTI *sacramenta non tribuunt. Quid facient orientis ecclesiæ?*

siæ? Quid AEgypti & sedis apostolicæ? quæ aut uirgines clericos accipiũt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desinunt.

Calixtus papa statuit ante mille trecentos annos, prerbyteris, diaconis, & subdiaconis, & monachis, concubinas habere seu matrimonia contrahere, penitus interdicimus. Calix.

Augustinus: Sed fortè dicatur, si licet, & bonum est nubere, cur sacerdotib. non licet uxores habere? Chrysost. homil. 21. parte 4. ad Theodorum Monachum, improbat notariorum matrimonia. Policarpus uirgines in casta conscientia ambulate. Ergo tunc erant perseuerãtes in uirginitate, sicut Matthæ Iphigeniam consecrauit. Origenes homil. 23. super Numeri. Videtur mihi quòd illius solius est offerre sacrificium indesinens, qui indesinenter & Aug. 1. q. no. & uet. test. q. ul. ad Philip. policar.

perpetuæ ſe deuouerit caſtitati.

Obijciunt hæretici.

1 *Sacerdotes ueteris legis habebant uxores.*

2 *Græci in hunc diem, & Calabri habent uxores.*

Gen.2. 1.tim.4 3 *Creſcite & multiplicamini.*

4 *Paulus prædixit uenturos attendentes ſpiritibus erroris, qui prohibent nubere.*

Ad t t.5 5 *Præcepit Tito ut deligat unius uxoris uirum epiſcopum.*

6 *Caſtitas eſt libera, traditiones faciunt neceſſariam.*

1.cor.7. 7 *Melius eſt nubere quàm uri.*

8 *Votum de uirginitate eſt ſtultum, quia impoßibile, & papa humanis traditionibus uult mortificare carnem, ubi deberet recurri ad gratiam dei.*

9 *Si acceperis uxorem non peccaſti.*

In

In his est radix eorum quæ Ionas ille impurus contra Fabrum nostrum effutiuit.

Respondet Christianus.

Primùm diluit Ambrosius super epistolas ad Timoth. Veteribus idcirco hoc concessum est Leuitis & sacerdotibus uxores ad usum habere, quia multum tempus otio uacabant à ministerio & sacerdotio: multitudo enim erat sacerdotum, & unusquisque certo tempore seruiebat secundùm institutum Dauid, qui uigintiquatuor classes constituit sacerdotum, infra. Nunc autem omnes à conuentu fœminæ abstinere debent, quia necesse est eos quotidie in ecclesia præsto esse, nec habere dilationem. Et quia soli de tribu Leui ministrabant, ideo ut conseruarentur per propagationem non poterant De pri. 1. par. 23

seruare

seruare perpetuam castitatem, alioqui defecissent ministri templi. Porrò aliquot diebus abstinebant sacrificatur in ueteri testamento. Et factum est, ut implerentur dies officij eius, abijt in domum suam. Et sacerdotes ueteris te-
Luc. 1. stamenti tractabant panes propositionis: carnes hircorum, boum, agnorum, & c. nostri sacerdotes, corpus & sanguinem CHRISTI tractant.

De sec. Græci habent uxores, at nullus sacerdos apud Græcos ducit uxorem, sed bene qui duxit uxorem uirginem ordinatur in sacerdotem. Quòd si uxor moriatur, remanebit uiduus. Coniugatus itaq; efficitur sacerdos, sed sacerdos nunquam efficitur coniugatus. Vnde à morte Saluatoris non est auditum, sacerdotem duxisse uxorem, nisi quod iã temerè attentant audaculi Lutherani.

De ter. Præcepit hoc deus quando erat re

plenda

plenda terra, at modò cœlum, tunc erant pauci prolificantes, iam innumeri. Vnde lex illa non est de permanentibus, quo ad singulos de multitudine, alioquin Ioannes baptista peccasset, qui uirgo permansit, peccasset Maria, quæ uirginitatem proposuit, peccasset Paulus, qui consuluisset uirginitatem, CHRISTVS non laudasset eunuchos.

Vnde præceptum illud etiam confirmatum à saluatore Mat. 19. Quod deus coniunxit homo non separet, datũ est toti multitudini hominum, non autem cuilibet de multitudine: sicut etiã præceptum de agricultura. Non enim oportet singulos homines, aliquos tamen necesse est esse agricolas. Ita etiam non oportet omnes & singulos homines uacare generationi, necesse tamen est aliquos hominum propagationi

operam dare. Ita est de multis alijs, necessarijs quidem toti communitati. Nõ tamen oportet illam per omnes & singulos fieri, sed sufficit quòd per aliquos fiant.

De. 4. Ecclesia non prohibet nuptias, sed quando aliqui sunt uoto alligati, prohibet uotum uiolari, nam ante uotum liberum erat nubere, sicut coniugatus est prohibitus contrahere, sic ecclesia non uult uouentem tradere potestatẽ sui corporis alteri, quod tradidit CHRISTO. Tales autem hæretici quos prædixit Paulus, fuerunt Marcion, & Mãtes, & Tacianus, qui damnauerunt nuptias.

De. 5. Paulus non præcipit Episcopum esse coniugatum, alioquin nec ipse, nec Titus fuissent episcopi, sed noluit episcopum esse bigamum. ita Hieronymus, & alij. Hinc bigamũ non admittit

admittit ecclesia hic edocta à Paulo. Et ita hic modum descripsit Paulus, intra quem se contineat episcopus, ne ducat secundam uxorem.

Vnde quamuis is qui multas habuerit concubinas, ordinetur in sacerdotem, uel episcopum, non tamen qui plures legitimas habuit uxores. Cuius ratio est, quia hæc institutio est non propter repræsentationem sacramẽti. Spõsus enim ecclesiæ (quem sacerdos repræsentat) est CHRISTVS, & una est ecclesia. Canticorum. 5. Vna est columba mea. Et ideo bigamum ecclesia non admittit. Hæc Augu. in sen. lib. de bono coniugali. De sex.

Castitas est libera, sed præcepta uouenti, nec tamen repugnat libertati spiritus, sed promouet, nam etiam deus liberè producit spiritum sanctum, & necessariò.

Melius

Melius est nubere quàm uri, sed bo-
num est homini mulierem non tange-
re. Non uult apostolus eum uri, qui
carne tentatur, sed ille uritur, qui à co-
cupiscentiæ flammis superatur, huic me-
lius esset nubere, quàm perpetuò in so[r-]
dibus uolutari, dic contrarium, & Pau-
lum facies nubentem, quia patiebatur
Mat. 11. stimulum. Fateor difficile esse contine-
re, at regnū cœlorū uim patitur, & uio-
lēti rapiūt illud. Tentamur omnes à car-
1. cor. 10 ne, at fidelis est deus, qui non patitur
nos tentari supra id quod possumus,
sed facit cum tentatione prouentum,
ut poßimus sustinere.

De oct. Dicis uotum illud esse impoßibile.
Si respicis ad naturam, etiam multa
alia sunt impoßibilia nobis, si respicis
gratiam dei adiutricem, nihil est im-
poßibile, quia possunt capere, quibus
hoc datum est. Ideo sapiens ait: Scio,
quoniam

quoniam aliter non possum esse conti= nens, nisi deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum. Sapiē. 8.
Nouum genus uincēdi tentationes carnis, adfert nobis hæreticus ut .s. desiderijs carnis obediamus, contra totam scripturam.

Respondet Hiero. Paulum non loqui de uirgine quæ se semel dei cultui dedicauit, sed de ea quæ est libera. lib. 1. contra Iouinianum. de nono

DE CARDINALIBVS ET LEGATIS SEdis apostolicæ. XX.

CHRISTVS aßociauit sibi. 12. apostolos 72. discipulos, illos mittebat ubi opus erat. Mat. 10. Mar. 6.

Et fecit ut essent. 12. cum illo, & ut

mitteret eos prædicare.

Luc.10. Post hæc designauit dominus & alios. 72. & misit illos binos ante faci suam in omnem ciuitatem. Sic papa si- bi adhibet aßistentes Cardinales, & fortè prius in re discipuli fueruut Car- Bernar. dinales, quàm apostoli. Bernardus ad Eugenium, hi quoq; tibi continuò aßi- stunt, seniores populi, orbis iudices, col laterales, coadiutores.

Isidorus Isidorus testatur. S. Petrum in urbe Roma delegiße sibi aßistentes sacerdo- tes & diaconos. In s...a enim adiutoris assumpsit Linum, Cletum, & Clemen tem. Linus crescente ecclesia, presbyte- ros. 10. & episcopos. 11. consecrauit, sic Cletus, sic Clemens, sic Anacletus Euarist. fecerunt. Euaristus primus titulos id est. ecclesias cum plebibus, in urbe Ro- ma presbyteris diuisit, septem diaco- nos instituit, qui Romanum pontifi

cem

cem obseruarent. Marcellus aucto iam numero titulos. 5. & . 20. in urbe constituit, ut baptismo & sepulturae oportunè prospicerent. In primitiua ecclesia non dicebantur, nisi presbyteri & diaconi urbis Romae, tamen postea inditum fuit eis nomen Cardinalium, ut aliquae historiae uolunt sub Pontiano *papa, aliquae sub* Marcel*lo, aliquae sub Siluestro, aliquae adhuc recentius nomen existimant.* Hinc *solent beatum* Hieronymum *presbyterum urbis* Romanae *appellare, non* Cardinalem, *licet* Donatio Constan*tini indicet antiquius fuisse Cardinalium nomen, tamen reijci non potest, quin Stephanus papa nomine illo usus sit, quando constituit nullum eligi pontificem, nisi ex Cardinalibus. Inuenio autem tempore Symachi papae, &* Gregorij

Hieron.

Dist. 78 ca. oportebat.

secundi.64. fuisse titulos in urbe Roma, puta Laurētij, Ceciliæ, Sixti, Marcelli, Susannæ, Anastasiæ, Mariæ trans Tyberim, Ioannis & Pauli &c. Ad cōcilium Nicænum Siluester misit Osium Cordubensem episcopum, Victorem & Vincentium presbyteros urbis Romæ. Ad Africanum concilium in quo fuit Augustinus, misit Zozimus papa Faustinum episcopum, Potentianum, Philippum, & Asellum, presbyteros urbis Romæ. In causa appellationis super depositione episcopi decreuit concilium Nicænum, papam committere causam episcopis uicinis, aut

Legati à latere. *è latere suo presbyterum mittat. Ecce legatos à latere tempore concilij Nicæni ante M.cc. annos. Siluester misit ad concilium Arelatēse Claudium & Habitum presbyteros, Eugenium & Quinatum diaconos ecclesiæ Romanæ.*

Tem

Tempore martyrum ſolebant lega= tos appellare apochriſarios, ſicut ſan= ctus Fabianus papa, & ſanctus Zephi rinus miſerunt apocriſarios ſuos in o= rientem. Leo papa miſit ad concilium Calcedonenſe Paſchaſium, & Lucen= ſem epiſcopos, & Bonifacium preſby= terum Romanæ eccleſiæ. Sub Agatone papa legati ad. 6. ſynodũ fuerũt Theo dorus & Gregorius preſbyteri, Ioan= nes diaconus. In ſeptima ſynodo legati fuerunt Petrus, Petrus preſbyteri, & Abbas monaſterij ſanctæ Sabinæ. In o= ctaua ſynodo miſsi ſunt Donatus, Ho= ſtienſis, Stephanus, Epheſinus epiſco= pi, Marinus diaconus eccleſiæ Roma= næ, & Anaſtaſius famoſiſsimus byblio thecarius. Miſſi fuerant à Leone ad ſe cundam ſynodum Epheſinam, Iulius epiſcopus. Hilarius diaconus, & Dul= citius prothonotarius, licet non uolue=

apochri ſarij.

runt adire synodum, intelligentes dolū Dioscori.

In Sardicensi concilio missus fui Osius Cordubensis (idem qui in concilio Nicæno) cum Fortuniano Aquileiensi & Vincentio de Capua. In concilio Franckfordensi ad Menum. legati sedis apostolicæ præsidentes, fuerunt Theophilactus & Stephanus episcopi, quando hæresis Feliciana fuit damnata, quæ usum imaginum in ecclesia prohibebat. Fusius ista reperies in libro nostro de primatu Petri libro. 3 capite. 19.

DE EXCOMMV NICATIONIBVS. XX

POtestatem excōmunicandi instituit CHRISTVS, loquēs de fraterna correctiōe, po[st] alia inquit, Dic ecc[lesiæ]

Mat. 18

siæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Patet hic manifestè excommunicationem fieri autoritate CHRISTI, *maximè ex his quæ subiungit, dicens: Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis super terram (glo.i.uinculo anathematis) erunt ligata & in cœlo. Vbi dicit Chrisosto. Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus, & pœna quæ hic est, scilicet proiectione ab ecclesia. Sit tibi sicut ethnicus & publicanus, & supplicio futuro, quod est esse ligatum in cœlo.* Chrys.

Augustinus super Ioan. Nihil debet formidare Christianus, quàm separari à corpore CHRISTI. *Si enim separatur à corpore* CHRISTI, *non est membrum eius, Si non est membrum eius, non uegetatur spiritu eius. Quisquis autem, inquit Apostolus,* August. habetur 11.q 4.c Nihil. Rom.8.

spiritum dei nõ habet, hic non est eius.

Hier.habetur ibi Hieronymus. Quorum remiseritis peccata. &c. retenta erunt, id est, quibus interdixeritis ecclesiam, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, & ipsis ianua regni cœlestis clausa erit.

1.cor.5. Ego quidem absens corpore, præsens autẽ spiritu, iam iudicaui ut præsens, eum qui sic operatus est, in nomine domini IESV CHRISTI, congregatis uobis & meo spiritu, cum uirtute domini IESV, tradere huiusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die domini nostri IESV CHRISTI.

D.5.4. di.18.q. 1.4.1.q. 2.3. Vbi scito quòd in primitiua ecclesia quando oportebat per signa homines ad fidem inuitare, sicut spiritus sancti donum, uisibili signo manifestabatur, ita & excommunicatio corporali uexatione à diabolo innotescebat.

Augu-

Auguſtinus de uerbis apoſtoli ſermone. 65. Omnis Christianus dilectiſſimi, qui à ſacerdotibus excommnnicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia ſcilicet extra eccleſiam diabolus eſt, ſicut in eccleſia CHRISTVS, *ac per hoc quaſi diabolo traditur qui ab eccleſiaſtica communione remouetur. Vnde illos quos tunc apoſtolus ſatanæ eſſe traditos prædicat, excommunicatos à ſe eſſe demonſtrat.* Aug. habetur. 11 q. 3. c. Omnes chriſtiani.

Vide quàm mala ſit excommunicatio, quòd in paraſceue eccleſia pro Iudæis & paganis oret, ſed non pro excommunicatis.

Quidā circa fidē naufragauerūt ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut diſcant non blaſphemare. 1. tim. 1.

Huius poteſtatis meminit Paulus. In uirga ueniam ad uos: an in charita 2. cor. 4

te & spiritu mansuetudinis.

2.cor.13 *Ideo hic absens scribo, ut non præsens hic durius agam, secundùm potestatem, quam dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.*

1.cor.16 *Si quis nõ amat dominum nostrum* IESVM CHRISTVM, *sit anathema maranatha.i.in aduentu domini.*

2.The.3 *Quòd si quis non obedierit uerbo nostro per epistolam hunc notate, & non commisceamini cum illo ut confundatur.* Petrus Ananiam & Sapphiram pro defraudatione pretij agri nõ solùm excommunicauit, sed sententia mortis damnauit. Ex quo patet, quòd ecclesiæ licet pro temporalibus damnis excommunicare.

Act.5.

Aug. q. 39. super Deuteronomio. Augustinus in quæstiõibus ueteris testamenti. Hoc iam in ecclesia dei agit excommunicatio: quòd in ueteri lege fuiße legitur interfectio.

Orig.

Orige. Non solùm per apostolos suo, deus tradidit delinquentes in manus inimicorum, sed & per eos, qui ecclesiæ præsident, & potestatem habent non solùm soluendi, sed & ligandi, tradũt peccatores in interitum carnis, cùm pro delictis suis à corpore CHRISTI *separantur, prosequitur postea, quomodo homines dupliciter traduntur in potestatem zabuli.* Iudicũ. homil. 2

Ambro. super Psal. 118. loquens de excommunicatione subdit. Rectè ergo & sacerdos uulnus, ne latius serpat, à toto corpore ecclesiæ, quasi bonus medicus, debet abscindere, & prodere uirus criminis quod latet. Serm. 8.

2. Ioan. c. unico.

Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, ne recipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis, qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis.

Scripsi

Scripsi uobis non commisceri forni carijs, auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus: infra, cum eiusmodi nec cibum sumere, ecce excommunicatio.

Titũ. 3. *Hæreticum hominem post unam & secundam monitionem deuita.* Hic habes hæreticos fore excommunicatos.

Obijcit hæreticus.

1 Excommunicatio non est pœna, sed una declaratio, quia quilibet per peccatum excommunicat seipsum, & postea iudex declarat illum esse excõmunicatum.

2 Excommunicatio est medicinalis, li. 6. de sen. excommu. ca. cum medicinalis. Ideo non est timenda, sed amanda.

Respondet catholicus.

Præmissum Tilmanni.

Pro

Pro huius argumenti solutionis in- De pri.
tellectu scito, quòd excommunicatio
est separatio à communione ecclesiæ,
quo ad fructum, & suffragia genera-
lia. In primo importatur separatio à
sacramentis. In secundo uerò separa-
tio à communione fidelium quantum
ad spiritualia. Vel dicitur, quòd excom-
municatio est à qualibet licita commu-
nione fidelium separatio. Triplex autẽ
est fidelium communio. Vna extrinseca
in simul orando in ecclesia, in missis &
officijs diuinis, & in huius communi-
cationis priuatione non solùm consi-
stit excommunicatio. Alia est intrinse-
ca per charitatem unientem CHRI-
STI membra per fidem formatam ca-
piti CHRISTO & reliquis eius
membris, de qua dicit Psalmus. Parti-
ceps ego sum omnium timentium te. Psa. 118.
Et hanc tollit peccatum, & non excõ-
municatio.

municatio. Tertia est cõmunio extrinseca simul & intrinseca, secũdùm communia suffragia, quæ in ecclesia ab institutione ecclesiæ fiunt, ut in missis & alijs orationibus, de qua dicitur in symbolo, sanctorum communionem. Et hanc tollit excommunicatio, & supponit ablatam communionem sanctorum per charitatem. Nunc respondetur quòd excommunicatio est pœna inflicta uel à iure, uel ab homine, & non solùm declaratio pœnæ, nam clarè beatus Paulus indicat corinthium non traditum diabolo, sed tradendum. Porrò quòd inquit, quemlibet per peccatum seipsumexcommunicare, uerum est excommunicatione minori, sed illa licet priuet hominem gratia diuina, tamen adhuc manet peccator unitus ecclesiæ, & mystico corpori ecclesiæ coniunctus tanquam membrum aridũ:
at

æt in excommunicatione maiori præſcinditur de corpore. Non quòd omnino non ſit de eccleſia, quia quamdiu tenet ueram fidem, eſt in eccleſia, ſed quia priuatur participatione ſuffragiorum eccleſiæ, quod competit homini, uel ex ui charitatis, uel ex intentione eccleſiæ, generaliter uolentis ſua merita omnibus membris non præciſis conuenire.

Et illius geminæ excommunicationis meminit Origenes. in illa homilia ſecunda Iudicum. Præterea ſi etiã per peccatum quis ſe traderet diabolo, tamen per ſententiam ab homine, uel à iure latam, diabolus adhuc maiorem in eo accipit poteſtatem, liquet de Iuda, quem primò inuaſit diabolus cùm iam cogitaſſet. tradere CHRISTVM. Luc. 22.
Intrauit autem ſathanas in Iudam (ait Lucas) & abijt, & locutus eſt cum

principi

principibus sacerdotum &c. Et Ioannes *ait, Cum diabolus misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotes &c. tamen postea adhuc magis intrauit, & possedit eum diabolus, eo:ē* Ioan.14

Ioan. dicente. Et cùm intinxißet panē dedit Iudæ Simonis Iscarioth, & post buccellam, introiuit in eum Satanas.

de secū. Excommunicatio est medicinalis, *uerùm si non contemnatur, nam ex fine dicitur medicinalis, quia ordinatur in hunc finem, quòd ille resipiscat, & pœniteat, ac satisfaciat ecclesiæ: nullus autē amabit excommunicationem, nisi qui obstinatus magis uult tradi Satanæ, quàm seruire* CHRISTO, *& ab ecclesia uult haberi sicut æthnicus & publicanus.* Vnde Gregorius *dicit, Sententia pastoris siue iusta, siue iniusta timenda est.* Tantùm *abest, ut sit amanda.*

DE

DE BELLO IN TVRCAS. XXII.

SVbexiſtente rationa bili cauſa, belligerare poſſunt chriſtiani in Thurcas & hæreticos. Lucæ.3.

Interrogabant Ioannem & milites dicentes, quid faciemus & nos? & ait illis. Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs ueſtris. Liquet quia bellum non prohibuit, ſed bellantibus modum impoſuit. Rom.13

Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubiecta ſit, nō enim eſt poteſtas niſi à deo, infra. Si autem malum feceris, time, non enim ſine cauſa gladium

portat, dei enim minister est, uindex in iram ei qui male agit.

Vnde filij Israel à deo sibi datam terram promißionis non nisi bellando obtinuerunt, ut patet in libris Iosue, Iudicum, & Regum. Imò uoluit dominus deus continuum eos habere bellum contra infideles, unde dicitur iudicum. 5. Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, & omnes qui non nouerant bella chananæorum, & postea discerent filij eorũ certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.

hier. 48 Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine.

Totum uetus testamentum plenũ est, quomodo iussu & auxilio dei Iudæi non modò restiterunt infidelib. sed etiam eos inuaserunt, Abrah. Moyses, Iosue.

Hæc

Hæc dicit dominus exercituum(ait Samuel ad Saul) Recensui quæcunque fecit Amalech Israel, quomodo resti- tit ei in uia cum ascenderet de Ægy- pto, nunc ergo uade & percute Ama- lech, & demolire uniuersa eius: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid, sed interfice à uiro usq; ad mulierem, & paruulum atq; lactan tem, bouem & camelum, & asinum. Quis iam fuit consiliarius domini, aut quis nouit sensum eius, quando sit tem pus ut uelit punire Turcas per Chri- stianos, sicut puniuit Amalechitas per Iudæos. 1.Reg.5

Hortabantur Machabæi se inuicem dicentes. Si omnes fecerimus, sicut fra- tres nostri fecerunt, & non pugnaue- rimus aduersus gentes, pro anima- bus nostris, & iustificationibus no- stris, citius disperdent nos à terra. Et 1.mac.2

cogitauerunt die illa dicentes.

Omnis homo qui uenerit ad nos die sabbatorum, pugnemus aduersus eum, & non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri. Et collegerũt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & uiros iniquos indignatione sua &c. Ita & nos Christiani, nisi aduersus Turcam crucis CHRISTI hostem ferocissimum pugnauerimus, citius disperdet nos, delebitq; CHRISTI nomen è terra, id quod optare uidẽtur isti rabulæ, mentientes pugnare contra Turcam, esse contra CHRISTI euangelium.

1. mac. 3 Surrexit Iudas Machabæus, & adiuuabant eum fratres eius, & uniuersi qui coniunxerant se patri eius, & præliabantur prælium Israel cum lætitia, & dilatauit gloriam populo suo.

Nos

Nos pugnabimus pro animabus no- Ibidem.
ſtris, & legibus noſtris, & ipſe domi-
nus conteret eos, ſcilicet gentiles, ante
faciem noſtram.

Abijt Simon in Galilæam, & com- 1.mac. 5
miſit prælia multa cum gentibus.

Dixit Simon, uos ſcitis quãta ego 1.mach.
& fratres mei, & domus patris mei 13.
fecerimus pro legibus, & pro ſanctis
prælia. Sanctiſsimum igitur eſt atque
iuſtiſsimum præliari contra infideles
Turcas & hæreticos Turcis ipſis im-
piores, pro fidei eccleſiæ, diuiniq; cul-
tus conſeruatione, pro repub. pauperũ
& oppreſsorum defenſione. Accingi- 1.mac. 3
mini igitur ò Christiani principes, &
eſtote filij potentes, eſtoteq; parati ut
pugnetis aduerſus nationes has im-
pias, quæ conuenerunt diſperdere nos
& ſancta noſtra, quoniam melius eſt
nos mori in bello, quàm uidere mala

gentis nostræ & sanctorum.

epi. 194 *Augustinus ad* Bonifacium *Comitem, ntile tibi, tuisq; dabo consilium, arripe manibus arma, oratio aures pulset authoris.* Et *iterum ad eundem:* Noli *æstimare neminen deo placere posse, qui armis bellicis ministrat, in his enim erat Sanctus* Dauid, *cui dominus magnum testimonium perhibuit.*

Et contra Faustum: Ordo *naturalis mortaliũ paci accõmodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli authoritas atq;*
Li. 22. *consilium penes principes sit,* Principibus *dicitur. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Cur tunc non liberarent de manu* Turcæ, *maximè attento eo, quòd ui magni*
Psal. 81. *ficat & extollit cultum* Machumeti *sui in iniuriam creatoris nostri, & quòd tertiam prolem sibi placentem aufert, in ritu* Machumetico *nutrit in*

perpetuam

perpetuam seruitutem, hinc gloriosissimus Carolus, Gotfridus, Alphonsi, Ferdinandi, & alij infidelium destructores, per orbem Christianum celebri fama laudantur: uide tomo. 1. dominica tertia post Epyphaniæ homilia quinta.

Obijcit hæreticus.

1 Bellare contra Turcas, est repugnare uoluntati spiritus, uisitanti iniquitates nostras per illos.

2 Christianus oratione pugnet, nõ gladio.

3 Matthæi quinto prohibetur defensio, ne non opponamus angariantibus nos.

Respondet Catholicus.

Plures hæretici iã, sicut & Oecolãpadius, negant omnino Christianis

dicere, bellare, quæ fuit hæresis Manichæorum, ut Augusti. contra Faustum docet, & de sermone domini in monte, sed respondeamus.

De pri. Etiam si deus uisitet iniquitates nostras per Turcam, tamen per hoc non inhibet nobis defensionem, alioquin cũ nos uisitet per famem, pestem, ignem, bella, morbos, non congrueret nobis ulla prouisio contra famem, ulla medi

Psal. 88 cina contra morbos, ulla fuga contra pestem. Ita enim deus uisitat suos, ut non derelinquat. Visitabo inquit, in uirga iniquitates eorum, & in uerberibus peccata eorum, misericordiam autem meam nõ dispergam ab eo, neq; nocebo in ueritate mea.

de secũ. Fateor iustum bellatorem pulsare deum orationibus, attamẽ arma in manu capiat cum Machabæo, nam Moy-

Exo. 17. se orante in monte. Amalech uincitur gladio

gladio Iosuæ. Orent qui domi manent, alij arma in Turcas ferant.

Ex consilijs & operibus perfectorum Lutherani faciunt præcepta, & cum adeo amari sint, ut nec uerba possint pati catholicorum, etiam pia, serui iniquitatis uolunt, ut uerbera patiamur Turcarum, desolationem templorum, uiolationem uirginum &c. Quæ enim ibi docet, præcipit in præparatione cordis, non in ostensione operis, ait August. Sperandum est potius post tot ærumnas & calamitates Christianitatis, amißis duobus imperijs, &.36. regnis, ut deus tandem misereatur nostri, & decantemus gaudenter. Filia Turcæ misera, beatus qui retribuit tibi retributionem quam tribuisti nobis: uide.5. Homilias tomo.3. de bello in Turcas.

De ter.

Exo.17.

Ps.136.

DE IMMVNITATE ET DIVITIIS ECCLESIARVM.

CAPVT XXIII.

Gen. 47 IMMVNITAS & ecclesiastica libertas ostenditur. Pharao gẽtilis rex Aegypti immunitatem sacerdotibus seruauit. Emit enim Ioseph omnem terram Aegypti, subiecitq; eam Pharaoni, & cunctos populos eius, præter terram sacerdotum quæ à rege eis tradita fuerat, quibus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et idcirco non

non sunt compulsi uẽdere possessiones suas. Et *infrà.* Ex *eo tempore usq; in præsentẽ diem, in universa terra* Aegy*pti regibus quinta pars soluitur, & factũ est quasi in legẽ, absq; terra sacerdotali quæ libera ab hac cõditione fuit.*

Artaxerxes *rex persarũ donans filijs* Israel *facultatẽ liberè redeũdi cum* Esdra *in* Hierusalem*, pro sacerdotum ministrorũq; templi libertate decretũ statuit in hæc uerba.* Ego Artaxerxes *statui atq; decreui omnibus custodibus arcis publicæ qui sunt trans flumen, ut quodcũq; petierit à uobis* Esdras *scriba legis dei cœli absq; mora detis &c.* Et *infrà.* Vobis *quoq; notũ facimus de uniuersis sacerdotibus, & leuitis, & cãtoribus & ianitoribus nathinneis, & ministris domus dei huius, ut uectigal, & tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos.* Vbi 2.exẽpl. 1.Esd.7

glos.

glos. ordi. quæ est Bedæ. Hoc priuile-gio ostenditur, quòd cætera plebs fi-liorum Israel ad patriam peruenien-tributa regis pendebat, quòd discret. prouisione rex fecisse cognoscitur, qui diuino seruitio semper erant occu-pati, à suo famulatu essent liberi, & qui in terra nihil proprium poßide-bant, sed ex decimis populi uiuebant, nemo ex eis tributum exigeret. Ecce i-duo reges ambo gentiles, alter pro ido-lorum sacerdotum: alter uero Iudæo-rum sacerdotũ legaliumque ministro-rum zelabant libertate: & modò non-nulli Christiani principes, ciuitatumq; rectores grauant, exactionant, & ex-coriant CHRISTI sacerdotes, pauperesque uerbi dei ministros, atq; in extremam deijcere moliuntur serui-

Iosu. 21. tutem.

Nu. 35. Iosue diuisit sacerdotibus & leui-

tis ciuitates, ſicut iuſſerat dominus per Moyſen.

Item habebant ſacerdotes & leuitæ decimas, primogenita, primitias, partes de uictimis, oblationibus & ſacrificijs, ordinante ac præcipiente deo, pro miniſterio quo ſibi in tabernaculo teſtimonij ſeruiebãt quotidie. leui. 27. Nu. 18.

Dixit Ioas ad ſacerdotes. *Omnem pecuniam ſanctorum quæ illata fuerat in templum domini à prætereuntibus, quæ offertur pro precio animæ, & quam ſponte & arbitrio cordis ſui inferunt in templum domini, accipiant illam ſacerdotes iuxta ordinem ſuum.* 4. re. 12.

Ezechias *præcepit populo habitantiũ* Hieruſalem, *ut darent partes ſacerdotibus & leuitis, ut poſſent uacare legi domini. Quod & populus fecit adeo abundanter, ut præciperet rex fieri horrea in domo domini ubi reciperentur* 2. par. 31

tur fructus. &c.

CHRISTVS *habuit procu-ratorem Iudam, qui loculos habebat & portabat ea quæ mittebantur.*

Luc. 8. *Ioanna uxor Chusæ procuratoris Herodis & Susannæ, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis.*

Mat. 17 *Immunitatem sacerdotum docet* CHRISTVS. *Quid tibi uidetur Simon dixit* CHRISTVS, *Reges terræ à quibus accipiunt tributa, à filijs suis, an ab alienis? Dixit illi Petrus. Ab alienis. Dixit illi* CHRISTVS, *ergo liberi sunt filij.*

1. cor. 9. *Quis militat suis stipendijs unquam quis plantat uineam & de fructibus eius non edit.*

Infrà. scriptum est in lege Moysi. Non alligabis os boui trituranti. Infra Si nos uobis spiritualia seminamus

magnum

magnum est, si nos carnalia uestra metamus? infra. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt? Et qui altario deseruiunt cum altario participant. Ita & dominus ordinauit his qui euangelium annunciant, de euangelio uiuere.

Oportet episcopum irrepræhensibilem esse, unius uxoris uirum, sobriũ, ornatum, prudẽtem, pudicum, hospitalem &c. & quomodo posset esse hospitalis, si nihil haberet? 1.tim.3.

Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, uendentes afferebant præcia eorum quæ uendebãt, & ponebant ante pedes apostolorum. Vnde in primitiua ecclesia fiebant collectæ pro sustentatione cleri, quibus deficientibus successerunt beneficia. Act.4.

Ignatius ad Philadelphien.

Princi-

Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites
Igna. principibus, diaconi preſbyteris: ut ſa-
Ioã. eu. crorum adminiſtratoribus. Preſbyteri
diſcipu= uerò & diaconi, atq; omnis clerus ſi-
lus. mul cũ omni populo, & militibus atq;
principibus, ſed & Cæſares obediant
epiſcopo, Epiſcopus autem CHRI-
STO, ſicut patri CHRISTVS:
& ita unitas per omnia ſeruatur. Idem
ad Smirnen. Sacerdotium eſt ſumma o-
mnium bonorum quæ in hominibus cõ
ſtant, quòd ſi quis inhonorauerit, deũ
inhonorat, & primogenitum totius
creaturæ.

Pſ. 104. Nolite tangere Chriſtos meos, &
in prophetis meis nolite malignari.
Quis extendet manum ſuam in Chri-
ſtum domini. Hoc dicit etiam de unctio
ne regis, quid de unctione ſacerdotis?

1. re. 26. Gregorius Ciriaco Conſtantinopo
litano.

Quiſquis

Quisquis in loco regiminis est, aliquando necesse habet etiam terrena cogitare, & exteriorum quoq; curam gerere, ut grex commissus ualeat, ad ea quæ sibi sunt explēda, subsistere. A pastoribus lex creuit in regalem maiestatem. A piscatoribus euangelium creuit in imperialem maiestatem.

Et in registro Gregorij paßim reperiuntur epistolæ de administratione temporaliū, unde etiam illo tēpore habuit præfectos ærarios in Sicilia & prouincia, ut manifestū sit etiā tēpore Gregorij fuisse patrimonium S. Petri. Patrimoniū sancti petri

In epistola Clemētis. Si qui ex patribus negotia habēt inter se, apud cognitores seculi nō iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ, quicquid est dirimatur, & omnino obediant statutis eorum.

Concilium Carthaginense. Placuit

ut quicunq; clericus ab imperatore cognitionem publicorum petierit, honore proprio priuetur.

Gaius papa martyr statuit. Ne laici sacris initiatos, coram seculari iudice conueniant.

Dionys. ad Demophilum, de correctione episcopi. At si quis forte, & inter ipsos à recto tramite deuiauerit, is ab æqualibus atq; sui ordinis sanctis corrigatur, ut non ordo in ordinem ruens cũcta permisceat, sed unusquisq; in suo ordine, suoq; officio maneat.

Ho.20. *Origenes qui tempore martyrum uixit, ubi adhuc erant imperatores gẽtiles, super Lucam explicat subiectionem presbyteri ad episcopum, sicut Iesus fuit subditus parentibus.*

Iulianus apostata, CHRISTO *aduersarius, clericis subtraxit omnia priuilegia & honores. Quæ pijßimi imperat-*

peratores catholici, Conſtantinus, Theodoſius, Marcianus, Valẽtinianus, & Cõſtan. alij religioſi animi principes decreue imperarũt. Quæ quia ſunt omnib. obuia. C. de tor. ſacroſanctis eccleſijs, & de clericis & epiſcopis Ideo referre poſtponimus.

Conſtantinus imperator in concilio Nicæno noluit accipere libellos contra epiſcopos, & dixit: Vos dij eſtis à uero deo conſtituti, ite, & inter uos cauſam diſponite, quia dignum non eſt, ut nos iudicemus deos.

23. q. 8. ca. Tributũ & ca. ſecũdũ canonic.

Petrus princeps apoſtolorum non refutauit ſumptus. Ambroſius ſuper primam ad Corin. nono.

Conſtitutio Friderici imperatoris C. de epiſcopis & cleri.

Statuimus ut nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali q̃one uel ciuili, trahere ad iudiciũ ſeculare præſumat, cõtra inſtitutiones imperiales & ca=

nonicas sanctiões, quòd si fecerit actor à iure suo cadat, iudicatum non teneat, & iudex sic & tunc officio iudicandi sit priuatus. Aduertite *iniquè clerum ad tribunal seculare pellentes.*

Patet igitur ex præmißis iustißimas esse excommunicationes latas in offendentes libertatem ecclesiasticam, suis iniquis statutis grauantes & exactionantes clerũ, utpote in eos qui peccãt, & contra naturæ ius, in legem diuinã utriusq; testamenti, & contra ius humanum ciuile & canonicum.

Obijcit hæreticus.

CHRISTVS *passus est se iudicari à iudice laico* Pilato, & *testimonium perhibuit ei, quia haberet super eũ potestatẽ desuper.* Itaq; Christiani *sacerdotes nõ debẽt refugere iudices laicos.*

Respondet Catholicus.

Egregiam rem moliris, ut omnes iudices Christiani sint Pilati & Herodes. CHRISTVS *manifestè obiecit peccatum Pilato, quia is qui tradiderat eum maius peccatũ habebat. Quod autem dixit Pilatum habere potestatem desuper, si ad deum referatur, accigitur permißiuè, permisit deus hoc Pilato, oblatus est enim quia uoluit, si ad* *Esa.53.* *Cæsarẽ nõ haberet intentũ hæreticus.*

DE INDVLGENTIIS XXIIII.

Quia indulgẽtiæ sunt duntaxat satisfactoriæ pœnæ pro peccatis debitæ, ostendamus aliud esse meritum, aliud satisfactionem.

Phili.2. DE MERITO Christi dicitur. Propter hoc deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomẽ. Ecce

Luc.22 quid meruit sibi. De satisfactione eius

Mat.26 dicitur, hic est calix nouum testamentũ in meo sanguine, qui pro uobis tradetur in remißionem peccatorum, ecce quid meruit nobis.

Leuit.4 De offerente hostias pro peccatis dicitur. Et rogante pro eis sacerdotes propitius erit ei dominus. Nõ de culpa sed de pœna q̃uo, nisi per interceßionẽ.

Thesis Tilmanni.

Scito tibi thesaurũ indulgentiarum fieri ex superabundantia meritorum (quatenus satisfactoria erant) CHRISTI & sanctorum. De superabundantia

tia paßionum CHRISTI pro nobis 2. Ioã. 2
dicitur. Ipse est propiciatio pro peccatis nostris, non nostris aũt tantũ, sed totius mundi. Ex qua authoritate patet, paßionẽ CHRISTI sufficienter satisfacere pro toto mũdo, ac per hoc quũ exequutiuè pro paucis tantũ satisfaciat, infinitũ thesaurum satisfactionũ CHRISTI superesse in sacramentis quibus eadem CHRISTI paßio satisfacit. De sanctorũ autẽ paßionũ meritorumq; superabundantia, quo ad officiũ satisfaciẽdi pro nobis, patet ex Iob dicente. Vtinã append. rentur peccata Iob. 6.
mea quibus irã merui, & calãitas quã patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Ex his Iob uerbis claret, ipsum plus paßum fuisse q̃ ꝑ peccatis suis debuerit pati. In superabũdantia aũt paßionũ. cõstitit superabundantia satisfactionũ. Et idem de mul-

tis sanctis apertissimum est. De sancto rum uerò intentione, quòd scilicet uo luerint pati, passiq; sunt libenter, non solùm pro se, sed etiam pro nobis, testatur apostolus, dicens. Nunc enim
Colos. 1 gaudeo in passionibus meis pro uobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum CHRISTI in carne mea, pro cor pore eius quod est ecclesia.

Expende catholice, quia miseriæ sanctorum adiungeudæ sunt pressuris CHRISTI, ad communem ecclesiæ utilitatem. Et est iste thesaurus merito rum, de quo dicit ecclesia, precibus & meritis sanctorum. Nam quod Paulus adimpleuit, quis negabit de aliis sanctis, crucem CHRISTI portanti
1. cor. 4 bus, & eum sequentibus? Quod papa hunc thesaurũ dispensat, patet ex apo stolo dicente. Sic nos existimet homo, ut ministros CHRSITI, & dispen

satores ministeriorum eius. Iterum. Dispensatio mihi credita est. Itē, Cui donastis aliquid, & ego. Non donauit culpam, sed pœnam. Nam, & ego quod donaui, si quid, donaui propter uos in persona CHRISTI. 2. cor. 9. 2. cor. 2

Certum est Gregorium magnū dedisse indulgentias ante nongentos annos, & ita postea obseruatum per omnem ecclesiam. Mirantur hæretici, quia papa remittit tertiam, aut mediā partem pœnarum, aut plenariè indulgeat. Cum ipsi non uerecundentur asserere, quemlibet sacerdotem à culpa & pœna absoluere, ipsi remittunt totam pœnam, & nolunt papam remittere partem.

Indulgentiarum euangelij figura fuerunt Iubilei in ueteri testamento. Leui. 25

De his sumus contenti, eò quòd habeamus solidum fundamentū in sancto

Paulo ne credamur diligētiores in cau-
ſa lucroſa. Porrò quòd uniuerſa rece-
pit, credit & tenuit eccleſia, quomo
do poſſet eſſe in fide erroneum? at uni
uerſitas eccleſiæ toto orbe terrarū dif-
fuſa, recepit indulgentias à tempore
Gregorij magni (niſi quòd in paucis
hæreticorum angulis alicubi incepe-
runt reijcere) Et concilia generalia ap
probauerunt, ſicut ſacrum concilium
Lateranenſe celeberrimum ſub Inno-
centio tertio, in quo & ſaluberrima cō
ſtitutio, Omnis utriuſque, ædita eſt, li-
mitauit authoritatem minorum præla
torum in conceßione indulgentiarum.
Et ſacrum concilium Viennenſe appro
bauit indulgentias Vrbani quarti, pro
uenerabilis Euchariſtiæ ueneratione.
Et omnis eccleſia ex Germanis, Gallis,
Hiſpanis, Italis, Anglis, Hungaris, Po
lonis, Dacis, Scotis & cæteris, reue-

rẽter ſuſcepit Iubileos in Roma à pon tificibus cum plenarijs indulgentijs ce lebratos.

Appendix Tilmanni.

Proſunt etiam indulgentiæ anima bus in purgatorio, quia non eſt aliqua ratio, quare eccleſia tranſferre poſsit communia merita CHRISTI & ſan ctorum, quibus indulgentiæ innitun= tur in uiuos, & non in mortuos, qui in charitate decedentes, obſtaculis à re= gni cœleſtis ingreſsu impedientibus nõ dum amotis, in purgatorio detinẽtur. Applicat autem papa eis indulgentias non authoritate abſoluendo, ſed per modum ſuffragij. Quare neq; pro libi to poteſt animas à purgatorio libera re, aut purgatorium euacuare.

Obijciunt aduerſarij inter alia ar gumenta hoc Achillicum (ut putant in

uinci

uincibile) Et si merita CHRISTI *sunt infinita, nequaquam tamen merita sanctorum quæ sunt plenißimè remunerata, imò ultra condignum, quoniam non sunt condignæ paßiones huius temporis ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. Sanctorum igitur merita per indulgentiarum thesaurum nobis applicari non possunt.*

Rom. 8.

Dicendum quòd sicut CHRISTI *opera simul erant meritoria & satisfactoria, meruit siquidem sibi & nobis, sibi quidem, quia per humilitatem paßionis, gloriam meruit resurrectionis, iuxta illud, humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem crucis, propter quod deus exaltauit illũ, &c. Nobis uerò quoniam si unius delicto mortui multi sunt, multò magis gratia dei, & donum in gratia unius hominis*

Phili. 2.

IESV CHRISTI in plures abundauit. Et infrà. Igitur sicut per rom.e.5
unius delictum in omnes homines in eo. cap.
condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationē uitæ, &c. Satisfecit autem non 1. Pe.2.
pro suis, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, sed pro nostris peccatis, ut patet ex multis sacræ scripturæ locis. Ipse enim uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Et
paulò post: Omnes nos quasi oues errauimus, & posuit dominus in eo ini- Esa.53.
quitatem omnium nostrorum. CHRI Ephe.5.
STVS tradidit semetipsum pro nobis hostiam & oblationem deo, in odorem suauitatis. Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum. Ipse est
propiciatio pro peccatis nostris &c. 1.Pet.2
Ita & de sanctorum operibus & pas- 1.Ioã.2.

sionibus

uincibile) Et si merita CHRIST*
*sunt infinita, nequaquam tamen me-
ta sanctorum quæ sunt plenißimè r-
munerata, imò ultra condignum, q-
niam non sunt condignæ paßiones
Rom.8. ius temporis ad superuenturam g-
riam quæ reuelabitur in nobis. Sanct-
rum igitur merita per indulgentiaru-
thesaurum nobis applicari non p-
sunt.*

Dicendum quòd sicut CHRIST
*opera simul erant meritoria & satis-
ctoria, meruit siquidem sibi & nobis.
Phili.2. sibi quidem, quia per humilitatem p-
sionis, gloriam meruit resurrectionis
iuxta illud, humiliauit semetipsum,
ctus obediens usque ad mortem crucis
propter quod deus exaltauit illũ, &
Nobis uerò quoniam si unius delicto
mortui multi sunt, multò magis grat-
dei, & donum in gratia unius homin-*

IES

IESV CHRISTI in plures abundauit. Et infrà. Igitur sicut per rom.e.5
unius delictum in omnes homines in eo.cap.
condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificatione uitæ, &c. Satisfecit autem non 1.Pe.2.
pro suis, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, sed pro nostris peccatis, ut patet ex multis sacræ scripturæ locis. Ipse enim uulneratus est propter iniquitates nostras, at tritus est propter scelera nostra. Et paulò post: Omnes nos quasi oues errauimus, & posuit dominus in eo ini- Esa.53.
Ephe.5.
quitatem omnium nostrorum. CHRISTVS tradidit semetipsum pro nobis hostiam & oblationem deo, in odorem suauitatis. Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum. Ipse est propiciatio pro peccatis nostris &c. 1.Pet.2
Ita & de sanctorum operibus & paf- 1.Ioã.2.

sionibus sentiẽdum est. Quæ quaten meritoria erant, ultra condignum re munerata cum apostolo fatemur, qua tenus uerò satisfactoria, aut pœna ac innumeros sanctos cõstat lõgè plu satisfecisse, aut passos esse, quàm pro
Iob. c. *suis peccatis debuerũt, ut patet de Io*
Colos. 1 *& apostolo, & hoc non solum pro se sed pro corpore* CHRISTI, *quæ est ecclesia, residuum satisfactionis, & paßionis per indulgentiarum thesau rum nobis applicatur, quod ad maxi mam gloriam cedit sanctorum. Vnde quum contingit (exempli gratia) su perfluam satisfactionem Laurentij so uere pro pœna debita Ioanni pœni tenti gaudium quoddam accidenta Laurentius in cœlo habebit de hoc, quòd satisfactio sua soluit pro Ioan ne. Et ita opera sanctorum quaten satisfactoria, & pœnalia remunera*

tur ipſis ſanctis, etiam in his quibus per indulgentias applicantur.

Hæc Tilmannus.

DE PVRGATORIO. XXV.

Purgatoriũ eſſe ſatis conſtat ex ſcriptura, eccleſia, & patribus.

SI QVIS SVperædificat ſuper fundamentũ hoc aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, ſtipulam, uniuſcuiuſque opus manifeſtum erit, dies enim Domini declarabit, qui in igne 1.cor.3.

igne reuelabitur, & uniuscuiusq; op- quale sit, ignis probabit. Si cuius op- arserit, detrimentum patietur, ipse a- tem saluus erit, sic quasi per ignem. I- quet facientem etiam opera cremab- lia, sicut patet in die iudicij particula- ris uniuscuiusque, eum tamẽ saluũ fie- ri per ignem, non inferni, quia ibi nu- la est redemptio. Sic intellexerunt il- locum Pauli, B. Ambrosius, B. Hiero- nymus, B. Augustinus, B. Gregori- Alcuinus.

Mat.5. *Esto consentiens aduersario tu- citò, dum es in uia cum eo, ne fortè t- dat te aduersarius iudici, & iudex tr- dat te ministro, & in carcerem mitt-*
Lu.12. *ris, amen dico tibi, non exies inde, d- nec reddes nouißimum quadrante-* Hunc carcerem beatus Ambrosius in-
Mat.12. telligit purgatorium.

Qui dixerit uerbum contra spir-

tum

tum sanctum, non remittetur ei, neq;
in hoc sæculo, neq; in futuro.

Beatus Gregorius illa uerba ponde 4.dial.
rat & dicit. De quibusdam culpis an= & hab.
te iudicium purgandis ignis credendus di.25.c.
est, pro eo quod ueritas dicit, qui dixe qualis.
rit uerbum contra spiritum sanctum, Idē Au.
&c. in qua sententia datur intelligi, li.21. de
quasdam culpas in hoc sæculo, quasdā ci.dei.c.
in futuro relaxari. Ita etiam intellexit 24.
beatus Bernardus super Cantica.

Antiquitus prouocabantur uiuen= Luc.8.
tes per instrumenta musica ad lamen=
tum & compaßiouem super mortuos,
ut attentè orarent pro eis. Aliâs enim
lugere aon esset nisi insanire.

Panem tuum & uinum tuum super Tobi.4
sepulturam iusti constitue, ut.s. paupe=
res inde refecti, pro defuncti salute deū
deprecentur.

Iudas Machabæus facta collatione 2.ma.12

duodecim milia drachmas argenti mi- sit Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium. Bene & reli- giosè de resurrectione cogitans, nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, uanum uideretur & super- fluum orare pro mortuis & cæt. San- cta ergo & salubris est cogitatio, pro defunctis orare, ut à peccatis soluan- tur. Is liber est in canone ecclesiæ, ut te- statur prologus ei præfixus, & beatus Augustinus decimooctauo libro de ci- uitate dei, & canon concilij Cartha- ginen. licet non fuerit inter canonicos libros habitus apud Iudæos, ut testatur beatus Hieronymus in galeato prolo- go. Sequitur negantem libros Macha- bæorum esse canonicos, non esse filium ecclesiæ, sed spurium synagogæ. Et Lu- ther met fatetur se scire esse purgato- rium in disputatione Lipsica, quomo-

do

do ergo rē tanti momenti, ſicut eſt pur gatorium, ſpiritus ſanctus non reuelauit in ſcripturis.

Græci hanc hæreſim cognouerunt & abiurauerunt in concilio Florentino.

In nomine IESV omne genu flectetur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, Palàm eſt autem (quantum ad hos attinet) qui ſubtus terram in gehenna ſunt, quòd nec genua flectant nomini IESV, quin potius contra ipſum iugiter blaſphement: ſunt ergo in purgatorio qui genua flectunt. Phil. 2.

Et omnem creaturam, quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſubtus terram & mare, & quæ in eo ſunt, omnes audiui dicentes: Benedictio ſedēti in throno & agno, benedictio & honor, & gloria, & poteſtas, in ſecula ſeculorū. Triplicē hic ponit ordinē laudātiū deū, Apoc. 5

ſcilicet in cœlo beatorum, in terra iu-ſtorum, ſub terra purgandorum, qui damnati non laudant deum, nec benedi-cunt ſedentem in throno.

Aug. in li. de cura pro mortuis agē-da, approbat ſuffragia pro mortuis fa-ciēda authoritate eccleſiæ. Ita inquiēs. In ſecundo Machabæorum libro legi-mus, oblatū pro mortuis ſacrificium: ſed ſi nuſquam in ſcripturis ueteribus omnino legeretur, nō parua eſt uniuer-ſæ eccleſiæ (quæ in hac conſuetudine claret) authoritas, ubi in precibus ſa-cerdotum, quæ domino deo ad eius al-tare funduntur, locum ſuum habet etiā commendatio animarum. Hæc ſuffra-gia petijt Monica mater Auguſt. ex al-taris ſacrificio.

Li. 9. cō-feſſionū in fine. Beatus Ambroſius de obitu Theo-doſij meminit, cur in eccleſia dei pera-gatur, primus, ſeptimus, triceſimus defun-

defunctorum.

Damaſcenus affirmat morem oran di pro defunctis, ab apoſtolorum tradi tionibus manaſſe.

Auguſtinus quæſtione prima de Dulcitij quæſtionibus teſtatur purga torium.

Chryſoſtom. proprio ſermone agit ſuffragia prodeſſe mortuis. Dionyſius inquit. Quòd autem iuſtorum preces etiam in uita ſua, & nedum poſt mor tem ijs ſolis proſint qui digni ſunt, ſcripturæ nos edocet ſacroſancta tra ditio. Accedens deinde (delato ſcilicet funere intrà templum) uenerandus an tiſtes precem ſuam ſuper mortem per agit, poſtquàm precem & ipſe præſul eum ſalutat, & ſuo deinceps ordine, qui aſtant omnes. Præcatur oratio illa diuinam clementiam, ut cuncta dimit tat per infirmitatem humanam admiſ

ca.7. ec cle. hie archi.

sa peccata, defuncto, eumq; in luce sta-tuat & regione uiuorum, in finibus Abrahæ, Isaac, & Iacob, in loco unde effugit dolor, tristitia, & gemitus. Hæc Dionysius apostoli Pauli discipulus. Ita docuit & tenuit sancta mater ecclesia, & omnes orthodoxi.

Purgatorium etiam conuincitur ex animarum apparitionib. quas etsi Lu-
2.ma.15 *ther irrideat: tamen in Machabæis le-*
Mat.17 *gimus Oniam & Hiere. apparuisse In-*
Mar.9. *dæ, CHRISTO transfigurato appa-*
Lu.9.24 *ruerunt Moyses & Heli. & discipuli CHRISTO resurgente, putabant se spiritum uidere, quod nequaquam putauissent, nisi sciuissent defunctorum spiritus nonnunquam apparere. Vide libros. 4. Eckij de purgatorio.*

Obijcit Pighardus.

Luc.7. 1 CHRISTVS prohibuit uiduæ

uiduæ. Noli flere, sed si esset purgatorium, deflendus fuisset mortuus.

2 Hieremias inquit, Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu. hier.22

3 Paulus ait. Nolumus uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicut & cæteri. 1.the.4.

4 Cyprianus sedulò admonet fratres, ne fleant super his qui migrarunt ex hac uita.

5 Chrysosto. lamentari, eos qui ab hac uita decedunt ex pusillanimitate contingit.

Respondet Christianus.

CHRISTVS mox erat mortuum resuscitaturus: ideo prohibuit matrem à fletu: Nec christiani ullum ex mortuis resuscitant.

de secū. Hieremias uoluit non plangendu regem Ioachas captiuum in Aegypto. sed alios reges sequentes, sub quibus Iudæi plus tribulabantur.

De ter. Truncate adducitur Paulus, qui ait, sicut cæteri qui spem non habent. Itaque deflere mortuum ex desperatione futuræ resurrectionis est malum, quòd nō facit ecclesia. c. ubicunque. 13. q. 2.

de 4. & 5. Secundùm prædicta intelligantur Cyprianus & Chrysos. quando aliquis defleret mortuum ex diffidentia, quasi perpetuò illum amiserit. Vide tomo. 2. homil. dominicæ. 17. post pente.

DE ANNALIS CAPVT XXVI.

ANNA=

ANNATAS ID appellant in curia Rhoma. quòd ordinarij locorũ nominant, medios seu primos fructus, & pro confirmatione episcopi, solent appellare redemptionem pallij, cùm tamen propriè solus episcopus Bambergensis in Germania habet pallium & archiepiscopi.

Filijs autem Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis. Et infrà. Præcipe Leuitis atq; denuncia cùm acceperitis à filijs Israel decimas quas dedi uobis, primitias earum offerte domino, id est, decimam partem decimæ, ut reputetur uobis in oblationem primitiuorũ, tàm de arijs, Nũe.18

quàm de torcularibus, & uniuersis, quorum accipitis primitias, offerte domino, & date ea Aaron sacerdoti. In ueteri igitur testamento, Leuitæ & sacerdotes accipiebant decimas, & Aaron summus sacerdos accipiebat decimam decimarum. Descendunt ergo annatæ de iure diuino, quia succedunt in locum decimæ decimarum.

Neē.10. *Et Leuitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo dei nostri, ad gazophilacium domini dei nostri.*

Annatarum meminit Ioannes Andreæ in ca. inter cætera. dē offic. ordinarij post Hostien. quem citat in huiusmodi sententia, dicit hic Hostiensis, quòd Romanam ecclesiam in annatis exigendis, ubi alioquin nullum ius haberet, excusat necessitas, quia nec de suo posset omnibus prouidere. Et infrà. Id iam est de antiquissima

cons-

consuetudine obtentum. Postea refert quomodo pluries clamauerit, in tantum, quòd super eo fuit sermo in concilio Viennensi, cui præsedit Clemens quintus.

Sequitur errasse Platinam & Blondum, & quosdam consarcinatores grauaminum Germaniæ, nam inuentum annatarum tribuunt, uel Ioanni. 22. uel Bonifacio .9. uel concilio Constantiensi, quod Germani faciunt, quia Clemens quintus præceßit Ioannem. 22. & Bonifacium nonum. Et is tamen non inuenit annatas, sed inuentas approbauit ex antiqua consuetudine. Et certè isti duo testes Hostiensis & Ioannes Andreæ frangunt mendacia Osorum ecclesiastici status.

In Constantiensi concilio non fuerunt institutæ annatæ, ut nugantur cen

tones Lutheranorum, ſed quia aliquæ eccleſiæ decreuerunt in temporalibus, fuit conſtitutum ut illæ eccleſiæ ſic de paupertate reducerentur ad iuſtam taxam, ſecundùm ualorem eccleſiæ currentem. Ideo magis confirmauit annatas. Vnde nullus adhuc publicauit ueré, quando annatæ fuerint inuētæ, ideo bene dicunt præfati, annatas rem eſſe antiquiſsimam.

Gerſon de Simonia.36.k. Sicut ex antiqua lege decimæ decimarum debebantur ſummo ſacerdoti à Leuitis Nu. 18. Deut.16. Sic non minus in lege noua debetur hæc decimatio facienda ipſi Papæ per inferiores: Hæc autem recompēſatio uidetur rationabilis, quòd fructus primi anni à quolibet beneficiato perſoluantur: quoniam in hoc Papa ſeruit eccleſiæ, & ita pro ſuſtentatione decēti ſtatus ſui poteſt onerare perſonas

ſonas & beneficia. Et illam rationem dicit bene inferre & concludere.

Sequitur, ſi ſacerdotes & epiſcopi uellent negare annatas ſummo pontifici, tunc eadem facilitate laici negarent decimas ſacerdotibus, & ſacerdotes recuſarẽt medios fructus dare epiſcopis, unde ex eccleſia faceremus Babylonẽ, Id quod ſtrenuè contendunt hæretici, & eorum adhærentes, diuina humanaq; omnia commiſcentes.

DE HAERETICIS COMBVRENDIS.

CAPVT XXVII.

Prima pœna hæreticorum in nouo testamē- to fuit excom munica tio.

Mat.18 SI QVIS EC*clesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus, id est separetur ab ecclesia per excommunicationem. At hæretici incorrigibiles, non audiunt ecclesiam.*

Hæreticum hominem post unam &
Ad tit.3 *secundam correptionem deuita, sciens*
quia subuersus est, qui huiusmodi est,
& delinquit, cùm sit proprio iudicio
Eccl. 1, *condemnatus: Peruersi autem diffici*

corriguntur. Ideo hæretici incorrigibiles non uincuntur, neque persuadētur rationibus.

Denunciamus uobis fratres in nomine domini nostri IESV CHRESTI, *ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem quam acceperunt à nobis.* 2. the. 3.

Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dixerit illi aue, communicat operib. eius malignis. Vnde & idem Ioan. euangelista cum in balneis Cherinthum hæreticum reperißet, mox exilijt ad discipulos dicens, fugiamus hinc ne & balneæ ipsæ nos corrumpant, in quibus Cherinthus lauatur, ueritatis inimicus. 2. Ioā. 2. 24. q 1. c

Ita Moyses quoque ad filios Israel Nū. 16.

in

in seditione Choræ, Dathan & Abi-
dixit. Recedite à tabernaculis impio-
hominum, & nolite tangere quæ a-
eos pertinent, ne inuoluamini pecca-
rom.16 eorum. Et Apostolus. Rogo uos fra-
tres, ut obseruetis eos, qui dissensione-
& offendicula præter doctrinam qu-
uos didicistis, faciunt, & declinate ab
illis. Huiusmodi enim Christo domino
non seruiunt, sed suo uentri, & per dul-
ces sermones & benedictiones seduc-
corda innocentium.

Hæretici obstinati aut relapsi, iuste
per mortem è medio tolluntur.

Deu.13 Si surrexerit in medio tui prophe-
tes, aut qui somnium se uidisse dicat,
& prædixerit signum atque portentū,
& euenerit quòd locutus est, & dixe
rit tibi, eamus, & sequamur deos alie-
nos quos ignoramus, & seruiamus eis,
non audies uerba prophetæ illius, aut

somniatoris,

somniatoris, quia tentat uos dominus deus uester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima uestra. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficitur, quia locutus est ut uos auerteret à domino deo uestro.

Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino deo tuo ex decreto iudicis moriatur, & auferes malum de Israel. Hæc legis ratio adhuc militat ut auferamus malū de medio ecclesiæ. Deu. 14

Propheta qui arrogantia deprauatus, uoluerit loqui in nomine meo quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorū deorū interficitur. Deu. 18

Educ blasphemum extra castra, & lapidet eum omnis populus. Cur non & hæreticum? Leu. 24

Helias propheta domini interfecit 3. reg. 1.

prophetas Baal.

Lupus bene arceri debet, sed si aliter non potest consuli saluti gregis, lupus etiam interimendus est, hæretici autem sunt lupi, dicente CHRISTO

Mat.7. Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intus uerò sunt lupi rapaces.

Act.20. Et Paulus, Scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in uos, non parcentes gregi. Iustè igitur è medio tolluntur per mortem.

Ioan.2. IESVS cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque & boues, & nũmulariorum æs effudit, & mensas subuertit. Si hoc nũmularijs, quid tũc hæreticis faceret?

1.tim.2. Doctrina hæreticorum noxia uicinis, quia sermo illorum uelut cancer serpit.

Act.5. Saphira & Ananias à principio nascen=

nascentis ecclesiæ, propter pusillū pecuniæ, à Petro morte mulctati sunt, quantò magis hæretici animas defraudantes à successore Petri morte mulctentur?

Augustinus de pœna hæreticorum Cogunt multas inuenire medicinas, multorum experimenta morborum. Aliquando libri mathematicorum & hæreticorum fuerunt combusti, sicut Augustinus super Ioannem dicit, factum suo tempore. Combußit Gelasius papa anno domini. 496. Et tempore Apostolorum comburebantur libri curiosi, quantò magis hæretici? Inquit enim Lucas. Multi ex eis qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combußerunt eos coram omnibus, & computatis precijs illorum inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Aliquan- Act. 19.

do ubi nulla potestas Christianis erat animaduertendi in corpora hæreticorum, pœna erat excommunicatio, ut supra ex paulo. Et Cyprianus monet cum hæreticis non loquendum. Idem refert *singulos hæreticos decem libris auri mulctari. Gelasius papa exilio damnauit hæreticos.*

Ad Bonifaciũ.

Hieronymus docet resecandas esse putridas carnes, ita inquiens, Resecandæ sunt prutidæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, maßa, & corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant, & infrà, quæ est ista misericordia, uni parcere, & oĩs in discrimẽ adducere?

Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quoniã non statim oppreßus est, totum orbem eius flamma populata est.

Et beatus Ambrosius. Hæresis uelut

lut quædã hydra fabularũ uulneribus suis creuit, & dũ sæpe reciditur, pullu lauit igni debitæ, incendioq; peritura.

Augustinus lib. 2. contra epist. Gau dẽtij, deleret ĩquit. Hoc hominũ genus per imperatoriã curã corrigi debet.

Et super Ioan. ad longũ docet impe ratores & principes catholicos bene facere, quòd utantur gladio cõtra hære ticos, debent enim hæretici affligi & eijci à principibus, sicut Agar fuit af= flicta á Sara, quando Ismael ludit cum Isaac. Gen. 21. Gala. 4

In promptu habentes ulcisci omnẽ inobedientiam. 2. cor 10

Vtinam abscindantur qui uos con turbant. Gala. 5.

Ecce quàm feruidè optat eos abscin di, quòd si principes tũc fuissent Chri= stiani, sine dubio obedijssent desyderio Pauli.

Augustinus inquit. Nullus nostrum
Sup Io. uult aliquem hæreticum perire, sed aliter non meruit habere pacem domus
2.re.18. Dauid, nisi Absalon filius eius in bello
Eusebi. esset extinctus, sic ecclesia si aliquorum perditione cæteros colligit, dolorem materni sanat cordis tantorum liberatione populorum.

C.de hæ. Cōstantinus imperator Arriū cum
l. mani. adhærentibus, dānauit in exilium, quia
L.atria nolebat adhærere cōsilio Nicæno.

Theodosius imperator puniuit hæreticos Manichæos omnium bonorum possessione, & omni successione priuauit, admisit desuper inquisitionem fie-
l. quicū ri post mortem. Idem decreuit cum Va-
que.par. lentiniano, ne Manichæi in solo Rho-
ulti. mano conueniendi morandiq; habeant facultatem, decreuit quoq; eos ultimo supplicio tradendos.

Idem statuit libros hæreticorū dili-

genti

genti studio inquiri, ac publicè combu ri. Valentinianus & Martianus omnes damnauerunt hæreticos, & perpetua deportatione damnauerunt, tenentes libros contta Calcedonense concilium. Vltimo supplicio coerceri mandarunt illicita docentes, & denuo libros man dant comburi.

Educ blasphemum extra castra: & lapidet eum omnis populus. Cur nõ & hæreticum? Leu. 4.

Terra proferens spinas ac tribulos reproba est & maledicto proxima, cu ius cõsũmatio in cõbustionẽ. Huiusmo di terra est hæreticus, qđ hæretici sint spinæ. Mar. 7. attẽdẽtes à falsis prop. Heb. 6.

Præuaricatores quasi spinæ euellẽ tur uniuersi, quæ nõ tollũtur manibus: & si quis tangere uoluerit eas, arma bitur ferro & ligno lanceato, igneq; succensa comburentur usque ad ni- 2. re. 23.

 bilum

bilum. Sed qui magis præuarica[illegible] quàm hæretici?

Falsarij pecuniæ aut alij malefa[illegible] res per sæculares principes iustè [illegible] ti traduntur, cur non hæretici falsar[ij] sacræ scripturæ?

Obijciunt hæretici.

1. Apostoli nunquã petierũt à princip[i]bus terræ, ut uim inferrent hæreticis.

2 Euangelium & Paulus nihil huiu[s] modi docent.

3 Disputandum est cum hæreticis, & gladio spiritus uincendi sunt, quod
Mat. 12 *est uerbũ dei.*

4 Dominus mãdauit seruis suis, ut zi zaniam permitterent crescere usq; ad messem, quæ est finis sæculi. Per ziza
1. Cor. 11 *niam autem significantur hæretici. Oportet hæreses esse, ut ij qui probati sunt, manifesti fiant. Ergo &c.*

Diluun-

Diluuntur per catholicos.

Hanc obiectionẽ mouerunt Donatistæ cõtra catholicos, ut testatur Augustinus super Ioannẽ & alijs plurib. locis, & respõdet. Quis tũc in CHRISTVM crediderat imperator, quòd ergo non fuit petitum ab apostolis, non fuit, quia hæretici non mererentur, sed quia gladius gentiliũ principũ. & imperatorũ nondũ seruiebat euangelio, at mox Constantinũ baptizatũ implorabant Catholici cõtra hæreticos. Nam si imperatores puniunt furta, homicidia, rapinas, adulteria, periuria, cur non punirent hæreses & sacrilegia? De pri. Augu. de sectis.

Decuit fidem euangelij, sicut nascẽdo nõ iniuti humanæ sapiẽtiæ, ita nec humanæ potentiæ, usq; quo diademata regum se inclinarent saluatori: attamen Paulus desiderabat abscindi eos, qui conturbabant fideles.

Diui Petri authoritate docemur
De.3. esse parati reddere rationem omni po-
1.Pet.3. scenti, de ea quæ in nobis est fide, tam
Paulus satis indicat post alteram cor-
Titū.3. reptionem deuitandum hæreticum, non
cum eo disputandum, & assignat cla-
ram rationem huius, quia subuersus sit.
Huius rei peritus Tertullianus latissi-
mè ostendit, non disputandum cum hæ-
reticis, quia potius sit standum fidei an-
tiquorum, quàm disputandum de scri-
pturis. Et pluribus hanc rem agit, om-
nimodo depingens Lutherum, quomo-
do tractet sacras literas.

Appendix Tilmanni.

De.4.

Hæreticos eradicare per mortem nō est contra mandatum domini, quod est in eo casu intelligendū, quādo non poßunt extirpari zizania sine extirpatione tritici, unde addidit. Ne fortè colli

colligentes zizaniam, eradicetis simul cum eis & triticum. Cùm metus igitur iste non subest, id est, quando ita crimen cuiuscunque notum est, & omnibus execrabile apparet, ut uel nullos prorsus, uel non tales habeant defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinæ. Hæc Augustinus contra epistolam Parmeniani.

Oportet hæreses esse quemadmodum & scādala necesse est euenire, sicut ergo uæ homini per quem scandala eueniunt, ita & uæ illi per quem hæreses disseminantur. Oportet igitur utraque esse, non quidem absoluta, sed solum conditionata necessitate, qua necesse est a Deo præcisa uel prædestinata euenire, si coniunctim accipiantur. Vel secundò oportet hæc est necessitate finis, quatenus utilia

De quāto.
Mat. 18.

utilia sunt ad hoc, ut ij qui probati sunt
1.cor.1. manifesti fiant, ut apostolus subiungit,
hoc est, ut fidelium constantia in fide ecclesiæ cõprobetur, & doctores pigritiam excutiant, diuinas scripturas sollicitius intuentes, ut Augustinus dicit, Hoc autẽ est per accidens præter, imò contra hæreticorum intentionẽ, qui fidem corrumpere, scripturas deprauare, innocentium corda seducere, totis animi uiribus adnituntur. Magis proinde respiciendũ est ad id quod est per se de eorũ intentione, ut excludantur, quàm ad hoc quod est præter & contra eorũ intentionem, ut sustineantur. Vel tertiò necesse est ea euenire secundùm hominum (qui sibi à peccatis & hæresibus non cauent) cõditionem. Sicut exẽpli gratia, si medicus aliquis uidens aliquos indebita dieta utentes dicat, necesse est tales infirmari, quòd

intelligendum est sub hac conditione, si dietam non mutent. Similiter quoq; necesse est scandala euenire, oporteatq; hæreses esse quando homines conuersationem malam non mutant, neque prauorum quando à peruersis hæreticorum dogmatibus non declinant, quando principes & communitatum rectores hæreticis nedum liberum per mittunt, imò ad hoc annuis eos conducunt stipendijs, ut hæreses suas in populo diuulgent, imposito catholicis prædicatoribus silentio, ut ne mutire quidem ipsis contra eosdem liceat. Quis igitur miretur hæreses esse oportere, hæc ubi ita sese habent?

NON DISPVTAND. CVM HÆRETICIS. XXVIII.

Qum

QVAMVIS DE Luthero, & Lutheranis non sit dubium quin sint hæretici damnati, & pro talibus habendi, quia ipsi reuocant hæreses sæpe damnatas, Arrij, Manichæi, Iouiniani, Arrij, Vigilantij, Eutichetis, Felicis, Albigensium, Vualdensium, Ioannis Vuicleff, Ioannis huss, & aliorum hæreticorum, ideo contra eos non est disputandum.

ca. main res. 24. q. 1.

Nam Gelasius papa inquit. Maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessariò præcauerunt, ut quod contra unamquamque hæresim, coacta semel synodus, pro fide, communione, & ueritate catholica, atque apostolica promulgasset,

gasset,

gasset, non sineret nouis posthac retractationibus mutilari, ne prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta pulsandi, & ea quæ sequuntur.

Idem uoluit Martianus imperator. Iniuriam facit iudicio reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita, reuoluere & publicè disputare contenderit. l. nemo. C. de sũ ma trini. & fide catholi.

Vnde in septima actione Calcedonensis concilij, Martianus inter cætera dixit (ut habes distinctione nonagesima sexta cap. nos.) Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam, ad exemplum religiosissimi principis, augustissimiq; Rhomani Imperatoris Constantini, synodo interesse uoluimus, ut ueritate inuenta, non ultra multitudo doctrinis prauis attractata discordet.

Præterea

Præterea hæretici non quærunt disputationem, nisi multis malitijs inuolutam. Nam pleriq; eorum adeo pertinaces sunt, ut liberè promittant se articulos usque ad mortem defensuros, quare liquet eos esse incorrigibiles, obstinatos, & pertinaces, & qui nō sint docibiles dei, sed innitantur propriæ prudentiæ, & ponant obstaculum spiritui sancto.

Iterum patet de Lutheranis hæreticis qui fraudulenter obtendunt disputationem, nam quærunt disputare non coram doctis, & literatis in theologia exercitatis, sed coram indoctis, uulgaribus laicis, quorum capacitas se nullo modo extendit ad iudicanda huiusmodi mysteria fidei.

Nam quomodo hæretici uenirent ad disputationem coram doctis, cùm sciant theologos studiorum generaliū

Galliæ

Galliæ, Hiſpaniæ, & Angliæ contra eos concluſiſſe, & ſtudia generalia Germaniæ, quæ fuerunt ſamata in theologia, ante ortum huius hæreſis, ſimiliter damnaſſe Lutherum.

Addatur his, quòd in diſputando, ſinē intēdunt peruerſum, ſcilicet quòd ad ſe trahant laicos alioquin clericis oppidò infeſtos, ut illos in odium cleri ampiius accendant.

Præterea articuli Lutherani ſunt huiuſmodi, ut ſi in diſputationem proponātur coram laicis, iam myſteria fidei noſtræ, authoritas eccleſiæ, & conciliorum ludibrio exponantur. Nam quòd ſcandalum oritur nō modò apud ſimplices fideles, ſed apud Iudæos & infideles, ſi audierint ea in fide noſtra in dubium uocari, quæ à ſanctis patribus & concilijs ante. 1000 annos. [illegible] ante. 1300. fuerunt conſtituta & [illegible]

ta, & ab ipso apostolorum tempore obseruata, quis uel micam habens pie[tatis] uel prudentiæ, ista poterit iudicare di[s]putanda, coram frigidis & malè sen[tientibus] tientibus laicis? Et quia dum constat de eorum conuersione & pertinacia no[lunt] lunt enim admittere alium iudicem quàm scripturam, quam uolunt interpretari secundùm propria capita) clarè apostolus Paulus interdixit dispu-

2.tim.2 *tandum eum his. Noli uerbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium. Stultas & sine*

Ibidem. *disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites. Stultas autem quæstiones & contentiones, pugnas*

Titũ. 3. *legis deuita, sunt enim inutiles & uanæ.*

Perdix fouit, quæ non peperit, fecit diuitias, & non in iudicio. Aug. lib. 13.

Hie. 17. *contra Faustum cap. 12. pulchrè appli-*

cat,

cat. Perdix nimis contentiosum est animal. Ita & hæretici sunt contentiosi. Non enim disputare amant, sed quoquo modo superare impudentissima peruicacia, ut congregent, quæ non pepererunt. Nam Christianos quos maximè CHRISTI nomine seducunt, iam per ipsius euangelium natos inueniunt, hos colligunt ad eorum insaniã. Ideo pro prouerbio usurpat Augustinus contra hæreticos, perdix congregat quæ non peperit. Quo fit, ut si non idoneus iudex detur, nunquam sit finis disputandi, idoneum autem iudicem non recipit hæreticus, quia proprium est hæreticorum, ait Augustinus contra Faustum, fugere disputationem. Nam semper reperiuntur temerarij, pertinaces & proterui, qui nullam satisfactionem solutionis recipiunt. Sicut Moysi restiterunt Iamnes, Lib. 22.

& Mambres, ita hæretici resistunt ueritati, homines corrupti, mente reprobi circa fidem, sed ultra non proficient.

2.tim.3.

Chrysost. In homilia dominicæ.18. Audi homo fidelis, qui cõtra hæreticũ libenter contendis. Si pharisæi placati sunt, & tu certando cõtra hæreticum potes eum placare, si eum uiceris. Si autem Pharisæi, uicti quidem sunt, placati autem non sunt, quomodo tu poteris eos placare cum uiceris? Nũquid CHRISTO fortior es? ut quos ille placauit, tu places? Orige. homilia Matthæ. 22. proprium est Saducæorum & omnium qui mendacij sunt doctores, obmutescere quidem, non autem tacere: nam & si obmutescunt quantum ad rem, non tamen tacent.

Pro.20. Catholici ergo debent uitare disputationem cum huiusmodi, quia honor est

est, ait sapiens, homini, qui separat se á contentionibus, nisi ubi idonei darentur iudices, tunc enim, ut manifestaretur gloria dei, tueretur ueritas catholica, & haeretici perfidi confunderētur, esset omnino disputandum, sicut Stephanus disputauit Actu. 6. Paulus disputauit Actu. 17. & 20. Et ubi disputationis sententiam suscipere & pati uolunt hæretici, sot adhuc sunt catholici uiri. quorum unusquisque gladium habet accinctum super fœmur suum, qui adoriantur hæreticos, sicut Dauid Goliam, in nomine domini exercituū. 1. Re. 17 *dei agminum Israel. Et ueritas sub iusto iudice uincet.* 3. Esd. 3.

Auctarij præfatio.

Quoniam noui morbi occasionem dant nouæ quærēdæ medicinæ, ea propter cùm alios locos edidissemus com-

munes contra Lutheranos, uerissime comperimus, uiam & ianuã per Lutherum apertam omnibus quid libet audendi. Sustulit enim Luther (quantum in ipso fuit) sacrorum conciliorum authoritatem, Romanorum pontificum iudicium, sanctorum & deo amabilium patrum responsa, ac studiorum generalum condemnationes. Vt iam unicuique frenetico, uel melancholico, Saturnino, bis stulto cerebro, peruiũ sit omnia insana capitis sui phantasmata, sacris mysterijs immiscere. O deus, O tempora. Cogimur ergo illorum impietate, quamuis inuitissimi, hos adijcere locos.

Sub

SVB EVCHARISTIA ESSE VERVM CORPVS CHRISTI. XXIX.

COENANTIBVS autem eis accepit IESVS panem, & benedixit, ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait. Accipite & comedite, hoc est corpus meum: & accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicẽs. Bibite ex hoc oẽs, hic enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remißionem peccatorum. Significantißimè Christus dixit, hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, quid ergo clarißimis uerbis & Christo repugnatis? Ma.26

Mar.14 Manducantibus illis accepit IESVS panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, sumite, hoc est corpus meum, & accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis, hic est sanguis meus noui testamenti qui pro multis effundetur.

Luc.22. Et accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis dicens. Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens. Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro uobis fundetur. Ecce quanta cõcordia euangelistæ indicent, corpus & sanguinem CHRISTI tradita discipulis.

Ioan.6. Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi uita, CHRISTVS dicit panem quem daturus sit esse carnem, hæretici negant.

Ego accepi à domino quod & tradidi uobis, quoniam dominus IESVS *in qua nocte tradebatur, accepit panē & gratias agens, fregit & dixit. Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquàm cœnauit dicens, hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Ecce quomodo Paulus expreßè dicit, oblatum discipulis fuiße corpus & sanguinē* CHRISTI. 1.cor.11

Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis CHRISTI *est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est: quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & uno calice participamus. Hic clarè Paulus ostendit in qualibet particula panis consecrati, participari cor* 1.cor.10

pus Christi, lapideus est qui hæc aliò torquet, quàm ad corpus Christi.
1.CO. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Clarè liquet quòd propter præsentiam corporis Christi, peccatum ab indignè sumente pertinet ad corpus Christi, nemo enim nisi insanus, negat indignè manducantem eius reum esse quod manducat. Instruit enim hic Paulus Corinthios ne credant esse simplicem cibum in altari, sed corpus Christi, quod qui indignè manducat, reus sit eius, ideo signantissimè addidit. Non diiudicās corpus domini, id est, non discernens ab alijs cibis. Hoc omnium ætatū omnes sancti patres in ecclesia tenuerunt, unde contra tot clarissimos sacræ scripturæ
textu

textus desipere, extremæ temeritatis est, & aliorum hæreticorum insaniam transcendit. Hanc hæresim aliquando docuerat Berengarius sancti Mauritij Andegauensis ecclesiæ diaconus, sed Romæ coram Nicolao papa & tredecim archiepiscopis, & centum episcopis abiurauit, canone ego Berengarius, de cons. dist. 2.

Obijciunt hæretici Capharnaitæ.

1 *Christus inquit, pauperes semper habebitis uobiscum, me autem non semper habebitis, at si esset in eucharistia, semper eum haberemus.* Mat. 26

2 *Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam. Si ergo nō prodest, quid tantopere contenditur esse sub Eucharistia?* Ioan. 6.

Augu.

3 Auguſtin. ſuper Pſal. 4. Donec [illegible]niatur ſæculum, ſurſum eſt dominus.

4 Alioquin falſificarentur tres ar[illegible]culi fidei, Aſcendit in cœlum, Sedet [illegible] dexteram patris, Inde uenturus eſt: [illegible]ſi eſt in cœlo, quomodo erit in altari quia idem corpus in duobus locis eſ[illegible] nequeat.

Andreas Bodenſtain Caroloſta[illegible]dius, primus reſuſcitator huius hære[illegible]ſis ſepultæ, adducit illa pro errore ſuo.

1 Si Chriſti corpus & ſanguis eſſet in ſacramento, ſequeretur panem pro nobis eſſe crucifixum.

2 CHRISTVS non dixit accipite corpus meum, ſed accipite panem.

3 Panis non fit melior per hoc murmur & anhelare ſacerdotũ, quis enim dedit poteſtatem hanc ſacerdotibus?

4 Alioquin cùm in cœna CHRI

ſtus

STVS habuerit corpus mortale. & iam immortale, iam non uerum esset de illo dici quod pro nobis tradetur.

5 CHRISTVS ait. Si quis uobis dixerit, hic est CHRISTVS, aut illic, nolite credere, ergo non credamus, si dicunt, in ista hostia est CHRISTVS, aut in ista hostia. Mat. 24.

6 Increpat catholicos, quod appellant eucharistiã sacramẽtum, nam apostoli non sic nominauerunt, deus dat creaturis suis nomina, non homines. Paulus autem appellat cœnam domini panem domini, calicem &c.

7 Cœna dominica sufficienter his uerbis est instituta IESVS accepit panem, gratias egit, & fregit, & dedit discipulis suis, & dixit, accipite & manducate, hoc facite in meã commemorationem. Et ista uerba, hoc est 1. cor. 11

corpus

corpus meum, sunt impertinentia, & quasi per parenthesim interiecta.

8 Verba Pauli. 1 Cor. 10. uitare nititur, quia ibi Apostolus Paulus non loquatur de communione, id est, sumptione sacramenti, sed de communione passionis Christi, quæ fiat eiusdem rememoratione.

9 Sic uerba. 1. Cor. 11. existimat locum habere in indignè commemorantibus. Zuing. & Oecolampadius duo uasa erroris bellantia, Carolostadij sententiam amplexi sunt: fundat se Zuinglius in illo Ioan. 6. Caro non prodest quicquam. Tum & claros euangelij textus eludant, aiunt. Est sumi in actu signato, non exercito, ut sophistæ in Cathegorijs dicunt. Videntes enim absurdissimam esse Carolostadij torsionem, sic euadere nituntur. Hoc est. i. significat, corpus meum, uel hoc est corpus. i. figura

Ecce hæreticorū incōstantiam. Zuinglius in suo can. dixit corpus Christi esse ī eucharistia, similiter ,

gura corporis mei.

Repelluntur illa à Catholicis.

Christum nos semper habiturum, fatetur ueritas Matthæi ultimo. Ero uobiscum usq; ad consummationem sæculi. Ideo cùm ait, me non semper habebitis, accipiendum est secundù a præsentiam corpoream humanæ conuersationis, neq; enim iam ungitur, lauatur, tergitur &c.

Oecolãpadius in duobus sermonibus, impius cũ uenerit ĩ profundum.

Profectò si caro nõ proderit catholicis, nec canis ꝓderit hæreticis. Porrò nec hæreicus dicturus est, carnẽ Christi nõ fuisse in cruce. Adde quòd non sequitur, non prodest, ergo nõ est in sacramẽto, nisi admittas hanc illationem ergo nõ est in cœlo. At si acutius inspiciamus, hæretici sensum Christi nõ assequũtur. Nõ loqtur Chri. de carne sua: non

De sec.

non enim ait, caro mea non prod[est] quicquam, hanc ſententiam habeba[nt] Iudæi, qui abierunt retro, exiſtimant[es] carnem CHRISTI *uiſibiliter, ſi[c] ſpecie carnis dentibus direptam dil[a]niari.*

De ter. *Fatemur ſurſum eſſe dominum in cœlo, ſedentem ad dexteram patris, in forma uiſibili & quantitatiua, qui tamen ſub ſpecie panis latet inuiſibilis ſacramentaliter.*

De.4. *Veritas euchariſtiæ non pugnat c[um] articulis fidei: Nam quia apud deum non eſt impoßibile omne uerbum, pote[ri]t facere unumcorpus eſſe in pluribus locis, cùm natura poßit unã eßenti[a] animæ in pluribus membris facere, manibus, pedibus. Aug. itẽ* CHRISTVS *eſt in cœlo, & tamen apparuit Paul[o] Act.9.22.&.1.cor.15.*

De pri. *Quæ Caroloſtadius ex Saxonia [tran]*

legat[a]

legatus odio Luth. effudit, omnia sunt tàm impia & obtusa ut responsionem non mereantur, dicamus tamen.

Fortè Luther haberet concedere panem esse crucifixum per communicationem idiomatum, at quia catholici longè absumus ab illa hæresi, quòd panis maneat in Eucharistia, ideo illatio Carolostadij non admittitur. De.2.

Non est uerum quod aßumit Carolostadius, non enim inquit accipite panem, sed pane porrecto ait, accipite & comedite, hoc est corpus meum. Quid autem interest dicere, accipite corpus meum, & porrecta manu dicere, Accipite hoc est corpus meum.

Nemo dicit quòd per sufflare, aut anhelare, seu murmurare, panis fiat melior, sed quando sacerdos secundùm constitutionem CHRISTI, dicit uerba consecratoria, quibus deus sua uir- De ter.

tute diuina omnipotenti aßistit, & substantiam panis in corpus suum conuertit, & uinum in sanguinem. Hanc autem potestatem à CHRISTO acceperunt apostoli, eo dicente, hoc facite in meam commemorationem. Ideo Paulus ait. Ego accepi à domino quod & tradidi uobis &c.

Et si corpus CHRISTI iam sit impaßibile, neque sacerdos dicit illud esse tradendum, qui nouit quòd CHRISTVS ultra non moritur, sed renarrat CHRISTVM talia dixiße in cœna, quòd est uerum, tunc enim (nõ modò) corpus CHRISTI tradendũ erat, & sanguis fundendus.

De.4.
Rom.6

De quĩto. Quòd CHRISTVS dixit de regno suo fidei, hæreticus accipit de corpore Christi, præuidit saluator futurũ, ut Hußitæ dicerent Christũ stare pro eis. Lutherani his aduersi, asserũt

Chri

Christũ pro eis eße, Caarolostadianos excludentes. zuingliani de Christo se iactitãt, Repatizatores soli Christum sibi uendicant, ab his hæreticis monuit nos dominus.

Vana est Carolostadij iactantia, nã cùm constat de re frustra certatur de nomine, nec deus creaturis nomina dedit, sed Adam, neque sacramentum est falsum signum. ut ille iudaizans nebulo ecclesiã irridet, quòd sit sekermẽt, nam ab ... lis ad nos usque deueniße sacramentorũ appellationẽ ex Dionysio liquet, qui libro de ecclesiastica hierarchia appellat eucharistiã synaxin, & iuxta inclytũ præceptorẽ suum ait: eam eße sacramentorũ consummationem, sacrosancta & augustißima illius dicit mysteria & diuina munera, & in communi dicit sacramenta.

Quod ipse dicit negamus, nã hoc est

de sext.

Gene. 2.

De sep.

corpus meum in medio connectitur c̄ sanctißimè alijs uerbis, & puerile e[st] accipere extrema ad cœnam, & media propria authoritate excludere. probet ipse hanc dißolutionem ex scriptura, nā nec stulto satisfaceret, quod inquit punctum præfigi orationi & à magna litera principiari. Hoc, Hui *hoc est theologum præstare, ex magnis literis & punctis certare, explodantur sophistæ ex theologia, & aßumantur sophistæ cum illis magnis literis capitalibus.* Puerilia *sunt quæ garrit de tutto, naturalis consequentia uerborum non patitur, nisi quod demonstrauerit porrectum panem in manu, ideo significantius additum est hoc. Et expende quæ Luther hic dicit contra Carolostadium, expugnant Lutherum in sua torsione istorum uerborū. Tu es Petrus, & super hanc petram ædifi*

ædificabo ecclesiam meam.

Lacerat. Carolstal. *Paulum, nã cũ* De oct.
solis intendit allegorijs, literam & spi
ritum unà amittit, certum est Paulum
loqui de communione & participatio
ne eucharistiæ, non paßionis. Porrò
communicatio paßionis est solùm bo=
norum, participatio eucharistiæ est cõ
munis dignis & indignis, bonis & ma
lis.

Similiter lacerat Paulum, *nam* Pau de nono
lus loquitur de manducantibus indignè
iste torquet ad commemorantes indi=
gnè, quum illa sint diuersa, licet uterq;
peccat, scilicet indignè communicans
& indignè commemorans.

Zuinglius & Oecolampadius *hu=* De qui
ius erroris consortes uiderunt Carolo to prin
stadij expositionem ad illa uerba, hoc cipali.
est corpus meum, esse uiolentam, du=
ram & audacē, atque plurimum a ue=

ro aberrantem, placuit tamen eis im-pietas, unde expoſitionem commenti ſunt nugaciſsimam, & pluſquám ſo-phiſticam. Et accipitur pro ſignificat. Ita addecet nouos euangelicos puram literam ſcripturæ ſequi, id eſt lacerare. Vnde etiam à Luthero & Bugenha-gio irridentur. Et eorum impietatem ſic funditus deſtruas.

1 *Primò inſanit Hauſſchein, dum ait, hoc eſt corpus meum, id eſt forma cor poris mei, quia & ſibi & catholicis contradicit, omnium enim ſententia ibi eſt forma panis, etiam ſi apud catholi-cos credatur eſſe corpus* CHRISTI, *tamen ſub forma panis uiſibili. Vide Auguſt. de ſententia Proſperi.*

Zuing. 2 *Secũdò deprehenditur inſcitia zuin glij & Oecolampadij, dum in locutio ne metaphorica exiſtimant, eſt, ualer ſignificat. Vnde in hanc impietatem*

ex

ex ignorantia dialecticæ uenerunt, unde postea in symbolica errant theologia, & ut uideant nō progredi eorum doctrinam intueantur illud tritum, Lupus est in fabula, an est hic exponant Bardi illi pro significat. Item in illis symbolis Ioannis decimo immittant suum significat. Mercenarius, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum. Ego sum pastor bonus, id est, ego significo bonum pastorem, & cognosco oues meas. O stupidi, insensati, & indoctissimi hæretici.

5 Tertiò sophismata Oecolampad. torquentis sententias patrum, maximè Augustini facilè uitabimus, si aduertemus eucharistiam signum dici.

Primò ratione specierum sensibilium panis & uini.

Secundò, quia etiam corpus CHRISTI uerum, est signum corporis

CHRISTI *mystici.*

Tertio quia eucharistia sumpta e[st] signum gratiæ sumenti collatæ.

Et quarto, cùm corpus CHRISTI *sit ibi non modò circunscriptiuè, s[ed] suus modus essendi insit spiritalior, etiam signi aut formæ nomine designatur, licet nihilominus adhuc uerè ibi sit corpus* CHRISTI.

Quartò quia tres euangelistæ & Paulus nullam indicant metaphoram, sed identicè enuntiant, hoc est corpus meum. Et toties repetunt, neque alibi ex scriptura docebunt hic esse metaphoram, neque fide docemur hic esse metaphoram, quare in sensu proprio est accipiendum, Hoc est corpus meũ, Delirat enim zuinglius, est alicubi in sacris literis accipi pro significat. Sed omne delirium superat. Si alicubi est acciperetur pro significat, ergo hic accipitur

cipitur, ſed deceptus fuit ex ignorantia logicæ. Cùm enim CHRISTVS dicit ſe uitem. Eſt non ponitur pro ſignificat, nam obtuſitas eius cognoſceretur, ponendo in textu. Ego ſum uitis uera, id eſt, ſignifico uitem ueram, hoc ſecundùm zuinglium, cùm tamẽ CHRISTVS non ſignificet uitem, ſed ſignificetur per uitem.

Porrò quintò clariſſimo textui euãgelico accedit conſenſus totius eccleſiæ catholicæ, & potentiſſima miracula in hoc uenerabiliſſimo ſacramento diuinitus monſtrata, pereant igitur hæreticorum nugacia ſophiſmata, deliræ impietates, indoctiſſimæ torſiones, ac uiolentæ ſacræ ſcripturæ expoſitiones. Cùm unus Locus omnia eorũ ſomnia excludat, cũ narret CHRISTVM dixiſſe. Hic calix nouum teſtamentum in ſanguine meo. Amant enim

hæretici græca, in quibus non legitur est, & tamen identicè, calix nouum testamentum dicitur, non certè in uino, sed in meo sanguine, non enim est testamentum sine sanguine. Vide Paulum ad Hebræos nono.

Psa. 108 Attende quomodo hæretici moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Oecolampadius anno M. D. XXIIII. mense Iulio indignabatur sanguinem Christi denegatum fidelibus in synaxi: & anno nondum euoluto ipse cum complicibus hæreticis denegat fidelibus, & corpus & sanguinem Christi. Similiter Zuinglius. Carolostadius postquam tantum incendium de sacramēto sufflauit, iam palinodiam cecinit, nō proposuisse se ista ut credenda, neq; ista fore asserta ex spiritu, aut sacris literis, sed certius indagāda ex pprio capite ab eo eē pro

posita

posita. Vide quomodo stultus ut luna Eccl. 27
mutatur.

DE BAPTISMO PVERORVM XXX.

HOC EST PA*ctum meum quod obseruabitis inter me & uos, &c.* Infans Gen. 17.
octo dierum circuncidetur in uobis &c. Masculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactū meum irritum fecit. Modò hoc uidetur baptismus in ecclesia, quòd circuncisio in synagoga. Sicut enim per circuncisionem paruuli Iudæorum includuntur cum pacto diuino, sic & paruuli Christianorum non sunt excludendi à pacto dei, quare pueri sunt baptizandi, contra

rebapti

rebaptizatores, & puer non baptizatus damnatur lege communi, contra Zuinglium, qui dum unam hæresim rebaptizatorum uellet destruere, alias decem docet deteriores, contra expressas scripturas.

Mat. 10 *Sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum dei &c. & complexãs eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos: malè faciunt ergo rebaptizatores, prohibentes pueros per baptismũ uenire ad Christum.*

Mat. ul. *Baptizate omnes gentes, ergo etiã paruulos.*

1. Cor. 10 *Quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes baptizati sunt in mari & nube, Certum autem est quòd etiam paruuli fuerunt sub nube, & ita figuraliter baptizati.*

Baptismus non est reiterabilis sine sacrile

ſacrilegio, unde Paulus. Impoßibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donũ cœleſte &c. & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam. Non negat reiterationem pœnitẽtiæ ut Nouatianus, ſed renouationis .i. baptiſmi. Heb. 6.

Accedit uſus & authoritas totius eccleſiæ ab ipſo apoſtolorum tempore, cui meritò omnes filij deuoti debent parere.

Dio. ca. 7. Dionyſius de eccleſiaſtica hierarchia, cum dixiſſet pueros qui nec dum poſſent intelligere diuina, ſacri baptiſmatis fieri participes, ſubdit iſtud cum piißimis ducibus noſtris (ita ſolet appellare apoſtolos) in mentẽ ueniſſet, uiſum eſt admittere infantes hoc modo ut naturales oblati paruuli, parentes puerum uni ex fidelibus tradant præclaro diuinarum rerum magiſtro, in

hunc

hunc præsul respondentem puerum iuxta sanctã educatã uitam requirit, ut abrenunciationem profiteatur, fidéq; fateatur Ecce *pueros baptizatos ab apostolis sub sponsione patrinorum.*

Cypria. *Cyprianus & totum concilium Aphricanum ad* Fidum, *qui opinabatur pueros intra secundum & tertium diem constitutos, non debere rebaptizari.* Respõdet *Cyprianus. Lõgè aliud in concilio nostro omnibus uisum est, in hoc enim quod tu putabas faciendũ nemo consensit, sed uniuersi iudicauimus nulli hominum nato misericordiã dei & gratiam denegandam.*

Origenes super epistola ad Roma*nos.*

Augu. *August. super* Gen. li. 10. c. 32. Con*suetudo matris ecclesiæ in baptizãdis paruulis nequaquam spernenda est, neq; ullo modo superflua deputanda,*

nec omnino credenda, nisi apostolica esse traditio. Egit hanc causam duobus libris ad Marcellinũ, sub titulo, de peccatorum meritis & remißione, hos libros uidit Hieronymus, & laudauit.

Hieronymus libro tertio aduersus Pelagianos affirmat paruulos baptizari, ut eis pctã in baptismate dimittãtur.

Primus parabatista fuit Agrippinus Chartaginen.

Concilium Mileuitanũ contra Pelagianos hæreticos canone. 77. Item placuit, ut quicunq; paruulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remißionẽ quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adã trahere originalis pcti, quod lauachro regeneratiõis expietur, unde fit cõsequẽs ut in eis forma baptismatis in remißionẽ pctõrũ nõ uera, sed falsa ĩtelligatur anathema sit: hic à sacro concilio anathemate

Tres hæretici anathematizãtur.

themate

themate percutitur Baldazar Hiebm[...]
cum suis rebaptizatoribus, negan[...]
baptismum paruulorum.

2 Ipse Zuinglius qui negat peccat[...] originale in pueris, ideo non delea[...] in baptismo, unde uolens hæresim [...] pueris non baptizandis destruere, [...] alias affert hæreses, quarũ & illa [...] est, pueros catholicorum &c. non baptizatos saluari, adde Augustinum [...] supra capite. 33. similiter Hieronym[...]

3 Tertio quidam nouellus hæretic[...] Eberhardus Vuiedense Canonicus [...]gularis apostata Halberstaten. qui c[...]cedit quidem peccatum originale, [...]men ait incertum an puer baptiza[...] moriens saluetur, quia nescimus an [...]cipiat fidem, & sic, si nõ recipiat [...] remanet filius iræ damnationis. Ecce quot capita scindũtur hæretici, contra
1. cor. 1. apostolum. Non idipsum dicentes o[...]

Ratio

Ratio id euincit in fide fundata, habēt enim peccatum originale aliena præuaricatione contractum, cur ergo pater misericordiarum dominus non instituisset eis remedium, ut & aliena uoluntate cooperante sanarentur? Quod autem peccatum contrahant pueri, liquet ex Augustino & Hieronimo, ubi supra contra hæresim Pelagianorum, *Psal. 50.*
& probatur, Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis con- *Ephe. 2.*
cepit me mater mea. Eramus natura *Rom. 3.*
filij iræ, sicut & cæteri. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei. Sicut *Rom. 5.*
per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerūt: hic apostolus dicit in quo omnes peccauerunt, & Pelagiani & Zuinglius audent dicere, paruulos non peccasse.

In quinta synodo Constantino[poli] fuerunt dāmati Parabaptistæ zoar[a]rus monachus, Seuerus Antioche[nus], Pet. Antiochenus, Antymus Trape[zun]tius, Petrus Apamarum.

Rom.5. *Et infrà. Si in unius delicto m[ors] regnauit per unum, multò magis ab[un]dantiam gratiæ & donationis & iu[sti]tiæ accipientes in uita regnabūt (etia[m] paruuli in* CHRISTO *regenerati,) per unum* IESVM CHRISTV[M]. *Et infrà. Sicut per inobediētiam unius hominis peccatores constituti sunt multi &c.*

1.Cor.1. *Gratias ago domino meo, quòd nemi[n]em uestrum baptizaui nisi Crispū & Caium, ne quis dicat quod in nomine meo baptizati sitis. Baptizaui autē & Stephanæ domum. Si totam domum baptizauit, ergo & paruulos huius domus.*

Sicut

Sicut in Adam omnes moriuntur 1.co.15.
(etiam paruuli), ita & in Christo oēs
uiuificabuntur, etiam paruuli. Hoc aūt
non nisi per baptismum, per quē Christo incorporantur.

Contra rebaptizatores, pro baptismo puerorū Oecolāpadius argutatur.

1 Rebaptizatores cōtēnunt usum Christianæ communitatis.

2 Inductiua est illa sententia sectarum, schismatum & seditionum.

3 Quis ita docuit hactenus, aut quis consuetudinem hanc obseruauit?

4 Quando tamen inceptum est in ecclesia pueros baptizari, si aliquando non baptizabantur.

5 Si pueri non sunt baptisandi, hoc probent prohibitum ex scripturis.

6 A tempore apostolorum baptismus non fuit prohibitus pueris.

7 Vultis tot cētena milia baptizatorū

infantium non acceptare pro Christianis fratribus.

8 *Zuinglius inuehitur in eos qui non obtinebunt uictoriam, quia etiam ante mille annos hoc attentantes succubuerunt.*

9 *Indignatur eorum nouitati. Si eò res progressa esset, inquit, quòd quodlibet caput obliquum (quamprimum aliquid noui & rari in phantasiam ueniret) mox sectam adhærentem excitaret, tot futuræ essent sectæ, & schismata, ut* CHRISTVS *in multa partiretur. Et infrà, quodlibet caput melancholicum, Saturnium & singulare nititur propriam sectam erigere.*

10 *Licet baptismus puerorum non sit clarus ex scripturis sacris, sicut & alia multa, tamen quia non sunt contra deū sed cum deo, ideo suscipienda,*

Antithesis. *Hæc recensuimus, ut intelligāt catholici,*

tholici, quomodo hæretici nequeunt se defendere contra hæreticos, nisi armis ecclesiæ. Nam quòd Cyprianum, Augustinum, & concilium mileuitanum inducunt, quando Catholici id facerent, clamarent, patres, patres, Ponamus rē ante oculos.

1 Et Luther & Oecolampadius reijciunt usum ecclesiæ in baptismo, & missa, & omnibus.

2 Et hæresis Lutheri multas iā protulit sectas, & seditiones tā cruentas, quales non sensit antea Germania, Vnde plus quàm centena milia hominum periere.

3 Quis ita docuit ut lingua Germanica baptizaretur? ut sacerdos Zuingl. uxorem duceret? & Oecolampadius uotum ac ordinem reijceret apostata?

4 Si aliquando non fuit Quadragesima in Ecclesia, quando ergo incepit?

aut si olim non erat confeßio ecclesiastica, (quam auricularem uocant) quando incepit?

5 *Probāt hæretici, Non exorcizandum puerum, non habendos patrinos: Matrimonium non esse sacramentum, confeßionē non faciendam sacerdoti, & mille huiusmodi, quæ prohibent, probent inquā prohibita in scripturis.*

6 *A tempore apostolorum non fuit prohibitus cœlibatus, benedictio cereorum & c.*

7 *Vultis tot centena millia confitentium, in missæ offerentium, eucharistiā adorantiū, uota religionis seruātium, non acceptare pro catholicis, angustissima erit uia ad Christum.*

8 *Nec tu obtinebis uictoriam cōtra imagines sanctorum, contra eorum reliquias, contra peccatū originale, quia Feliciani, Heluidiani, Pelagiani ante*

mille annos hoc attētātes succubuerūt.
9 Indignātur omnes catholici super tot hæresum nouitate, quòd quilibet pro suo capite mutat & confundit missam, baptismūm, communionem, & omnia officia ecclesiæ.

Dolent catholici permitti hæreticis, tot sectarum nouitates, sunt Lutherani, Carolostatini, zuingliani, Oecolāpadij, Rebaptizatores, capharnaitæ.

Cur ergo Luther, Billicanus, Carolstat, & tuipse nihil admittebatis, nisi quod claris scripturis sacris probaretur. Existimantes ualidū esse argumentum in theologia. At non legitur, ergo non est, cur iā traditiones hominum capeßitis, quæ uertigo cerebrū uestrum dementauit? Vbi est Zuinglij argumentum cornutum, tui fratris Baldasaris Fridberger? Supra titulo. 16.

Obijciunt hæretici.

Mar.ul. 1 Euntes in mūdum uniuersum prædicate euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit ergo soli credentes baptizandi.

Mat.ul. 2 Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patris & filij & spiritussancti, docentes eos seruare omnia quæcunq; mandaui uobis.

Actu.8. 3 Eunucho nunciabatur prius euangelium antequam baptizaretur, similiter Cornelio.
Act.10.

4 Cur duntaxat ter baptizabant in anno antiquitus, si pueri nati mox baptizandi sunt?

5 Nicolaus papa incepit baptizare pueros, sed scriptura baptismum puerorum, ignorat.

Respondent Catholici.

De pri. & sec. CHRISTVS loquitur de adultis, tam apud Marcū quàm Matthæū.

Notent

Notent tamen Lutherani ex uerbis CHRISTI non sufficere, credere & baptizari, sed oportere seruare omnia quæ mandauit CHRISTVS. Aug. ad

Docentur etiam & credũt paruu Bonifa. li in ecclesia saluatoris per alios, sicut De cõs. ex alijs quæ in baptismo remittuntur di. 4. ca. peccata traxerunt. Idem mater Eccle- Mater. sia, os maternum paruulis præbet, ut sacris mysterijs imbuantur, quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad Ro. 10. salutem. Si autem propterea rectè fideles uocantur, quoniam fidem per uerba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam non pœnitentes habeantur, cùm per eorundem uerba gestantium, diabolo & huic seculo abrenunciare monstrentur. Hæc ille. Cuius assignatur ratio, quia regeneratio spiritualis, est quodammodo similis natiui-

**ti carnali, quantum ad hoc quod sicut pueri in maternis uteris constituti, non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum habentes usum rationis, quasi in utero matris ecclesiæ cõstituti, nõ per seipsos sed per actũ ecclesiæ salutẽ suscipiunt. Et ita fides aliena, puta ecclesiæ parentum, & patrimorum offerentium paruulos ad baptismum sufficit eis ad salutem, sicut fides offerentium paralyticum, quorum fidem uidens IESVS
Mat. 9. ait illi. Confide fili, remittũtur tibi peccata tua, ita fides centurionis obtinuit puero suo salutem. Et fides mulieris
Mat. 8. Chananææ impetrauit filiæ suæ à dæ-
Mat. 15. monio possessæ liberationem &c.

Eunuchus fuit adultus, & similiter
De ter. Cornelius.

De .4. Illud fuit pro adultis non pro pueris, &

ris, & bis tantum fiebat solennis baptismus adultorum in pascha & Penthecoste, Non ter, ut Oecolampadius somniat, uelut ex Siritio, Leone, Gelasio & Gerundmensi concilio liquet.

Non esse Nicolai papæ inuentum, ex Hieronymo, Augustino & Cypri. liquet, qui. 400. aut. 600. annis Nicolaum præcesserunt. Nulla uidi scripta rebaptizatorum, audio esse plerunque homines indoctos, temerarios, & qui latinam linguam nō callēant, uno dempto Balthasare Hiebmair, Fridbergerio: qui narratur esse author huius perditæ sectæ, is dum communionem sedis apostolicæ haberet, doctoratus honore fungebatur. Det ei deus ut possit lumen cernere uerum.

Combustus est Viennæ 1528.

DE LIBERO ARBITRIO. XXXI.

Hæreticorũ insania.

HAERETICI hic resuscitarũt olim extinctam hæresim Manichæi, primo quidem negarunt liberum arbitrium se habere actiuè ad bonum opus, quia illud totũ & totaliter fieret à deo, dein Luther insanus factus negauit omnino liberum arbitrium, quia omnia de necessitate absoluta eueniunt, quod olim stupidi stoici, Empedocles, Critolaus Diodorus, & alij errantes dixerunt.

Dixit dominus ad Cain. Nonne si bene egeris, recipies: sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum ade-
Gen. 4. rit, sed sub te erit appetitus eius, & tu dominabe-

dominaberis illius: hic deus facit liberũ arbitrium dominum, Luther in ignominiam creatoris, facit illud seruum necessitatum.

Mandatum quod ego præcipio tibi, non est supra te, sed iuxta te est sermo ualde, in corde tuo ut facias illum. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo uitam & bonum, & econtrariò mortem & malum, infra testes inuoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim nobis uitam & bonum, benedictionem &c. elige ergo uitam, & uiuas, & semen tuum. Electio pertinet ad liberum arbitrium, concordat sapiens. Deu. 30.

Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, adiecit mandata & præcepta. si uolueris mandata conseruare conseruabunt te, apposui tibi aquam & ignem, ad Eccl. 15.

quod

quodcunque uolueris porrige man[illegible]
tuam. Ante hominem uita & mors [illegible]
num & malum, quod placuerit ei, [illegible]
bitur ei, nihil expreßius dici pot[illegible]
pro libero arbitrio.

Hier. 5. Et eligent magis mortem, quam [illegible]
tam, omnes qui residui fuerint de [illegible]
cognatione peßima.

Iob. 5. Saluabitur innocens, saluabitur [illegible]
tem in mundicia manuum suarum.

Ios. ult. Optio data est Iudæis, an deũ seq[illegible]
uelint.

2. re. 24. Optio data Dauid eligendi plag[illegible]
ex tribus.

Nu. 30. Optio est data uiro in uoto uxor[illegible]
Modo optio nõ est sine libero arbitri[illegible]

Eccl. 31. Qui potuit transgredi & non [illegible]
transgressus, facere mala & nõ fecit.

Esa. 56. Fecistis mala, quoniã potuistis.

Psa. 50. Voluntariè sacrificabo tibi.

Sap. 16. Substantia tua, dulcedinem tuam
quam

quam in filios habes ostēdebat, & de seruiens uniuscuiusque uoluntati, ad quod quisq; uolebat conuertebatur.

Ait seruus. Domine quinq; talenta Mat.25.
tradidisti mihi, ecce alia quinq; lucratus sum. Lucrari non potuit, nisi liberum arbitrium haberet se actiuè, alioquin diceret se decem talenta accepisse, Concordat Paulus.

Ego plantaui, Apollo rigauit, sed 1.co.15.
deus incrementum dedit, infrà. Dei.n. sumus adiutores.

Abūdantius omnibus laboraui non 1.co.15.
ego, sed gratia dei mecum, simul ergo operantur liberū arbitriū & gratia, ut ait Hierony Et Bernardus dicit apostolum fuisse socium operationis.

Audiantur prophetæ. Anima mea Ps.118
in manibus meis semper. Para= &.107.
tum cor meum deus, paratum cor meum. Si uolueritis, & audieritis me, Esa.1.
bona

bona terræ comedetis, quòd si nolu-tis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit uos.

Esa.46. *Redite præuaricatores ad cor.*

Hier.3. *Ecce locuta es & fecisti mala, & potuisti.*

Eze.18. *Proijcite à uobis omnes iniquitates uestras in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum, & spiritum nouum, & quare moriemini domus Israel, quia nolo mortem morientis, dicit dominus deus. Reuertimini & uiuite. Et antea dixerat. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis &c. in iustitia sua quam operatus est, uiuet. Operatur ergo, non solum recipit iustitiam.*

Zac.11. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos, ait dominus exercituum.*

Mat.23. *Hierusalem quoties uolui congregare*

gare filios tuos, quemadmodum galli- na congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Deo uolente homo non uult per liberum arbitrium.

Si uis ad uitam ingredi, serua man- data. Cum multis similibus. Mat.19

Spiritus prophetarum prophetis subiectus est. 1.cor.14

Qui statuit in corde suo firmus, nõ habens uecessitatem, potestatem autem habens suæ uoluntatis. Insanus Luther imponit necessitatem : Paulus negat, cui credemus? 1.cor.7

Vnusquisque prout destinauit in corde suo : non ex tristitia, aut neces̃si- tate. 2.cor.6

Omnis qui habet spem hãc in ipso (deo) sanctificat se, sicut ille sanctus est, ecce liberũ arbitrium & eius acti- uitatem : & Augustinus, ibi uidete, quomodo non abstulit liberum arbi- 1.Ioã.3.

*trium. Infrà, quia agis aliquid uo-
tate, ideo tibi aliquid tributum
Psal. 29. ut dicas sicut Psalmista. Adi-
meus esto, ne derelinquas me,
cis, adiutor meus es, aliquid ag-
nam si nihil agis, quomodo ille
iuuat?*

1. pet. 1. *Simile dicit sanctus Petrus. A-
mas uestras castificantes in obedi-
tia charitatis, in fraternitatis amo-
simplici ex corde inuicem diligite.
ergo debemus nos sanctificare, ani-
nostras castificare, id non fiet si-
libero arbitrio, neque sine actione li-
ri arbitrij.*

1. Ioã. 3. *Et in cõspectu eius suadebimus co-
da nostra: quomodo autem suaderet si-
ne libero arbitrio, aut quæ utilitas sua-*
Ad phi- *sionis, si omnia necessariò eueniunt,*
lemonẽ. *insanit Luther.*

Sine consilio tuo nihil uolui face-

re, uti ne uelut ex neceßitate bonum tuum eßet, sed uoluntarium. Luthero bruto, omnia de neceßitate fiunt.

Semper enim pauperes habetis uobiscum, & cùm uolueritis, potestis illis benefacere. Mar. 14

Porrò si libero caremus arbitrio, & omnia absoluta neceßitate eueniãt, nihil relinquitur precibus, consilijs, regiminibus publicis, deliberationibus, nulla debentur præmia uirtutibus, nullæ pœnæ uitijs, pereunt leges, iura, statuta, præcepta: cessant admonitiones, persuasiones, illices, & cætera. nam hæc omnia libertatem exigunt, neceßitate autem caßantur. Et in summa, hoc eßet omnia flagitia & scelera, impietates ac blaspemias in deum referre. Nam quis imputabit Iudæ proditionem, quam in-

euitabili neceßitate commisit.

Contra dicit dominus.

Hiere.2 *Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te.*

Osee.13 *Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum.*

2.tim.3. *Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Si omnia necessariò fiunt, quid prodest docere, arguere, corripere, erudire? Si liberum arbitrium nihil facit, quid prodest hominem esse instructum ad opus*

Prou.13 *bonũ? Vnde Luther ex hominibus uult facere truncos & stipites. Qui agunt omnia cum consilio, reguntur prudentia.*

Hieron. *Hieronymus affirmat sibi hoc studium*

dium fuisse, ut omnipotentiã dei simul & liberũ arbitriũ astrueret, simile dicit Amb.*de uocatione gent.li.1.ca.3.*

Augustinus in pluribus locis, maximè tamen libro tertio hiponosticòn, ubi inter alia inquit. Liberum arbitrium inesse hominibus certa fide credimus, & prædicamus indubitanter. *Sic Origenes, Chrisost. Basilius, Theophylactus (cui ob id iniquior est Oecolampadius) omnes astruxerunt liberũ arbitrium.* Augu.

Gregorius Nissenus fatum ineuitabile Stoicorũ destruit, & liberum arbitrium actiuum euidentissimè commõstrat.

Cyprianus ad Cornelium libro.1. epistola. 3. Christus dixit ad Apostolos: Nunquid & uos uultis abire? seruans scilicet legem qua homo libertati suæ relictus & in arbitrio proprio Ioan.6.

*constitutus, sibimetipsi uel mortem ap-
petit, uel salutem.*

*Brrnardus est totus in hac senten-
tia, in peculiari libro de arbitrio &
gratia.*

Obijciunt hæretici.

Ioã.4. 1 *Baptista dixit. Non potest homo ac-
cipere quicquam, nisi fuerit ei datum
de cœlo.*

Iaco.1. *Omne datum optimum, & donum
perfectum, de sursum est descendens a
2.cor.3. patre luminum.*

3 *Omnis sufficiẽtia nostra ex deo est.*

1.cor.4 4 *Quid habes, quod non accepisti: si
autem accepisti, quid gloriaris, quasi
Rom.9. non acceperis?*

5 *Miserebor cui misertus sum, & mi-
sericordiam præstabo cui miserebor,
igitur non uolentis, neq; currentis, sed
miserentis est dei. Ergo cuius uult mi-
seretur, & quem uult indurat.*

Quare

6 Quare nos errare fecisti domine de
uijs tuis, indurasti cor nostrum, ne ti= Esa. 63.
meremus te.

7 Nũquid dicet lutum figulo suo, quid Ibid. 47
facis? & opus tuũ absq; manibus est.

Non est hominis uia eius, nec uiri ut Hier. 10
ambulet & dirigat gressus suos.

8 Si reliquiæ secũdùm electionẽ gra= Rom. 9
tiæ dei saluæ factæ sunt, si autem gratia & 11.
iam non ex operibus: alioquin gratia
iam non est gratia.

9 Cùm autem tradent uos, nolite co= Mat. 10
gitare quomodo aut quid loquamini,
dabitur enim uobis in illa hora quid lo
quamini.

10 Non'ne duo passeres asse uæneunt, Mat. 10
& unus ex illis non cadet super terrã
sine patre uestro.

11 Nemo uenit ad me, nisi pater qui Ioan. 6.
misit me, traxerit eum.

12 Ecclesia orat. Deus cuius est totũ

quod est optimum.

13 *Augustinus ad Felicianum,* [illegible] *deus remunerat debita nostra, coro*[illegible] *dona sua*

14 *Bernardus.* Liberum arbitrium [illegible] *tantum capax salutis.*

15 *Porrò extollere hoc modo liber*[illegible] *arbitrium, quasi aliquid possimus* [illegible] *uiribus nostris, est hæresis Pelagia*[illegible] *nam liberum arbitrium ante grati*[illegible] *nihil potest nisi peccare, ideo schola*[illegible] *stici ponentes meritum congrui,* [illegible] *noni Pelagiani.*

Respondent Catholici.

Fatemur ante omnia deum esse pri[illegible] *mam causam omnium rerum, & nih*[illegible] *sine ipso fieri posse, unde ad omnem ef*[illegible] *fectum naturalem influit generaliter,* *sed ad operationes bonas rati*[illegible] *creaturæ concurrit etiam speciali in*[illegible]

fluxu

fluxu. Deus igitur est prima causa mo-
uens & naturales causas & volunta-
rias. Et sicut causas naturalibus, mo-
uendo eas non aufert, quin actus ea-
rum sint naturales: ita mouendo cau-
sas uoluntarias non aufert quin actio-
nes earum sint uoluntariæ: sed potius
hoc in eis facit, operatur enim in uno-
quoque secundum eius proprietatem,
cuncta disponens suauiter. Dein fate-
mur liberum arbitrium ex se solo non
posse in bonum, & nihil esse, sed gra-
tia dei facit ut aliquid posit, ideo nul-
lus homo ex se cogitat aliquid boni,
sed ex gratia dei speciali. Tertiò di-
cunt hoc non solùm intelligi de gra-
tia, quæ est charitas, & gratum facit
deo, sed etiã de motione gratuita præ-
uia, qua deus inspirat, pulsat, & uo-
cat hominem ad bonum. Ideo diligen-
ter est attendendum, quid solius dei,

quid dei & liberi arbitrii simul. Quod significantissimè Augusti aut quis alius eruditus author in lib. de ecclesiasticis dogmatibus expressit, dicens: Initium salutis nostræ deo miserante habemus (Ecce primus gradus solius dei) ut acquiescamus salutari inspirationi, nostræ potestatis est (en secundum gradum, qui est liberi arbitrij, & ibi meritum congrui) ut adipiscamur quod acquiescendo inspirationi cupimus, diuini muneris est (ecce gradum tertium gratiæ gratum facientis (ut non labamur in adepto salutis munere, nostræ potestatis est, & diuini pariter adiutorij. Quartus iste gradus perseuerantiæ pẽdet ex gratia dei, & libero arbitrio simul.

De pri. Fatemur bonum non nisi deo datore accipi, sed aliqua dat agente libero arbitrio, aliqua sine illius actione.

Ita

Ita fatemur merita nostra esse dona dei, & data à deo, præueniente, cooperante, & subsequente: sed non negatur per hoc liberum arbitrium concurrere actiuè ad merita. De sec.

De Ter. Quarto, & Quinto similiter dicatur, nam deus ex misericordia præuenit liberum arbitrium mouendo, & misericorditer cooperatur adiuuando, uoluntates nostras aspirando, præueni orat ecclesia. De.3.4.5.

Populus peccans non facit deum authorem peccati & erroris. Ita intelligatur, fecisti.i permisisti, sic indurasti i.indurari permisisti. Iuxta communẽ theoricam: sed per hoc non euacuatur actiuitas liberi arbitrij, sed magis comprobatur. De sext.

Fatemur nullum hominem debere rebellare, aut superbire contra opificẽ sicut nec instrumentũ contra artificẽ, De sep.

omnis

omnis enim creatura est instrumentũ diuinæ potentiæ, sed per hoc non aufertur liberum arbitrium.

Non est in homine uia eius, quantum ad executiones electionum, in quibus impediri potest multipliciter, uelit nolit. Electiones autem ipsæ sunt in nobis, supposito tamen diuino auxilio. Et ideo non dicitur esse liber suarum actionum, sed liber suæ actionis, quæ est iudicium de agendis, & hoc ipsum nomen liberi arbitrij demonstrat. Sonat enim liberum de agendo uel non agendo iudicium.

De.8. Saluantur boni ex gratia, non operibus, intelligas exclusa gratia, quia Rom.8. opera nihil sunt sine gratia. Non enim sunt condignæ paßiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis, ait Paulus. De.9.

Aufer anxiam solicitudinem pro

cogitan-

cogitandi. Et secus est de scientia Apostolorum, quia illa erat infusa, & liberum arbitrium habebat se paßiuè. secus de operibus liberi arbitrij, quæ simul cum gratia operatur.

Cæcutit Melanchthon, qui hoc dictum lacerat contra liberum arbitriũ, cũ omnis homo uideat CHRISTVM uelle, omnia esse subiecta prouidentiæ dei. De. 10.

Asserimus tractum patris per gratiam præuenientem & cooperantem, sed acquiescere tractioni, & non indurare corda nostra, si uocem eius audierimus, hoc est liberi arbitrij. De. 11.

Admittimus totum esse à deo, non solum in optimis, sed etiam in omnibus creaturis, sed sicut per hoc causæ naturales non excluduntur, ita nec in moralibus liberum arbitrium. Aliâs rotundè dixi, meritum est totum à Deo, De. 12.

sed

*ſtadium & in opere peculiari de libe-
ro arbitrio. Vide Cocleum, Alphonſ.
à uilla ſancta.*

DE ORA TIONE ET HORIS CANONICIS. XXXII.

Quia Lutherus docuit om-
nia fieri abſoluta neceſſitate
abſtulit liberũ arbitrium,
plures eius ſequaces cõtra
expreſſas ſcripturas negãt
orandum eſſe, quia Chri
ſtus pro nobis ſuffi
cienter ora
uerit.

Diſcipu-

DISCIPVLI dixerunt ad Christum, domine doce nos orare, & ait illis, cùm oratis, dicite. Pater nost. &c. Luc. 11. Mat. 6.

Et dimissa turba IESVS ascendit in montem solus orare. Ipse autem secedebat in desertum & orabat. Ma. 14. Mar. 6.

Factum est autem illis diebus exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei. Luc. 5. 6.

Et ascendit in montem ut oraret, & factum est dum oraret, species uultus eius altera. Luc. 9.

Positis genibus orabat dicens, pater si uis transfer calicem istum à me. Et factus in agonia prolixius orabat. Luc. 22. Mat. 26 Mar. 14

Orate autem ut nõ fiat fuga uestra Mat. 24

hyeme uel sabbato.

Mat.13. Videte, uigilate & orate, nescit[is]
enim quando tempus sit.

Mar.5. Orate pro persequentibus & cal[um-]
niantibus uos.

Luc.18. Oportet semper orare, & non d[e-]
ficere.

Ibidem. Deus non faciet uindictam elector[um]
clamantium ad se die ac nocte.

Mat.25 Orate ne intretis in tentationem

Actu.4. Et cùm orassent, motus est locus
quo erant congregati.

Actu.1. Et orantes dixerunt. Domine q[ui]
nosti corda hominum & c.

Ibidem. Hi omnes erant perseuerantes una[ni-]
nimiter in oratione, cum mulieri[bus]
& Maria matre IESV *& fra[tri-]*
bus eius.

Act.13. Tunc ieiunantes & orantes, imp[o-]
nentesq; eis manus dimiserunt illos.

Act.14. Et cùm constituissent illis per sin[-]
gula

gulas ecclesias presbyteros, & oras=
sent cum ieiunationibus, commendaue
runt eos domino. Quod ergo apostoli
auidè petierunt scire, CHRISTVS
docuit & imperauit, ac facto imple=
uit, Discipuli quoque & Christiani
primitiuæ ecclesiæ sedulò fecerũt, nul
lo pacto est à Christiano intermitten=
dum.

Hoc autem genus (dæmoniorum) Mat. 17.
non eijcitur, nisi per orationem & ie= Mar. 9.
iunium.

Quæcunque petieritis in oratiõe cre
dentes, accipietis. Mat. 21.

Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ
ascẽderũt in memoriã in cõspectu dei.

Et Petrus quidẽ seruabatur in car Act. 10.
cere, oratio autem fiebat sine intermis
sione ab ecclesia ad deũ pro eo. Act. 11.
Obsecro ergo uos fratres per domi=
num nostrũ IESVM CHRISTVM Ro. 15.

& per charitatem sancti spiritus: ut adiuuetis in orationibus uestris pro me ad deum.

2.cor.1. Quoniam & adhuc eripiet (de periculis) adiuuantibus uobis in oratione pro nobis.

Phili.4. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione, petitiones uestræ innotescant apud deum.

Gratias agimus deo semper pro o-
1.thes.1. mnibus uobis, memoriam uestri facientes in orationibus nostris sine intermissione.

Orationi instate uigilantes in ea in gratiarum actione, orantes simul &
Col. 4. pro nobis, ut deus aperiat nobis hostium sermonis ad loquendum mysterium CHRISTI. Hinc inuocatur Maria in principio sermonis.

Act. 6. Nos uerò orationi & ministerio Christi

CHRISTI *instantes erimus.*
Nota orationem præponit prædica=tioni.
Dixit Esaias ad Ezechiam, præci=pe domui tuæ, morieris & non uiues, qui orauit dicens. Obsecro domine, memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in ueritate & corde perfe=cto, & quod placitum est coram te fe=cerim, infrà. Hæc dicit dominus deus Dauid patris tui, audiui orationem tuam &c. 4.re.20.

Non impediaris orare semper. Eccl.18.

Iosaphat ait. Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. 2.Pa.20

Oramus deum, ut nihil mali facia=tis. 2.co.13.

Orate pro nobis ut sermo decur=rat, & clarificetur, 2 thes.3

Obsecro primum omnium fieri ob-
1.tim.2. *secrationes, postulationes, gratiaru actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimita te constituti sunt, ut quietam & tran quillam uitam agamus in omni pieta ee.* Hic mos à s. Paulo usque in hūc d. *seruatur in ecclesia, ut in fine sermonis* oretur pro statib. ecclesiasticis & secu. larib., p pace, p uiuis & mortuis &c.

Volo uiros orare in omni loco, le uantes puras manus sine ira & discep tatione. Ex ueteri ergo & nouo testa mēto liquet, quā utile & necessariū sit orare, pro omni bono contra oē malū.

1.tim.2. Paucos hos locos ex mille delegi mus, uide psalmos.

Qui repugnāt orationi Vuiclephi tæ & Lutherani, aßimilantur gyganti

Ecc.16. bus contra deum pugnantibus. Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui

Gyganti,

Gygantes qui destructi sunt confidentes uirtuti suæ.

Horas canonicas ab ecclesiasticis obseruandas ostenditur.

Septies die laudem dixi tibi, super Ps.118. iudicia iustitiæ tuæ.

Daniel ingressus est in domũ suam, Dan.6. & fenestris apertis in cœnaculo suo cõtra Hierusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua, & adorabat. Ecce stata orandi tempora.

Petrus & Ioannes ascendebant in Actu.3. templum ad horam orationis nonam.

Ascẽdit Petrus in superiora ut ora Act.10. ret circa horam sextam. Ecce apostoli obseruarunt solitas orationis horas, apud Iudæos, & hos secuta ecclesia.

Moyses à temporibus antiquis ha Act.15. bet in singulis ciuitatibus, qui eũ prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur, inquit sanctus Iacobus

& hodie faciunt Iudæi: Ignominiosum
foret ecclesiæ tacere canente synago-
ga. Tria capitula legu- tur à Iudæis o-
mni die. Exo.13. in tribus partibus, &
R.moy. Deu.9. Rabbi Moyses. Erubescat Chri
stianus qui non laudat deum.

Eccle.3. Omnia tempus habent, & suis spa
1.co.14. cijs transeũt uniuersa sub sole Et cùm
omnia in nobis honestè & secundùm
ordinem fieri debere præcipit aposto-
lus, cur laudes diuinæ nõ haberent suũ
tempus?

Iosue.6. In huius figura Hiericho corruit,
quando sacerdo es septem buccinis cir
cumierunt clangendo septies. Sic bucci
nis horarum Canonicarum, corruunt
Conti- machinæ diaboli.

nuus ri- Nota, cantica ecclesiæ desumpta esse
tus orã- ex biblia, non tamen secundùm trãsla-
di.1 pa. tionem Hieronymi, qua iam utimur,
23. sed septuaginta, ut liquet in introitu

Lætare

Lætare Hierusalem, quod confer cum ca. 66. Esaiæ. Ibi lætamini Hierusalem. Sequitur igitur ista canonica fuisse in missa ante Hieronymum.

Cyprianus testatur de expositione orationis dominicæ horas canonicas, etiam in ueteri testamento obseruatas ex Daniele, sed nobis Christianis præter horas antiquitus obseruatas orandi nunc & spacia & sacramenta creuerunt. Sub lege erat hora tertia, sexta & nona, ecclesia addidit matutinas, primam. uesperas, & completorium, ut sic iustitia nostra plus abundaret, quàm scribarum & pharisæorum. Mysteria horarum uide ibidem. Cypria. Mat. 5.

Instituta sunt enim horæ ad laudandum deũ pro beneficijs suis, inter quæ maxima sunt beneficium creationis septem diebus expletum, Genesis. 1. Et beneficium redemptionis septem quo-

dammodo horis peractum.

Iulianus imperator apostata transtulit ritum psallendi & horas canonicas ad paganos, ut honestas ecclesiæ nõ

Caßio, esset admirationi gentibus, testis Cassiodorus in historia tripartita.

Hieron. Hieronymus de uirginitate seruanda ad Demetriadẽ.. Præter psalmorũ & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad uesperam, media nocte & mane semper est exercendũ, statue, quot horis sanctam scripturam ediscere debeas.

Hieron. Idem in Epitaphio Paulæ de ordine monasterij inquit.

Mane, hora tertia, sexta, nona, uespere, noctis medio, per ordinem Psalterium cantabant.

Basi.di. 91.c. presbyt. Basilius de institutione uitæ religiosorum, capite secundo. Horæ à sanctis

ſanctis uiris precibus ad deum ac lau-
dibus dicatæ, ſequendæ ſunt, ait enim
magnus Dauid. Media nocte ſurgebam
ad confitendum nomini tuo, ſuper iudi pſal.118
cia iuſtitiæ tuæ. Rurſus ait. Veſpere & & 54.
mane, & meridie.

Chryſoſtom. homilia quinqua-
geſima nona. Matutinas orationes
compleuerunt, infrà, Tertiam, ſex-
tam, nonam, & ueſpertinas ora-
tiones celebrant: cum pluribus ſimi-
libus.

Agathenſe concilium, preſbyter di.91.c.
mane matutinali officio expleto, pen preſby.
ſum ſeruitutis ſuæ, uidelicet primam,
tertiam, ſextam, nonam, ueſperamque
perſoluat.

Auguſtinus ad inquiſitiones Ia-
nuarij. Sine dubitatione faciendum
eſt maximè id quod de ſcripturis de-
fendi poteſt, ſicut de hymnis et pſalmis
cantendis

canendus & ipsius domini & aposto lorum habemus exempla. Hoc autẽ nõ fit nisi in horis canonicis.

DE MATVTINIS HORIS.

psa.118. MEdia nocte surgebam ad confitendum tibi.

Ibidem. Memor fui nocte nominis tui domine.

psal.133. & 6.91 In noctibus extollite manus uestras in sancta, & benedicite domino.

Lauabo per singulas noctes lectum meum.

Bonum est cõfiteri domino, & psallere nomini tuo altissime, ad annũciandum mane misericordiam tuam, & ueritatem tuam per noctem.

Exo.12. Factum est in noctis medio, percussit

ſit dominus omne primogenitum in ter ra Ægypti.

Media nocte clamor factus eſt, ecce Mat.25.
ſponſus uenit. Ecce *media nocte deus laudandus eſt, hæ enim ſunt uigiliæ Chriſtianorum & monachorum*, ait Hieron.
Hieronymus. *ſic enim cladi Ægyptio rum non miſcebimur, ſed ſponſo ueuiē ti læti occurremus.* pſal. 81.

Præueni in maturitate & clamaui.

CHRISTVS *dum media* Mat 26
nocte orat in monte Oliueti, *à* Iuda Ioā. 18.
proditur, à Iudæis *capi ur.*

Media autem nocte Paulus *&* Sillas Act.16.
adorantes laudabant deum: infrà. Subi tò terræmotus factus eſt magnus. Si ergo Dauid *prophetæ*, CHRISTVS, *apoſtoli media nocte orauerunt ad do minum: cur* Lutherani *pigri & ſternu tantes hæretici, irrident religioſos ad matutinas ſurgentes, quia uanum ſit* Ironia.

ante

Psalmos continuari, sed lectiones interseri.

Hieron. Nocturni. Sanctus Hieron. psalterium ꝓpissimè diuisit, iussu Damasi, ut magna uarietas orandi cessaret. Tres nocturni & laudes in una uigilia canuntur loco quatuor uigiliarum, cùm caro infirma

Laudes. sufferre non sufficeret continuam uigilandi obseruantiam. Laudes deo persoluũtur, quòd cùm omnis creatura in laudẽ dei soluatur, culpabilis esset homo rationis capax, qui id facere negligeret. Prophetiæ assumptæ sunt supra Psalmorum usum, quòd omnes prophetiæ CHRISTVM scopum habuerunt, & CHRISTVS in synagoga aperuit & legit Esaiam. Euangelia quoque certa, certis diebus

Luc. 4. & festis fuerunt à tempore apostolorum accommodata, & annua obseruãtia tradita. Augustinus in prologo super

super canonicam Ioannis, interposita est solennitas sanctorum dierum, quibus certas ex euangelio lectiones oportet in ecclesia recitare, quæ ita sunt annuæ ut aliæ esse non possint, ordo ille quem susceperamus necessitate paululum intermissus est.

Augustinus necessarium ponit certa in festis legi euangelia. Hæretici omnia confundunt euangelia, omni die pro libito sumentes. Augu.

Libros Ionæ & Iob certo tempore legi astruxit Ambrosius, libro quinto Epistolarum, epistola.33.

Concilium Aphricanũ ca.13. decreuit, liceat legi passiones martyrum, cũ anniuersarij dies eorum celebrantur. Ambr.

DE HYMNIS antiphonis & psallendi usu.

Et hymno dicto exierunt in mon-
Mat.26. tem Oliueti.

Verbum CHRISTI habitet in uo-
Collo.3. bis abundanter, in omni sapientia do-
Psa.99. centes & commonentes uosmetipsos
in psalmis, hymnis, & canticis spiri-
tualibus, & gratia, cantantes in cordi
Psa.99 bus uestris domino.

Introite portas eius in confessio-
ne, atria eius, in hymnis confitemini
illi.

Psa.64. Te decet hymnus deus in Sion. Eru
Psa.118. ctabunt labia mea hymnum, cùm docue
ris me iustificationes tuas.

2.mach. Quibus gestis, in hymnis & confes
10. sionibus benedicebant dominũ, qui ma-
gna fecit in Israel. Orabo spiritu, ora-
1.cor.4 bo & mente, psallam spiritu, psallã &
mente. Psallite domino qui habitat in
Psal.9. Sion, psallam nomini tuo altissime, in
psalmis per totum.

Psalli

Psallite deo nostro psallite.

Impleamini spiritu sancto, loquen Psa.46
tes uobismetipsis in psalmis, & hy- Ephe.5.
mnis, & canticis spiritualibus, cantan-
tes & psallentes in cordibus uestris.
& cætera. Psalmus obsecrationem, An
tiphona postulationem, Collecta ora- 1.tim.2.
tionem, Hymnus gratiarum actionem
sonat, horum enim quatuor meminit
Paulus.

Alexādriæ ortus psallēdi alternus Supra.
modus ut supra, à Chrisostomo resti-
tutus, per omnem ecclesiam receptus.

Concilium Toletanū dixit de hy- De cōs.
mnis canendis, & IESV saluatoris, & dist.1.c.
apostolorum habemus exemplum. de hym

Idem concilium Isidoro præside, nis.
Ne aliqbus nostra diuersitas apud car
nales uel ignaros schismatis errorem
uideatur ostendere, & multis extet in
scandalū uarietas ecclesiarū. Vnus igi

tur ordo orandi atq; psallendi à nobis per omnem Hispaniam atque Galliciam conseruetur.

Augustinus ad inquisitiones Ianuarij. Si quid per loca ecclesiarum regionum'que uariatur, faciat quis, quod in ecclesia in quam uenerit, inuenerit, non enim quicquam eorum contra fidem est, nec contra mores fit. Vide cùm

Psa.44 est pulcher.

Isaiæ.6 Varietas ecclesiarum in diuinis officijs, non impedit, sed ornat, quia astitit regina à dextris tuis, circundata uarietate, modò non sit tanta uarietas, ut uideatur inducere errorē schismatis.

Isidorus Isidorus. Antiphonas græci alternis choris cecinerunt, uelut duobus seraphim ac testamentis inuicem sibi cla-

Ambro. mantibus. Sanctus Ambrosius Græcos imitatus, apud Latinos Antiphonas insti-

instituit: testis tripartita hystoria.

Ignatius primus per uisionem doctus angelorũ antiphonas Antiochiæ instituit.

Et quatuor animalia requiem nõ habebant die ac nocte, dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, dominus deus omnipotens. Ad angelorum imitationem ecclesia se exhortatur ad cantum in præfatione dicens. Cœli cœlorumq; uirtutes, ac beata Seraphim socia exultatione concelebrant, cum quibus & nostras uoces, ut admitti iubeas deprecamur, supplici confessione dicentes. Sanctus, sanctus. Apoc. 4

Luther egregiè hic desipit, Cûm enim paßim reijciat constitutiones humanas, hic ne uideatur totus pigritare, horas canonicas non reijcit omnino, sed pro suis apostatis & periuris, permittit, ut tres duntaxat psalmos

arbiter, à nemine necesſitatur, attamē
pijs orationibus fidelium pulſatus, ge
rit ſe per modum necesſitati, uelut ait
Exo.32. Moyſi oranti, Dimitte me, ut iraſca-
tur furor meus, quaſi prohibitus petit
ſe dimitti.

De ter. Oportet illud facere (orare) & a-
lia non negligere, adeo ieiunium non
eſt ſuperfluum nec eleemoſyna, ut ſub
leuetur his oratio in cœlum, uelut pen
nis, Hierony.

De.4. Fatetur deum præſcire, nec narra
mus ut ignoranti, ſed rogamus ut po-
tentem, ſubuenire. Oratione itaque
id petimus, quod deus diſpoſuit nos
medio orationis eſſe conſecuturos.
Vult enim rogari deus, ut uileſcat
De.5. datum.

23,q.4. Deus oratione non mutatur per
c. eſſentiam, ſed effectus mutatur. Vnde
obtineri oratio noſtra non ordinatur ad immu-
tationem

ſationem diuinæ diſpoſitionis, ſed ut obtineatur noſtris precibus, quod deus diſpoſuit ante ſæcula donare, ut dicit Greg in lib. dialogorum.

Non prohibetur multiloquium orationis ſimpliciter, ſed ſicut æthnici faciunt. Auguſtinus ad probam inquit. Multiloquium prohibetur, non prolixitas ſeu duratio. Nam multum loqui, eſt rem ſuperfluis agere uerbis. Vnde patrum in Aegypto breues, ſed crebræ erãt orationes. Prolixè orauit CHRISTVS, *prolixè orauit Anna, & multiplicauit preces, &* CHRISTVS *pernoctabat in oratione. Et Rabanus in Matthæum. Sicut hypocritarum eſt præbere ſe ſpectandos in oratione, quorũ fructus eſt placere hominibus: ita Aethnicorum, id eſt gentilium, in multiloquio ſuo ſe putare exaudiri. Et re uera omne multiloquium à genti-*

De.6. Luc.22. 1.Re.1. luc.2.6.

bus uenit, qui exercendæ linguæ potius quàm mundando animo dant operam. Et hoc nugatorij studij, uel rogatorij genus, etiam ad prece deum flectendū transferre conantur, arbitrantes sicut hominem iudicem, ita uerbis deum abduci in sententiam. Nolite itaque similes esse illis, dicit unus & uerus magister. Hæc ille.

De sep. 4.reg. 5 Isti sunt similes Naaman, qui meliores iudicauit fluuios Damasci omnibus aquis Israel, ut mundetur in eis, sed propheta iubet, ut in Iordane lauetur, si uelit sanari, ita si melior sit lectio utriusque testamenti, sit ita, tamen in aqua lauandum est, ubi magistri ecclesiæ iubent, in septem horis canonicis. Sic cæcus iussus adire natatoria, non dixit, melius est ut orem: nostrum est obedire præceptis, non pro arbitrio nostro potiora eligere.

Maledictus qui facit opus domini ne=
gligenter. Hier.48

In Biblia non præcipiuntur horæ ca *aliâs*
nonicæ, sed insinuantur, & ecclesia à *fraudu=*
sacris magistris, id est apostolis, hoc *lenter.*
accepit. Obedire autem oportet præ= De.8.
positis. Contendis horas debere esse li= Heb.13.
beras, uerũ sunt liberæ libertate Chri=
stiana qua seruiendum est deo, non au=
tem libertate Machumetica, qua quis
que facit uel omittit secundùm deside=
ria praua cordis sui.

Contrarium fuit ostensum, etiam *de nono*
legendas sanctorum in officijs diui=
nis recitandas, similiter homiliæ pa=
trum leguntur, & Collectæ oratio=
num, in sacris literis expreßè non
continentur. Agones uerò inuicto=
rum martyrum non reijcimus mo=
re Lutherano, modò fideliter sint
conscripti, nam & in Biblicis scriptis
aliqui

aliqui continentur, ut Stephani, Iacobi
Actu. 7 Pauli, &c. alij à magnis quandoq; uiris sunt perscripti.

Coronis.

Lutherani & alij hæretici, explodentes ritum canendi, legendi, & orandi ecclesiasticum, atque iuxta uæsana eorum capita, nouas conficientes formulas cantandi, missandi, ac orandi, faciunt sicut Paulus Samosatæus hæreticus, qui psalmos CHRISTO dicatos cessare fecit, uelut nuper inuentos. In semetipsum autem compositos in die paschæ in medio ecclesiæ canere mulieres, maximè quas prius instituerat, faciebat. Sic modò faciunt stulti hæretici cũ suis cantilenis, & porcinis ac caninis nouis ululatibus.

Eusebi. l. 7. ec. 8

DE PLVRALITATE SACERDOTVM ET DECIMIS. XXXIII.

Hæretici calũniantur multitudinem ſeruorum dei, ſacerdotum & monachorum.

SANCTIFICA mihi omne primogenitũ quod aperit uuluam in filijs Iſrael, tàm de hominibus, quã iumẽtis, mea enim Exo. 13.

enim sunt omnia.

Exo.22 *Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.*

Leui 27 *Primogenita quæ ad deum pertinent, nemo sanctificare poterit, & uouere:*

Num.3. *Ego tuli Leuitas à filijs Israel pro omni primogenito qui aperit uuluam in filijs Israel, eruntq; Leuitæ mei.*

Meum est omne primogenitum, ex Ibidem. *quo percussi primogenita in terra Aegypti, sanctificaui mihi quicquid primum nascitur in Israel.*

Ibidem. *Tolles Leuitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel. Ecce in lege naturæ omnes primogeniti gaudebant priuilegio sacerdotij, & in lege scripta, loco primogenitorum successit tota tribus Leui. Nunc non sunt tot sacerdotes & monachi quot sunt primogeniti.*

Dixit Iacob ad Esau: Vende mihi primogenita tua : Infrà, Iurauit ei Esau, & uendidit primogenita. In lege naturæ, primogenitura erat magna, quia primogenitus accepit benedictionem à patre (& erat loco consecrationis) habebat potestatem benedicendi, uestem item specialem in qua offerebat, duplam portionem habebat in hæreditate & ferculis, Cesserunt ista omnia sacerdotio Aaronis primo, dein sacerdotio nostro, dempto eo quòd sacerdotes non accipiunt duplam portionem hæreditatis, quia simpla eis inuitè redditur iam à laicis, uel omnino negatur. Gen.25.

Omnes Leuitæ numerati à Moyse in genere masculino à mense uno & supra fuerũt uiginti duo milia. Et infrà. Recensuit Moyses primogenitos filiorum Israel, & fuerunt masculi à mẽse Num.3.

uno & supra uiginti duo millia, ducenti. 73 infrà. Locutus est dominus: Ego sum dominus. In precio ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum leuitarum, de primogenitis filiorum Israel, accipies quinq; siclos per singula capita, dabisq; pecuniam Aaron & filijs eius, precium eorum qui supra sunt. Pondera primogenitos redemptos pecunia, hinc nemo miretur, si hodie in ecclesia similes redemptiones fiunt, puta ut lacte uescaris in ieiunio contribuas ad hanc fabricam, est enim commutatio unius boni in aliud. Cessat ergo rudium argumentum, si est permißum uel iustum cum pecunia, ergo etiam sine pecunia. Hodie talis pecunia datur communiter pauperib. uel ecclesijs, quomodo clamarent Laici, si daretur clero, sicut iußit hic deus per Moysen.

Numerati

Numerati ſunt Leuitæ à uiginti annis & ſuprà, & inuenta ſunt triginta 1.pa.23.
octo millia uirorum Diſtribuũtur, ibidem in cantores, ianitores, præpoſitos, Ibi.c.24 25.26.
iudices, & in plures ſortes & claſſes. Cùm autem tam parua fuerit Iudæa, ut longitudo fuerit iter tridui. De latitudine inquit Hieronymus in epiſtola ad Dardanum, pudet dicere. Erubeſcat Chriſtianus indeuotus, qui contra multitudinem religioſorum conqueritur, Hieron.
cùm multò maior numerus ſeruientium deo fuerit in lege Moyſaica. Nam cùm 2.re.24.
populus Iſrael fuerit, mille millia, & 1.pa.21.
centum millia uirorum educentiũ gladium (Ita numerauit Ioab Iſrael) ſequitur numerum deo ſeruientium, fuiſſe ferme.28.eius partem. Vnde uolentes minui clerum ſunt Pharaones, qui populum Hebræum ſeruientem deo, uoluit minuere.

DE DECI mis & alijs obuentionibus tricesimus tertius.

Exo.22.

Exo.23. *DEcimas & primitias non tardabis offerre.*

Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum domini dei tui.
Deu.18.

Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerunt uictimas, dabunt sacerdoti armum & uentriculum, primitias frumenti, uini & olei, lanarum partem ex tonsione
Num.5. *ouium.*

Omnesque primitiæ, quas offerunt filij Israel ad sacerdotem pertinent, & quicquid in sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

Moyses

Moyses & Aaron in sacerdotibus psal.98. eius, hi tamen fuerunt supremi duces populi ex Ægypto.

Samuel sacerdos secundùm Bedam, aut ad minus Leuita, teste Hieronym. Hieron. lib.2.contra Iouinianum, fuit enim de propter tribu Leui.eodem teste.in. 1.Reg. 15. Augu. is tamen fuit supremus iudex Iudæorum.

Tribus regalis Iuda & sacerdo- 1.reg.7. talis connubia contrahebant, hinc Elizabet mater sancti Ioannis, uxor Zachariæ sacerdotis, cognata fuit Ma Luc.1. riæ.

Sadoch sacerdos unxit Salomonem 3.reg. 1. regem, Samuel Saulem & Dauidem, 1.re. 10. non mirum quòd hodie imperator à pa 1.re.16. pa, Reges ab archiepiscopis ungun tur: sic .n. fieri debet, non ab Episcopis.

Ioiada pōtifex fecit regnare, & unxit

4.re.11. Ioas regem, uxor Ioadæ fuit Iosabeth

2.pa.22 soror regis Ochoziæ.

2.par. 26. Azarias pontifex restitit Oziæ regi inuadenti officium sacerdotale, qui lepra percussus fuit.

2.par. 31. Ezechias præcepit populo in Hierusalem, ut darent partes sacerdotibus & Leuitis, ut possent uacare legi domini.

1.esd.3.5 Iosue pontifex templum restituit post captiuitatem Babylonicam.

Esdras Leuita à rege Artarxarxe aurum & argentum obtinuit pro tem-

1.esd.7. plo, & licentiam abeundi Iudæis obtinuit.

Cognoui (Neemias) quia partes Le-

Nee.13. uitarum non fuissent eis datæ: & fugissent unusquisque in regionem suam, & egi causam aduersus magistratus, & dixi, quare dereliquimus domum dei?

dei? & congregaui eos, & feci stare in stationibus suis, & omnis Iuda apportabat decimam frumenti, uini & olei in horrea. Hic populus propter famem ortam recusauit dare decimas Leuitis, ideo cogebantur recedere de templo. Sic faciunt mali layci, dicentes cur dabo sacerdoti? ego egeo pro me & pueris.

Machabæi fortißimi fuerunt sacerdotes & duces bellorum.

Decimas deus sibi reseruauit debitas in signum uniuersalis dominij. Genesis. 4. Exod. 22. Leuiti. 27. Deuter. 12. & 26. Tobiæ primo. 1.mac.2

Decimam partem separabis de cunctis frugibus tuis &c. ut discas timere dominum deum tuum in omni tempore. Ergo impij sunt, non timentes deū, qui non dant decimas debitas. Deu.14

Omnes decimæ terræ, siue de frugibus. Leu. 27

bus, siue de pomis arborum, domini sunt. Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ quæ sub pastoris uirga transeunt, quicquid decimum uenerit sanctificabitur domino, non eligetur nec bonum, nec malum. Ecce minutas decimas, sed pro intelligentia ultimi.

Nu.18. *Omnia quæ offeretis ex decimis & in donaria domini separabitis, optima & electa erunt cuncta, & non peccabitis super hoc, egregia uobis & pinguia uobis & pinguia reseruantes, ne fortè polluatis oblationes filiorum Israel, & moriamini:* En pœna mortis manet eos qui studiosè deteriora dant.

malac.3. *Si affligit homo deum, quia uos configitis me, & dixistis:* In quo configimus te? *in decimis & primitijs.* En non dans decimas aßimilatur crucifixori

xoribus CHRISTI, & deo iniuriam facit non solùm sacerdoti. Hiero.

Et in penuria uos maledicti estis. Ibidem. Ecce pœna eorum qui non dant decimas, uel infideliter, hinc uenit omnium rerum inopia, attende tempora nostra, ubi omnia sunt cara.

Augustinus. Cùm decimas dando, cœlestia & terrena poßis promereri, pro auaritia tua, duplici benedictione fraudaris, hæc est domini iustißimi cõsuetudo, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam reuoceris, dabis impio militi quod non uis dare sacerdoti. 16. q. 1. ca. decimæ.

Augustinus decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerunt, res alienas inuadunt. Augu.

Dignus est operarius mercede sua. Luc. 10.

Quis militat unquam proprijs sti-
1.cor.9. pendijs?

Non alligabis os boui trituranti.
Deu.25 Si nos uobis spiritualia seminaui-
1.cor.9. mus, magnum est, si nos carnalia uestra
metamus.

Ibidem. Et qui altario deseruiunt cum alta-
rio participant.

1.co.16. De Collectis autem quæ fiunt in
sanctos, sicut ordinaui in ecclesia Ga-
latiæ, ita & uos facite per unam sab-
bati Collectæ istæ fiebant in usum pau-
perum Hierosolymis & prædicatorũ:
& hodie Christiani in Græcia sub Tur-
ca nutriunt patriarcham & clerum ex
collectis, unde à colligendo oratio in
missa collecta dicitur, licet & aliæ sint
rationes mysticæ.

Posteaquàm reges & principes
submiserunt colla fidei, & inclinarunt
ceruices signo crucis, donationes &
dotatiões

dotationes beneficiorum in locum collectarum successerunt.

Sylvester papa.12. q.1.ca. Futuram. Melchi. futuram ecclesiam in gentibus apostoli præuidebant, idcirco prædia in Iudæa minimè sunt accepti, sed precia tantummodo ad fouendos egenos, meminit postea donationis Constantini, de qua 96. distinctione Constantinus, & quomodo uiri religiosi ceperunt poßidere prædia, adscribitur Melchiadi canon, Ioan.13. in uetustis est Syluestri.

Quidam enim putabant quia loculos habebat Iudas, quod dixit ei IESVS, eme ea que nobis opus sunt ad diem festum & c. Augustinus ibidem. Augu. Habebat ergo & dominus loculos, & à fidelibus oblata conseruans, & suorum neceßitatibus & alijs indigentibus tribuebat, tunc primum ecclesiastica pecuniæ forma est instituta, ubi intelligere

telligeremus quod præcepit non cogi-
tandum de crastino, non ad hoc fuisse
Plato et præceptum, ut nihil pecuniæ seruetur
alij. tur à sanctis, sed ne deo pro ista seruia-
tur.

Augusti. de sermone domini in mon-
te. Docuit CHRISTVS exemplo
suo neminem scandalizari, si eius serui
necessaria sibi procurent.

Sanctus Vrbanus primus martyr
instituit ante Syluestrum, ut ecclesia
prædia ac fundos à fidelibus oblatos re-
ciperet.

Auxerunt hoc martyres sequentes
Pontianus, Antherus Fabianus, Corne-
lius, &c. usque ad Syluestrum.

Caßiodorus libro. 6. tripartitæ hi-
storiæ. Constantinus imperator dispo-
nens res clericorum, unicuique ciuita-
ti prospexit, ut clerus sufficientia emo-
lumenta perciperet, & hoc lege fir-
mauit

mauit.

Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit dominus. Mala.3.

Si non aperuero uobis cataractas coeli, & effudero uobis benedictionem usque ad abundantiam, & increpabo pro uobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ uestræ, nec erit sterilis uinea in agro. Stulti laici timent ne minus habeant si decimas & oblationes præstent. Ibidem.

Augustinus. Antiqui patres ideo omnibus copijs abundabant, quia decimas dabant. Ergo timendum est eos non prosperari, qui religiosis etiam mendicitatem inuident, & fratribus certum numerum præscribunt, ignorantes synagogæ largitatem, Aug.

tem, quæ tot millia Leuitarum in singu los dies alebat.

Augu. Augustinus. Si decimam dederis, nō solùm abundātiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis & animæ consequeris, non enim deus præmium postulat, sed honorem.

Hinc ditißimi fuerunt principes & nobiles Germaniæ, quando abundāter dabant ecclesijs, monasterijs. Iam omnium rerum egestas est apud plebem & principes. Maior fuit olim abbatiū Augiæ maioris S. Galli & Camboduni splendor, quàm iam sit trium episcoporum. Carolus magnus anno domini octingentesimo decimo tertio uillam regalem Vlmam cum omnibus iuribus & appendicijs & locis adiacentibus monasterio Augiæ maioris tradidit.

Carol. Carolus factus est magnus, quòd in dotando ecclesias magnum secutus est

Constanti

Constantinum, qui fœlix ob tuitionem ecclesiæ dictus est ab Augustino li.2. contra Petilianum ca.93. & ab Ambrosio libro epistolarum quinto de obitu Theodosij imperatoris. Caueant principes ne spoliando clerum, malint imitari impium Iulianum imperatorem apostatam, quàm Christianissimos principes Constantinum, Theodosium, Carolum magnum, sanctum Henricum. Aug. Ambro.

Caßiodorus libro sexto tripartitæ historiæ. Iulianus clericis omnia priuilegia, honores consuetudinesque subtraxit, & leges positas pro eis soluit: & rursus. Omnes possesßiones atque pecunias Cæsariensium ecclesiarum, cum uerberib. exquirens, ad medium iußit afferri. Moxque eis trecentas auri libras, in Caßiod.

ærario

ærario publico collocauit. Et post multa interea iubentur uasa ecclesiarum sacra, fisci ærario deputari, sublatisq; ianuis maioris ecclesiæ sit cunctis accessibile sanctuarium. De Iuliano constat quod anno.32. ætatis mortuus est, & imperauit anno dũtaxat uno mensibus septem.

Caßio. Satellitum suorum pœnas, Iuliani, Felicis. Heluidij, Caßiodorus ubi supra prosequitur.

2.mac.3. Heliodorus cùm templum Hierosolymis opulentißimum spoliare uellet, miraculo multis plagis & flagris afficitur, orante teamen pro eo Onia sacerdote, restituitur.

1.mac.1. Antiochus ascendit in Hierusalem, cum multitudine graui, & intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & uniuersa uasa eius, mensam

ſam propoſitionis & libatoria, phia
las, mortariola aurea, uelum, coro-
nas, & ornamentum aureum quod
in facie templi erat, & comminuit
omnia, & accepit aurum & ua
ſa concupiſcibilia, & accepit the-
ſauros occultos quos inuenit, &
ſublatis omnibus abijt in terram
ſuam, & fecit cædem hominum, &
locutus eſt in ſuperbia magna, &
factus eſt planctus magnus in Iſ
rael, & in omni loco eorum, &
ingemuerunt principes & ſenio-
res, & iuuenes, & uirgines in-
firmati ſunt, & ſpecioſitas mulie-
rum immutata eſt. Omnis mari-
tus ſumpſit lamentum, & quæ ſe-
debant in thoro maritali lugebant,
& commota eſt terra ſuper habi-
tantes in ea: & uniuerſa domus Ia-
cob induit confuſionem. De exitu
ſuo

suo scribitur. Contigit illum euntem
2.Ma.9 *de curru cadere, & graui corporis collisione membra uexari, ita ut uermes de corpore eius scaturirent, ac uiuentis in doloribus carnes effluerent, odore etiam illius & foetore exercitus grauaretur, cum nec ipse iam foetorem suum ferre posset, infrà: In monte miserabili obitu uita functus est.*

Alchimus uolens destruere templum, dissolutus est paralysi, nec ultra potuit loqui uerbum, & mortuus est illo tempore cum tormento magno.
1.Maca. 9.

Nicanor cum triginta quinque millibus occisus est, caput eius cum manu nepharia, quam extenderat contra domum sanctam omnipotentis dei, abscisa, contra templum suspensa sunt, & lingua eius particulatim diuisa, auibus data est.
2.ma.ul ti.

Dan. 5. *Baltazar bibens in uasis templi eadem*

dem nocte interfectus est, & Darius Medus succeßit in regnum.

Thomas Cantuariensis pro iuribus & prædijs ecclesiæ suæ occiditur, fratribus mißam pro defunctis apparentibus, angeli astant & intonant læ tanter. Lætabitur iustus, &c. Caueant igitur principes consiliarios, qui pro utilitate regni & tuitione dominij cõsulunt (propter extremam neceßitatem) ecclesias spoliari.

Sichemitæ dederunt. 70. pondo argenti de fano Baal Berit Abimelech, qui conduxit sibi ex eo uiros inopes & uagos, hoc fecit ut principatum obtineret, Sed mulier iaciens fragmentũ molæ, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius. Iudic. 9.

Achaz rex collegit argentum, & aurum quod inuenire potuit in domo domini & in thesauris regis, & misit 4. re. 17

regi Assyriorum, ut eum saluaret [de] manu regis syriæ, & regis Israel. Ho[c] fecit impius rex, idololatra, non conte[n]tus præsidio dei sibi ab Isaia promisso.

Esai. 4. Boni igitur principis officium fue[rit], clerum amare & defendere, pri[ui]legia concessa seruare integra, ac ec[cle]sijs & ecclesiasticis sua bona relin[quere]. Hæreses uerò & hæretico[s] quàm remotissimè à finibus suis coerce[re], in quo & sibi & subditis pacem & tranquillitatem parabit, & uitam cum Christianissimis ueteribus princi[pi]bus merebitur æternam.

DE ECCLESIIS AEDIFICANDIS, ET ORNATU EARUM. XXXIIII.

ECCLESIAM DEI contemnunt hæretici, & ornamentum eius auferũt: Anabaptistæ omnino nullas habere uolũt: resuscitãt hæresim Maßilianorũ, quorũ meminit Augusti. in sermõe cõtra Arrianos, Sagarelli & Vuiklephistæ hũc secuti sunt errorẽ, cõtra scripturas expreßas.

Ait Iacob: Verè dominus est in loco isto, & ego nesciebam, terribilis est locus iste, nõ est hic aliud, nisi domus dei, & porta cœli, & uocauit nomen loci Bethel. i. domus dei. Nõ poteris imolare phase in qualibet urbiũ tuarũ, sed in loco quẽ elegerit dominus deus tuus, ut inhabitet nomen eius ibi. Gen. 28 Deu. 16

Dauid fatetur: Factus est sermo domini ad me, dicens: Multum sanguinẽ effudisti, & plurima bella bellasti: 1. par. 17

non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me: filius qui nascetur tibi, erit quietissimus: ipse ædificabit domum nomini meo. Vide quanta cura deus prouidit tēpli ædificationē, quā non uoluit fieri à bellatore, sed à pacifico Salomone.

2.reg.7 Dixit deus, *Ambulabam in tabernaculo & in tentorio per cuncta loca, quæ transiui cum filijs Israel.* Ecce qui est ubique, ambulauit in tabernaculo.

3.reg.5. *Salomon ædificauit templum, misit per singulos menses decem millia uirorum in Libanum, qui cederēt ligna, septuaginta millia, qui onera portabant, & octo millia latomorum: præpositorum operis tria millia trecenta.*

3.reg.6 *Domum ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis: nihil que erat in templo, quod non tegeretur auro, sed & totum*

tum altare oraculi texit auro, infrà, texit Cherubin auro, infrà. Pauimentum domus texit auro intrinsecus: fecit Salomon omnia uasa in domo domini, altare aureum, & mensam super quam ponerentur panes propositionis auream, & candelabra aurea quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram ex auro puro, lucernas aureas, forcipes aureos, & hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro purißimo, cardines ostiorum erant ex auro. 3.Re.7.

Dominus dixit, ut habitaret in nebula, Aedificans ædificaui domum, & habitaculum tuum firmißimum, inquit Salomon. 3.reg.8.

Salomon ait, Dominus pollicitus est, ut habitaret in caligine, ego autem ædificaui domum nomini eius, ut habitaret ibi in perpetuum. 2.Par.6

Deus magis propitius & citius exaudit orationes in loco sacro, quam extra.

Ibi per totum. Gabaonitæ iußu Iosue facti sunt cæsores lignorum in usum templi.

1 par. 17 Cùm uenisset rex Dauid, & sedisset corã domino, id est arca. Vides præsentiorem uni loco, quàm alij, quia in arca erat sacratior locus.

Dani. 6 Daniel quando non poterat orare in templo, quia erat in captiuitate Babylonica, orauit tamen ter in die, facie uersus ad templum in Hierusalem.

1. Esd. 1. Cyrus rex qui gessit personã CHRISTI, dedit licentiã reædificandi templum Iudæorum: Darius concessum à

1. Esd. 6 Cyro confirmauit: & Iudæi ædificauerunt, & prosperabantur iuxta prophetiam Aggæi & Zachariæ.

Isai. 56. Domus mea, domus orationis uocabitur cunctis populis, ait dominus

Deus,

Deus. Quòd CHRISTVS confirmat de templo materiali dictum, unde eie= cit uendentes: Vos autem, inquit, feci= stis eam speluncam latronum. Sic mul= ti gubernatores faciunt ex ecclesijs spe luncas hæreticorum. Mat.21.

Homo plantauit uineam, & ædifi= cauit turrim, & locauit eam agricolis. Vinea fuit Iudæorum synagoga, turris templum, sed quia filium occiderunt, fuit uinea locata alijs agricolis, Chri= stianis: Et sicut sacerdotium fuit trans= ferendum, ita & templum in ecclesia Christianorum. Mat.21. Hebr.7

Iudæi dixerunt CHRISTO super cēturione: Diligit gentē nostrā: & sy nagogā ipse ædificauit nobis. CHRI= STO placuit ædificatio synagogæ, quomodo ei nō placeret ædificatio ec= clesiæ? Petrus & Ioannes ascendebant in templū ad horam orationis nonam. Lucæ.7 Act.3.

Vide ut apostoli in ueteri templo orarint, cùm nondum ecclesias haberent Christiani: August. libr. 3. de doctrina Christiana.

1.cor.11 Obiurgauit sanctus Paulus Christianos, qui cœnis & conniuijs ecclesias confundebant: unde possumus dicere hæreticis, quòd Paulus illis temerantibus: An ecclesiam dei contemnitis?

Act.14. Tempore Apostolorum cepta ædificari ecclesiæ. Sic Paulus & Barnabas constituerunt per singulas ecclesias presbyteros, in quibus Paulus præcepit mulieres tacere.

1.cor.14 Intrans infidelis uel idiota in ecclesiam, cadēs in faciem, adorabit deū, Ibidem. pronuntians quòd uerè Deus in uobis sit.

Sanctus Ioannes moriturus iussit se ferri in ecclesiam. Hieronym. super epist.

epist. ad Galat.

Sancta Paula uidit Cornelij domũ quæ facta fuerat ecclesia, & similiter ædiculas Philippi, & cubiculum quatuor uirginum, meminit Hiero. in uita s. Paulæ. Act. 10. Act. 21.

Multis locis testatur Augustinus, ædificare ecclesias esse actum latriæ, quem soli deo debet fides grata fidelium, quare sanctis non ædificantur, nec consecrantur templa, sed Deo, in memoriam & uenerationem sanctorum, libro uicesimo contra Faustum, & libro uicesimo secundo de ciuitate dei, contra Maximum, & plerisque alijs locis. Augu.

Cautiones sunt episcopi, altaria & templa consecrantes, qui in titulis inscriptionis semper deum præmittũt honorem sanctorum dehinc nectentes. Actus enim latriæ, seruitus est soli deo

debita, non sanctis, licet in ecclesijs & altaribus sanctos quoq; ueneremur, & eorum celebremus natales ac memo-

August. rias. Qui Christianas literas utriusque testamenti sciunt, non hoc culpant in sacrilegis ritibus paganorum, quòd cō struunt templa, & sacerdotia instituunt, & faciunt sacrificia, sed quia hæc idolis & dæmonijs exhibent. Ad Deo gratias. q. 2.

August. Per ecclesiarum fabricas & quoslibet necessarios usus, dæmones ab his pelluntur, quos prius ut proprios possidebāt de concordia euangeliorum.

Templum synagogæ fuit ornatissimum.

Exo. 25. Ab omni homine, qui offert ultroneas accipietis, infrà. Aurum & argētum & æs, hyacinthum & purpurā, coccum'que bis tinctum, &c. oleum ad luminaria, aromata in unguentum, thy

thymiamata boni odoris, lapides onychinos, & gemmas: infrà. Arca fuit deaurata intus, & foris de auro purissimo. Vectes superducti auro in quatuor circulis aureis: propitiatorium de auro purißimo, Cherubin aureos, mensa deaurata, cum labio aureo, & quatuor circulis aureis, acetabula, phialæ, thuribula, & cyathi de auro purissimo: candelabrum de auro purißimo, & emunctoria, cortinæ tabernaculi de byßo, hiacyntho, purpura ac cocco bis tincto, cum quinquaginta ansulis & circulis aureis: Ipsas tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, &c. Vide alia in textu. Exo.26

Faciet superhumerale de auro, hiacyntho, & purpura, opere polymito: Sumes duos lapides onychinos, inclusos auro, cælatura gemmarum sculpes Exo.28.

eos,

eos, & facies uncinos ex auro: & duas catenulas auri purissimi, &c. In ratio-*nali pones quatuor ordines lapidum sardium, topazium, smaragdum, car-bunculum, saphirum, iaspidem, ligu-rium, achatem, amethystum, chrysoli-tum, onychinum, & berillum: facies in rationali duas catenas aureas, & duo annulos aureos: tyntinabula item au-rea in tunica: laminam auream in mitra hiacynthina.*

Exo.30. Dabunt singuli filij Israel preciu *pro animabus suis, dimidium scilicet si-cli sanctuarij.*

Exo.31. Ad hæc omnia superiora & mult *plura perficienda, deus impleuit Be-leel spiritu dei sapientia, scientia, & intelligentia in omni opere, quicquid fabrefieri poterat in auro, argento, & marmore, & gemmis, dediq; eis sociu* Ooliab.

Omnia

Omnia superius praecepta executus est populus, & obtulerunt mente deuota atq; promptißima primitias domino, &c. Omne uas aureum in donaria domini separatum est, ut dicerent artifices Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est, unde prohibitus fuit populus plus offerre. Exo.35. Exo.26

Aeq; preciosa fecit Salomon. 3.reg.6.

Principes Israel obtulerunt in dedicatione tabernaculi acetabula argentea duodecim, phialas argenteas duodecim, mortariola aurea duodecim, habebãt duo millia siclorum & quadringentos de argento, & de auro siclos centum & uiginti, boues duodecim, arietes duodecim, agnos.12. pacifica boues.24. arietes.60. hircos.60. agnos.60. oblatiões quotidianæ, sabbatariæ in kalendis in Pas in Pentec. in festo tubarum, expiationis, tabernaculorum per Num.7 Nu. 28. 29.

8.dies numerantur accuratè per Moy.

1.Esd.5. Cyrus rex uasa aurea ablata per Nabuchodo. restituit.

1.Esd.6 Darius rex prouidit de impensis ob- lationum.

1.Esd.7 Artaxerxes rex similiter, & permi sit, ut Esdras colligeret ex uniuersa pro uincia Babylonis, ut populus daret, quod uellet ad portandũ in Hierusalem. Sic ergo per se non uisitantes. S. Iacobum possunt mittere donaria, sic de alijs lo cis sacris.

1.Esd. 8 Esd. appendit in manus sacerdotũ aurum & argentum, & uasa, quæ ob- tulerat rex & consiliarij eius, & prin cipes eius, & uniuersus Israel, eorum qui inuenti fuerant. Et appendit au talenta centum, crateres aureos uigin ti, Argenti talenta sexcenta quinqua ginta.

Statuemus super nos præcepta, ut demus

demus tertiam partem ſicli per annum ad opus domus dei noſtri, ad panes pro poſitionis, & ad ſacrificium ſempiter num. Nee.10.

Diues templum non damnatur ac cipere etiam à paupere uidua, ornatus ſui incrementa. Luc.21.

Chriſtianiſsimi principes immẽſas fecerunt ſacroſanctis eccleſijs donatio nes & largitiones ampliſsimas, & ut uaſa ſacra excepta redemptione capti uorum, nullo pacto diſtrahantur aut impignorentur, ſtatuit Imperator. Con ſtantinus magnus eccleſiam lateranen ſem extruxit. l. ſanci. C. de ſa ſanc. ec. l. iube mus. §. ſcientes eo. ti.

Et quòd patrimonium eccleſiæ per maneat illæſum.

Hæretici non lætantur in corporali eccleſia, quia ſunt hoſtes ſpiritalis ec cleſiæ.

Hæretici faciunt ſicut Iudæi, quibus Exo.32.

difficile

difficile erat dare inaures ad ornatum dei, tamen promptè dederunt ad uitulum aureum. Ita regentes hæretici conqueruntur de impensis templi & sacerdotum catholicorum, sed quòd dant ampla stipendia peruersis uitulis hæreticorum & seductoribus, in hoc sunt prompti.

Hieron. Hæretici ecclesias damnant, sed criptas & speluncas amant, ut Hieronymus pulchrè inducit in Abakuk, & Ambro. Ambrosius multa super Paulo ad Ep. 5. & super Lucam lib. 5. Hoc experi-

Mat. 23. sumus in catabaptistis.

Verificatur in hæreticis illud CHRISTI. Ecce relinquetur uobis domus deserta. Ecclesia enim deserta, ipsi quærunt speluncas.

Mat. 24 Si dixerint uobis, CHRISTUS in deserto est, nolite exire, ecce in penetralibus est, nolite credere. Ita Anabaptistæ

baptistæ iam sæpe conuenerunt in nemoribus & priuatis conuēticulis, quærentes C H R I S T V M , *ubi non est.*

Faustus hæreticus negauit sensibilia tēpla, altaria, incensa, simulachra & sacrificia, ea sola posuit in cœlestibus. Augustinus libro. 20. cōtra eundē, huius infelices hæredes sunt hæretici nostri temporis. August.

Donatistæ quoque combusserunt ecclesias Christianorum. Augustinus ad Bonifacium comitem. Vide quos duces sequantur hæretici, Donatistas, Manichæos, Sagarellos, Maßilianos, Vuiklephistas, Hußitas, Pikardos, & si quid est his deterius.

Obijciunt hæretici incendiarij & sacrilegi.

Act. 7.

1 *Stephanus dicit, Excelsus non habitat*

bitat in manu[*factis.*]

Act.17. 2 Paulus ait ad Athenienses. Hic cœli & terræ, cùm sit dominus, non in manu factis habitat templis, nec manibus colitur humanis.

3 Deus est in omni loco, neq; ostenditur locus, in quo deus sit propriè præsens, sed ubiq; suos exaudit præcatores. itaq; ecclesiæ nihil conferunt.

1.Tim.2. 4 Paul. ait: Volo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus.

Mat.24 5 CHRISTVS dixit de templo, Amen dico uobis, non relinquetur hic lapis supra lapidem qui nõ destruatur.

Ioan.4. 6 Veri adorantes adorabunt patrẽ in spiritu & ueritate.

Hier.7. 7 Hierem. inquit. Nolite confidere in uerbis mendacij, dicentes templũ domini templum domini est, ubi Hieron. Nolite habere fiduciam in ædificiorũ splendore, auratisq; laquearib.

Hierony.

8 Hieronym. ad Nepotianum. Nunc paupertatem domus suæ pauper dominus dedicauit, contra diuitias templi Salomonici.

9 Persius inquit. At uos dicite pontifices, in sancto quid facit aurum? Nempe quòd Veneri donatæ à uirgine Puppæ.

Respondent fideles ecclesiæ ministri.

Deus non est in templis, uti pagani æstimabant, non enim habitat deus in templo, ibi circunscriptus per essentiam, sed ibi habitat per abundantiorem gratiam. Salomon docet hanc solutionem. Ergo ne credibile est, ut habitet deus cum hominibus super terram. Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quantò magis domus ista,

De pri.

2. pa. 6.

quam ædificaui? Sed ad hoc tantùm fa-
cta est, ut respicias orationem serui tui
& c.

De sec. Similiter, nisi quòd hæreticus trun-
catim allegat uerba Pauli, nec manibus
colitur humanis, indigens aliquo. Non
ergo colitur deus à nobis, ut ope nostra
egeat.

De ter. Ista fuit ratio impij seductoris, &
idololatræ regis Hieroboam, ut Iose-
phus testatur. Deus est ubique, sed in
li.8.c.12 uno loco uult orari & honorari plus
quàm in alio, unde falsò Hieroboam eis
persuasit, ne longo itinere fatigati ora-
3.Ec.12. rent. Quod nostri etiam hæretici dicunt
contra peregrinationes ad limina san-
ctorum, quare hæretici nostri sunt Hie-
roboitæ, sicut ille noluit Iudæos ascen-
dere in Hierusalem.

De.4. In omni loco, scilicet competenti,
orādum est. Ambrosius, hoc dixit, quia
alioqui

alioqui falsò existimabant extra eccle siam non orandum.

Rectè templus Iudæorum erat de= struendum, sed sicut eorum sacerdotio successit sacerdotium euangelicum, ita & eorum templo successerunt nostræ ecclesiæ, sacrificia & c. De. 5.

Veri adoratores in ecclesijs adorãt patrem in spiritu & ueritate, nam quid repugnaret ecclesiæ, quod non re pugnaret nemori, aut spurcis antris hæretic. De sex.

Hieremias ibi expressè testatur locũ à deo electum. Inquit enim. Et habita bo uobiscum in loco isto. Et uult sancti tatem templi non prodesse, quando nõ faciant bonas uias. Additum Hierony= mi, qui etiam seipsum declarat, de splẽ dore peruersorum dogmatum. De sep. Hier. 7.

Hierony bene taxat ornatum eccle siæ, neglectis pauperibus, nam ornare De oct.

ecclesias ipsa reputat laudabile, & ob hoc laudat Nepotianum. Erat sollicitus, si niteret altare, pauimenta forent tersa, si uasa lucentia, & in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita. Cōparat eum deinde Beseleel & Hiram.

De no. Egregiè adducitur Pers. Cum hæretici ex nobis claras postulent scripturas, ipsi etiam poetas ethnicos nobis obtrudunt, uti Luth. patriarcha hæreticorum fecit, quando uoluit probare: omnia euenire de absoluta necessitate, adduxit poetam. Certa stant omnia lege. Tam ualidis præsidijs sua muniunt hæretici. Persium nos non recipiamus, quoniam deum non nouit. Et ipse nesciet eum, cum omnibus hæreticis anathemate percussis.

Luther.

DE

DE CHARACTERE. XXXV.

CREDIT ECCLEsia & fideles in trib. sacramentis imprimi animæ quoddam signaculum, quod character nominatur, scilicet in baptismo, confirmatione & ordine.

Nolite contristare spiritum san-
ctum, in quo signati estis in die redem Eph. 4.
ptionis uestræ.

In quo & uos, cùm audissetis uerbũ
ueritatis, Euangelium salutis uestræ, in
quo & credentes signati estis, spiritu Ephe. 1.
promißionis sancto, qui est pignus hæ-
reditatis uestræ & c.

Liquet fideles in regeneratione ba

ptiſmi ſignari à ſpiritu ſancto, ut ſic oues Chriſti ab alijs ſecernantur.

Hieron. Explicat uerba Pauli. Signaculum dei eſt, ut quomodo primus homo conditus eſt ad imaginem & ſimilitudinē dei, ſic in ſecunda regeneratione quicunque ſpiritum ſanctum fuerit conſecutus, ſignetur ab eo, & figuram conditoris accipiat.

Idem. Signati ſumus ſpiritu dei ſancto, ut & ſpiritus noſter & anima, imprimitur ſignaculo dei, & infrà.

Hoc ſignaculum ſancti ſpiritus iuxta eloquium ſaluatoris, deo imprimēte ſignatur. Hunc .n. ait, ſignauit Deus pater, & infrà.

Ioan. 6. Qui iccirco ſignatur, ut ſeruet ſignaculum, & oſtendat illud in die redemptionis, purum atq; ſyncerum. & nulla ex parte mutilatum, & ob id numerari ualeat cū his qui redempti ſunt.

Ecce

Ecce character manet usque in diem iudicij.

Super Ephes. 1. Iudæi ex circūcisione Athan.
sunt, beluarum more, carnis signaculo excepto, notis inusti, sed uobis ut dei filijs, supra quàm carnis patiatur conditio, spiritus impressum est signum.

Idem Ephes. 4 Spiritus nos obsignauit, esseque de regio grege fecit, atq; is nequaquam astare nos sine cum sontib. & damnatis, sed signum impreßit, secreuitq;, ut redēpti & liberi ab istiusmodi ira essemus.

Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint, ad gentes in Es. 66.
mare, in Aphric. &c. præuidit propheta apostolos & discipulos mittendos gentibus. s. qui habeāt signum dei, characterem.

Character Hiero. sententia præfiguratus fuit in sanguine agni, quo su-

 perlimi

perliminare, & uterq; postis signatus est, ut transiret angelus percutiens.

Figuratus etiam fuit character per
Ezec. 9. Tau Ezech. Signa Tau super frontes uirorum gementium & dolentium super cunctis abominationib. quæ fiũt in medio eius, infrà. Deinde super quem uideritis Tau, ne occidatis. Ita Christus in baptismo merito sanguinis sui signat postes animæ, ut animæ à diabolo liberentur.

Dionys. de eccl. hierar. Accedentem ad baptismum diuina maiestas in sui consortium intus admittit, eiq; lucem suam perinde ac signum aliquod tradit, sanctum efficiens & sanctorim ordinis participem. Ecce Characterem lucem nominat capit. 3 part. 3.

Nunc per baptismum primitias spiritus s. accipimus, & initium alterius uite fit in nobis. i. primitiæ regeneratio

nis, & signaculum & tutela, & illuminatio, & sanctificatio. Ecce signaculū characterem cap 10.

Aug. *Satis illuxit pastoribus ecclesiæ, & ouem quæ foris errabat, & dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus foris acceperat, uenientem ad Christianæ unitatis salutem, ab errore corrigi, characterem tamen dominicum in ea agnosci potius quàm improbari, quandoquidem ipsum characterem multi & lupi & lupis infigunt, loquitur de baptisatis ab hæreticis, deuuo ad ecclesiam redeuntibus cap. 1.* l. 6. cōt. Donat.

Aug. *Et uos oues* CHRISTI *estis, characterē dominicum portatis, in sacramento quem accepistis. Epistola. 204.* In epist. ad Donatum.

Aug. *Baptisatus si non habet charitatem, characterem quidem imposi*tum Tract. 5 super Ioan. (

situm habet, sed desertor uagatur.

Character imprimitur in tribus sacramentis, scilicet baptismo, confirmatione, & ordine.

Greg. Quod dicitis, ut qui ordinatus est, iterum ordinetur, ualde ridiculum est, ut .n. baptizatus semel, iterum baptisari non debet, ita qui consecratus est semel, in eodem ordine non ualet iterum consecrari.

Aug. *Aug. Vtrunque (baptisma & ordo) sacramentum est, & quadam consecratione utrumq; homini datur, illud cùm baptisatur, & illud cùm ordinatur, ideo nõ licet in ecclesia catholica utrunque reiterari.*

2.cor.1. *Qui autem confirmat nos, uobiscũ in CHRISTO, & qui unxit nos deus, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.*

Obijcit Lutherus.

Character

1 *Character est res ficta, quam ignorat scriptura.*

2 *Quomodo aqua posset imprimere tale signum in anima?*

Respondet Catholicus.

Character non est res à patribus ficta, sed spiritusancto doctore homines dei eum intellexerunt, ut ex Paulo ostensum est. De pri.

Aqua non imprimit tale signum in anima, sed deus imprimit, ad præsentiā aquæ baptismalis, assistente sua omnipotentia sacramentis. Et in hoc Christiani excedunt Iudæos: nam nos habemus signaculum spiritus, ipsi habebant signaculum carnis. De sec.

DE TRANS-SVBSTANTIATIONE XXXVI.

In

IN SACRAMENto Eucharistiæ, substantia panis conuertitur in substantiam corporis Christi, Sic quòd non manet substantia panis. Accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens, Hoc est corpus meũ. Concordat Mat. Mar. & Paul. ecce panem accepit, sed perfecta benedictione appellat corpus suũ, quod non fit nisi uersione sua.

Lu. 22

Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mũdi uita. Hoc nõ fit nisi conuersione.

De cœna domini. Cypri. Panis iste communis in carnẽ & sanguinem mutatus procurat uitã. & infrà. Panis iste quem dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia uerbi factus est caro.

Ambro. de mysterijs. Valebit sermo Christi.

Christi, ut mutet species elementorum.

Amb Panis iste panis est ante uerba sacramentorum, ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Li.4.de sac.c.4.

Non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi, quòd iam est corpus Christi, ipse dixit, & factum est. Ibidem.

Ergo didicisti, quod ex pane corpus fiat Christi, & quòd uinum & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione uerbi cœlestis. Ibidem.

Amb. Antequam consecretur panis est, ubi autē uerba Christi accesserint, corpus est Christi, infrà. Ergo uidete quātis generibus potēs est sermo Christi uniuersa conuertere. Ibi.c.3.

Chrys. Non sunt humanæ uirtutis opera proposita: Qui tunc ipsa fecit in illa cœna, idem ea nunc quoq; facit: Nos ministrorū tenemus locū: q uerò Ho.60.

sanctifi

ſanctificat ea & immutat, ipſe eſt.

Aug. de ſentētijs Proſperi, fatemur ante conſecrationem eſſe panem & uinum quòd natura formauit. poſt conſecrationem uerò carnem Christi & ſanguinem quòd benedictio conſecrauit.

Greg. Paſtor bonus Chriſtus animã ſuam poſuit pro ouib ſuis, ut in ſacramento noſtro corpus ſuum & ſanguinem uerteret, & oues quas redemerat carnis ſuæ alimento ſatiaret.

In hmo. ego ſum paſtor. Greg. Niſſenus. Inuiſibilis ſacerdos uiſibiles creaturas in ſubſtantiã corporis & ſanguinis ſui, uerbo ſecreta poteſtate conuertit, dicens, Accipite hoc eſt corpus meũ, Gratianus tribuit Emiſſeno de conſ. diſ. Quia corpus.

Mat. 14 Theophil. Quum benedixiſſet fregit panem, quod & nos facimus, preces adiungendo, hoc eſt corpus meum. Hoc inquam quod ſumitis: Non enim

tantum

tantùm figura est corporis dominici panis, sed in illum conuertitur corpus CHRISTI.

Transsubstātiatio est possibilis, formauit igitur dominus deus hominē de limo terræ, ecce deus limum mutauit in carnem. Gen. 2.

Aedificauit dominus deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem. Ibidem.

Ecce os costæ conuertitur in mulierē. Gen. 19

Respiciens uxor Loth post se, uersa est in statuam salis.

Proijcit Moyses uirgam, & uersa est in colubrum. Exo. 4.

Percutiam uirga aquam fluminis, & uertetur in sanguinem. Exod. 7

Cum alijs adductis per Ambrosiū de mysterijs.

Diabolus agnouit hmōi uirtutem mutatricē in CHRISTO. Si es filius dei, inquit, dic ut lapides isti panes fiāt. Mat. 4.

CHRISTVS de quinq; panibus pa-
uit quinq; millia hominum, quòd fecit
Ioan. 6. panem multiplicando, idem nunc toti
ecclesiam fideliũ pascit uno pane cor-
poris sui sacramentaliter.

Obijcit Lutherus.

Substantia panis manet in Eucha-
Actu. 2. ristia, quia scriptura nominat panem.
Erant aũt perseuerantes in doctri.
apost. & cõicatione fractionis panis.
Panis quẽ frangimus, nõne partici-
1. cor. 10 patio corporis domini est?
Probet autẽ seipsum homo, & sic
1. cor. 11 de pane illo edat, & de calice bibat.
2 Euãgelistæ quoq; appellãt panem.
3 Eucharistia aßimilatur ferro igni-
to, in quo manet & natura ignis, & na-
tura ferri, sic in eucharistia manet natu-
ra panis, & natura corporis Christi.

Respondet Catholicus.

Nulla

Nulla creatura, maximè irrationalis, digna est misceri cū benedicto corpore CHRISTI, alioquin uerbū assumeret paneitatē in unitate suppositi. Luther. aūt nondū ostēdit nobis in scripturis, uerbū panis factum est. Ideo stādū sententiæ cōcilij. c. firmiter de sum. tri. & c. cū Marthæ. de cele. missa.

Quòd Luc. & Paul. Eucharistiam nominant panem, non intelligatur per naturam, sed quadruplici ratione. De pri.

1 Quia ante conuersionē fuit panis, simile coluber dicitur uirga, quia fuit uirga. Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. 3. reg. 7 3. reg. 10

2 Propter species panis & accidentia, sicut imago nominatur ab imagine sicut Salomon fecit boues & leūculos & c. quia fecit imagines eorum. 3. reg. 10 Ioan. 6.

3 Eucharistia etiā dicitur panis, quia in ea est panis uiuus qui de cœlo descēdit.

Hier.11. 4 *Ratione corporis* CHRISTI *quod dicitur panis apud Hiere. mittamus lignũ in panẽ eius, lignũ crucis mi-*
De.2. *serunt in corpus* CHRISTI.

Euangelistæ panem appellant ante consecrationem, sed ea peracta appel-
De ter. *lant corpus* CHRISTI.

Ferrum non conuertitur in ignem, unde ferrum non est ignis, sed ignitum quia calorem tam fortiter in densitate sua suscipit, ut etiam splendor in eo reluceat. Erubescat itaq; Luther uenerabilissimum sacramentũ ferro ignito comparare, cum substantia ferri maneat, panis autem non in Eucharistia,
Ambro. *Ambro. dicente, licet figura panis & uini uideatur, nihil tamen aliud quam caro Christi & sanguis post consecrationem credendũ. Hic apertè negat panis substantiã, cùm affirmet nihil aliud hic esse, q̃ carnẽ. Christi & sanguinẽ*

Missa

MISSAS LATINE non Germanice dicendas XXXVII.

PRINCIPALIOres lingnas tempore Christi fuisse tres, scilicet Hebraic. Græc. & Latinã, titulus indicat cruci Christi affixus, in qb. deus nõ immeritò laudatur, & præcipuè in his linguis diuina persoluuntur officia. Mat. 27 Ioan. 19.

Nõ negamus tamẽ Indis australib. pmissum; ut in lingua sua rẽ diuinã facerẽt, qđ clerus eorũ hodie obseruat, ut uidimus & audiuimus ipsi, hic et mysteria missæ, cũ nõ possent Italicè interpretari, ex eis habere non potuimus.

Identidẽ aliqui de lingua Sclauonica latißimè testãtur, à Hiero. impetratũ, uti Melchionen. in Cronica Polo-

norum testatur, in memoria hominum Cracouiæ in sacello s. crucis (si rectè nominis memini, nã librũ nõ habeo ad manus) Sclauonicè mißas celebratas, at gẽs huius linguæ dudũ ceßit huic priuilegio, & se latinæ conformat ecclesiæ.

Et quia in trib. linguis principalib. titulus triũphalis Christi scriptus est, ut adhuc uidetur Romæ apud s. crucem in Hieru. licet aliquot literis multũ cadu cis. Ita non mirum latinã ecclesiam in sacris mysterijs, & linguæ sanctæ & Græcæ uti uoculis.

August. psalm. 106. Hebra. sunt alleluia, laudate deum, Osanna, Eya saluifica.

Amen. fiat. uel in ueritate sic est, fideliter.

Sabaoth. exercitus, uirtutes.

Kyrie eleyson. domĩe miserere. Christe eleyson, Christe miserere. Agios o theos yskiros athanatos eleyson ymas, sanctus

ſanctus deus, fortis, immortalis, miſere re nobis, Cur eccleſia aliqua Hebr. ſeruouerit, rõnẽ reddũt Orig. & Augu. Gre. li. 9. regiſtri epi. 8.

Quòd aliqui aiunt à Græcis latina uſurpata in miſſa mihi non cõſtat. Deſcripſi miſſam Græcã ex lib. Archiepiſcopi Rhodiorũ, et alterã ſcripſit mihi Iohannicius Corcyren. Baſilianus, & oẽs actiões ac ritus per ordinẽ pluri. etiam dieb. oſtendit, at huius nullus meminit, licet hoc Remigio tribuatur.

Et ſi Itali uulgare ſuum habeãt & Græci: neutris tamen lingua uernacula miſſa celebratur, ſed erudita & docta ad eo ut nõ ſit neceſſarium uaria ſectari Ideomata linguæ.

Mos eccleſiæ rationabilis de miſſa latina in eccleſia latina.

Quia ſic miſſa celebrata eſt ante mille annos, quãdo Germania Chriſtianiſmum accepit, ubi urgentior appa-

ret subfuisse ratio, missas Germanicè le-
gendi pro nouella plantatione, & ta-
men uiri sanctißimi , miraculis clari
usum ecclesiæ latinæ obseruarunt.

2 Magnam pareret confusionem, ut
ad nos aduentantib. Italis, Hispanis,
Gallis, Anglis. Hūgaris, Boemis, & c.
missæ nostræ actionē non intelligerent,
& oēs omnib. Barbari esse uiderentur,
& missa contemptui haberetur.

3 Et nedū confusio fieret aduersarum
nationū, sed & scandalū in eadem na-
tione. Nam in eadē Germania, illi una
utuntur nocula, alij alia, & quod in
parte honestum, in alia turpe signifi-
cat: & pronuntiandi diuersitas in Ger
mania tantam induceret dissonantiam,
ut esset Babylone confusior.

4 Magna quoq; fieret myste. irre-
uerentia , si adeo uulgaris efficeretur
ut paßim per compita, per tōstrinas ir
rideretur,

rideretur, & bene potis cõuiuijs, uelut iam in locis fit Lutheranis, & olim pastores igne de cœlo delapso, diuino iudicio puniti sunt: Ideo sæpe Diony. ingerit, quõ magistri fidei, hoc est aposto li, diligẽtißimè curauerunt, ne sancta sanctorũ efferrent coram prophanis, & ideo summa illa & supersubstãtialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionib. nobis tradiderunt. Itaq; satius est in ecclesia Catholica missam legi in linguis Latina & Græca: nã gẽtium plenitudo, quæ ecclesiã intrauit, sub his duab. linguis præualuit sapientia & potentia. Ideo antiquus mos populi dei. ut Aug. ad Ianuarium inquit, pro lege habendus est. Verba consecrationis cum quibusdam alijs secretè in missa dici ecclesia cõstituit, cum & põtifex solus & semel in ãno ĩtrauit in sancta sanctorũ: an nõ sacratiora sunt Aug.

mysteria

mysteria fidei nostræ?

Heb. 9. Arcebantur Iudæi à loco sacratiori, & uelum erat ante eos, non mirum

Exo.26. ecclesiam prohibuisse, ne layci propius aßisterẽt celebranti, quò liberius

27. hoc sacrum secretum perficiat. c.1. de uita & honest. cleric. Hinc & altaria cortinis & tabulis uelari solẽt, ut sacerdos meminerit se accedere ad secreta mysteria detractanda.

Luther sibi repugnat. Luther in præceptorio durè tractat eos, qui uolunt canonẽ missæ altiori uoce legẽdum, ut intelligatur: Cur ergo, ut mißa intelligatur, mõ uult eam Germanicè & altißima uoce legi. Adeo parum sibi constat hæreticus.

Mat.29 Christus in silentio orauit & secretè & secedens à discipulis.

Luc.22.

Obijciunt hæretici.

1.co.14. Paulus probibet Corinthijs, ne in ecclesia

ecclesia loquãtur lingua quæ nõ intelli gatur, ait.n. Quis supplebit locũ idiotæ? quõ dicet Amẽ super tuã benedictionẽ? quoniã quid dicas, nescit.

Porrò si latinè legitur missa, layci non intelligunt.

Et ita nullus est fructus huius audi tionis, ac si ad parietem fieret sermo.

Respondent catholici.

Ad uerba Pauli in homilijs nostris ostendimus orationem etiam non intellectã esse meritoriam, Homil.3. Rogationum.

Quod ad missam torquent hæretici, respondemus Paulum loqui de propheta.i.interprete & doctore scripturarum, sic.n.propheta hic usurpatur, ut Hiero. & Aug. testãtur. Frustra ergo Germanis quis prædicaret in lingua ignota, at de missa nullam facit hic mẽtionem Paulus: liquet ex uerbis Pauli.

Sed

Sed in ecclesia uolo quãdoq; uerba sen
1.co.14. su meo loqui, ut & alios instruã, ex-
pende instruam, quò d fit prædicatione
non celebratione mißæ. Vide homil.
ubi supra.

De sec. Et si Laici non intelligant uerba, ta
men intelligũt omnia mysteria, quæ ab
incunabulis uel parentũ traditione, uel
Curatorũ prædicatione, hauserũt, ideo
iam flectẽdo genua, iam aßurgẽdo, ia
inclinãdo, iam pectoris tũsione, ac cru
cis signatione, accommodãt se celebra-
tioni missæ. Unde ipsa actio externa
ostẽdit eos plus intelligere de myster.
missæ, quã si Cice. Liuius & Varro La
tine doctißimi, auscultarent uerba, de
myster. ipsis non instructi.

De ter. Non est inutilis missæ auditio, etia
uerbis non intellectis ob sequentia.

1 Quoniam in missa sacra scriptura
in uisum recipitur, sed per eam spiri
tu

tus sanct. loquitur, eamq; cordibus instillat quibuscunq; linguis.

Sacerdos in missa est cōmunis minister totius ecclesiæ, ideo oēs missæ auditores fiduciam suā reponere debent in fide ecclesiæ catholicæ, nā illa plus placet deo, ut sponsa dilectissima, quā cuiusq; priuati hominis fides. 1. cor. 4

1 Scopus missæ, nulli auditori missæ subtrahitur, nisi intelligat aut minus: Nam finem missæ, & præcipuam ecclesiæ intentionē nouit, siquidē sacrificiū illud offerri pro uiuis & mortuis, in memoriam passionis & mortis Christi ad laudē dei, ad ædificationē ecclesiæ, ad honorē diuæ Mariæ, & omniū sanctorum. Quid si illa intelligentia layci, ita deuotione acuetur, ut præcellat multorum uerba missæ aridæ intelligentium, prudentiam? Constat enim orantis deuotionē aliquādo impediri posse,

nimia

nimia uerborum attentione.

4. *Etiã si mysteria sacratißimæ missæ in lingua uernacula non pandantur: Sufficit quòd in homilijs ac declamationibus ad plebem secundùm consuetudinem ecclesiæ hæc explanentur, ubi populus in fide & moribus instruitur, ut nulli omnino saltem pio ac frequenti uerbi dei auditori, intelligentia mysteriorum missæ sit abscondita, nec muto quidẽ & surdo. Ita misericors deus uult omnes homines saluos fieri.*

Concludamus ergo, Germanis sufficere missam latinam, cùm sint de latina ecclesia, cùm enim tres sint lĩguæ principales Hebraica, Græca, & Latina, & nõ sine mysterio Pylatus Christi titulum his exarauerit ignorans, & nos reuerenter mysteria saluatoris sub his agnoscere debemus, & magnitudinem mysterij, uelut Augustinus, Albinus,

Isidorus

Isidorus, Beda, & alij testantur.

Concludamus hoc dicto Hiero. super Zach.

Persecutionis tempore sacerdotes ecclesiæ audacter captiuis credentibus repromittant, quòd rursum ædificandæ sunt ecclesiæ, & pacis reddenda tranquillitas, cessabit ergo aliquando per diuinam clementiam, Lutheri, Zuinglij, Oecolampadij, Blarerij, Hosiandri, Schnepfij, & similium hæreses, & reflorebit prisca fidei ueritas.

Hoc fac bone Iesu & citò.

ENCHIRIDII VTILITA[S]
ex Augustino super Canoni.
Ioannis.

Omnia quæ leguntur in scriptu[ris] sanctis, ad instructionem & salutem nostram intente oportet audire: Maxi[] mè tamen memoriæ cõmendanda sunt, quæ aduersus hæreticos ualent pluri[] mum, quorum insidiæ, infirmiores quosq; & negligentiores circumuenire non cessant.

SOLI DEO GLORIA.

EXCVDEBAT LVGD.
MATTHIAS BONHOMM[E]
M.D.XL.

INDEX

ERRORVM ADNOTA-
torum in Caietani cõmentarijs, & ubi referuntur, & ubi refelluntur, per Ambrosium Catharinum Politum.

Hierony-

Hieronymus dubitauit de eius epistolæ autore, Ibidem.

Salutatio in ea epistola tā pura est, ut nihil dei, nihil Iesu Christi habeat, sed profano more salutem, unde minus certus redditur eius autor, pa.32.

Secunda quæ dicitur Petri, non est certè Petri, pagina, 33. A

Secūda & tertia Ioannis, nō sunt certè Ioā. Apos neq; canonicæ. 34. B

Epistola quæ fertur Iudæ, non est certè Iudæ. 35. C

Eadem non ab re refutatur, quia Apocrypham prophetiam, ut simpliciter prophetiam citat. Ibidem E, & pagina. 37. F

Vltimum capi. B. Marci non est solidæ autoritatis, ut sunt cætera Marci indubitata. pag. 38. G

Adulteræ historia quæ est apud Ioā. 8. non est autentica, pagi. 41. K. L.

ne desolationis ad statuam Antiochi. Ibidem. Z

Lucas euangelista non seruat rationē Grammaticæ in cantico Zachariæ pagina. 75. A

Quod dixit dominus: Excolantes culicem, deglutientes camelū, commutat ut ꝓ camelo reddat musconē siue muscā, aut uespā, siue asylū. Ibidem. B

Quod etiam dixit: Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi, mutat, ut loco enim ponatur, sic. 77. C

Quod apud Marcum legitur: Erat autem hora tertia, mutandum esse putat tertiam in sextam. Ibidem. D

Putat & mēdose legi Actu. Apost. 13. post quadringentos & qnquaginta annos, &c. & discordare Græcos codices à Latinis, sed falsò, pa. 73. [illegible]

Similiter mendam putat aut in Pauli epistola. 1. ad cor, 10. aut Num. 15. cū

falsa, pag. 81. L

Mutat & punctum in egregia saluta-tione Pauli ad Rom. pag. 83.

Similiter mutat. c. 5. ubi legitur, in similitudine præuaricationis Adæ, Ibidē.

Similiter & in cap. 8. secunda ad Corin, Ibidem.

Et apud Ioannem cap. 17. ubi legitur: Quia dilexisti me ante constitutionē mundi, censet interponi punctum inter dilexisti, & me. ibidem.

Inepta ratione putat calcem epistolæ ad Coloss. mutilum esse, &c.

Loco eius quod legitur: Iu principio erat uerbum, propinquiori uocabulo putat potuisse transferri: In principio erat ratio. pag. 84. N

Itē loco eius: Et uerbū erat apud deū, si legatur, Et uerbū erat ad deū, altiorem sensum redderet, Ibidem. O

Loco eius quod legitur: In propria ue-

Mariam

Mariam fuisse ex stirpe David secundùm lineam masculinam, non attinere ad fidem. 108. N

Mariæ summa uirginitas non idoneè defenditur, ibidem. O

Expositio eius uerbi. Quomodo fiet istud. &c. non digna, nec secundùm eximiam uirginitatem Mariæ, & uotum eius, pag. 109. P

Maria ita conuersabatur cum Ioseph, quòd licitè & absq; ulla nota potuissent consummare matrimonium, ibidem. Q

Verba angeli: Benedicta tu in mulieribus, non aßertiuè, sed imprecatoriè dicta sunt, Ibidem.

B. uirginē cōcepisse cū seminis resolutione & mēstruo, teneri pōt absq; ulla illibatißimæ uirginitatis, & immaculatißimi partus iniuria, Ibidem. R

Quod ipsa in spiritu cecinit: Quia re-

spexit

quod mundus solitum cursum est habiturus. pag. 119. A

Ex uerbo domini, Angeli corũ semper uidẽt faciẽ patris mei, nõ haberi singulos angelos singulis esse præpositos hominibus ad custodiã, pa. 121. C.

Angelos, siue dæmones habere corpora aeria. pag. 122. D

Cœlum empyreum uacare. ibidẽ. D. E.

In primitiua ecclesia non dedicabantur martyrum paßiones pag. 125. E

Ecclesia in ueneratione sanctorum & canonizatione potest errare, & omnino in cultu dei, ibidem: sed longo sermone disputatur.

Baptismi formam esse etiam hanc: Ego baptizo in nomine Christi. pa. 154. A

Existentes in utero, cautè & irreprehensibiliter baptizarentur parentum benedictione, ibidem. B

Circuncisionem irreprehensibiliter cũ

baptismo

cætera

Similiter

Inter

Præceptum

Præceptum illud Domini negatiuum, Ego dico non resistere malo, uerti debet in affirmatiuum hoc, sustinere malum. Ibidem. C

Qui suam iustitiam faciunt ut uideantur ab hominibus, non damnabuntur, sed carebunt tantùm mercede illius operis apud deum. Pag. 297. D

Homo qui tanto dei amore agitur, ut dimittat iniuriam proximo, etiam si in alio peccato perseueret mortali aliquando habebit remißionem suorum peccatorum, & secretum reuelauit nobis dominus in euangelio, licet nullus hoc intellexerit ipso excepto. Pag. 298. E

Dominus per ea uerba. Sine mortuos sepelire mortuos suos, non intellexit officium sepulturæ. Pag. 301. I

Intellectus nouus contra Paulum illius prophetiæ, Auditu audietis. pa. 38. k

Ex

Ex uerbis petri, Tu es Christus filius Dei uiui, colligitur confeßio filiationis naturalis propter illam dictionem uiui. pa. 318.

Si non diligimus multum, non sunt nobis dimissa peccata multa: & si dimittuntur nobis peccata multa, diligimus multum. Pag 319.

Quod dominus dixit, oportet impleri in me. Et cùm iniquis deputatus est, non pertinet ad instantem in Christũ persequutionem, & eius discipulos: nec enim mortem eius aut crucem significat, sed communem Christianorũ persequutionem. Pag. 319. F

Exterior cultus non propter seipsum gratus est deo, sed pro quanto ad interiorem ordinatur. Pag. 321. E

Expositio noua illis domini uerbis, Et in occulto loquutus sum nihil. Pag. 321. F

non dimiserit debitum, sed quia non est misertus. pag. 330. N

In parabola de agricolis illa profectio patris significat deum subtrahentem diuinum auxilium, quo seruamur a malo. Pa. 331. O

Dominus per ea uerba, Amice quomodo huc intrasti non habens uestem nuptialem? non increpat eum, sed examinat deus forma iudicij. Ibidem. P

Ille nō est uisus indutus ueste sordida, sed tantùm carens nuptiali. ibidem.

Per decem uirgines non intelliguntur omnes fideles, sed ij tantùm quorum studia & opera luceant. 333. Q

Inde colligitur domini terribilis sentētia, quòd pars dimidia fidelium quorum opera & studia luceant saluabitur. Ibidem.

Quod dicitur, dormitauerūt omnes & dormierunt, intelligitur de somno negligentiæ

Herodiadem

buntur, incertum est an illius fuerint. 554.

Gregorius de hoc dubitauit. Ibidem.

De tenebris in paßione Domini nullus apparet mirabilior modus, quam esse factas per subtractionem radiorũ solis. pag. 160. I

Melchisedech non obtulit sacrificium panis & uini Deo. Ibidem.

Decuit Christum in ieiunio aßimilari excellentißimis prophetis, Pagina. 161. L

Plures inefficaces deductiones ex uerbis euangelij, quarũ nonnullæ sunt alicuius momenti, eadem Pagina, & se.

Plurimæ etiam aliæ expositiones afferentes uim literæ, & destruentes uocum proprietatem, sermonisq; rectam rationem, inter quas multæ sunt nonnullius momenti. Mihi autem

uidentur

*¶ Lector eruditus expendat, ne
putet me adnotasse omnia quæ
deprehendi, neque etiam me
uidisse quæ alij uide-
re possent, & ad-
notare.*

XXI. ARTICULI ANABAPTISTArum Monasteriensium, per Doctorem Ioannem Cochleum confutati, adiuncta ostensione originis, ex qua desiuxerunt.

ARTICULUS I.

¶ Maiorem ecclesiam & omnia quæ cultus diuinus dicuntur, deuiare.

COCHLEUS. Hæc utiq; diabolica est doctrina, per quã diuinus cultus in publicis tẽplis impediatur, et omnis generis hæreses in priuatis angulis disseminẽtur. Vnde ait Christus: Qui male operatur, odit lucẽ. Hanc uerò doctrinam acceperunt infœlices Anabaptistæ à Luthero, qui iã ultra XXII. annos docuit, Templa & Monasteria Ioan. 3. Lut. cõtra Catharinũ

Idem cō simul cum omnibus quæ in ipsis fiunt tra sta. & geruntur, esse meras laruas & fa tū eccl. cies Antichristi. Qui & bullas atque ... in indulgētias ædidit omnibus qui ad hoc paruare conantur, & in hoc exponunt cor... spō. iōe facultatesq; & honorem, ut deuastē cōtra iu tur Episcopatus, & episcoporum re cē geor. gimen deleatur. Quos & dilectos ... esse filios dei, & ueros christianos. Atq; etiam nuper nondum elapsis ... mensibus scripsit. Huiusmodi nidos ... rium, Monasteria scilicet, digna ... ut sic ædificentur & conseruentur, quæ non maneat lapis super lapidem. Nec ullam eis in rusticorum tumultu iniu riam factam esse, nisi hanc unicā quòd remanserunt adhuc lapides aliqui & uestigia ibi. Si ergo castigari debent Anabaptistæ ob id quòd diruitant tem pla & monasteria, multò magis puni ri debet Lutherus, qui ea iubet non so lū ...

lùm deuitare, sed etiã destruere, ac delere. Quemadmodum & sæpè factitarunt sectat ores eius.

ARTICVLVS II.

¶ Similiter & Chrisma atq; uniuersa quæ benedictionibus consecrantur, Qualia sunt aqua benedicta, palmæ, candelæ, &c.

CO. Hæc quoque diabolica est do- Exo.28.
ctrina, contra sacrã scripturã utriusq; 26.et.30
Testamenti. In ueteri enim testamento leuit.8.
benedicebantur & consecrabantur nõ &.24.
solùm homines, utpote sacerdotes, Le Nu.6.9
uitæ, Nazaræi, &c. uerũ etiam oleum, luc.34.
uinum, panes, cinis, &c. Et in nouo Mat.6.
Testamento CHRISTVS ipse be- Mar.6.
nedixit non solùm discipulos suos,
dum in cœlum ascenderet, & panem 1.tim.4.
in Eucharistiæ sacramento, uerum 1.cor.11.
etiam quinque panes hordeaceos,
quibus circiter quinque millia uiro-

rum satiauit. Et Paulus docet, Omnem creaturam esse bonam, & sanctificari per uerbũ dei & orationẽ. Docet itẽ ad benedictiones dicere Amẽ: Eiusmodi uerò benedictiões audire Diabo nõ sustinet, sed suggerit apostolis su. ut eiusmodi cuncta abrogent. Id quod per Lutherũ iam pridẽ factũ est, dum sectatores eius blasphema impietate sacro chrismate & sancto oleo calceos suos inunxerunt, aut penitus conculcauerunt pedibus, fontemq; baptismi benedictum, & aquam benedictã effuderunt, benedictos cereos, herbas, sal, candelas, &c. irriserunt: abrogarũt ac prohibuerunt de cætero talia benedici: miseros infantes absque sancto oleo, & chrismate, simplici aqua, in derisum & contemptũ catholicæ ecclesiæ baptizauerũt. Necdũ abierunt menses quatuor, quãdo Lutherus publico scri-

pro cunctos sacerdotũ & Episcoporũ sacros ordines sceleratißimè reproba luth. de uit, & sacrũ chrisma fœtidũ rancidũ- mißa an q; oleũ uocauit. Si ergo puniri debent gulari. Anabaptistæ, qui ab eiusmodi benedi- ctis & consecratis rebus abstinent, & eas deuitant; multò iustius puniri debet Lutherus; qui & illos sectatores suos talia docuit, & facere iußit, atq; etiã opere scelestißimè contra eas ceremo nias egit.

ARTICVLVS III.

¶ Magnum Balaam supra sacerdotis manus & caput ac alibi non inspicere.

CO. Hæc horrẽda blasphemia ori- ginaliter tẽporibus his nostris proue- nit ex Lutheri captiuitate Babyloni- ca, in qua sacrã negat trãssubstantiatio nem, & docet panem remanere panẽ, & uinũ uinũ, in mißa, tam post, quàm ante consecrationẽ, Et iam ultra. xiij.

annos hunc errorem populis inculca-
uit, ac nuper in libro contra Missas si-
gulares (ut uocat) scelerato mendaci-
scripsit, Baptistas quoq; ita dicere. -
nis es, panis manebis. Quod si ita esse
nō malè facerēt Anabaptistæ, quòd t-
lem panē non habēt pro corpore Chri-
sti, neq; uolunt eum uenerari aut in-
cere. Quum uerò hæresis ista in plu-
que concilijs, intra CCCC annos, &
beatis episcopis Ambrosio & Aug-
stino ante. M.C. annos, condēnata;
neq; lutherus neq; Anabaptistæ po-
in hoc errore suo coram deo excus-

ARTICVLVS IIII.

¶ Nec ulterius audire missas.

CO. Et hunc quoq; errorem asser-
secum præclarus ille liber de Capti-
tate Babylonica. Et postea in plerisq;
alijs libris & sermōibus à Luthero co-
roboratus & adauctus est, donec ip-

met

met tamen ingenuè ac manifestè fassus est, in horrendo ac scelerato libro, quē de Missis angularibus nuper inscripsit, quòd diabolus eiusmodi argumenta contra Missas inspirauerit & suggesserit sibi. Prius uerò quàm cum diabolo plusquam unum (ut iactitat) frustum salis comedit, ac sese in organū & instrumētum illi dedit, celebrauit & ipse missas, & summè laudabat eas: ac uehementer conquerebatur in expositione decem præceptorum, cōtra diabolum, quod & sanctissimum istud sacrificiū missæ non dimiserit nobis purum & liquidum, sed per auaritiam septem aureis missis contaminauerit. Scribebat item nullum esse dubium quin orationes quæ in Missa pro animabus in purgatorio existentibus fiunt, eis plurimum prosint & utiles existant. Quare ipse simul cum uniuersis

Vide se pticipitē in cap. 24.

sectatoribus suis inexcusabiles coram Deo erunt, utpote proprio iudicio cõdemnati. Vnde multa nimirum mili simplicium hominum, qui per eũ seducti non sponte errant, contra illum extremo iudicio corã deo & sanctis angelis uindictam clamabunt, quemadmodũ & infœlices Anabaptistæ, quos ipse primũ suscitauit, ac sceleratè sedu-
xit, ultionẽ ac culpã sempiternã aduer-
Ezec.3. sus eum proponent, ac lugubriter cla-
&.34. mabunt. Et deus omnem sanguinem eorum ex eius nimirũ manibus requiret, sicut ait propheta.

ARTICVLVS. V.

¶ Toti mundo abrenunciare.

CO. Si hic de incredulo duntaxat mundo loqueretur, de quo sæpe loqui-
1.Ioã.2. tur scriptura. Et Christus ipse Ioã.
Gal.6. 14.15.etc. rectè quidẽ loquerẽtur. Quoniã Ioanne s quoq; ait: Nolite diligere mundum

mundũ. Et Paulus: Mihi, inquit, mundus crucifixus est, & ego mundo, &c. Si uerò per mundũ hic intelligũt ecclesiam generalẽ & catholicã, quæ cũ papam fide cõsentit, iniustè profectò loquuntur sicut & cæteri hæretici. Sed & hãc uerborũ pompam ac uanã gloriã à Luthero didicerunt. Sic enim ait in captiuitate Babylonica, cũ incepturus esset diabolicã suã oppugnationẽ cõtra missas. Rem arduã & quã fortè sit impoßibile conuelli aggredior, ut quæ tanto sæculorum usu firmata, omniumq; consensu probata, sic insederit; ut necesse sit maiorem partem librorum qui hodie regnant, & penè uniuersam ecclesiarum faciem tolli & mutari, penitusq; aliud genus ceremoniarũ induci, seu potius reduci. Et adhuc pomposius loquitur in præfatione scelerati libri de abroganda Mißa, dum

ait. Ea enim certitudine & fiducia ten-
tandum est, quod præstituistis, ut non
modò totius mundi iudicia, pro folijs
leuibus & summis aristis habeatis,
sed & armati simus in morte, aduer-
portas inferorũ, quietã aduersus uni-
ciũ tentãtis dei pugnare, & cũ luce
cõtra deũ præualere, &c. At cõtra op-
positas hmõi præsumptiones ait scriptu-
Prou.3. ra: Ne innitaris tuæ prudentiæ. Et Esa-
Esa. .. as. Væ uobis qui prudẽtes estis apud uos
Rom.1. metipsos. Et Paulus: Tu aũt fide stas,
li altum sapere, sed time, &c.

ARTICVLVS VI.

¶ Cum impijs non negotiari, non con-
uersari, non emere nec uendere, non sa-
lutare, nec honorare.

CO. Si per impios uelint hic intelli-
gi hæreticos & excommunicatos, re-
ctè loquerentur, iuxta autoritatem &
sacræ scripturæ, & utriusq; iuris. Si

uerò

uerò per impios intelligunt Christianos catholicos, qui in antiqua fide Ecclesiæ cũ papa sentiunt, loquũtur sicut cæteri hæretici & apostatæ. Et idipsum quoq; à Lutheranis didicerunt, qui nos impios tota die agnominãt, cõtra omnẽ scripturã, cõtra omne ius, honestatẽ & disciplinam, ex immensa superbia & uoluntaria malitia. Contra quod ait ad Romanos Paulus: Tu quis es qui iudicas alienũ seruũ? Et Christus in euangelio: Nolite iudicare, & non iudicabimini. At nos catholici & antiquæ fidei Christiani, sic uitare deberemus uniuersos hæreticos, quẽadmodũ sacra scriptura, & ius utrũq; præcipit, ut per uerecundiã & cõfusionẽ cõcitius reuerterẽtur ad generalẽ ecclesiã & catholicã unitatẽ, sicut Paulus docet. Quoniã uero in hoc negligẽtes sumus, permittit deus, ut hæretici faciant

Mat. 7.

Tit. 3.
1. cor. 5.
2. the. 3.

nobis

nobis, quod nos illis facere debebamus.

ARTICVTVS VII.

¶ Sabbato computum facere, ac residuum inter fratres Christianos huius sectæ diuidere.

CO. Hic est prætextus & fucus, quo egena plebs ad eiusmodi noui[...] trahitur, tanquã ad uitã uerè euangelicã & apostolicã, de qua Act. 2. & 4. scriptũ est. Verũ cũ tẽpore haud secus ibi cõtinget, quã contingere solet apud Lutheranos alicubi cũ generali C[...], ubi cõcionatores & distributores [...] mã partẽ sibi reseruãt, egenis uerò [...] buũt pro libitu suo. Et intra breue te[m]pus perquã multi futuri essent Ana[niæ] & Saphyræ in eiusmodi uita. Si quis au[tem] tem reuera hmõi uitam & bonorũ c[om]munionem inire cupit aut desiderat, potest se recipere ac dedere in Mon[a]steriũ aliquod, ubi reperiet huiusmo[di]

ni-

uitā ordinatè ac stabiliter institutam, ubi nulla personarū dicere potest, hoc est meū seu mihi propriū. Proinde nulla est necessitas, propter hunc articulū deficiendi ab ecclesia catholica, & nouam erigendi sectam, sicut faciunt sectarum duces ex mera superbia & uana gloria, ut per hoc notum ac celebre reddant nomen suum.

ARTICVLVS VIII.

¶ Nulli potestati obedire. Mat.22

CO. Hoc est cōtra Christū, Petrū, 1.pet.2. Paulū, & uniuersam scripturam: item Rom.13 cōtra omne ius, honestatem, pacem, & disciplinam. Christus ait: Date Cæsari quæ sunt Cæsaris. Petrus: Subiecti estote omni creaturæ, &c. Paulus: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et utrūq; ius iubet obedire Romano pontifici, & imperatori. Neque potest honesta, pacifica, ciuilis aut disciplina

sciplinata conuersatio mortalium conseruari, ubi nõ est legitima potestas & maioritas. Iam omnes clamant aduersus infœlices Anabaptistas, ꝓpter hũc maximè articulum, sicut reuera maximè reprehensibilis & intolerabilis extitit. At nemo uult considerare, qđ articulus iste non ab ipsis, sed à Luthero primum processit, & in lucem publicè datus est, antequã de Anabaptistis quicquam sciebamus. Lutherus enim in libro de seculari potestate ante undecim aut duodecim annos claris uerbis & dixit & scripsit hanc sententiam: Inter Christianos (inquit) nulla debet aut potest esse superioritas, sed unusquisq; alteri æqualiter subiectus est, sicut Paulus ait Roma. 12. Vnusquisq; alterum pro superiore teneat. Et Petrus. 1. Pe. 5. Cuncti sitis inuicem subiecti. Hoc & Christus uult Lucæ. 14.

Q[illegible]

Quādo inuitatus fueris ad nuptias, sede in infimo loco. Inter Christianos nulla est superioritas, nisi Christus ipse & solus, &c. Hæc sanè Lutheri uerba multò sunt apertiora & scripturis melius colorata, quā Anabaptistarū articulus Adhuc tamē usq; adeo stultus ac cæcus est mūdus, ut eandē sententiā & in Luthero laudet, & in Anabaptistis uituperet: cū tamē reuera Lutheri culpa, malitia & nequitia multò maior ac reprehensibilior sit, quā est miserorum simpliciūq; & malè per Lutherū seductorū Anabaptistarum. Lutherus enim primus talia docuit, & in publicū scriptis disseminauit, falsisq; scripturæ sacræ interpretationibus fucauit. Paulus enim non sic habet, sicut citat eum Lutherus. De quo etiam ad propriam Lutheri translationem prouoco. Neq; in Petro inuenitur, sicut ipse dicit, multò minus in euangelio. Vterq; enim locus

de

de humilitate, non de superioritate aut regimine ibi loquitur & quidē expressis uerbis. Quapropter multò durius corripiendus esset in hoc articulo Lutherus, quā Anabaptistæ, si recto iudicio ageretur. Lutherus enim supra centum millia rusticorū per eiusmodi dicta in seditionē ac sempiternū interitū concitauit, & uniuersos præterea Sacramentarios & nouas sectas. Quod certè non potest sic imputari Anabaptistis.

ARTICVLVS. IX.

¶ Die dominica oportet homines huius sectæ in modum crucis iacere super uentrem; Tunc prædicator eorum multas habet proprias ceremōias, & aquas quibus consecrantur.

CO. Hic est uerè histrionicus ludus & improbum præstigium diaboli, quo ueteres catholicæ Ecclesiæ ritus (quos sancti patres per spiritum sanctū instituerunt

fuerũt atque induxerũt) culpabili præ
uaricatione per superbiam & inobediē
tiam reijciantur, nouiq; & carnales ri
tus ac ceremoniæ (de quibus sacræ lite-
ræ & sancti patres nihil sciunt) pro-
pter uanã gloriã & proprij nominis
notitiã ex propria prudentia excogiten
tur, & inducantur ad abducendum po
pulum simplicem per nouas præstigias
ex unitate catholicæ Ecclesiæ in schis-
mata atque in sectas perditiõis. Etenim
de iacendo super uentrem nihil habet
scriptura, sed indicat uerè bonos &
deuotos homines Abraham, Loth, Ia-
cobq; Iosue, Dauid & c. in faciem proci
disse pronos in terram in suis orationi Gen.17.
bus. Quemadmodũ & euangelium de & .19.
domino & saluatore nostro Christo Ie Ios.5.
su testatur quòd in monte Oliueti pro- & .7.
ciderit in faciem suam orans: Sicut & 1.re.25.
leprosus ille decimus, qui Samaritanus

erat, à Domino mundatus cecidit in fa-
ciem ante pedes eius gratias agẽs ei.
Mat.26 At nouus iste ritus adinuentio nimi-
Luc.17. est illius, de quo scriptura dicit: Fo-
Iob 40. tudo eius in lumbis eius. Et uirtus illi-
psal.43, in umbilico uentris eius. Et placere
Phil.3. modi hominibus, qui dicunt: Congl-
natus est in terra uenter noster. De
bus Paulus flens dicit quòd sint inim-
Crucis Christi, quorum finis interi-
quorũ deus uenter est, & gloria in c-
fusione ipsorũ, &c. Quòd autem si-
inimici Christi, manifestè factis ind-
cant, dum ubiq; ex templis, Monast-
rijsq;, & sacellis, Cruces & imagi-
Crucifixi abripiunt, dißecant, exurũ-
&c. Atque etiam in campis & publi-
cis uijs Cruces ex erectis truncis & a-
boribus rapiunt. Id quòd à Luthero
prius didicerunt, & ab eius sectatori-
bus persæpe fieri uiderunt.

Artic-

ARTICVLVS X.

¶ Oportet fratres sectæ huius abrenũciare & non tenere, quòd Deus humanam naturã de Maria assumpserit.

CO. Huc finaliter tendebat nouorũ prophetarũ spũs, hostis ille humanæ salutis, cuius inuidia mors in mundũ introiuit, ut ait scriptura, Sapiẽ. 2. Cùm itaq; Christus per ueram paßionẽ suã in humana natura (in diuina enim natura ab æterno impaßibilis & inmortalis existit) mortẽ deuicerit, & humanũ genus redemerit, dolet hoc infesto & inuido diabolo. Vellet ꝓinde id impedire dum proponit q, deus non sit homo factus. Quo sanè breui dicto uniuersam fidem Christianam subuertere ac funditus extirpare molitur. Contra hoc autem sufficit nobis unicum illud testimoniũ Ioãnis Euangelistæ, ubi ait: Deus erat uerbũ, & uerbũ caro factũ

est. Quāuis uerò Lutherus hunc barbarum articulum in suis scriptis (quantū mihi constat) non habeat, scandalum tamen & ansam illis ad eū porrexit, quādo contra Latomū scelerato mendaciо scripsit, quod optimi doctores ecclesiæ, & S. Hieron. nō receperūt nec recipere uoluerūt hoc uocabulum Homousion, per quod ecclesia catholica contra Arrianam hæresim fatetur quòd Christus sit uerè & substantialiter deus, homousios patri, hoc est, unius & eiusdem substantiæ seu essentiæ cū Deo patre, Cùm uerò uocabulum istud in sacris literis non habeatur, & Lutherus nihil uellet recipere nisi sacrā scripturam, dicebat: Anima mea odit hoc uocabulum. Hic sequebātur Suermeri dicentes: Christus nō uerus Deus sed magnus quidam propheta fuit. Hic error infixus adhuc tenetur per diaboli potestatem,

testatem (quam extra ecclesiam habet super oẽs hæreticos & infideles) cordibus insanæ & errabundæ plebis, ut nequeãt credere ac tenere quòd Deus sit factus homo. Hoc originaliter acceptũ referre possunt Luthero, tanquam primæ origini & authori omnium errorum, & sempiterni interitus eorum.

ARTICVLVS XI.

¶ Nemo debet prædicare publicè ante tempus paganorum. Mat.10.

CO. Hoc est contra euangeliũ Christi, ubi ait: Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine. Et quod in aure auditis, prædicate super tecta. Quemadmodum & ad Annam pontificem dicebat: Ego palam locutus sum mũdo: Ego semper docui in synagoga & in templo, quò oẽs Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Sed ita est ut ipse Dominus alibi dicit. Qui Ioan.18.

Ioan. 3. malè agit, odit lucem. Quapropter nihil boni ab angularibus prædicatoribus est, quemadmodum experientia docet. Oriuntur inde Cryptici, Adamitæ, Vualdenses, fratres hortenses, & miseri homines eò erroris prolabuntur, ut obliuiscantur tandem Dei, & omnis pudoris & honestatis, atq; in eiusmodi uitia corruunt, quæ citra uerecundiam neque scribi, neq; dici possunt. Ad eiusmodi uerò prædicationes angulares magnam dedit ansam Lutheri nouū testamētum, per quod homines publicas ecclesiæ conciones posthabebant, cū contemptu ueterum & catholicorum concionatorum atque doctorum, legentes domi in angulis filijs & familijs suis deprauatum Lutheri euangelium.

ARTICVLVS XII.

¶ Cum fidelibus & rebaptisatis noua contrahere matrimonia.

CO. Eiusmodi incommoditas &
dißolutio coniugiorum, uulgò sequitur
in omnibus sectis, & schismatibus quã- 2.cor.11
do discordia in fide inter coniuges ori Ephe. 1.
tur. Si enim Christo (cui per baptismũ & .5.
desponsati ac spiritualiter copulati sunt,
uti Paulus docet) neque fidẽ, neque fide
litatem seruãt, deficiẽtes à catholica ec Lut. de
clesia, quæ corpus & unica Colũba ac cap.ba.
sponsa Christi est, pro leui nimirum re & in
putant peccato, si à suo deficiant cõtho sermõe
rali. Quandoquidem ex Lutheri doctri de Hie-
na discunt, Matrimonium non esse sa- rusalẽ.
cramentũ, & audiunt ab eo, quod pro
pter euangelium debeãt relinquere do
mum, uxoremq;, & liberos, quia Deus
bene redditurus sit eis alias domos, uxo
resq;, & liberos.

ARTICVLVS XIII.

¶ Mulieres fideles debent maritos suos, qui credunt, dominos uocare.

CO. Hoc uerbum, qui credunt insi nuat quòd mulieres huius sectæ uiros suos, qui huius sectæ nõ sunt, dominos uocare non debeant, tanquam non te neantur amplius maritis suis infide libus (ut dicunt) obedire. Atq; ita quæ runt caussas ad dißensiones & separa tiones, & discedunt à probis maritis suis, sub prætextu euãgelij, atq; discur runt in angulos ad fratres suos horten ses, maximo cum dolore & calamita te miserorum coniugum, quos cum paruulis liberis domi relinquunt, adi guntq; eos ad infamiam perditionemq; & interitum domestici status.

ARTICVLVS XIIII.

¶ Omnes serui & ancillæ qui solati sunt, non debent inire coniugium cum paganis, nec ulli pagano seruire, sed fi delibus tantùm.

CO. Miseri homines isti uocant

nos

nos paganos, tanquam nondum baptizati simus, quandoquidem baptismum paruulorum pro nihilo reputant, & nos omnes dum paruuli essemus baptizati sumus. Nos autē euidenter ostēdere possumus ex S. Dionysio (qui à Paulo conuersus, Mariam dei genitricem, Petrum, Ioannem, & alios apostolos corporaliter in carne uidit) & ex magno pontifice & martyre Cypriano, quòd baptismus paruulorum usque ab initio in ecclesia semper fuit, & ualuit, ac pro legitimo habitus est, quemadmodum & Christus ipse dicit: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere uenire ad me, &c. Sed infœlices homines isti, hunc quoq; periculosum barbaricum & horrendum errorem hauserūt (sicut & cæteros) ex Lutheri scriptis, & perniciosis libris, in quibus sacramenta diminuit, & soli fidei omnia

tribuit, quēadmodū articuli eius quos Leo papa.x. damnauit, indicant. In primo enim ait, Hæreticam esse sententiā, quòd sacramēta nouæ legis dēt gratiā &c. Et in secundo sic dicit: In puero post baptismū negare remanens peccatum, est Paulū & Christū simul cōculcare. Contra hos articulos ego duos bene longos iam olim scripsi libros, unum de gratia sacramentorum, alterū de baptismo paruulorum, in quo ostēdi Lutherum hac in re magis barbarum crudeliorēq; esse infanticidam, quàm Pharao, Medea, & Herodes fuerunt. Ad quod sanè crimen sibi sic obiectum in hanc usq; diem nihil respondit. Contra primum uerò librum in quo dicebam paruulos per baptismum gratiā & salutem consequi, quamuis nondum credāt, quando ad baptismum deferuntur. Quandoquidem nondum habent usum

rationis

rationis ad credēdum fide propria, aut ad sciendū quid Christianus homo credere debeat, &c. Lutherus ita respondit. Quum asserimus paruulos prorsus non esse baptizandos, si uerum est, eos uersus in baptismo non credere, &c. Ante hæc Lutheri uerba nihil prorsus de rebaptizatoribus, aut Anabaptistis neotericis audiuimus, aut nouimus, uerùm paulopost exorti sunt. Scriptura enim clarè testatur quòd paruuli distantiam boni ac mali ignorent. Deut. 1. & nesciant quid sit inter dextram & sinistram suā Ionæ. 4. Ineuitabiliter itaq; sequitur, aut Lutheri doctrinam esse falsam de sola fide, aut paruulorum baptismum reprobandū esse. De quo sanè prouoco ad eruditos & uniuersitates quascunque. Nunc ad propositum. Articulus iste seditiosus est, & publicæ paci intolerabilis, cunctisq; Christianis

Lut. ad. Ante Cochleum.

nis

nis contumeliosius. Ad hæc & contra
2.Pe.2. scripturas Petri & Pauli, quæ nequa
Colo.1. quam sic prohibent seruire etiam uiris
Ephe.6. paganis, multò minus prohibent serui-
re nobis baptizatis Christianis.

ARTICVLVS XV.

¶ Nullus Christianus regnare debet super paganos.

C O. Hæc quoq; stultitia ex Lutheri libris procedit, quẽadmodum supra ex parte ostensum est, quia nõ uult secularem potestatem Christianã esse. Et in tertio libello de rusticis sic ait: Dicta scripturæ de misericordia loquentia, pertinẽt ad regnum Dei & inter Christianos, non ad sæculare regnum, Christianus enim non solùm debet esse misericors, sed & omnia pati debet, rapinas, incendia, cædes, diabolũ & infernum. Taceo, quòd ullũ hominẽ deberet percutere, occidere, & ulli talionem reddere,

reddere ac seculare regnũ, quod nihil aliud est quàm diuinæ iræ minister super malos, & uerus percussor inferni & mortis æternæ, nõ debet esse misericors, sed rigidũ, seuerũ & iracundum in suo officio & opere, &c. Ex his sequitur articulus iste, contra utrunq; ius & utrũq; testamentum, in quibus secularis potestas inter Christianos & fideles admissa est, quemadmodum & sancti doctores Ambrosius, Augustinus, Gregorius etc. docẽt & admittũt.

ARTICVLVS XVI.

¶ Christiani debẽt omnia relinquere officia quæ nõ sunt legitima.

CO. Articulus iste bene admittitur ut sonat, nisi occultè subsit malus intellectus, in hoc uerbo, Nõ legitima, si forsitan quædam officia uocitent illegitima, quæ alias à quibuscunq; in catholica ecclesia pro legitimis habentur.

Articulus

ARTICVLVS XVII.

¶ *Legitima quoque officia debent suos deponere abusus.*

CO. *Et hic quoq; bonus est ar-culus, si non admisceatur ei falsus in-lectus, quemadmodũ* Lutherus *mo-proponit abusus, ueluti de sacri-missæ de exequijs mortuorũ, de de-tionibus ecclesiarũ, de benedictioni-salis, aquæ, placentarum, &c. quæ-uera abusus non sunt, nec dici debe-*

ARTICVLVS XVIII.

¶ *Nullus Christianus debet usu-aut redditus dare, aut accipere.*

CO. *De usuris quidem rectè dici-de redditibus uerò non rectè. Red-enim neque in scripturis, neque ullo-iure prohibiti sunt. Reperimus en-quòd ille magnus patriarcha & Ch-sti typus Ioseph, cõparauit re-i Ph-*
Gen. 47 *raoni redditus in tota terra Ægy-*

atque etiã sacerdotibus redditus dedit, Insuper & Christus ipse dixit, dum de censibus interrogaretur: Date Cæsari quæ sunt Cæsaris. Et Paulus: Reddite (inquit) omnibus debita, cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal, &c. Mat. 22 Rom. 13

ARTICVLVS XIX.

¶ Postremo loco fit sermo, & post eius finem adhortatio, ut crescant & multiplicentur ac repleant terram.

C O. Ad eiusmodi nuptias caninas abutuntur homines miseri, diuina illa benedictiõe. Crescite & multiplicamini s. Quod profectò totum profluit ex pura doctrina & euangelica castitate Lutheri, qua docuit ante xij. annos, in hæc uerba. Sicut in potestate mea non stat, quòd sim mas, ita etiã non stat apud me, quòd sine muliere sim. Non est enim liberi arbitrij aut consilij, sed res necessaria & naturalis, Lut. de uita con iugali.

turalis, ut omne quod est mas habeat fœminã, & omne quod est fœmina habeat marẽ. Hoc enim uerbũ quo Deus ait, Crescite & multiplicamini, nõ est mãdatũ, sed plusquã mãdatũ, nẽpe opus diuinũ, quod nõ cõsistit in potestate nostra ad cauẽdũ, ut ad omittendum illud. Sed tã necessariũ quã quòd ego mas sum, & magis necessariũ quã edere & bibere, quã screare & expuere, quàm dormire & uigilare, &c. Quantũ uerò impudicitiæ in iuuentute intra xij. an. ex hac doctrina ortũ sit, nemo satis loqui poßit. Vidẽtur nũc alicubi pueri. xiij, aut. xv. an. c. clara luce manifestè in lupanaria currere. Et à uirginibus quibusdã tam impudica & obscœna audiuntur: ut etiam adolescentes & adulti super ijs erubescant. Atq; alicubi usq; adeo cecidit omnis pudor, ut uirgines dixerint ad iuuenes, una ad

anum. Veni tauriza me. Cōtra hāc Lutheri doctrinam ego in libello de caussis matrimonialibus ita respondi. Hoc uerbum, crescite, &c. dixit Deus etiā ad uolucres & pisces Gene. 1. Quod tamen non impedit nec absterret nos, ne bonas auiculas includamus in caueas solitarias, die & anno, absq; huiusmodi opere multiplicationis, quæ & dulciter & hilariter cantant, postea quàm captiuitati sunt assuetæ, & de tali necessitate multiplicandi nihil omnino queruntur. Similiter & lucij & carpones conseruantur in uiuarijs absq; illo opere. Vt summè profectò admirandū sit, quomodo aures Christianæ tam caninam, imò plusquàm caninam doctrinam audire queant. Nam ne canibus quidem semper permittitur eiusmodi opus multiplicandi perficere. Verum quidem est, quòd deus per illa uerba

tum hominibus, tum cæteris animantia bus uirtutem ac potentiam implantauit, qua se multiplicare queant, Sed inter oportet & potest, ingens & lata est differentia. Hæc ibi.

ARTICVLVS XX.

¶ Si quis rebaptizatorum habeat uxorem quæ rebaptizari non uult, aut si qua rebaptizatarum uirum habeat qui nolit rebaptizari, debent separari ab inuicem, & aliud inire matrimonium.

COC. Hoc manifestè repugnat Euangelio Mat. 5. & 16. ubi Christus ait, Quicunque dimiserit uxorem suā excepta fornicationis caußa facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat. Sic & Paulus ait: His autem qui matrimonio iuncti sunt præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à uiro non discedere. Quòd si discesserit, ma-

nere innuptam, nec uiro suo reconciliari. Et uir uxorem suam non dimittat, &c. In hoc itaque articulo Anabaptistæ aduersantur Luthero. Lutherus enim de uita coniuga. ait: Matrimonium est res externa & corporalis, sicut cæteræ mundanæ negociationes. Quemadmodum igitur potest aliquis cum pagano, Iudæo, turca, hæretico, edere, bibere, ire, dormire, mercari, & agere: ita & matrimonium cum eo contrahere, & cum eo permanere in coniugio potest, &c. Verùm catholica Ecclesia uadit inter utrunque errorem, per medium uia regia, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinans: & uult, ut Christianus non contrahat matrimonium cũ infidelibus & non baptizatis, neq; item cũ hæreticis. Si uerò inter cõiuges alter eorũ sit hære

ticus, non debet propterea dissolui matrimonium: neque licet cum alio contrahere. Qua de re ego ad longum disputaui. & .X. errores Lutheri circa hoc reprobaui in libello de caussis matrimonialibus, quæ omnia hic referre nimis longum foret.

ARTICVLVS. XXI.

¶ Fertur, & ita esse compertum habetur, quòd Anabaptistæ intra Monasterium cuidam propriam sororē germanam in matrimonium tradiderunt.

CO. Et hæc quoque barbaries ex Lutheri doctrina profluit. Primùm, quod Lutherus nihil recipit nisi sacram scripturam. Iā nusquam reperitur uel in Euangelio, nec in Paulo prohibitum esse, ne quis sororem suam in uxorem ducat. Deinde, quod Lutherus contra ordinationem & prohibitionem catholicæ Ecclesiæ admittit & licitum facit,

facit, alicui in uxorem ducere sui fratris aut sororis filiam. Vult item, quòd fratrum aut sororum filij poßint licite contrahere, piè & christianè, &c. Ecclesia uerò catholica hoc totum reprobat, ordinationemq́; constituit, quousque licitum sit matrimonium inter cognatos contrahere. Primùm quidem in septimum usque gradum prohibuit. Deinde uerò per Innocentium Papam huius nominis tertium in concilio Lateranensi relaxauit usque ad gradum quartum inclusiue. Quamuis autem leges imperiales permitterent fratrum & sororum filios filiás'que adinuicem copulari. Augustinus tamen scribit, quòd expertus sit in connubijs consobrinarum, etiam suis temporibus propter gradum propinquitatis fraterno gradui proximum, quàm raro per mores fiebat, quod fieri per leges licebat,

luth. de caußis matrimonial.
li. de uita cõ iugali.
ex. de cõ san. & af. c. Nõ de.
Aug. de ciui. dei li. 15. ca. 16.

quia id nec diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana. Nam quod fiebat cum cõsobrina, penè cum sorore fieri uidebatur, quia ipsi inter se propter tam propinquam consanguinitatem, fratres uocantur, & bene germani sunt. Hæc Augustinus. Et mox post Augustini tempora in concilio Agathensi sic decretum & constitutum legitur. De incestis coniunctionibus nihil prorsus ueniæ reseruamus, nisi cùm adulterium separatione sanauerint. Incestos uerò nullo coniugij nomine deputandos, quos etiam designare funestum est.

Conc. Agat. c 61

Ex his unusquisque facilè cognoscet, Anabaptistas aliosq; Suermeros & sectarũ duces neque extingui, neq; extirpari posse quamdiu hæretici libri Lutheri non fuerint extincti, & extir

pati.

pati. Ipsi enim sunt stirps & radix unde tales fructus quotannis crescunt, quotquot demetuntur, non prodest amputaße quandiu integra permanet radix, ex qua alij succrescere possunt. Vt mihi non dißimile uideatur eiusmodi bellum principum aduersus seditiosos Suermeros & Anabaptistas, à putatione salicum, unde agricolæ semper tenera salicum uirgulta conquirunt, quamdiu stirps antiqua aut radix integra aut salua permanet. Lutheri enim doctrina utiq; radix illa est de qua Moses Deuter. 26. & Paulus Hebre. 12. loquuntur, dicentes. Videte ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi. Deus æternus det gratiam suam, ut radix ista extirpetur, aut saltem ab omni ueneno & amaritu-

dine mundetur & expurgetur, ne ulterius germinet sursum, ac maiora damna (uti uerendum est) afferat, quàm unquam antea. Quemadmodum Christus in euangelio Mat. 12. nos admonet, ne nouissima fiant peiora prioribus. Ira enim dei non uult irrideri usque in finem. Si tardè uenit, eò grauius tanget ac puniet, nisi caussam iræ amoueamus.

FINIS.

DE VENERAtione & inuocatione sanctorũ, ac de honorandis eorũ reliquijs aduersus Lutheranos, breuis Assertio.

PROLOGVS.

EMERSERVNT quidam, sub prætextu euãgelij & umbraculo ueritatis, falsa dogmata disseminantes, conturbãtes'que orbem Christianum, tranquillitatem Reipublicæ Christianæ, & fidei synceritatem. Qui sanè impudenter nimis, ne dicam impiè, imprimis asseuerant, duos, cœli incolas & Christi cohæredes, non esse uenerandos & colendos. Deinde diuorum opem & patrociniũ nihili faciunt, & quod consequens est, postremò reliquias fastidiunt & subsannant. Atque hæc quidem patrare non reformidant contra ecclesiæ consuetudinem, tanto temporum interuallo confirmatam, contra sanctorum pa-

strum testimonia, contra sacræ scripturæ genuinum & ueram intelligentiã. Ego ut illorum fraudulentis & peruersis conatibus obsistam, corrogaui aliquot auctoritates ex locupletißimo penu sacrarum literarũ, quibus obtectus aduersariorum tela, partim in ipsos hagiomastigas, hoc est, diuorum calumniatores retorqueam, partim à Christiano grege & orthodoxæ fidei cultoribus propellam.

PARS PRIMA DE VENERATIONE sanctorum.

Tunc igitur (ut tecum congrediar, insane diuorum irrisor) illum eße uenerandum negabis, quem pater cœlestis honorificat? assertor noster Christus apud Ioannem. 12. ait: Si quis mihi ministrauerit,

nistrauerit, honorificabit eum pater meus. Diuos qui Christũ imitati sunt, qui Christo ministrauerunt, qui animã suam in hoc mundo oderunt, ut in uitam æternam custodirent, pater cœlestis honorat, & tu honore priuas? Christus ministris suis honorificationem pollicetur, tu diuos iam cum Christo sine fine regnaturos, ab honore & ueneratione repellis? Animaduerte quæso, quàm bene tibi conueniat, cum promissis Christi, cum euangelij documentis. Nonne CHRISTVS Lucæ 12. sub patrisfamilias parabola, ijs ministraturum dicit, quosquos è famulis inuenerit uigilantes? & diuis in æternam beatitudinem authoritatis, ministerium uenerationis denegas? Audi Lucã, cuius laus in euãgelio. Beati serui illi quos cũ uenerit dominus inuenerit uigilãtes, amẽ dico uobis, quòd

præcinget

præcinget se, & faciet illos discumbere, & trãsiens ministrabit illis. Discors planè ac ex diametro pugnans sententia inter Christum, & eum qui Christiano nomine se iactat. Illic enim humilis dominus se præcinget, ut sanctis & amicis suis famuletur: hic tu pertinax diuorum cõtemptor, animum obfirmasti, ut sanctis & electis insultares. Illic creator à se conditæ creaturæ accubitum parat, hic creatura creatorem in sanctis suis mirabilem aspernaris. Illic redemptor transiens ministrabit,

Argu. hic uesanus homuncio quos honorare mẽta lu redemptor mandat, irrides..

the. Sed ais, sacræ scripturæ testimonia

Mat.4. te sequutum, isthæc opinari, scriptum

Deu. 6. esse in Matth. Dominum deum tuum

& .10. adorabis, & illi soli seruies. Item in

Act.14. Deuteronomio. Dominum deum tuũ

Apo.19 timebis, & illi soli seruies. Item Paulũ

& Bar

& Barnabam in Lystris, honorem sibi à turba, ut sacerdote Iouis, exhibitum refugisse. Item angelum Ioanni, ante pedes adorare uolenti, dix'ßse. Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, Deum adora.

Solutio.

Rectè tu quidem hæc citas, & uera sunt quæ citas, sed uereor ne rectè intelligas. Deerrant sæpenumero in sacrarum literarum uero sensu eruendo, qui ad eas tractādas illotis (quod aiūt) manibus prodeunt: nempe qui literæ inhærere ita solent, ut spiritum negligant. Quod & tibi accidiße facilè cō monstrabo. Asseris enim solum deum esse adorandum, fatemur, sub certo intelligentiæ temperamento. An non Nabuchodonosor rex Danielem adoraue rit? Iudith Holofernem in Conopeo sedentem? Nathan propheta Dauid regem?

Dani.2.
Iudit.16
3.reg.1.

gem? Iosue principem exercitus tenen-
Iosue.5. tem euaginatum gladium? & tandem
Gen.18. Abraham (ut aliquando finiam) ange-
los? Et tu me astringes ne citra distin-
ctionem, citra ueri intellectus condi
mentum, simpliciter admittam, solum
deum esse adorandum? Aut enim hic di
stinguas necesse est, aut sacram scriptu
ram à se dissidere, atque secum pugna
re confitearis. At quid tam absurdum,
tam perniciosum esse potest nostræ re
ligioni, quàm sacrarum literarum pu
gnantiam & discordiam agnoscere?

Ab hoc non discrepat, quod subdi
tur, soli igitur Deo esse seruiendum
1.tim.1. Paulus ait ad Timot. Regi sæculorum
immortali inuisibili soli deo honor &
gloria in sæcula sæculorum. Ad Ro-
man. uerò. Gloria & honor, & pax
Rom.2. omni operanti bonum, Iudæo primum

& Græco,

& Græco. Vidén hic eiusdem autoris pugnantes sententias? elanguescet itaq; uel Pauli authoritas, uel ea quæ secum pugnare uidentur, distinctione mitigãda sunt, & diuisione leuiganda.

Quòd si adorationis, si honoris distinctione opus sit, qui fit, ut simpliciter pronuncies, quod uarium & multijugum? Cur in unum sectionis membrum sic inclinas, ut alterum reijcias penitus? Colimus & adoramus deum, ut creatorem, ut redemptorem, ut remuneratorem, colimus & ueneramur Psal. 81.
diuos, tanquam diuinæ excellẽtiæ quodammodo cõsortes. Quos sanè regius Rom. 8.
Propheta, deos uocat, & filios excel= Mat. 12.
sos omnes. Quos deus, præcone Paulo, Mar. 3.
prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Quos deniq; Christus per Matthæũ & Marcũ fratres suos, sorores &

tres & matres appellat. Illud adoratio nis genus Chryso. Augu. & sacrosancta doctorum turba latriam, hoc est, duliam, appellare solēt, ut latriam soli Deo tribuimus, ita duliam diuis & sanctis communiter impartimus.

Hic fortasse nares corrugabis, audito nouo quodam prodigio recentium uocabulorum. Sed mihi crede non esse ociosam uocularū inuentionem, quam sancti patres, cùm ad sacrarum literarum tenebras illustrandas, tum ad placandas quorūdam locorum discordias, salubriter & piè docuerunt.

PARS SECVNDA DE

Sanctorum inuocatione.

Secundò clamitas uesane mastigia, Sanctorū opem non esse implorandā, tuis, nescio, an dei præsidijs confisus. Quòd si tuis, iam Paulum lapsum fa
2.cor.3. teberis dicentem. Non sumus sufficientes

tes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quod si Dei, non est excludendũ sanctorum patrocinium, quippe cum Deus quoque nos per Iob hortetur, ut uocemus, & ad aliquem sanctorum cõ Iob.5.
uertamur. Quod ut planius intelligas, libuit hoc loco orationis fœturã paulò latius explicare. Tunc tandem illorum opem exibilaturus es aut reiecturus, quorum preces toties iræ Dei restiterunt, toties manum iam fulmina parantem auerterunt? toties Deum ad uindictam accinctum placauunt? Nonne Dominus loquitur ad Moysem, Di Exo.32
mitte me ut percutiam populum istum, & faciam te in gentem meam? Nonne Dominus dixit ut disperderet Israelitas, psa.105.
si non Moses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius? Nõ psal.106
ne stetit Phinees & placauit, & cessa Nu.16.

uit quaßatio? Nõne arrepto thuribulo inter ignem arſurumq́; populum medius ſtetit, & Dei ira ceſſauit? Nonne (ſi Iacobum audias) multum ualet deprecatio iuſti aßidua? Nonne Helias orauit, ut non plueret ſuper terram,

Iac.5. & nõ pluit anno[illegible] menſes ſex. Nonne rur[illegible] orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum? Hic Moſes, Phines, & Aaron opem ſenſit populus Iſraeliticus, & tu beatorum opem explodes? Hic Helia

Hie= intercedente, terris pluuia & adempta
ro. & reſtituta eſt, & tu ſanctorum interuentum inanem eſſe putabis?

Dices fortaſſe cum Vigilantio, uiuos mutuò pro ſe orare poſſe, nullius autem demortui pro alio exaudiendam eſſe orationem, atque ita Diuorum opem, quam fuſa ad Deum pro nobis oratione fieri opem, expectandam non

non esse Hic tibi respondebit Hierony-
mus. Si Apostoli & martyres adhuc in Contra
corpore constituti, possint orare pro uigilan
cæteris, quando pro se debent esse soli tium re
citi, quantò magis post coronas, victo- sponsio
rias & triumphos? Siquidem Stepha- Act. 7.
nus imitator [illegible] fuit, & primus
in Christo martyr, pro [illegible]quutori-
bus ui[illegible]am deprecatus sit, nun-
quid postquam cum Christo esse cœpe
rit, minus uidebit? Paulus ducentas se- Act. 27.
ptuaginta sex animas sibi adhuc uiuen
ti condonatas in naui testatur, at post-
quam resolutus cum Christo regnat
nunquid iam ora clausurus est? Nō si-
nit diuorum iam perfecta charitas, ut
mortui minus aut uelint, aut possint
quàm uiui poterant. Multum orat (in
Machabeorum libro scribitur) pro po
pulo & uniuersa sancta ciuitate Hie- 2. ma. ul.
remias propheta dei. Ascendisse fu-

mum incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli, corā deo, Apocaly. testatur.

Apo. 8. Rursum obmurmuras, deum scrutari corda nostra, deum nosse quorum indigeamus, proinde opus non esse, neque nobis quidem intercessoribus qui uota nostra deo exponant, neque deo ministris, per quos exauditam esse orationem nostram declaret. Cæterùm quem

Psal. 83. admodum deus est, qui uota nostra exaudire, qui oratiões implere potest. Dominus est qui gratiam & gloriam dabit, ita quoq; dominus deus interim

Eze. 22. neque uotis annuit, neque exorabilem se præstat, nisi intercedentibus diuis. Nõne apud Ezechielem dominus ait. Quæsiui de eis uirũ, qui interponeret maceriã, & staret oppositus cõtra me pro terra ne dissiparem eam? Potuit utique dominus non dissipare terram,

attamen

attamen uirum quæsiuit, quo interpellante à dißipando remoraretur. Nõne apud Iob dicit dominus. Iob seruus meus orabit pro uobis, faciem eius suscipiã, Iob. 42. ut uobis non imputetur stultitia? Nonne in eodem quoque capite dicitur, Dominus conuersus est ad pœnitentiã Iob, cùm ille oraret pro amicis? Orarunt haud dubiè amici Iob & exauditi non sunt, orauit Iob pro amicis, & conuertit se dominus ad petitionẽ eius. Adeo efficax est iusti deprecatio assidua, adeo dulcis ante deum oratio (ut Chrysosto. ait) quam charitas fraternitatis In Mat. commendat, adeoq; magna sunt (autore Augustino) in terris per sanctos cu 22. de ci rationum solatia, Sed hæc mittamus, ui. dei. ad tertiam accedentes.

PARS TERTIA
de reliquijs sanctorum.

Postremò doles (ut cum Hierony mo loquar) martyrum & cæterorum diuorum reliquias precioso operiri ue lamine, & non uel pannis, uel cilicio colligari, uel proijci in sterquilinium. Quid te rogo reconditi sanctorum cineres offendũt, quos etiam gẽtes, quæ deum ignorant, mouere ominosum esse putant? Cur ossa contemnis quibus corpus compaginatum fuit, domicilium inhabitantis gratiæ? quibus membra cohæserunt templum spiritus sancti? quibus olim diuina uirtute coëuntibus, redintegratum corpus simul cum anima æternæ beatitudinis particeps erit? Si animam colis, cole & corpus diuorum, cole mẽbra, cole reliquias. Quod anima nũc consequuta est, corpus olim proculdubio adipiscetur, surget enim (ut Paulus ait) in incorruptione, sur

Contra Vigilantium.

1.cor.6.

1.co.15.

get in

get in gloria, surget in uirtute, surget spirituale. Tu demortui patris relictā tibi uestem honorificenter tractas, reuerenter induis, & ossa diuorum sugillabis? quæ sanè hoc magis honorari conuenit, quò præstabiliora sunt indumento. Annulo, quem amicus decedens è uiuis tibi legauit, digitum non exornas nisi chari amici imago subeat, nisi dulcium uerborum memineris, nisi annulum etiam perpetuæ amicitiæ pignus relictum exosculaueris, & tu in cineres diuorum nobiscum repositos mordacem iocum confinges? Linguam coinquinatam quasi ignem deuorantem & gladium acutū exerces? Quid enim sunt cineres & ossa, nisi quædam sanctorum pignora in terris relicta? quæ & futuram resurrectionem nobis promittunt, & in corporis

Aug. de ciui. dei.

 glorificationem

glorificationem spẽ noſtram er igũt.
Eſa.26. Audi prophetam dicentem, Reſurgent
Eſa.66. qui erant in monumentis. Audi eũdem
Dan.12 in alio loco: Oſſa noſtra quaſi herba
germinabunt. Danielem audi teſtifican
tem: multos ex ijs qui dormiũt exurre
cturos in uitam æternam. Audi Chriſtũ
eſſe aſſerentem Deum Abraham, Deũ
Iſaac. Deum Iacob. Deum inquam non
mortuorum ſed uiuentium. Quòd ſi
oſſa reniteſcent, ſi monumentis occluſi
ad uitam excitabũtur, ſi Chriſtus uiuẽ
tium Deus ſit, Abraham, Iſaac, & Ia
Mat.22. cob: nõ ex ſola anima, ſed anima et cor
pore coalitorum. Qui fit, ut diuorum
corpora uenerari refugis, qui ea in
æternæ uitæ communionem eſſe olim
reuocanda, ex certiſsimis ſacræ ſcriptu
ræ teſtimonijs liquidò cognoſcis? ſed
uereor ne ſtupidior ſis, quàm ue hæc in
telligas, aut ſaltem peruicacior quàm

ut intelligere uelis. Igitur orationem sistam, atque te hortabor, ut posthac linguam reformes, ut ad sobrietatem sapias, ne fortè thezaurizes tibi iram dei in nouissimis diebus. Iaco. 6.

D. CYPRIANI Epiſtola ad Cornelium fratrem de ſacerdotibus obtemperandis.

Deu.17. IN DEVTERO-
nomio dominus deus
loquitur dicens. Et
homo quicunque fue-
1.reg.8. rit in ſuperbia, ut nõ
exaudiat ſacerdotem
aut iudicem, quicunque fuerit in diebus
illis morietur hõ ille: & omnis populus
cũ audierit, timebit: & nõ agent impiè
Luc.10. etiã nunc. Itẽ ad Samuelem, cũ à Iudæis
ſperneretur, deus dicit, Non te ſpreue-
runt, ſed me ſpreuerunt. Et dominus
quoq; in euãgelio: Qui audit, inquit,
uos, me audit, & eum qui me miſit: &
qui

qui reijcit uos, me reijcit: qui me reijcit, reijcit eum qui me misit. Et cùm leprosum damnaßet: uade, inquit, & demonstra te sacerdoti. Et cùm post Mat. 8. ea tempore paßionis alapam accepisset à seruo sacerdotis: cùmque ei dixisset. Sic respondes pontifici? Aduersus Ioan. 18. pontificem dominus contumeliosè nihil dixit, nec quicquam de sacerdotibus honore detraxit, sed innocentiam suam magis asserens & ostendens. Si malè, inquit, loquutus sum exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis? Item in Actibus Apostolorum Postmodum beatus Paulus cùm ei di Act. 27. ctũ esset: Sic insimulas in sacerdotem dei maledicendo? quamuis domino iam crucifixo, sacrilegi & impij, & cruenti illi eße cœpissent, nec iam quicquam de sacerdotali honore & autoritate retinerent, tamen ipsum

quamuis

quamuis inane nomen & umbrã quandam sacerdotis cogitans expauit: Nesciebam fratres, inquit, quia pontifex est. Scriptum est enim: Principi plebis tuæ non maledices. Cùm hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant quibus sacerdotalis autoritas & potestas diuina dignatione firmatur, quales putas esse eos, qui sacerdotum hostes, & contra ecclesiam catholicam rebelles, nec præmonentis domini commin atione, nec futuri iudicij ultione terrentur? Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quã inde quòd sacerdoti dei nõ obtemperatur Nec unus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex uice Christi cogitatur: cui si secundùm magisteria diuina obtemperaret fraternitas uniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret:

Hæreses unde ortæ.

ret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporũ consensum iudicem se non iam episcopi, sed dei faceret. Nemo dißidio unitatis Christi ecclesiam scinderet: nemo sibi placens ac tumens seorsum foris nouam hæresim conderet, nisi si ita est, aliquis sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut putet sine iudicio dei fieri sacerdotem, cùm dominus in euangelio suo dicat. Nonne duo paßeres aßæ ueneunt, & neuter eorum cadit in terrã sine patris uestri uoluntate? Cùm ille neç minima fieri sine uoluntate dei dicat, existimat aliquis summa & magna aut non sciente, aut non permittente deo in ecclesia dei fieri, & sacerdotes, id est, dispensatores eius, non de eius sententia ordinari? Hoc est fidem non habere qua uiuimus: hoc est, deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio Mat. 10.

regi

regi & gubernari omnia scimus & credimus. Planè episcopi non de uoluntate dei fiunt, qui extra ecclesiam fiunt, sed contra dispositionem & traditionem euangelij fiũt: sic ut ipse dominus in duodecim prophetis ponit & dicit: Sibimetipsi regem constituerunt, & non per me.

Dei nutu cũcta regũtur.
Oseæ.8

FINIS.

EXCVDEBAT LVGD.
MATHIAS BONHOME.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm